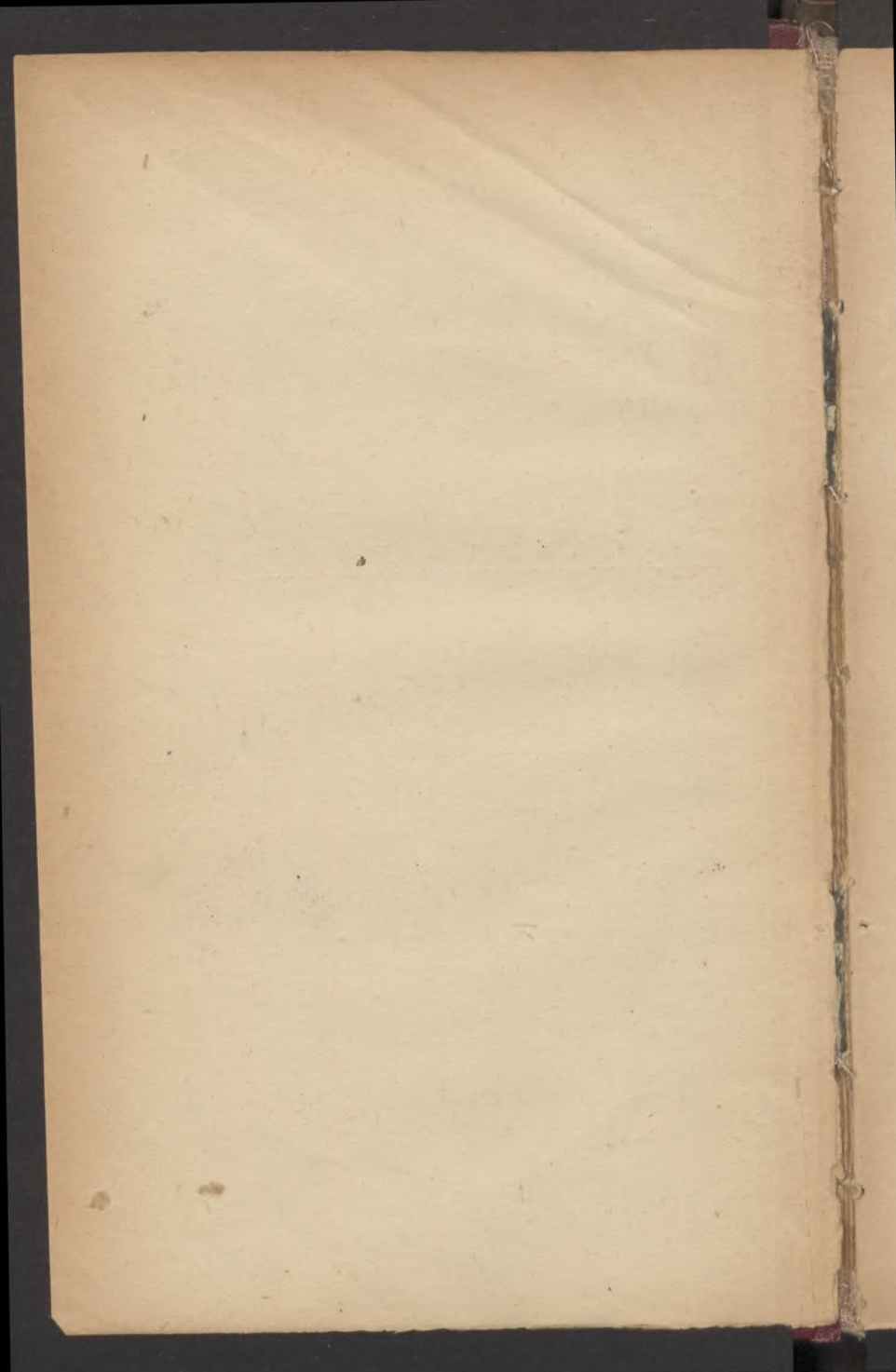

A GAZDAG FÉRFIU

JOHN GALSWORTHY

A

GAZDAG FÉRFIU

FORDITOTTA
BALLA MIHÁLY

BUDAPEST

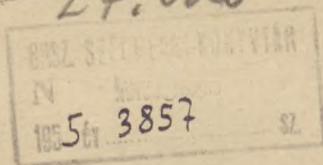
A PANTHEON IRODALMI INTÉZET R.-T. KIADÁSA

.... Önök felelnek :
„A rabszolgák miéink...”

VELENCEI KALMÁR

M257.042:2

~~27.320~~

GLOBUS, BUDAPEST

ELSŐ RÉSZ

ELSŐ FEJEZET

Családi ünnep az öreg Jolyonnál

Azok, akiknek volt részük abban a kiváltságban, hogy jelen lehettek a Forsyteok valamelyik családi ünnepén, elragadó és tanulságos dolgot láttak — a felsőbb középosztályhoz tartozó családot teljes díszben. De ha e szerencsések egyike meg volt áldva a lélektani elemeznitudásnak adományával (oly tehetség az, melynek pénzre váltható értéke nincs s amelyet illőképen lefitymálnak a Forsyteok), oly színjátéknak lehetett tanuja, mely nemcsak hogy már magában véve élvezetes volt, hanem egyszersmind fényt vetett egy homályos emberi problémára is. Világosabban szólva, egy ily családi gyülekezet — melynek egyetlen tagja sem szerette a másikat s melynek három tagja közt sem volt nyoma oly érzésnek, mely megérdemelné a vonzalom nevét — meggyőzhette arról a titokszerű szoros összetartásról, mely egy családot oly félelmetes egésszé tesz a társadalomban, a társadalomnak annyira hű, kicsinyben való képmásává, Módjában volt egy pillantást vetni a társadalmi fejlettség homályos utjaira, némi fogalmat szerezhetett a patriarchális életéről, a vad törzsek vándoréletéről, a nemzetek emelkedéséről és bukásáról. Olyan ő, mint aki figyelemmel kíserte, hogyan nő egy fa — a szívósságnak, a kiválásnak és az érvényesülésnek példaképe száz kevésbé izmos, ke-

vésbé nedvdus és kevésbé ellenállóképes növény elhalásának közepette — hogyan nő attól a pilanattól fogva, mikor a földbe ültették, s egyszer csak üde lombjának teljes diszében, szinte hihetetlen erőben, virágzókorának teljességében látja.

Junius tizenötödikén, a nyolcvanas évek végén, délután négy óra tájban a szemlélő, ki történetesen ott lett volna az öreg Jolyon házában, a Stanhope Gateon, legteljesebb virágzásuk korában láthatta volna a Forsyteokat.

Az összejövetelnek az volt a célja, hogy megünnepeljék Forsyte June kisasszonynak, az öreg Jolyon unokájának Bosinney Fülöp urral való eljegyzését. Világos keztyűinek, barnás-sárga mellényeinek, tollainak és toaletjeinek ünnepi diszében jelen volt az egész család — még Ancsi néni is, ki mostanában már vajmi ritkán hagyta el Timothy öccse zöld nappali szobájának szögletét, hol a festett pampasz-füből kötött s világoskék vázába tett bokréta árnyékában, a Forsyteok három nemzedékét ábrázoló családi képek közt olvasgatva és kötögetve ült reggeltől estig. Ott volt még Ancsi néni is ; hajthatatlan derekával és nyugodt öreg arcának méltóságával képviselve a családi gondolathoz való merev ragaszkodást.

Mikor egy Forsyte jegyet vált, esküvőjét tartja, vagy születik, a Forsyteok jelen vannak ; mikor egy Forsyte meghal — de mindeddig nem halt meg egy Forsyte sem ; ők nem halnak meg ; a halál ellenkezik elveikkel, óvatossági rendszabályokkal élnek vele szemben, a nagy életerőben levők módja szerint, kik nem türnek beavatkozást abba, ami az övék.

A Forsyteok, kik e napon elvegyültek a többi vendégnek sokaságában, szembetűntek a szokottnál választékosabb külsejükkel, éber, fürkésző nyugalmmal, ragyogó előkelőségükkel, mintha készen volnának szembeszállni valamivel. A For-

syte Soames arcáról elmaradhatatlan szimatolás mindannyiokra átragadt; résen álltak.

Maguktartásának félig öntudatlanul ellenséges módja a családtörténet lélektani pillanatává avatta, drámájuknak előjátékává tette az öreg Jolyon fogadónapját.

A Forsyteok méltatlankodtak valamiért, nem személyükben, hanem mint család; ez a méltatlankodás kifejezésre jutott öltözködésük fokozott gondjában, a meleg családiasság túláradásában, a családi méltóság tulzott hangsúlyozásában, és — a szimatolásban. Veszedelemet szagoltak a Forsyteok — veszedelemet, mely nem igen kerülhető el, mikor valamely társaság, csoport vagy egyén alapvető tulajdonságát kell kitudni; a veszedelem megsejtése fényt kölcsönzött fegyvereiknek. Ugy rémlett, először van, mint családnak, az az érzésük, hogy valami ismeretlen és bizonytalan dologgal jutottak érintkezésbe.

Amott a zongora mellett egy természetes, kövér férfiú állt, két mellénnyel a széles mellén, két mellénnyel és rubinköves melltüvel, a közönségesebb alkalmakra való egyszerű atlaszmellény és gyémántos tü helyett, s a simára borotvált, széles, öreg arca, melynek olyan színe volt, mint a fakó bőrnek, meg a világos szeme a legméltóságteljesebb kifejezését öltötte magára az atlasz nyakkendője fölött. Forsyte Swithin volt. Közvetlenül az ablaknál, hol az őt megillető résznél több friss levegőt szívhatott, szokott módján előrehajolva tűnődött el a jeleneten az ikertestvére, James, — a kövér meg a soványa, mint az öreg Jolyon nevezte ezeket a testvéreit — ki hat lábánál magasabb volt, épp úgy, mint a testes Swithin, de nagyon sovány volt, mintha születésétől fogva arra lett volna rendeltetve, hogy kiegyenlítse a számlát és fentartsa az átlagot; a szürke szemei olyanok voltak, mintha örökösen el volnának.

nak mélyedve valami titkos nyugtalanságba, melyet csak olykor-olykor szakít félbe a körülötte történőkre veletl' gyors, vizsga pillantásaival; az arcát, melyet még keskenyebbnek tüntetett fel két párhuzamos ránc és a hosszú, simára borotvált felső ajak, Dundreary-pofaszakál*) vette körül. A kezében egy porcellántárgyat forgatott. Nem messze tőle — egy barnaruhás hölgyre hallgatva — egyetlen fia, Soames, a sápadt és gondosan borotvált, sötéthaju, meglehetősen kopasz férfit, ferdén elrejtotta az állát és olyanformán tartotta az orrát az imént említett szimatolással, mintha megvetne egy tojást, melyről tudja, hogy nem bírná megemészteni. Háta mögött unokatestvére, a nagyatermett György, Rogernek, az ötödik Forsytenak fia, husos arcának Quilp-szerű**) kifejezésével, szokott kaján tréfáinak egyikén törte a fejét.

Mind, egytől-egyig, a hatása alatt álltak valaminek, ami hozzátartozott ehhez az ünnepi alkalomhoz.

Egy sorban, szorosan egymás mellett ült három hölgy — Ann, Hester (a Forsyte-család két aggszüze), és Juley (röviden Julia helyett), ki — nem éppen kora ifjúságában — annyira megfeledezett magáról, hogy feleségül ment Small Szeptimushoz, egy gyöngye szervezetű férfiúhoz. Tulélte őt számos évvel. Nénjével és hugával együtt hatodik és a legifjabb fitestvérének, Timothynak házánál, a Bayswater-roadon lakott. E hölgyek mindegyike legyezőt tartott a kezében s arcának némileg élénkebb színével, egy-egy hatásos tollal, vagy melltűvel tett bizonyosságot az alkalom ünnepiességéről.

*) Lord Dundreary, az előkelőt játszó piperkőc Taylor Tamásnak *Our American Cousin* című vígjátékában.

**) Quilp, a gonosz törpe, Dickens „*Odon ritkaságok boltja*” című regényében.

A fordító.

A szoba közepén, a csillár alatt állt, mint a vendéglátó házigazdához illik, maga a család feje, az öreg Jolyon. Nyolcvan évével, szép fehér hajával, domboru homlokával, apró, sötétszürke szemével és hatalmas ősz bajuszával, mely terebélyesen csüngött alá s takarta el erős állának vonalát, olyan volt, mint egy patriárcha, s bár az arca sovány volt s a halántéka beesett, mégis úgy hatott az emberre, mintha övé volna az örök ifjúság. Rendkívül biztosan állt a lábán s éles, nyugodt szeme semmi sem veszített még tiszta fényéből. Ilyen lévén, a magasabbrendűség benyomását tette a nálánál jelentéktlenebb férfiak habozásával és rossz hangulataival szemben. El nem vitatható joga volt reá, mert az évek megszámlálhatatlan sora óta járt a maga útján. Az öreg Jolyonnak sohasem jutott volna eszébe, hogy néha a tétovázás vagy a duzzogás is helyénvaló.

Közte meg a négy öccse közt, akik megjelentek: James, Swithin, Miklós és Roger közt, nagy volt a különbség és nagy volt a hasonlóság. Egyébként e négy testvér mindegyike is nagyban különbözött a többi háromtól, de azért ők is egyformák voltak.

De bármennyire eltértek egymástól ez öt arcnak vonásai és kifejezése, szembetűnt rajtuk az erős áll, s minden látszólagos különbség mellett ez adta meg nekik azt a faji jelleget, mely sokkal inkább történelemelőtti, semhogy eredetét kinyomozni, sokkal régibb és állandóbb, semhogy vitatni lehetne — az igazi aranypróbát s a családi jóllét biztosítékát.

Az ifjabb nemzedéken, a nagy, bikaerejű Györgyön, a sápadt és lelkes Archibaldon, a kedves és tétován önfejlő ifju Miklóson, a komoly és hőbortosan elszánt Eustaceon is — úgy lehet, kevésbé kifejezetten, de félreismerhetetlenül — szembetűnt

ugyanaz az ismertető jel, hirdetője annak a valaminek, ami kipusztíthatatlan a család lelkéből.

A délután folyamán mindezen a különböző és egymáshoz mégis úgy hasonlító arcon egy-egy pillanatra meglátszott a gyanakvás, melynek tárgya kétségtelenül az a férfiú volt, kivel megismerkedni sereglettek itt össze valamennyien.

Tudták, hogy Bosinney Fülöp vagyontalan fiatalember, de Forsyte-leányok már máskor is váltottak jegyet olyanokkal és feleségül is mentek hozzájuk. Nem is ez volt, ami aggodalomba ejtette őket. Ők maguk sem adhattak volna számot ez aggodalmuk eredetéről, melyet a családi szóbeszéd még inkább elhomályosított. Mindenesetre hire járt, hogy puha szürke kalapban tette meg bemutatkozó látogatását Ancsi, Juley és Hester nénéknél — puha szürke kalapban, hozzá még nem is ujjban — egy idomtalan, porlepte jószágban. „Oly furcsa, édesem, oly különös!” Hester néni, mikor átment a sötét kis előszobában, le akarta kergetni a székéről, mert gyalázatos, idegen macskának nézte. Tommynek oly szégyenletes ismerősei vannak! Egészen zavarban volt, mikor látta, hogy nem mozdul.

Mint a művész, aki mindig azt a jelentős semmiséget igyekszik fölfedezni, melyben egy jelenetnek, egy helynek, vagy egy valakinek egész jellege ölt testet, a Forsyteok, ezek az öntudatlan művészek is ösztönszerűen megtorpantak ennél a kalapnál; ez volt nekik az a jelentős semmiség, a részlet, mely magában rejtí az egésznek mélyebb értelmét; mert mindegyikük azt kérdezte magában: „Ejnye, megtettem volna-e azt a látogatást én abban a kalapban?” és mindegyikök azt felelte rá: „Nem!” egynémelyikök pedig, aki több képzelőtehetséggel volt megáldva, mint a többiek, hozzá-tette még: „Soha sem jutott volna eszembe!”

György vigyorgott, mikor az eset a fülébe jutott.

Az a kalaphistória nyilván valami ravasz tréfa volt! Ő maga is nagyon értett az afféléhez.

— Nagyon gőgös — mondotta — az a fene kalóz!

És a *mot*, hogy: „a kalóz“, szájról szájra járt, míg egészen szokásba nem vették, mikor Bosinneyt akarták említeni.

A nénei utóbb szemrehányást tettek Junenak a kalap miatt.

— Azt hisszük, nem kellett volna megengedned, édesem, — mondották.

June szokott fennhéjázó és eleven módján, melyben a kis teremtés egész akaratereje megnyilatkozott, azt felelte:

— Oh, baj is az? Phil sohasem tudja, hogy mi van rajta.

Senki sem hitt volna lehetségesnek ily kihívó feleletet. Férfi, aki nem tudja, hogy mi van rajta? Hihetetlen!

Voltaképen ki is az a fiatalember, ki azzal, hogy vőlegénye lett Junenak, az öreg Jolyon elismert örökösének, jóformán biztosította a jövőjét? Egy építész, ami magábanvéve még nem elég ok arra, hogy az ember olyan kalapot viseljen. A Forsyteok közt véletlenül nincs építész, de egyikük történetesen ismert két építészt, kik sohasem vettek volna fel olyan kalapot bemutatkozó látogatáson a londoni seasonban. Nem jó dolog az, oh, nem jó dolog!

June, természetesen, nem talált benne semmit, de hát vele már tisztában volt mindenki, bár csak tizenkilencéves volt. Nem ő mondotta-e Soames feleségének, — aki mindig oly szépen öltözködik, — hogy a toll nagyon közönséges valami? És Soames felesége azóta csakugyan nem viselt tollat, oly szörnyen szokimondó a kedves June!

De ezek az aggályok, ez a helytelenítő vélemény és ez az igazán őszinte bizalmatlanság nem

akadályozta meg a Forsyteokat abban, hogy eleget ne tegyenek az öreg Jolyon meghívásának. Családi összejövetel a Stanhope Gateon nagy ritkaságszámba ment; nem is volt rá példa nyolc esztendeje, mióta az öreg Jolyon felesége meghalt.

Még sohasem gyűlt össze ott olyan népes társaság, mert ha még oly ellentétek voltak is köztük, összetartotta őket valami titokszerű közösség, mely védekezni készítette őket a közös veszély ellen. Mint a csorda, mikor kutya szabadul a legelőre, úgy álltak ott fejet fejhez, vállat vállhoz vetve, készen legázolni és holtra taposni a betolakodót. Nyilván az is egyik oka volt eljövetelüknek, hogy tájékozódni akartak, miféle ajándékot is várnak tőlük; mert ámbár a nászajándék kérdését rendszerint ilyenformán intézték el: — „Mit adsz te? Miklós kanalakat ad!” mégis oly sok függött a vőlegény személyétől. Ha sima, kikent-fent, tetszetős férfiú volt, akkor helyénvalónak tartották, hogy szép ajándékot adjanak neki; abban az egyben bizonyos lehetett. Végezetül persze mindenki éppen csak azt adta, amit a családi megegyezés egy nemével illőnek és megfelelőnek állapítottak meg, mint ahogy megállapítják az árfolyamot a tőzsdén, az apróbb részleteket Timothynak bayswateri vörös nyerstéglafalu, parkra néző uri palotájában beszélván meg, hol Ann, Hester és Juley nénék laktak.

A Forsyte-család nyugtalanságát teljesen érthetővé tette annak a kalapnak egyszerű említése is. Vajjon nem tartotta volna-e lehetetlennek és képtelennek a nagy felsőbb középosztályhoz tartozó bármely más család is, mely ad valamit a külső formákra, hogy mást érezzen ily esetben, mint nyugtalanságot?

E nyugtalanság okozója a legközelebbi ajtóknál állt June-nal beszélgetve; a göndör haja olyan volt, mintha a fűrtjei rendetlenségbe jöttek volna, s az egész ember azt a benyomást tette,

mintha szokatlannak találna mindent, ami körülötte történik. Arca elárulta azt is, hogy a dolog mulattatja.

George, félhalkan beszélgetve Eustace öccsével, így szólt :

— Ugy áll ott, mintha szeretne kerekét oldani — az a fene kalóz !

Ez a „nagyon furcsa külsejű ember“, mint utóbb Smallné szokta emlegetni, közepes nagyságú és erős alkatu férfiú volt, az arca sápadt, barna, a bajusza porszinű, a pofacsontja nagyon kiálló, az arca beesett. A homloka hátra volt csapva a feje tetejéig s a két szeme fölött előredudorodott — ilyen homlokokat látni, mikor az ember az állatkerthen sétál és megáll az oroszlántetrec előtt. A szeme sherryszinű volt s némelykor kihozta az embert sodrából a szórakozottságával. Az öreg Jolyon kocsisa, mikor egyszer a színházba vitte Junet és Bosinneyt, a következő megjegyzést tette róla az első inasnak :

— Nem tom, mint is mongyak róla. Akármilyenek, ha nem olan, mint egy félig megjuhászodott leopárd.

És olykor-olykor elsompolygott egy-egy For-syte s egy pillantást vetett reá.

June eléje állt s elhárította róla ezt a henye kíváncsiságot — June, a csöpp teremtés, mint valaki egyszer megjegyezte róla: az a „csupa haj és szellem“, a bátor, kék szemével, határozott állával és ragyogó színével, kinek arca és termete nagyon is jelentéktelennek látszott aranyvörös hajának koszorujához képest.

Egy széptermetű, magas nő, kit a család valamelyik tagja egyszer pogány istennőhöz hasonlított, réveteg mosollyal figyelte kettőjüket.

A gyöngyszürke keztyűs kezét egymásra tette, szép, komoly arcát féloldalra fordította, s a közelében levő férfiak mind rajta felejtették pillantásukat. A hajlékony teste ringott, mintha szélfuvás mozgatta

volna. Arcán melegség, de minél kevesebb szín látszott ; nagy, sötét szemének szelid volt a pillantása. De mikor azzal a réveteg mosollyal kérdezett valamit, vagy felelt valamire, minden férfi csak az ajkát nézte ; az a száj csupa mozgékonyosság volt, érzéki és édes ajak, s mikor kinyitotta, mintha melegség és illat áradt volna belőle, mint a virág melegsége és illata.

A jegyespár mindeddig nem érezte meg a néma istennő fürkésző pillantását. Bosinney vette észre legelőbb s kérdezte, hogy kinek hívják.

June odavezette vőlegényét a széptermetű nőhöz.

— Irén a legkedvesebb pajtásom, — mondotta. — Legyetek, kérlek, jó barátok.

A kis teremtés parancsára mosolyogtak mind a hárman ; s míg ők mosolyogtak, Forsyte Soames nesztelenül tünt elő a széptermetű hölgy mögött, ki a felesége volt, és így szólt :

— Kérlek, mutass be engem is !

A nyilvánosság előtt vajmi ritkán maradt el Irén közeléből, s mikor a társas érintkezés esélyei mégis elszakították őket egymástól, lehetett látni, hogy nyomon követi a szemével, melyben az éberség és az epedő, vágy sajátságos kifejezése ült.

Atyja, James, még mindig annak a porcellántárgynak a gyári jegyét vizsgálta az ablaknál.

— Csodálom, hogy Jolyon beleegyezett ebbe az eljegyzésbe, — mondotta Ancsi néni. — Ugy hallom, évekig nincs kilátás, hogy megesküdhessenek. Ez a fiatal Bosinney (dactylusként mondotta ki a szót, holott közönségesen rövid o-val mondják) teljesen vagyontalan, nincs semmije. Mikor Winifred feleségül ment Dartiehoz, volt rá gondom, hogy biztosan helyezze el minden pennyjét — ami nagy szerencse volt — mert már nem volna semmijök !

Ancsi néni felnézett a bársonyszékéről. Ősz

fürtök vették körül homlokát, fürtök, melyek évtizedekre visszatekintő változatlanságukkal kiöltek a családból minden érzéket az idő mulandósága iránt. Nem felelt semmit, mert ritkán beszélt, s ki-mélte öreg hangját; de Jamesnek, kinek nem volt egészen tiszta a lelkiismerete — az a pillantás fel-ért egy felelettel.

— Hát igen; — mondotta; — nem tehettem róla, hogy Irénnek nincs pénze. Soames ugy sietett; egészen lefogyott, míg utána járt.

Boszusan tette le a csészét a zongorára és körüljáratta szemét az ajtó mellett álló csoportozaton.

— Nézetem szerint, — mondotta váratlanul — a dolog úgy van jól, amint van.

Ancsi néni nem kérte, hogy magyarázza meg ezt a különös nyilatkozatát. Tudta jól, hogy mire gondol. Irén, minthogy nincs pénze, nem lesz oly esztelen, hogy ostobaságot kövessen el; mert híre járt, hogy külön szobát kért magának; de Soamesnak természetesen nem volt...

James félbeszakította gondolatait:

— De hol van — kérdezte — Timothy? Nem jött veletek?

Ancsi néni összeszorított ajkain áttört egy mosoly:

— Nem, nem tartotta ajánlatosnak ezekben a differiás időkben; mikor ő oly könnyen megkap mindent.

— Igen, — felelte James — ő nagyon ápolja magát. Én nem engedhetem meg magamnak, hogy úgy ápoljam magam, mint ő.

Bajos lett volna megmondani, hogy mi volt nagyobb ebben a megjegyzésben: a bámulat, az irigység-e, vagy a megvetés.

Timothy csakugyan ritkán mutatkozott. A család kedvence, foglalkozására nézve könyvkiadó, néhány évvel azelőtt, az üzlet virágzó korában, előrelátta a pangást, amely ugyan még nem követ-

kezelt be, de amely végre, általánosan megegyező vélemény szerint, okvetetlenül be fog következni, s eladta üzletrészét egy cégnek, mely főképen vallásos könyvek kiadásával foglalkozott, s az egészen tekintélyes vételárat elsőrendű értékpapirokban helyezte el. Ezzel a tényével egyszerre elszigetelt helyzetbe jutott, mert semelyik Forsyte sem szokta beérni négy százaléknál kevesebbel a pénzéért; s ez az elszigeteltség lassan, de biztosan aláaknázott egy szellemet, mely talán a szokottnál jobban hajlott az óvatosságra. Szinte regés alakká vált, mintegy megtestesülésévé a megalapozott biztosságnak, mely ott kísért a Forsyteok világának háttérében. Sohasem követte el azt az oktalanságot, hogy megházasodott volna, vagy, hogy bármi formában gyermekek gondját vette volna magára.

James, megkopogtatva a porcellánt, folytatta:

— Ez nem valódi ó Worcester. Azt hiszem, Jolyonék mondtak neked valamit a fiatalember-ről. Aszerint, amit *én* tudhatok, nincs sem üzlete, sem jövedelme, sem szóra érdemes összeköttetése; de hát én semmit sem tudok, nekem senki sem mond semmit.

Ancsi néni a fejét rázta. Reszketés futott át a szögletes állu, öreg karvaly-arcán; egymáshoz szorította és egymásba kulcsolta a póklábformájú ujjait, mintha így akarná megfeszíteni régi akaraterejét.

Néhány évvel öregebb lévén valamennyi Forsytenál, különleges helyzetet biztosított magának közöttük. Minthogy megalkuvók és önzők voltak, — bár korántsem nagyobb mértékben, mint a szomszédaik — meghunyászkodtak megvesztegethetetlen lénye előtt, mikor pedig megsokalták a dolgot, mit tehettek mást, mint hogy kitértek utjából!

James keresztbevetette a hosszú, vékony lábát és így folytatta:

— Jolyonnak mindig külön uton kell járnia. Gyermekai nincsenek... — e szónál megakadt, mert eszébe jutott, hogy még a világon van az öreg Jolyon fia, az ifjabb Jolyon, June atyja, ki úgy elhibázta a dolgát, és tönkretette magát azzal, hogy elhagyta a feleségét meg a gyermekét és megszőkött azzal a külföldi nevelőnővel. — Ej, — folytatta gyorsabban — ha van kedve az effélére, bizonyára meg is teheti. Vajjon mennyit ad neki? Azt hiszem, ad neki évi ezer fontot; ugy sincs már senkije, akire reá hagyhatná a pénzt.

Kinyújtotta a kezét, hogy kezét szorítson egy simára borotvált képű, gyorslábu férfiuval, kinek alig volt egy szál haj a fején, hosszú, törtvonalu volt az orra, duzzadt az ajka, és hideg, szürke szempár fénylett a derékszőgben álló szemöldöke alatt.

— No, hogy vagy, Nick? — ümmögte.

Forsyte Miklós a szokott madárszerű gyorsaságával és egy lehetetlenül komoly iskolásfiu pillantásával (nagy vagyont gyűjtött, a törvényeknek eléggé megfelelően, azoknál a társaságoknál, amelyeknek igazgatósági tagja volt) tette abba a hideg kézbe, aztán gyorsan vissza is húzta a maga még hidegebb ujjainak hegyét.

— Rösszul, — mondotta kedvetlenül — rosszul voltam egész héten; éjjel nem alszom. A doktor sem tudja, miért. Okos fickó, másképp nem is járatnám magamhoz, de nem kapok tőle mást, mint recipéket.

— Doktorok! — vágott a szavába élesen James; — az én házamban megfordult már hol egyikünkknél, hol másikunknál London valamennyi orvosa. Az ember nem várhat azoktól semmit; csak szóval tartják. Ott van Swithin. Mit segítettek rajta? Nézd, kövérebb, mint valaha volt; kész csoda, nem tudják leszállítani a súlyát. Csak nézz reá!

Forsyte Swithin, a nagy, kövér, terjedelmes

Galsworthy; A gazdag férfiu.

férfiu — tarka mellényeinek tollazatában a melle olyan, mint a golyvás galamb — kevély léptekkel éppen feléjük tartott.

— Öh, hogy vagytok ? — kérdezte szokott cicomás modorában, erőteljesen lehelve ki a „h” betűt (ez a minden angol embernek fölöttébb nehéz betű szinte feltétlen biztossággal érvényesült az ő kezelésében). — Hogy vagytok ?

A testvérek mindegyikének arcán meglátszott a bizalmatlanság, mihelyt a másik kettőre nézett, mert tapasztalásból tudta, hogy azok igyekezni fognak elhomályosítani bajait a saját bajaik emlegetésével.

— Éppen arról beszélgettünk, — mondotta James — hogy nem igen lettél vékonyabb.

Swithin kidüllesztette a két kerek fakó szemét, oly nagy igyekezettel hallgatta, amit mondanak neki.

— Vékonyabb ? Meg vagyok elégedve, — mondotta, s kissé előrehajolt — nem vagyok olyan cérnaszál, mint te !

De attól tartva, hogy a melle így kevésbé tekintélyesnek látszik, visszatért előbbi mozdulatlan helyzetébe, mert semmit sem tartott oly nagyra, mint az előkelő fellépést.

Ancsi néni egyikükről a másikukra fordította öreg szemét. Komoly, szelid volt a pillantása. Viszont a három fitestvér Ancsi nénit nézte. Kezd megrokkanni. Bámulatos nő ! Maholnap nyolvanhat éves ; élélhet még tíz esztendeig, pedig sohasem volt erős. Swithin és James, a két ikertestvér, csak hetvenöt éves, Miklós pedig valóságos gyermek, alig hetven éves. Egészséges volt mind, s ez jóval biztatott. Minden javuk közt természetesen az egészségüket becsülték a legnagyobbra.

— Ami engem illet, — folytatta James — eléggé jól vagyok, de az idegeim nincsenek rend-

ben. A legcsekélyebb dolog halálra izgat. Kénytelen leszek elmenni Bathba.

— Bath! — mondotta Miklós. — Én megpróbálkoztam Harrogate-tal. Nem ér az semmit. Tengeri levegő kell nekem. Yarmouthnak nincs párja. Mikor ott vagyok, akkor alszom...

— Nagyon rossz a májam, — szólt közbe Swithin lassan. — Iszonyuan fáj itt; — és kezét a jobboldalára tette.

— A mozgás hiánya teszi, — dünnyögte James, a porcelláncsészén tartva szemét. Sietett hozzátenni: — Magam is érzek ott fájást.

Swithin elvörösödött, mint a pulykakakas.

— Mozgás! — mondotta. — Mozgok én elég: sohasem használom a liftet a klubban.

— Nem tudtam, — vágott közbe sietve James. — Én nem tudok senkiről semmit; nekem senki sem mond semmit.

Swithin reámeresztette a szemét s azt kérdezte tőle:

— Mit szoktál tenni, mikor itt fáj?

Jamesnek felragyogott az arca.

— Valami kanalas orvosságot iszom...

— Hogy' vagy, bácsi?

Kezét kinyújtva, June állt előtte és csekély magasságából felemelte James nagy magasságához az elszánt, kicsiny arcát.

A ragyogás eltűnt James arcáról.

— Hogy vagy te? — mondotta, s látszott, hogy gondolkozik azon, amit mond. — Hát Walesbe még holnap, meglátogatni a vőlegényed nénikéit? No, lesz részed ott esőben. Nem valódi Worcester ez. — Megkopogtatta a csészét. — Az a készlet, melyet én adtam anyádnak esküvőjére, valódi volt.

June sorban kezét rázott a három nagybácsijával, aztán Ancsi nénihez fordult. Mélyen benső-

séges kifejezés derítette fel az öreg hölgy vonásait ; reszkető hévvel csókolta meg a leány arcát.

— Nos, gyermekem, — mondotta — tehát egy teljes hónapig maradhatsz oda ?

A leány továbbment és Ancsi néni utána nézett filigrán kis alakjának. Az öreg hölgy kerek, acélszürke szemei, melyeket már kezdett behuzni a hártya, mint a madár szemét, tűnődve követték a torlódásban, mert a társaság éppen bucsuzkodni kezdett ; és az ujjahegyei, akaraterejének újabb megfeszítésével, mintegy amaz eikerühetetlen végső utazás ellen védekezve, mind erősebben és erősebben szorultak egymáshoz.

— Ugy, ugy, — gondolta magában -- oly kedves volt mindenki ; oly sokan jöttek el, hogy szerencsét kívánjanak neki. Nagyon boldognak kellene lennie.

Az ajtónál megtorlódó vendégek közt — csupa jól öltözködött nép az ügyvédek és orvosok, a kereskedők és az előkelőbb középosztály sok más élethivatásának köréből — talán csak husz százalékkal volt képviselve a Forsyte-család ; de Ancsi néninek úgy tűnt fel, mintha mind Forsyteok volnának — és nagy különbség nem is igen volt közöttük — ő csak a saját husát és vérét látta. Az volt az ő egész világa, ez a család, és nem ismert mást, talán nem is ösmert soha. Minden apró titkaik, betegségeik, eljegyzéseik és házasságaik, meg az, hogy miképen boldogultak és hogy jól kerestek-e — mindez az ő tulajdona, gyönyörűsége, élete volt ; azon túl nem volt számára más, mint a minden igazi jelentőség nélkül való események és emberek bizonytalan, homályos köde. És az, amit itt kell hagynia egykor, majd ha reákerül a sor, hogy behunyja a szemét ; ez adta neki azt a tekintélyt, azt a rejtett főnhéjazást, melynek hiányában egyikünk sem tudna élni ; és ehhez ragaszkodott sóváran és napról napra fokozódó telhetetlenséggel. Ha

az élet már úgy is tovasiklik tőle, ettől az egytől nem akart megválni utolsó pillanatáig.

June atyjára, az ifjabb Jolyonra gondolt, ki megszökött azzal a külföldi leánnyal. Oh, mily keserű csapás volt az atyjára és mindnyájukra nézve. Oly nagyreményű fiu! Keserű csapás, bár szerencsére nem járt közbotránnal, mert Jo felesége nem indított válópört. Régen történt! S mikor June anyja nyolc évvel ezelőtt meghalt, Jo feleségül vette azt a nőt, s most, úgy hallja, két gyermekük van. Mégis eljátszotta jogát, hogy itt lehessen, megfosztotta nagynénjét a remélt családi büszkeségtől, megfosztotta attól a jogos örömtől, hogy láthassa és megcsókolhassa őt, kivel oly nagyra volt, a sokatigérő fiut! Ez a gondolat a sokáig viselt igaztalanság keserűségével sajgott öreg szívében. Valami kis nedvesség borította el szemét. Alattomban letörölte a finom patyolatzsebkendőjével.

— Nos, Ancsi néni? — szólalt meg egy hang a háta mögött.

Forsyte Soames — csapott vállu, simára borotvált, lapos képű, lapos mellű, mégis bizonyos mértékben formás és előkelő egész magatartásában — felülről és rézsut nézett le Ancsi néniire, mintha a saját orrán akart volna keresztülnézni.

— És mi a *te* véleményed erről az eljegyzésről? — kérdezte.

Ancsi néninek büszkén pihent meg a szeme rajta. Legidősebb unokaöccse lévén, mióta az ifjabb Jolyon odahagyta a családi fészket, most ő volt a kedvence, mert benne ismerte fel hű letéteményesét annak a családi léleknek, mely nemsokára kisiklik az ő gondviselése alól.

— Nagyon kedvező a fiatalemberre nézve, — mondotta Soames; — csinos fiu, de nem tudom, egészen a kedves Junenak való-e.

Soames megérintette egy aranyozott csillár alját.

— Majd magához neveli, — mondotta s titokban megnedvesítette az ujját és végighuzta a bütökös cirádákon. — Valódi régi aranyozás, ilyet most nem csinálnak. Jó ára volna Jobsonnál. — Azzal a jóleső érzéssel beszélt, hogy most bizonyosan felvidítja öreg nagynénjét. Ritkán volt ily közlékeny. — Szeretném, ha az enyém volna, — tette hozzá; — az ily régi aranyozott jószágon mindig biztosan tuladhat az ember.

— Ugy értesz az efféléhez, — mondotta Ancsi néni. — És hogy van a kedves Irén?

Soames arcán elhalt a mosoly.

— Elég jól, — mondotta. — Panaszkodik, hogy nem tud aludni; pedig sokkal jobban alszik, mint én, s a feleségére nézett, ki az ajtónál Bosinneyvel beszélt.

Ancsi néni sóhajtott.

— Talán jobb volna reá nézve, — mondotta — ha nem volnának együtt oly sokat June-nal. Oly határozott jellemű leány a kedves June!

Soames elpirult; a pirosság gyorsan átfutott a két beesett arcán s összetalálkozott a szemei közt, ahol, gyötrő gondolatok bélyegéül, megmaradt.

— Nem tudom, mit talál azon a kis boszorkányon, — szaladt ki a száján, de észrevéve, hogy már nincsenek egyedül, megfordult s újra a csillárt nézegette.

— Hallom, Jolyon új házat vett, — szólalt meg közvetlenül mellette atyjának hangja; — temérdek pénze lehet. Több pénze lehet, mint amennyit tud hova tenni! Ugy mondják, a Montpellier-square-on; Soames tözsomszédságában. Nekem sohasem mondanak semmit, Irén sem mond nekem semmit soha!

— Kitűnő hely, két percnnyire sincs tőlem, — mondotta Swithin hangja — én pedig nyolc perc alatt a klubba vitethetem magam a lakásomról.

A házuk fekvése életbevágó kérdés volt a For-

syte-oknak, ami nem is csoda, mert hiszen sikerűnek egész lelke testesült meg abban.

Atyjuk, aki földmivelő családból származott, Dorsetshireből jött a század elején.

„Dosset Forsyte mester“, amint bizalmasai nevezték, foglalkozására nézve kőfaragómester volt és felvitte egész az építőmesterségig. Életének vége felé került Londonba, ott házakat épített mindhaláláig s Highgateben temették el. Több mint harmincezer fontot hagyott tíz gyermekére. Az öreg Jolyon, ha egyáltalában említette, úgy nyilatkozott róla, hogy „kemény nyaku ember volt ; nem adott sokat a finomságokra“. A Forsyteok második nemzedéke mindenesetre azt tartotta róla, hogy nem válik nagy dicsőségükre. Az egyetlen előkelő vonás, melyet fölfedezhettek egyéniségében, az a sajátossága volt, hogy szerette a Madeirát.

Hester néni, akit tekintélynek ismertek el a családtörténet kérdéseiben, illetéknépen írta le :

— Nem emlékszem rá, hogy valaha tett volna valamit ; legalább az *én* időmben nem. Tudod, édesem, hm — házai voltak. A haja olyanféle színű volt, mint a Swithin bácsitoké ; meglehetősen szőkimondó ember volt. Magas volt-e ? N-nem éppen (hatodfél láb magas, szeplősképű férfit volt) ; amolyan pirosposzgás ember. Ugy emlékszem, többnyire Madeirát ivott ; de kérdezzétek csak az Ancsi nénéektől. Hogy az *ő* apja mi volt ? Az — hm — a földdel bibelődött odalenn Dorsetshireben, a tenger partján.

James valamikor le is ment, hogy lássa színről színre, hogy miféle helyről is származtak. Talált ott két régi tanyát s előttük a vörös földben kerécsapást, mely a tengerpartra, egy malomhoz vitt ; egy kicsiny szürke templomot, melyet gyámszlopokkal támogatott fal vett körül, és egy még kisebb és még szürkébb kápolnát. A folyóviz, mely a malmot hajtotta, vagy tíz apró ágba sietett alá,

és disznókat őriztek az összefolyásánál. Kőd fogta el a kilátást. Ugy látszik, a Forsyte-ősök vasárnapról vasárnapra évszázadokon át elégedetten járták ezt a völgyet, bokáig dagasztva a sárban és szemükkel a tengerre nézve.

Nem tudni, hogy James örökségét remélt-e, vagy azt várta-e, hogy valami rendkívülit talál odalenn, de bizonyos, hogy nagyon leforrázva tért vissza, tőle telhetően mégis rajta volt, hogy jó arcot vágjon a rossz játékhoz.

— Nem néz ki onnan sok, — mondotta ; — közönséges kis vidéki fészek, vén, mint az ország-utja.

A vénségében még volt némi vigasztalás. Az öreg Jolyon, akiből néha kitört valami elszánt őszinteség, ilyenféle kijelentéseket szokott megkockáztatni az őseiről : „Azt hiszem, nagyon vékonypénzü — hétszilvafások voltak“. De azt, hogy : „hétszilvafások“, olyanformán mondogatta, mintha vigaszt meritene belőle.

Annyira felvitték mindannyian, azok a Forsyteok, hogy, mint mondani szokás, „bizonyos tekintélyt“ egyiktől sem lehetett elvitatni. Vagyonukat mindenféle értékekben helyezték el, csak — az egy Timothy kivételével — államadóssági kötvényekben nem, mert semmitől sem irtóztak annyira, mint attól, hogy három százalékkal kamatoztassák a pénzüket. Képeket is gyűjtöttek és támogattak oly emberbaráti intézeteket, amelyeket alkalomadtán előnnyel használhattak fel beteg cselédek javára. Atyjuktól, a kőfaragótól, bizonyos érzéket örökölték a téglá és a vakolat iránt. Régente, úgy lehet, valami csip-csup felekezethez tartoztak, de most, a dolgok természetszerű fejlődése szerint, az angol egyház tagjai voltak és súlyt vetettek rá, hogy feleségeik és gyermekeik bizonyos rendszerességgel látogassák a főváros előkelőbb templomait. A keresztényi mivoltukhoz fűződött

bármilyen kétség megbántotta és csodálkozásba ejtette volna őket. Egynehányuk megváltotta a templomi székét is, ilyképen adva kifejezést a legyakorlatibb módon Krisztus tanítása iránt érzett rokonszenvének.

Házai, bizonyos távolban egymástól, a park körül sorakozva, megannyi örszemként álltak ott, hogy valamiképen ki ne csusszon kezükből vágyaik középpontjának, Londonnak, drága belvárosa s ilyképen ne szálljanak alább önbecsülésükben.

Ehhez képest az öreg Jolyon a Stanhope Gateon lakott; Jamesék Park Laneben; Swithin a narancsszinű és kék szobák magányos pompájának közepette Hyde Park Mansionsban — ő sohasem házasodott meg, nem ő! — Soamesék a Knights-bridge közelében levő fészükben; Rogerék Prince's Gardensben (Roger volt az a nevezetes férfit a Forsyteok közt, aki feltette magában és végbe is vitte, hogy új foglalkozási ágat teremtett négy fiának. „Házakat vegyetek — nincs annak párja!” — szokta mondani; — „én egyebet sem tettem világéletemben!”)

Aztán Haymanék — Haymanné volt az egyetlen asszony a Forsyte-leányok közt — jól fenn a Campden Hillen, a házuk úgy állt ott, mint egy zsiráf s oly magas volt, hogy az embernek megfájdult a nyaka, mikor felnézett reá; Miklósék Ladbroke Groveban, tágas otthonban, melyhez potomon áron jutottak; és, amit első helyen kellett volna említeni: Timothy a Bayswater-roadon, hol Ann és Juley és Hester éltek a védőszárnyai alatt.

De James az egész idő alatt tünődve állt, s most végre megkérdezte vendéglátó házigazdájától és bátyjától, hogy mit adott azért a Montpellier-squarei házáért. Ő már évek óta kiszemelt ott magának egy házat, de olyan sokat kérnek érte.

Az öreg Jolyon elmondotta házvételének részleteit.

— Huszonkét évre ? mondotta utána James ;
— ugyanaz a ház, melyre én alkudtam — nagyon tulfizetted.

Az öreg Jolyon öszeráncolta a homlokát.

— Nem mintha nekem kellene, — mondotta James gyorsan ; az én céljaimnak nem felelne meg azon az áron. Soames ismeri azt a házat, igen — ő majd megmondhatja, hogy nagyon is drága — adhatsz a véleményére.

— Nekem az ő véleménye semmi ! — felelte az öreg Jolyon.

— Legyen úgy, — dünnyögte James — te mindig csak a magad feje szerint jársz — de a véleménye jó. Isten veled ! Kimegyünk Hurlinghambe. Hallom, June Walesbe utazik. Holnap egyedül leszel. Nem vagy elfoglalva ? Nálunk ebédelhetsz.

Az öreg Jolyon nem fogadta el a meghívást. Lekísérte őket a kapuig, megvárta míg beszállnak a kocsijokba és bucsut intett nekik, mert már elfelejtette a bosszuságát. A hátsó ülésen James felesége ült nagy alakjával, szöghajával, tekintélyesen ; a baloldalán Irén — a két férj, apa és fiu, a másik két ülésen foglalt helyet, mintha várnának valamire, a hitveseikkel szemben. Jobbra-balra hányattatva rugós párnáikon, billegve egyet a kocsi minden zökkenésére, némán távolodtak el, az öreg Jolyon pillantásaitól kísérve, a nap fényében.

James felesége szakította meg legelőbb a csendet a kocsiban.

— Láttatok már együtt oly furcsa társaságot ?

Soames, reátekintve a szemhéjai alól, biccentett s látta, hogy Irén egyikét veti reá meg nem fejthető pillantásainak. Nagyon valószínű, hogy a Forsyte-család mindegyik hajtása szakasztottan

ugyanazt a megjegyzést tette, mikor hazafelé hajtattott az öreg Jolyon családi ünnepéről.

Az utolsó távozó vendégek közt együtt ment el Miklós és Roger, a negyedik és ötödik Forsytestvér s a Hyde-park mellett, a földalatti vasut egyik állomása felé irányították lépteiket. Mint bizonyos koron túl valamennyi Forsytenak, nekik is volt saját fogatuk s nem ültek bérkocsira, ha csak elkerülhették.

Szép nyári nap volt, a park fái júniusi lombzatuknak teljes pompájában álltak; a két testvér nem igen vett tudomást e külsőségekről, melyek mindamellett éreztették elevenítő hatásukat járásukon és beszélgetésükön.

— Igen, — mondotta Roger — szép asszony az a Soames felesége. Ugy hallom, nem nagyon valóók egymáshoz.

Ennek a testvérnek magas homloka volt, s neki volt a legüdébb színe valamennyi Forsytestvér között; világosszürke szemével bíráló pillantásokat vetett az utvonalon álló házakra s olykor-olykor fölemelte esernyőjét és saját szavai szerint „lemérte“ különböző magasságaikat.

— Nem hozott pénzt a házhoz, — felelte Miklós.

Ami őt illeti, ő gazdagon nősült, s minthogy a dolog abban az aranykorszakban történt, mikor még nem ismertek törvényt a házasságban élő nők vagyoni jogi viszonyairól, abban a szerencsés helyzetben volt, hogy előnyösen forgathatta a felesége pénzét.

— Mi volt az apja?

— Heronnak hívták, ugy hallom, tanár volt. Roger megcsóválta a fejét.

— Az olyanoknak nincs pénze.

— Ugy mondják, az anyai nagyapja cementben dolgozott.

Rogernek felderült az arca.

— De tönkrement, — folytatta Miklós.

— Áh! — kiáltotta Roger. — Soamesnak még lesz vele baja; jegyezd meg, amit mondok, lesz vele baja — van valami különös a pillantásában.

Miklós megnyalta a száját.

— Szép asszony, — mondotta és félretolt utjából egy utcaseprőt.

— Voltaképen hogyan jutott hozzá? — kérdezte Roger hirtelen. — Szép pénzébe kerülhetnek a toaletjei.

— Anntől hallottam, — felelte Miklós — hogy valósággal bomlott utána. Irén ötször kosarazta ki. Jamest nagyon nyugtalanítja a dolog, meg is lát-szik rajta.

— Áh! — mondotta ismét Roger. — Sajnálom Jamest; elég baja volt Dartievel is. — A séta még elevenebbé tette a színét, közben még gyakrabban emelgette az esernyőjét, mint előbb, a szeme vonaláig. Miklós is derülten nézett.

— Nekem tulhalovány, — mondotta — de a termete nagyszerű!

Roger nem felelt.

— Nekem az előkelő külseje tetszik, — mondotta végre s ennél nagyobb dicséret nem volt a Forsyteok szótárában. — Abból a fiatal Bosinneyből sohasem lesz semmi. Ugy hallom, azok közül a megkótyagosodott művészek közül való, kik a fejükbe vették, hogy megjavítják az angol építőművészetet; nem néz ki abból pénz! Szeretném tudni, mit szólna hozzá Timothy.

Megérkeztek a pályaudvarra.

— Hányadik osztályon utazol? Én a másodikon megyek.

— Én soha, — felelte Miklós; — az ember nem tudhatja, mit szed fel ott.

Megváltotta elsőosztályu jegyét Notting Hill Gateig; Roger a második osztályut South Kensingtonig. A következő pillanatban megérkezett a vonat,

a két testvér elvált egymástól s belépett mindegyik a maga kocsiosztályába. Mindketten bántva érezték magukat, hogy a másik nem tér el szokásától, hogy kissé tovább lehessen része a társaságában ; de, mint Roger mondotta magában :

— Még mindig a régi nyakas bolond ez a Nick !

S mint Miklós fejezte ki magában :

— Összeférhetetlen fickó Roger, amióta a világon van !

A Forsyteokba nem szorult sok érzelmesség. Ebben a nagy Londonban, melyet meghódítottak s amelyben elmerültek, honnan vennének időt arra, hogy érzelmők is legyenek ?

MÁSODIK FEJEZET

Az öreg Jolyon az operába megy

Másnap délután öt órakor egymagában ült az öreg Jolyon, szivarral a szájában s mellette egy asztalon egy csésze tea. Fáradt volt, s mielőtt végigszívta volna a szivarját, elszunnyadott. Egy légy reászállt a hajára, a lélekzete nehézkesen járt a szoba álmos csöndjében, felső ajka szabályszerűen dült ki- és befelé a fehér bajusza alatt. A szivar kiesett eres és ráncos kezének ujjai közül, az öreg kandallóban aztán végigégett.

A komor kis dolgozószoba, színes ablakaival, melyek elzárták a kilátást, tele volt zöld bársony- és dúsan faragott mahagoni-butorral, amely berendezésről az öreg folyton azt szokta mondani: „Nem csodálnám, ha valamikor nagy árat adnának érte!”

Jól esett neki a gondolat, hogy a másvilágon többet kaphatna a holmijáért, mint amennyit kiadott érte.

A dus, barna légkörben, mely a Forsyte-lakás hátsó szobáinak sajátossága volt, lerontotta a magastámlájú szék párnájához támaszkodó nagy fejének s ősz hajának Rembrandt-szerű hatását a bajusz, mely némi katonás szint kölcsönzött arcának. Egy régi óra, mely övé volt, mióta — ötven év előtt — megházasodott, féltékenyen jelezte kegyegésével a másodperceket, melyek örökre tavatúnnek régi gazdájáról.

Az öreg Jolyon sohasem törődött ezzel a szobával s egész évben alig fordult meg benne másért, mint hogy szivart vegyen ki a sarokban álló japán faliszekrényből, s a szoba most bosszút állt rajta.

Halántékai, melyek zsupfedélként domborultak az alattuk levő gödrök fölé, pofacsontjai és álla, mind élesebben tűntek elő, míg aludott, s arcára kiült a vallomás, hogy öreg ember ő már.

Felébredt. June elment! Azt mondotta James, hogy érezni fogja elhagyottságát. James mindig gyöngye legény volt. Jóleső érzéssel gondolt arra, hogy elütötte azt a házat a kezéről. Megérdemli a garasoskodásáért; nincs annak más gondolata, mint a pénz. Vagy mégis tulfizette volna? Jó sok költsége lesz még reá... Ugy lehet, szüksége lesz minden pénzére, mielőtt June dolgának végére ér. Még sem kellett volna beleegyeznie abba az eljegyzésbe. Baynes — Baynes és Bildeboy, az építészek — házánál ismerkedett meg June Bosinney-vel. Azt hiszi, Baynes, kit ismer — amolyan öregasszonyféle — házassága révén nagybácsija annak a fiatalembernek. June azóta mindig utána futkosott; már pedig, ha az a fejébe vesz valamit, nem bír vele senki. Mindig talál magának valamiféle ügyefogyottat, amolyan „ázott verebet“. A fickónak nincs pénze, de ő mégis mindenáron a menyasszonya akart lenni — annak az ágról szakadt sehonnainak, aki örökös bajba dönti magát.

June elébe állt egyszer a szokott szeleburdiságával és megmondotta neki; s mintegy megnyugtatósképen hozzátette:

— Oly nagyszerű ember; sokszor egy álló hélig sem evett mást, mint kakaót!

— S azt akarja, hogy te is kakaón élj?

— Oh, dehogy; most már rendbejön.

Az öreg Jolyon kivette a szivart a fehér bajusza alól, melynek vége barna volt a kávétól s reá-

nézett a kicsi teremtésre, ki ugy hatalmába ejtette a szívét. Tudta ő, mit tartson arról a „rendbejövés“-ről, jobban mint az unokája. De June, térdére támaszva két kezét, hozzátörleszkedett az arcával s dorombolt, mint a macska. Ő pedig, leverve a hamut a szivarjáról, ideges csüggetegséggel kiáltotta :

— Mind egyformák vagytok : nem nyugosztok, míg el nem értétek azt, amit akartok. Ha mindenáron bajba akarod dönteni magad, tedd meg ; én mosom a kezem.

Ilyképen elhárította magáról a felelősséget, de feltételül kötötte, hogy addig nem esküsznek meg, míg Bosinneynak nem lesz legalább négyszáz font évi jövedelme.

— Nem igen adhatok majd nagyon sokat, — mondotta s June ismerte már ezt a szólásformát. — Az a hogy' is hívják majd talán csak gondoskodik a kakaóról.

Alig látta az unokáját, mióta ez a dolog kezdődött. Nehéz eset ! Eszében sem forgatta, hogy sok pénzt ad neki és könnyű életet biztosít annak az ipsének, kit egyáltalában nem ismer. Tudja ő már az efféle dolgokat ; sohasem sült ki belőlük semmi jó. A legrosszabb a dologban, hogy kilátása sincs, eltántorítani Junet az elhatározásától ; önfejlő az, mint az öszvér, mindig olyan is volt gyermekkorától fogva. Nem látja, mi lesz ennek a vége. Hát csak nyújtózkodjanak addig, ameddig a takarójuk ér. Ő nem enged, míg nem látja, hogy az ifju Bosinneynak biztos jövedelme van. Világos, mint a nap, hogy Junenak még meggyülik a baja azzal a fickóval ; nincs annak több fogalma a pénz értékéről, mint egy tehénnek. Aztán ez az elhamarkodott leruccanás Walesbe, meglátogatni a fiatalember nénikéit. Karmos vén macskák azok, semmi kétség.

És, meg sem moccanva, az öreg Jolyon bámészul

nézte a falat ; ha nincs nyitva a szeme, azt lehetett volna hinni, hogy alszik . . . Micsoda feltevés, hogy Soames, az a fiatal kölyök, tanácsokat adhatna neki ! Mindig is éretlen kölyök volt a fennen hordott orrával ! Ma-holnap még adja majd a gazdag férfiut, kinek falusi fekvősége van ! Gazdag férfiu ! Hm ! Olyan, mint az apja, ki mindig csak a haszonra gondolt, a békavérü, fiatal bolond !

Felállt, odament a faliszekrényhez és kezdette módszeresen megtölteni a szivartárcáját egy ládikából. Nem rossz szivar, az árához képest, de van is manapság jó szivar, melyet egy napon lehetne emlegetni Hanson és Bridger régi Superfinosaival ! Az volt a szivar !

A gondolat, röpke illatként, visszavitte azokhoz a bámulatos richmondi éjszakákhoz, mikor ebéd után szivarozgatva ült együtt a *Korona és Jogar* teraszán Treffry Miklóssal, meg Traquairral, meg Herring Jackkel és Thornworthy Anthonyval. Mily kitűnő szivarjai voltak akkor ! A szegény öreg Nick ! — meghalt, és Herring Jack — meghalt, és Traquair — a sirba vitte az a rossz felesége, és Thornworthy — borzasztóan tökéletlen volt (nem csoda, olyan étvággyal).

Az egész akkori társaságból, úgy látszik, már csak ő maga van az élők közt, nem szólva persze Swithinről, de az oly határtalanul vastag, hogy semmire sem lehet vele menni.

Az ember alig hinné, hogy oly régen történt mindez ; pedig ő még fiatalnak érzi magát ! Minden gondolata közt, ahogy ott állt és számlálgatta a szivarjait, ez volt a legsebzőbb és legkeserűbb gondolata. Ősz fejével és egyedülvalóságában a szive üde és fiatal maradt. És azok a hampstead heathi vasárnap délutánok, amikor a Jolyon-gyerek meg ő kirándultak a Spaniard's-roadon át a Highgatere, a Child's Hillre, s visszatérve megebédeltek együtt a Jack Straw's Castleben — mily felségesek voltak a

szivarjai akkor ! És az a szép idő ! Nincs most már szép idő sem.

Mikor June öt éves, tipegő gyermek volt, s minden második vasárnap elvitte annak a két jó aszszonynak, az anyjának, meg a nagyanyjának társaságából az állatkertbe, s fenn a medvék ketrecénél az esernyőjének végére tűzött kaláccsal etette a kedvenc medvéit, mily elragadóan jók voltak a szivarjai akkor !

A szivarjai ! Nem is képes már kiélvezni az ingyencségét, azt a híres ingyencségét, melyre esküdtek az emberek az ötvenes években, s őt említve, hozzátették mindjárt : „Forsyte — a legfinomabb inyü ember egész Londonban !” Annak a finom ingyének köszönhette bizonyos értelemben a vagyonát is — Forsyte és Treffry, a nagyhirű teakereskedő-cég vagyonát ; annak a teának, melyet attól a cégtől szereztek, mesés volt a zamatja s csak úgy áradt belőle a tiszta eredetnek meg nem közelíthető ígézte. A citybeli Forsyte és Treffry céget a vállalkozókedv és titokzat, a Keletnek egészen külön cégeivel, külön kikötőiből külön hajók útján való összeköttetés légköre vette körül.

De hogyan is dolgozott abban az üzletben ! Akkor még dolgoztak az emberek ! ezek a fiatal tacsók nem is igen ismerik e szó értelmét. Ő belement minden részletbe, tudott mindenről, ami történt, néha egész éjszakákat virrasztott át s dolgozott. És mindig ő maga szemelte ki az ügynökeit, nagyra is volt azzal. Minden sikerének titka, szokta ő maga mondani, az emberismerete volt, s az a mesteri mód, ahogyan válogatni tudott, az volt az egyetlen, amiben igazán örömét lelte. Voltaképen nem az ő tehetségeinek megfelelő pálya volt. Még most is, mikor az üzlet korlátolt felelősségű részvénytársasággá alakult át és hanyatlásnak indult, (ő már rég tulajdonosa a saját üzletrészen), csupa bosszuság volt, mikor arra az időre gondolt. Mennyivel okosabban is

cselekedhetett volna ! Az ügyvédi pályán fényes sikereket arathatott volna ! Még arra is gondolt, hogy bevásárlatja magát a parlamentbe. Hányszor nem mondotta neki Treffry Miklós : „Nagyra vihetnéd, Jo, ha nem volnál oly átkozottul óvatos !“ A kedves öreg Nick ! Oly jó fiu volt, csak ne lett volna oly veszettül kikapós legény ! A közismert Treffry ! Az ugyan nem volt óvatos soha ! Most már a föld alatt van. Az öreg Jolyon biztos kézzel számlálta meg a szivarjait és gondolatai közt megvillant az a kérdés, hogy ő talán *nagyon* is óvatos volt.

A szivartárcát a kabátja belső zsebébe csuszattatta, begombolkozott, aztán hol az egyik, hol a másik lábára nehezelve, s a korlátba fogódzva, felment a hálósobájába vivő meredek lépcsőn. Nagy neki ez a ház. Mihelyt June férjhez megy, ha ugyan hozzámegy valaha ahhoz a fiuhoz, aminthogy meggyőződése szerint hozzá fog menni, bérbeadja és kisebb lakásba vonul. Mire való féltucatnyi cselédséget tartani, melynek nincs semmi dolga ?

Csöngetett s bejött a főinas — szakállas, halk léptű, a hallgatnitudás nem mindennapi képességével megáldott, nagyra termett férfiu. Az öreg Jolyon azt mondotta neki, hogy tegye ki a ruháját ; a klubban fog ebédelni.

Mióta van itthon a kocsi, mely June kisaszszonyt a pályaudvarra vitte ? Két óra óta ? Akkor mondja meg, hogy félhétre álljon elő.

A klub, melybe az öreg Jolyon pont hét órakor belépett, egyike volt a felsőbb középosztály ama politikai szervezeteinek, melyek valaha jobb napokat láttak. Bár rossz híre volt, vagy talán éppen e rossz hírének következtében, megtévesztő életerőnek örvendett. Az emberek már szinte megunták mondani, hogy a „Disunion“ a végét járja. Az öreg Jolyon is azt tartotta, de a megrögzött klubférfiakat valóban felizgató módon figyelmen kívül hagyta ezt a valóságot.

— Miért nem törölteted magad ? — kérdezte nem egyszer Swithin, mély bosszúsággal. — Miért nem lépsz be a „Polyglott“-ba ? Sehol sem kapsz Londonban husz shillingen alul olyan bort, mint a mi Heidsieckünk. És mélyebbre bocsátva hangját, hozzátette : Már csak ötezer tucat van belőle. Azt iszom minden áldott este.

— Majd meggondolom, — szokta felelni az öreg Jolyon ; de valahányszor rágondolt, felmerült előtte az ötven guinea felvételi díj és az, hogy belelik négy vagy öt év, míg bejuthat. És tovább gondolkozott rajta.

Nagyon öreg volt arra, hogy liberális párti legyen, s régóta nem hitt már klubjának politikai nézeteiben, sőt tudták róla, hogy akárhányszor „képtelen ostobaságnak“ is nyilvánította azokat, őt mégis mulattatta, hogy minden elvi kifogásai mellett továbbra is tagja maradt. Mindig megvetette ezt a klubot, és akkor lépett be, sok évvel ezelőtt, mikor nem vették föl a „Hotch Potch“-ba, azzal a megokolással, hogy a „kereskedő-osztály“-hoz tartozik. Mintha nem ért volna annyit, mint akár-melyik közülök ! Természetesen lenézte azt a klubot, mely *mégis* felvette. Silány alakok voltak a tagtársai, akárhány közülök alkusz, prókátor, árverésvezető s miegyéb volt a Cityben ! Mint a legtöbb erős jellemű, de nem nagy eredetiségű ember, az öreg Jolyon is vajmi csekély véleményvel volt arról az osztályról, melyhez tartozott. Hiven alkalmazkodott társadalmi s egyéb szokásaihoz, de a lelke mélyén „közönséges bandának“ tartotta.

Az évek és filozófiája, melyekben immár gazdag volt, elhomályosították a „Hotch Potch“-ban szenvedett kudarc emlékét ; s gondolataiban most a klubok királynőjének tartotta azt a klubot. Ő maga is tagja lehetett volna e hosszú évek óta, de ajánlójának, Herring Jacknek henye magatartása következtében nem tudták, hogy mit csele-

kesznek, mikor visszautasítják. Lám ! a Jo fiát pedig szó nélkül felvették, s azt hiszi, a fiu még mindig tagja a klubnak ; onnan volt keltezve az a levél, melyet nyolc évvel ezelőtt kapott tőle.

Hónapok óta nem fordult meg a „Disunion“-ban, s a ház oly tarkán fel volt cicomázva, mint azok az ócska házak és ócska hajók, melyeken szeretnének tuladni.

— Rémes ez a dohányzó, micsoda szín ! — gondolta magában. — Az ebédlő nem rossz.

Világoszölddel tarkázott sötét csokoládészíne megfelelt az izlésének.

Megrendelte az ebédet s leült ugyanabba a sarokba, talán ugyanahhoz az asztalhoz (a „Disunion“-ban, ebben a szinte radikális elveket valló klubban, vajmi kevés jele mutatkozott a haladásnak), melynél a fiával, az ifjabb Jolyonnal szoktak együtt ülni huszonöt évvel ezelőtt, mikor — vakáció idején — el-elvitte a Drury Lane-be.

A fiu szerette a színházat, s az öreg Jolyon emlékezett reá, hogyan szokott ülni vele szemben, szándékos, de nagyon is átlátszó egykedvűséggel leplezve izgalmát.

Ugyanazt az ebédet rendelte most magának is, melyet a fiu szokott összeválogatni magának : levest, forrázott halat, bordaszeletet és tortát. Oh ! ha most is ott ülne vele szemközt !

Tizenöt éve már, hogy nem látták egymást. S e tizenöt év óta nem elsőízben vetette fel magában a kérdést az öreg Jolyon, hogy nincs-e mit szemére vetnie magának a fia dolgában. Az a szerencsétlen szerelmi história, melyet azzal a kacér és negédes Thornworthy Danäével, most Bellew Danäével, Thornworthy Anthony leányával szőtt, a szakítás után June anyjának karjaiba kergette. Talán meg kellett volna akadályoznia házasságukat ; nagyon fiatalok voltak ; de látva az adott esetből, hogy mily könnyen lobban lángra Jo, még ő maga

volt rajta, hogy megházasodjék. És négy év múlva eljött az összeroppanás! Helyeselnie fiának magatartását ebben a katasztrófában, természetesen, lehetetlen volt; az ész és fegyelem — a hatalmas tényezőknak ez az összetétele, mely nála az elveket pótolta — azt mondotta neki, hogy lehetetlen, de a szíve feljajdult. E kötelesség vad kérlelhetetlensége nem tűr részvétet a szívből. Ott volt June, az a láng-haju parány, mely egészen hatalmába ejtette, belopódzott és belevette magát a szívébe, a szívébe, mely arra volt teremtvé, hogy játéktárgya és kedves menedéke legyen a parányi, gyámoltalan teremtéseknek. Jellemző belátással ismerte fel, hogy egyikkel vagy másikkal szakítania kell; félrendszabálynak ily körülmények közt nem volt helye. Ebben volt a tragikum. És a parányi, gyámoltalan teremtés győzött. Nem akart a nyulakkal futni és a farkával hajrázni, tehát szakított a fiával.

Ez a szakítás mindmostanáig tartott.

Szerény tartásdíjat ajánlott fel az ifju Jolyon-nak, de az nem fogadta el, s ez a visszautasítás talán mindennél jobban sebzette, mert ezzel megszűnt az utolsó lehetőség, hogy kifejezést adhasson elfojtott szeretetének; ez aztán oly érzékennyé és mélyrehatóvá tette köztük a meghasonlást, minőt csak vagyoni rendelkezés, adomány, vagy adománynak megtagadása szokott előidézni.

Az ebéd nem ízlett. A pezsgő fanyar és keserű lé volt, egészen más, mint a régmúlt napok *Veuve Clicquot*-ja.

A feketénél az a gondolata támadt, hogy elmegy az operába. Végignézte a *Times*-ban — a többi ujságot nem szerette — a mai est színházi műsorát. Fideió-t adták.

Szerencsére nem egyikét azoknak a német némajátékoknak, melyeket az a Wagner nevű fickó írt.

Fejére tette a régimódi rugóskalapját, mely a

használatban elvásott karimájával és roppant terjedelmével olyan volt, mint a letűnt különb napok jelképe, és előkerítve egy pár régi, nagyon vékony levendulaszinű zergebőrkeztűt, mely a szivartárcához való tartós közelségtől erősen orosz bagariaszagu volt, felszállt egy hansomba.

A kocsi vigan robogott el, s az öreg Jolyont meglepte az utcák szokatlan elevensége.

— A hotelek nagyszerűen jövedelmezhetnek, — gondolta magában. Néhány évvel azelőtt még egy sem állt ott azokból a hatalmas szállókból. Elégtétellel gondolt egyik telkére, mely ott van közelükben. Rohamosan fog emelkedni az értéke! Mily forgalom!

De aztán elmerült egyikébe azoknak a saját-szerűen személytelen, egy Forsytera nézve annyira nem jellemző töprengéseknek, amelyek egy részét alkották annak a titoknak, hogy miért volt fölényben a többiek fölött. Mily parányok az emberek, és mily sokan vannak! És mi lesz belőlük mindnyájukból?

Megbotlott, mikor kiszállt a kocsiból, átadta a kocsisnak a pontos viteldijat, a pénztárhoz ment megváltani a jegyét s odaállt, kezében tartva az erszényt — a pénzét mindig erszényben tartotta, mert sohasem helyeselte, hogy szabadon a zsebben hordják, mint az a sok fiatalember szokta manapság. A pénztáros olyanformán dugta ki a fejét, mint egy vén házörző az óljából.

— Ej, — mondotta csodálkozó hangon, — Forsyte Jolyon ur! Igazán! Évek óta nem láttam már. Uram-isten! Hol vannak a régi idők! Az ám! Ön, meg az öccse, meg az az árverésvezető: mister Traquair és Treffry Miklós ur, önök rendszerint hat vagy hét helyet béreltek itt minden évadban. És hogy van ön, sir? Bizony, nem fiatalodunk!

Az öreg Jolyon szemének kissé mélyebb lett

a színe; befizette a guineajét. Nem felejtették el. Ugy lépett be az ouverture hangjai közben a nézőtérre, mint a vén csataló az ütközetbe.

Összecsapva a rugós kalapját, leült, lehuzta régi szokása szerint a levendulaszinü keztyűjét, és messzelátójával hosszan nézett körül a nézőtéren. Végre lebocsátotta a kalapja tetejére és a függönyre szegezte szemét. Fájdalmasabban érezte, mint valaha, hogy neki már lejárt. Hova lettek azok az asszonyok, azok a szép asszonyok, kikkel azelőtt úgy tele volt a nézőtér? Hova tűnt a szívnek az az egykori érzése, mikor azoknak a nagy énekesnőknek egyikét várta? Hova az életnek az a mámorító érzése s a képesség, hogy élvezhette mindazt?

A legnagyobb operalátogató a maga idejében! Van is már opera! Az a Wagner nevű fickó tönkretett mindent; nincs többé dallam és nincs hang, mely énekelje. Oh! azok a bámulatós énekesnők! Letűntek! Szívében tompa érzéssel ült helyén s nézte a rég ismert jeleneteket.

A fülére hajló ezüstfürtjétől a cugos-lakkcipős lábának állásáig nem volt semmi nehézkesség vagy gyöngeség az öreg Jolyonban. Oly egyenes — majdnem oly egyenes volt, mint akkor régen, mikor még ide járt minden este; a szeme is épp oly kitűnő volt — majdnem épp oly kitűnő. De az a fáradtság, az a csalódottság!

Teljes életében szokva volt megelégni örömét mindenben, még tökéletlen dolgokban is, — pedig volt azokból elég — mindazt mértékkel élvezte, hogy ilyképpen megőrizze a fiatalságát. De most elhagyta a képesség, hogy örülni tudjon, elhagyta a filozófiája, s csak az a szörnyű érzés maradt meg benne, hogy vége mindennek. Még a „rabok kara“, Floresztán éneke sem volt képes eloszlatni egyedül-létének bánatát.

Ha legalább nála volna Jo! A fiu most közel

járhat a negyvenhez. Tizenöt évet vesztegetett el egyetlen fiának életéből. És Jo nem a társadalom páriája már. Megházasodott. Az öreg Jolyon nem tagadhatta meg magától, hogy e tény méltánylatának jeléül ne küldjön egy ötszáz font sterlingről szóló csekket a fiának. A csekket visszakapta a „Hotch Potch“ levélpapírosán írt levélben, mely így szólt :

Drága apám,

Nagylelkű adományodat kedves jeléül vettem annak, hogy rosszabb véleménnyel is lehetnél rólam. Visszaküldöm, de ha jónak látnád, gyümölcsözőleg helyezni el annak a kis fickónak (Jollynak hívjuk őt), aki keresztnévünket és, kedvezésképp, a családnevünket viseli, nagyon örülnék rajta.

Szívem mélyéből remélem, hogy most is oly egészséges vagy, mint azelőtt mindig.

Szerető fiad,

Jo.

A levél reávallott a fiura. Mindig is kedves fickó volt. Az öreg Jolyon ezt a választ küldte :

Kedves fiam, Jo,

Az összeg (500 font) könyveimben fiacskád javára, Forsyte Jolyon néven van bevezetve és öt százalékkal pontosan kamatozni fog. Egészségem ezidőszerint jó.

Szeretettel vagyok hű atyád,

Forsyte Jolyon.

És minden évnek január első napján megtoldotta még százzal és a kamatokkal. Az összeg nőttön-nőtt — jövő ujév napján ezerötyszáz és néhány font lesz ! És nehéz elmondani, mily nagy elégté-

telére szolgált ez a minden évben megismétlődő ügykezelés. De a levélváltásnak vége szakadt.

Bár szerette fiát s bár volt benne valami ösztön, mely egyrésztől természetéhez tartozott, másrésztől, mint ezernyi osztályosánál, az ügyek szünetlen intézésének és számontartásának eredménye volt s arra ösztönözte, hogy a viselkedést ne annyira elvek, mint inkább eredményei szerint ítélje meg, szívének mélyén maradt még valami nyugtalanság. Fiának, az adott körülmények közt, tönkre kellett volna mennie; ezen a törvényszerűségen épült fel minden regény, egyházi beszéd és szindarab, melyet valaha olvasott, hallott és látott.

Mikor visszakapta a csekket, úgy rémlett neki, hogy valami nincs rendben. Miért nem ment tönkre a fia? De, elvégre, ki tudhatja?

Természetesen hallotta, — azaz, hogy igyekezett megtudni — hogy Jo St. John's Woodban lakik, hogy van egy kis háza és kertje a Wistaria-avenuen, s a feleségét magával viszi a társaságba — nagyon furcsa egy társaság lehet az, semmi kétség — s hogy két gyermekük van, az a kis fiu, kit Jollynak hívnak (tekintve a körülményeket, cinikusnak tűnt fel előtte ez a név, s az öreg Jolyon irtózott és idegenkedett a cinizmustól), meg egy leányka, kit Hollynak hívnak, s ki házasságuk után született. Ki tudhatja, hogy Jo voltaképen mi-féle viszonyok közt is él? Pénzzé tette anyai nagyatyjától kapott örökrészét s mint hajóbiztosító összeköttetésbe lépett a Lloyd'ssal; képeket festett — még akvarelleket is. Az öreg Jolyon tudta azt, mert olykor-olykor titokban összevásárolta, mióta egyszer egy műkereskedő kirakatában történetesen felfedezte fiának nevét egy temzei tájrészen. A képeket rosszaknak tartotta és nem akasztotta szobájának falára az aláírásuk miatt; zár alatt tartotta mind egy fiókos szekrényben.

A nagy operaházban szörnyű vágyódás lepte

meg, hogy láthassa a fiát. Eszébe jutottak azok a napok, amikor barna vászonruhácskájában ott bujkált néha-néha lábainak boltíve alatt; az az idő, amikor ott szaladt a ponyja mellett és lovagolni tanította a kis fiút; a nap, mikor először vitte az iskolába. Ragaszkodó, kedves kis fickó volt! Mikor Etonba került, kissé talán kelleténél többet sajátított el abból a modorból, melyről az öreg Jolyon tudta, hogy csakis olyan helyeken és drága pénzen lehet elsajátítani; de azért mindig barátságos fiu volt. Mindig jó pajtás, még Cambridge után is, kissé talán büszke, mert nem ismerte félre ott szerzett előnyeit. Az öreg Jolyon sohasem rendült meg a nyilvános iskolák és egyetemek iránt táplált érzelmeiben s megható módon óvta meg csodálatát és bizalmatlanságát azzal a rendszerrel szemben, melynek csak az ország legjobbjai vehették hasznát, s melynek kiváltságaiban részesülni neki nem adatott meg... Most, hogy June elment s elhagyta, vagy úgy vehette, mintha elhagyta volna, igaz vizsgáztalódás lett volna számára, viszontlátnia fiát. Ugy érezve, hogy árulást követ el ezzel a családjával, elveivel, társadalmi osztályával szemben, az öreg Jolyon reászegezte szemét az énekesnőre. Ügyefogyott teremtés — száналmasan ügyefogyott teremtés! És az a Floresztán úgy áll ott, mint a bot!

A függöny legördült. Könnyű kielégíteni manapság az embereket!

Az utca forgatagában egy erős, nálánál jóval fiatalabb uriember orra elől elhalászott egy bérkocsit, amelyet az már a magáénak hitt. A kocsi letért a szokott utirányról s az öreg Jolyon elkapta ajtajának kilincsét (nem szerette a kerülgetést); de mikor megfordultak, egyszerre szemközt találta magát a „Hotch Potch“ kapujával, s győzött a sóvárgás, mely egész este hatalmában tartotta. Megállította a kocsit. Bemegy s megkérdi, tagja-e még Jo a klubnak.

Belépett. A hall még éppen olyan volt, mint mikor napirenden ott ebédelt Herring Jackkel, s ez a klub tartotta a legjobb szakácsot egész Londonban ; és körülnézett azzal a határozott, éles pillanással, mely teljes életében megszerezte számára azt az előnyt, hogy jobban szolgálták ki, mint másokat.

— Forsyte Jolyon ur még mindig idejár ?

— Hogyne, uram ; éppen itt van. Kit jelentsek ?

Az öreg Jolyon meghökkent.

— Az atyját, — mondotta.

S így szólva, háttal a kandalló elé állt.

Az ifjabb Jolyon, a klubból távozóban, már fejére tette a kalapot s éppen át akart menni a csarnokon, mikor a portás találkozott vele. Nem volt már fiatal ember, a fejét meglepte a dér, s az arca — szakasztottan az atyjáé, ugyanazzal a lecsüngő nagy bajusszal — szembetűnően fáradt arc volt. Elsápadt. Borzasztó ez a találkozás annyi év elmúltával, mert nincs borzasztóbb a világon, mint az ily jelenet. Egymáshoz léptek és szó nélkül kezét szorítottak egymással. Aztán megszólalt az apa s a hangja reszketett :

— Hogy' vagy, fiam ?

A fia így felelt :

— Hogy' vagy apuka ?

Az öreg Jolyonnak reszketett a keze a lendülészinű vékony keztyűjében.

— Ha egy uton jössz velem, — mondotta — egy darabig magammal vihetlek.

S mintha napirenden haza szokták volna kísérni egymást minden este, kimentek és beszálltak a kocsiba.

Az öreg Jolyonnak úgy tűnt fel, mintha a fia megnőtt volna. Megférőfiasodott, jegyezte meg magában. A fiának természetől kedves arcát valami gunyos álarc feküdte meg, mintha életviszonyai

arra készítették volna, hogy vértézze magát. Semmi kétség, a vonásai reávallanak a Forsytera, de a kifejezésük inkább egy tudós, vagy egy filozófus szemlélődő kifejezése. Az alatt a tizenöt év alatt sokat töprengtetett magában.

Az ifjabb Jolyont kétségtelenül megdöbben-
tette az első benyomás, melyet atyja tett reá — oly fáradtnak, oly öregnek látta. De a kocsi-
ban úgy tűnt fel, mintha alig változott volna meg, mert nyugodtsága, melyre oly jól emlékezett, most is a régi volt s a tartása egyenes, a pillantása kemény.

— Jó színben vagy, apuka.

— Tűrhetően, — felelte az öreg Jolyon.

Bántotta valami aggodalom s úgy érezte, hogy kifejezést kell annak adnia. Most, hogy visszakapta a fiát, meg kell tudnia, hogy milyen az anyagi helyzete.

— Jo, — mondotta, — szeretném tudni, hogy milyen viszonyok közt élsz. El vagy adósodva, ugy-e?

Azért választotta ezt a formát, hogy megköny-
nyítse fiának a vallomást.

Az ifjabbik Jolyon gunyos hangon felelte:

— Nem! Nincsenek adósságaim!

Az öreg Jolyon látta, hogy haragszik és megfogta a kezét. Merész cselekedet volt. De megérte a kockázatot, s Jo sohasem neheztelt meg reá. A kocsit tovább vitte őket a Stanhope Gate felé. A beszélgetés megszakadt köztük. Az öreg Jolyon meghívta a fiát, hogy tartson vele a házba, de Jo a fejét rázta.

— Nincs itthon June, — mondotta az atyja gyorsan. — Elutazott ma látogatóba. Gondolom, tudod, hogy menyasszony!?

— Már? — rebegte az ifjabb Jolyon.

Az öreg Jolyon kiszállt a kocsiból, s mikor megfizette a viteldíjat, először esett meg rajta éle-

tében, hogy tévedésből egy arany sovereignt adott a kocsisnak egy shilling helyett.

A kocsis a szájába vette a pénzt, jókorát suhintott ostorával a ló hasa alá és elvágatott.

Az öreg Jolyon nesztelenül fordította meg a kulcsot a zárban, kinyitotta az ajtót és intett. A fia látta, hogy gondosan felakasztja a felöltőjét s olyan kifejezés van az arcán, mint egy legénykének, aki cseresznyét akar lopni.

Az ebédlő ajtaja nyitva állt, a gázláng félig le volt csavarva; borszeszforraló zümmögött a teáslécán, s közvetlenül mellette egy cinikus formájú macska szunyókált az ebédlőasztalon. Az öreg Jolyon mindjárt kikergette. Ez a kis eset könnyített az érzelmein; még a rugós kalapját is utána guritotta az állatnak.

— Bolhás, — mondotta, s kiment utána a szobából. A hall ajtajából, mely a földszintre nyílt, még utána kiáltotta néhányszor, hogy: „siccz!“, mintha egész bizonyosan meg akarna szabadulni tőle, mikor különös véletlenségből előtűnt odalenn a főinas.

— Lefekhetik, Parfitt, — mondotta az öreg Jolyon. — Majd bezárok magam és leoltom a lángot.

Mire visszatért az ebédlőbe, a macska, szerencsétlenségre, már előtte járt, magasra tartva a farkát, mintegy jelezve, hogy átlátott a fortélyon, amellyel lávol akarta tartani a főinast.

Az öreg Jolyon házi cselfogásait balsors üldözte teljes életében.

Az ifjabb Jolyon nem állhatta meg mosolygás nélkül. Nagyon megérezte mindenben az iróniát, s ezen az estén minden oly irónikus színben tűnt fel előtte. A macska-epizód; a hiradás saját leányának eljegyzéséről. Hiszen ehhez sem volt több köze, mint a cicához. És lehetetlen volt fel nem ismernie az ebben rejlő költői igazságszolgáltatást.

— Milyen lett June ? — kérdezte.

— Filigrán kis teremtés, — felelte az öreg Jolyon — azt mondják : reám hasonlít, de boldogul mondják. Inkább hasonlít anyádra ; szakasztottan az a szem és haj.

— Ej ! és csinos ?

Az öreg Jolyon sokkal igazibb Forsyte volt, semhogy feltétlenül dicsért volna valamit, különösen képen olyat, amit csakugyan bámult.

— Nem csunya. Igazi Forsyte-álla van. Elhagyott lesz a ház, ha elmegy innen, Jo.

Arcának kifejezésével megint úgy megijesztette az ifjabb Jolyont, mint mikor először pillantotta meg atyját.

— Mit csinálsz majd, apuka ? Ugy-e, bomlik utána ?

— Mit csinálok ? — ismételte meg az öreg Jolyon s hangjába valami bosszus árnyalat vegyült. — Keserves dolog lesz, itt lakni egyedül. Nem tudom, mi lesz a vége. Igazán, szeretném . . . — Hirtelen elhallgatott, aztán hozzátette : — Az a kérdés, mit tegyek ezzel a házzal ?

Az ifjabb Jolyon körülnézett a szobában. Sajátságosan üres és rideg szoba volt azzal a nagyarányu csendéletképpel, melyre gyermekkorából emlékezett — alvó kutyák, orrukat sárgarépa-csomókon tartva, melyek szelid csodálkozással heverték együtt fokhagymával és szőlőgerezdekkel. Nem lesz szükség ily arányu házra, de nem képzelhette el atyjának életét ennél szűkebb környezetben ; és annál nagyobb gunnyal hatott reá az egész.

Olvasóállvánnyal felszerelt nagy karosszékekben ült hófehér hajával és domboru homlokával az öreg Jolyon, családjának, társadalmi osztályának és hitének megtestesült példaképe, a mérséklet, a rend és a vagyon szeretetének képviselője.

Ott ült oly egyedül, mint igen kevés öreg ember Londonban.

Ott ült a szoba komor kényelmében, ott ült, mint tehetetlen báb nálánál nagyobb hatalmak kezében, melyek, nem vetve ügyet családra, társadalmi osztályra, hitre, gépiesen és kérlelhetetlenül haladnak kifürkészhetetlen célok felé.

Szegény öreg apuka! Hát ezért, ezért élte végig az életét oly bámulatraméltó önmegtartóztatással! Hogy magára maradjon és megöregedjék, áhitva egy lelket, akivel beszélgethessen!

Az öreg Jolyon viszont a fiára nézett. Ugy szeretett volna beszélni sok mindenféléről, amiről annyi éven át nem beszélhetett. Lehetetlen volt, egész komolyan közölnie Junenal azt a felfogását, hogy a Soho-ban levő telek értéke emelkedni fog; nyugtalanságát Pippinnek, a régóta elnöklése alatt álló New Colliery Company vezérigazgatójának borzasztóan hosszas hallgatása miatt; bosszuságát, hogy az az amerikai Golgotha-részvények árfolyama oly tartósan hanyatlík, vagy éppen megbeszélni vele, mily uton-módon lehetne kibujni bizonyos hagyatéki illetékek fizetése alól, melyek halála után válnak esedékessé. Végre, annak a csésze teának a hatása alatt, melyet mindegyre csak kavart és újra kavart, mégis beszélni kezdett. Az életnek új távlata nyílt meg így előtte, az ígéretföldje, hol kimondhatja azt, ami nyomja a szívét s hol révbe menekülhet az aggodalmak és gondok hullámcsapásai elől; hol megnyugtathatja lelkét a tervelgetés ópiumával: hogyan kerekitheti ki vagyónát és hogyan teheti örökéletűvé azt az egyetlen részt, mely megmarad valójából.

Az ifjabb Jolyon tudta meghallgatni, amit mondtak neki; elsőrangú tulajdonsága volt. Figyelmesen nézett az atya arcába, s néha közbevetett egy-egy kérdést.

Az óra egyet ütött, mielőtt az öreg Jolyon be-

fejezte mondanivalóját, s ez ütésnek hangja ismét jogukhoz juttatta elveit. Csodálkozó pillantással vette ki az óráját :

— Le kell feküdnöm, Jo, — mondotta.

Az ifjabb Jolyon felállt s kezét nyujtotta, hogy felsegitse atyját. Az az öreg arc megint oly fakó volt, oly beesett ; a két szeme állandóan másfelé nézett.

— Jó éjszakát, fiam ; vigyázz magadra.

Még egy pillanat, s az ifjabb Jolyon, sarkán fordulva, kisietett a szobából. Alig látott a szemével ; a mosolya vonaglott. Az alatt a tizenöt év alatt, mióta először jött reá, hogy az élet nem oly egyszerű valami, sohasem találta az életet oly végtelenül bonyolultnak.

HARMADIK FEJEZET

Ebéd Swithinnél

Swithinnek narancsinü és világoskék ebédlőjében, melynek ablakai a parkra néztek, tizenkét személyre terítettek a kerek asztalon.

Középen égő gyertyákkal teletüzdelt, csiszolt kristályüveg-csillár függött fölötte, mint valami hatalmas cseppkő, és nagy aranyrámás tükrökre, a mellékasztalok márványlapjaira és szövetkárpittal bevont nagy aranyszékekre vetette fényét. Minden reávallott arra a szépérzésekre, mely oly mélyen ver gyökeret azokban a családokban, melyeknek az egyszerű nép öléből kellett utat törniök az előkelő társaságba. Swithin valósággal idegenkedett minden egyszerűségtől, és szerette az aranyos diszt, ami nagy-, bár kissé pazar izlésű férfiuvá bélyegezte a hozzá hasonlók közt; s abban a tudatban, hogy senki sem teheti lábát e helyiségekbe anélkül, hogy fel ne ismerné benne a gazdag embert, Swithin igazi, tartós boldogságot lelt, minővel talán semmi más nem örvendeztethette volna meg az életben.

Mióta visszavonult a házügynökségtől, melyet különösen a vele együtt járó árverések miatt nagyon alábecsült, egészen átengedte magát nagyuri hajlmainak.

Későbbi napjainak teljes és tökéletes fényűzésében úgy érezte magát, mint a légy a cukorban; s lelkét, melyben reggeltől estig vajmi kevés történt,

két egymással nevezetes módon ellentétes kedélymozgalom tartotta hatalmában : a csendes és dacos elégtétel, hogy saját útján lelte meg a saját szerencsáját, s az az érzés, hogy a hozzá hasonlóan kiváló férfiúnak soha sem lett volna szabad munkával szennyeznie be lelkét.

Ott állt most arany- és onixgombos fehér melényében a pohárszék előtt s figyelte, hogyan sülyeszti szolgája mind mélyebbre és mélyebbre három pezsgőspalack nyakát a jéggel telt vedrekbe. Álló gallérjának két sarka közt — ezt a gallért, bár fájt benne minden mozdulat, nem cserélte volna el mással — mozdulatlanul állt halovány tokája. Palackról palackra jártatta szemét. Fontolgatott magában s ily következtetésekre jutott : „Jolyon egy, talán két pohárral iszik, ő nagyon vigyáz magára. James, az már nem bírja a bort. Miklós . . . “ Fanny meg ő, nem csodálná, ha csak vizet innának ! Soames nem számít ; ezek a fiatal öccsei — Soames harmincnyolcéves volt — nem tudnak inni ! De Bosinney ? Mikor ennek az idegennek a nevéhez ért, aki mindenképen kívül esett filozófiájának körén, Swithin szünetet tartott. Valami gond szállta meg ! Az ember nem tudhatja ! June csak leány, hozzá még szerelmes leány ! Emily (James felesége) szívesen fogad el egy pohár jó pezsgőt. Julynek, a jó öreg léleknek nagyon is csipős, a finom ízt ő nem méltányolja. És Chessman Hatty ! Ahogy ez a régi barátnője jutott eszébe, a gondolatok felhője borult szemeinek üvegfényére : Nem csodálná, ha meginna egy fél palackkal is !

De mikor a sorban utolsónak hagyott vendégére gondolt, öreg arcára oly kifejezés lopódzott, mely a dorombolni kezdő macskára emlékeztetett. Soames felesége ! Az talán nem iszik sokat, de amit iszik, tudja értékelni ; gyönyörűség, jó bort adni annak ! Szép asszony — neki különösen kedves teremtés !

Reá gondolni, ért neki annyit, mint a pezsgő maga! Gyönyörűség, jó bort tölteni egy asszonynak, ki oly szemrevaló, ki annyira ért az öltözködéshez, kinek oly kedves, lehet mondani: előkelő modora van — gyönyörűség, vendégül látni őt. Gallérjának két sarka közt ez este első ízben tett egy kicsiny, fájó mozdulatot.

— Adolf! — mondotta. — Hütsön be még egy palackot.

Ő maga bőven ihatik, mert hála Blight r-rendelésének, kitünően érzi magát, s volt oly előre látó, hogy nem reggelizett. Hetek óta nem érezte magát oly jól. Előretolva alsó ajkát, kiadta utolsó rendelkezéseit:

— Adolf, egy csöppet abból a nyugatindiaiból, mielőtt feladja a sonkát.

Kiment az előszobába és térdét szétvetve, leült egy székek sarkára és nagy testével egyszerre abba a várakozásteljes, különös mozdulatlanságba helyezkedett, mely sajátossága volt. Készen állt föl-emelkedni a kellő pillanatban. Hónapok óta nem látott magánál ebédre senkit. Ez a June eljegyzésének tiszteletére adott ebéd kezdetben terhére volt (a Forsyteok kegyeletesen ragaszkodtak ahhoz a hagyományhoz, hogy lakomával ünneplik meg a családban előforduló eljegyzéseket), de mikor átesett a meghívók szétküldésének és az ebéd összeállításának fáradságán, jólesően megkönnyebbültnek érezte magát.

S ahogy ott ült, kezében tartva az óráját, követően, simán és ragyogva, mint egy simára tapiskolt vajgömböc, nem gondolt semmire sem.

Egy hórihorgas, pofaszakállas férfiú, ki régente Swithint szolgált, de most zöldségárus volt, belépett és jelentette:

— Chessmanné, Small Szeptimuszné urnők!

Belépett két hölgy. Az első talpig vörösben, s ugyanoly színű nagy foltokkal az arcán, szigorú és

kihívó szemű hölgy volt. Odament Swithinhez s odanyújtotta neki hosszú, világossárga keztyűbe bujtatott kezét:

— Ej, Swithin, — mondotta — de régen látalak. Hogy' vagy? Mennyire megvastagodtál, drágám!

Swithinnek csak merev pillantása árulta el, hogy felindult. Tompa és durcás bosszuság dagasztotta mellét. Nagyon közönséges dolog vastagnak lenni, vastagságot emlegetni; annyi az egész, hogy széles melle van. A nővéréhez fordult, kezét fogott vele és parancsoló hangon így szólt hozzá:

— Nos, Juley.

Small Szeptimuszné a legnagyobb volt a négy leánytestvér között; jóságos, kerek öreg arca kissé megfanyarodott; a duzzogás megszámlálhatatlan ráncba barázdálta keresztül-kasul, mintha a mai estig vasdrót álarcot viselt volna, mely hirtelen eltávolíttatván, az akaratos husnak apró duzzanatait hagyta rajta. Még a szeme is duzzogott. Ilyeténképen tett bizonyosságot Small Szeptimusz elvesztése miatt érzett tartós nehezteléséről.

Juley arról volt ismeretes, hogy mindig valami fonákságot mondott, s minthogy épp oly makacs volt, mint egész atyafisága, kitartott amellett, amit egyszer kimondott, és mindig hozzátett valami újabb fonákságot. Férjének halála óta kiveszőben volt benne a családi önfejlőség és a családi prózaiság. Nagyon beszédes volt s mikor alkalma nyílt rá, órák hosszáig tudott epikai egyhangúsággal beszélni a legkisebb ösztönzés nélkül arról a megszámlálhatatlan esetről, mikor a sors mostohán bánt vele, és sohasem vette észre, hogy hallgatói a sors pártján voltak — mert jó szíve volt.

A kedves lélek, minthogy sok időt töltött Small Szeptimusz (a gyenge szervezetű férfi) betegágyánál, tovább is ragaszkodott akkor bevett szokásához s utóbb is nagyon sokszor ejtette módját,

hogy betegek, gyermekek és más gyámoltalan teremtések ágyánál üljön és szórakoztassa őket, de sohasem szabadulhatott meg attól a gondolattól, hogy a világ a leghálátlanabb hely, amelyen embernek élnie adathatik. Minden istenadta vasárnap ott ült nagytiszteletű Scoles Tamás, a rendkívül elmés hitszónok lábánál, ki nagy hatással volt reá; de azért sikerült meggyőznie mindenkit, hogy még az is hozzátartozik balsorsához. Valósággal közmondásossá vált a családban, s ha valaki különös módon nyomorultnak érezte magát, azt mondták róla, hogy „valóságos Juley”. Oly lelkiállapot, mint az övé, negyven éves korában sirba vitt volna mindenkit, feltéve, hogy nem tartozott a Forsyteok közé; de ő hetvennégy éves volt és sohasem volt jobb színben, mint most. S az ember érezte, hogy az élveznitudás oly lehetőségei szunynyadnak benne, amelyek még éltjelet adhatnak magukról. Volt három kanári madara, az övé volt Tommy, a kandur s egy fél papagály, a másik fele Hester nővééréé volt; s ezek a gyarló jószágok (gondosan távol is tartották azokat Timothytól aki nem tűrte az állatot) jobban meglátták, mint az emberek, hogy nem tehet balsorsáról, és szenvedélyesen ragaszkodtak hozzá.

Mályvaszinü betétes és bátortalanul háromszögletes kivágású fekete selyemruhájának s a vékony nyakára kötött fekete bársonyszalagnak komor pompájában jelent meg ez este; a fekete- és mályvaszinü esti öltözetet nagyon előkelőnek tartották majdnem minden Forsyte családja körében.

Duzzogva mondotta Swithinnek:

— Ann kérdezősködött rólad. Ősidők óta nem jártál nálunk!

Swithin hónalj kivágásába dugta a hüvelykujját és így felelt:

— Ancsi nagyon gyengül; orvost kellene hívnia!

— Forsyte Miklós ur és neje !

Felvonva derékszögű szemöldökét, mosolygva lépett be Forsyte Miklós.

Ezen a napon sikerült elfogadtatnia egy indítványát a felsőindiai bennszülötteknek a ceyloni aranybányákban való foglalkoztatását illetőleg. Régi kedves terve volt, mely végre minden nagy akadályok ellenére megvalósulhatott — méltán örülhetett sikerének. Kétszeresére fogja emelni bányáinak jövedelmét és, mint gyakran hangoztatta már, bizonyosságot tesz róla minden tapasztalás, hogy az embernek végre is meg kell hálnia ; az pedig, hogy saját hazájában késő vénségében, vagy egy idegen földön levő bánya mélyén időnek előtte éri-e utól a halál, bizonyára csekély jelentőségű körülmény, feltéve, hogy az életmódjában esett változás hasznára válik a brit birodalomnak. Forsyte Miklós tehetségeihez nem fért semmi kétség. Magasra emelve tört orrát a hallgatói előtt, hozzá szokta még tenni :

— Néhány száz ily fickó hiánya miatt évek óta nem fizethettünk osztalékot, nézzék csak a részvények árfolyamát. Tíz shillinget sem jövedelmeznek.

Megfordult Yarmouthban is, s azzal az érzéssel tért haza, hogy legalább tíz évvel meghosszabbította életét. Megragadta Swithin kezét és tréfás hangon kiáltotta :

— No, hát itt vagyunk megint !

Miklós felesége, egy elvirult asszonyság, ijedten vidám derűvel mosolygott a háta mögött.

— Forsyte James ur és neje ! Forsyte Soames ur és neje !

Swithin összeütötte a két sarkát, magatartása bámulatraméltó volt, mint mindig.

— No, James, no, Emily ! Hogy' vagy, Soames ? És hogy' vagy te ?

A kezével körülfogta Irén kezét s a szeme ki-

dülledt. Irén szép asszony — kissé túlhalovány, de az alakja, a szeme, a fogai! Kár annak a Soames gyereknek!

Az istenek sötétbarna szemmel és arany hajjal ajándékozták meg Irént, azzal a sajátos össze-tétellel, mely ingerli a férfiak szemét, melyről azt mondják, hogy gyöngé karakter jele szokott lenni. S nyakának és vállainak telt, lágy fehérsége, az aranszinű ruhája fölött, csábító, idegenszerű szint kölcsönzött egész lényének.

Soames mögötte állt és nem vette le szemét a felesége nyakáról. A zsebórán, melyet Swithin még egyre a kezében tartott, a mutatók elhagyták a nyolcat; félóra múlt el már szokott ebédidején túl — nem reggelizett — és szokatlan és félre nem ismerhető türelmetlenség látszott egész valóján.

— Jolyon nem szokott így megkésni! — mondotta Irénnek és nem palástolhatta bosszuságát.

— A szerelmesek mindig későn jönnek, — felelte Irén.

Swithin szemét kimeresztve nézett reá; sötét narancsszin futotta el arcát.

— Nincs rá joguk. Ez is amolyan divatos kép-telenség.

S e kitörés mögött mintha letűnt nemzedékek homályosan látszó erőszakossága háborgott és zsémbelődött volna.

— Mondja, Swithin bácsi, hogyan tetszik az új csillagom, — szólt hozzá Irén szeliden.

Csipkái közt tizenegy gyémántkőből alakított őt sarku csillag ragyogott a mellén.

Swithin szemügyre vette a csillagot. Meglehetősen értett a drágakőhöz; nincs az a kérdés, mely alkalmasabb lett volna arra, hogy másfelé terelje a figyelmét.

— Kitől kaptad? — kérdezte.

— Soamestól.

Semmi sem változott arcán, de Swithin savó-

szinü szemei egyszerre kidülledtek, mintha valami kinos felfedezést tett volna hirtelen.

— Azt hiszem, unatkozol otthon, — mondotta. — Néha eljöhethnél hozzám ebédre, oly kitünő borral kedveskednék, hogy nincs annál különb egész Londonban.

— Forsyte June kisasszony, Forsyte Jolyon ur!... Bo-swainey ur!...

Swithin egy mozdulatot tett karjával és dörgő hangon mondotta:

— Jerünk az asztalhoz — az asztalhoz!

Ő kísérte Irént, azon az alapon, hogy nem látta vendégül menyasszonykora óta. June Bo-sinney párja volt az asztalnál, akit Irén s a menyasszonya mellé ültettek. June másik oldalán James ült Miklós feleségével, aztán az öreg Jolyon James feleségével, Miklós Chessmann Hattyvel, Soames Smalnéval, ki, ismét Swithin mellett, bezárta a kört.

A Forsyteok családi ebédjeinél ragaszkodni szoktak bizonyos hagyományokhoz. Például előétel nem kerül ott az asztalra. Hogy miért nem, azt nem tudja senki. Az ifjabb nemzedék felfogása szerint az osztriga hallatlan drágasága miatt; valószínű, hogy inkább azért, mert a Forsyteok szeretnek mindjárt a lényegre térni, helyes gyakorlati érzékkel döntve el egyben, hogy az előétel nem más, mint gyarló kisegítő eszköz. A hagyománytól néha-néha csak Jameséknél tértek el, kik nem tudtak ellenállni a Park Laneben szinte bevett szokásnak.

Néma, csaknem mogorva kölcsönös figyelmetlenség következett azután, hogy elfoglalták helyöket, s tartott majdnem az első fogásig, félbeszakítva mégis ilyféle megjegyzésekkel: „Tom megint rossz bőrben van; nem tudom, mi baja lehet!“ — „Ugy-e bár, Ann már nem jön le reggelenként?“ — „Hogy“ hívják az orvostokat, Fanny? Stubbsnek? Nagy

kuruzsló!" — „Winifred? Nagyon is sok gyermeke van. Négy, ug-e bár? Vékony, mint a léc!" — „Mennyidbe van, Swithin, ez a sherry? Nekem tulságosan fanyar!"

A második pohár pezsgőnél felhangzik némi moraj, melyről, ha elkülönítették mellékszöngéitől és alkotóelemeire bontották, kitűnt, hogy James mond el valami történetet, s az oly sokáig tart, hogy zavarólag hat néha az élvezetére annak, amit általában egy Forsyte-féle vendégség tetejének szoktak tartani — az „ürügerinc" élvezetére.

Soha Forsyte nem adott ebédet anélkül, hogy ne gondoskodott volna hozzá ürügerincről. Van valami az ürügerinc nedvdus szolidságában, ami nagymértékben elfogadhatóvá teszi a „rangbeli" nép számára. Tápláló és — izletes; az efélére pedig súlyt szoktak helyezni. Van múltja és jövője, mint a banknál elhelyezett letétnek; olyan dolog az, amire érdemes szót vesztegetni.

A családnak minden egyes ága szívesen ragaszkodott a maga külön beszerzési forrásához — az öreg Jolyon Dartmoorra esküdött, James Walesre, Swithin Southdownra, Miklós pedig, ha az emberek még úgy fitorították is érte az orrukat, kijelentette, hogy nincs párja Ujzélandnak. Ami Rogert illeti, akit az „eredeti ember"-nek tartottak a testvérek közt, ő kénytelen volt keresni magának egy külön beszerzési forrást s oly leleménnyel, mely méltó lett volna oly férfiuhoz, kinek sikerült új kereseti forrást nyitni a fiai számára, felfedezett egy boltot, ahol német ürühust mérnek; mikor pedig kétséget fűztek szavához, kívágta leghatásosabb bizonyítékát, előmutatva a mészáros számláját, mely bizonyosságot tett arról is, hogy drágábban fizette a húst, mint bárki a többiek közül. Ekkor mondotta, Junehoz fordulva, az öreg Jolyon:

— Elhiheted, furcsa nép ez a Forsyte-család, reájössz erre még magad is, mire idősebb leszel.

Csak Timothy volt kivétel, mert ámbár nagyon szerette az ürügerincet, félt tőle, hogy a saját szavát idézzük.

Mindenkire nézve, aki lélektani szempontból érdeklődik a Forsyteok iránt, elsődrendű fontossága van ennek a nagy ürügerinc kérdésnek; nemcsak általános és egyéni csökönységüket világítja meg az, hanem bizonyosságot tesz arról is, hogy testestől-lelkestől hozzátartoznak a társadalomnak ahhoz a nagy osztályához, mely hisz a táplálóértékben és az izletességben és nem ismer semmi beteges vágyat a szép iránt.

A család ifjabb nemzedéke egyáltalában szívesen lemondott volna erről a pecsenyéről és többre becsült volna egy kis szárnyast, vagy tengeri ráksalátát — ami némiképen hat a képzeletre s nem annyira tápláló — de hát ez asszonyos nép volt, vagy ha nem, elrontotta a felesége, vagy az anyja, ki teljes házasetében kénytelen volt ürügerincet enni s valami rejtett ellenséges érzést oltott be ellene a fiaiba.

Mikor a nagy ürügerincvita véget ért, Tewkesbury-sonka került sorra, s hozzá egy korty nyugat-indiai — Swithin oly soká időzött ennél a fogásnál, hogy megakasztotta vele az ebéd folyását. Hogy teljes odaadással szentelhesse magát feladatának, szünetet tartott a társalkodásában is.

Small Szeptimuszné mellett ülve, Soames csöndesen figyelt. Megvolt a saját külön, egy kedves építkezőtervével kapcsolatos oka, hogy érdeklődve nézze Bosinneyt. Hasznát vehetné ennek az építésznek; értelmes embernek látszik, ahogy ott ül hátradőlve a széken s elgondolkozva apró bástyákat épít kenyérhajból. Soames megjegyezte magában, hogy a ruhája jószabásu, bár tulontul szűk, mintha évekkal azelőtt csináltatta volna.

Látta, hogy Irénhez fordul és mond neki valamit, s hogy Irén arca felderül, amit akárhányszor

látott rajta másokkal, de soha sajátmagával szemben. Igyekezett elkapni, hogy mit beszélnek egymással, de Juley néni éppen akkor szőlitotta meg.

Hogy nem találta-e Soames is mindig oly nagyon különösnek? De mult vasárnap a kedves Scoles oly elmésen konferált, oly gunyosan: „Mit ér az“, mondotta, „ha az ember megmenti a lelke üdvösségét, de közben elveszti minden vagyonát?“ A középosztálynak, így szólt, ez a jelszava; de mit akart azzal mondani? Hiszen meglehet, hogy a középosztály úgy gondolkozik — ő nem tudhatja, mint vélekedik a dologról Soames?

Szórakozottan felelte Soames: — Honnan tudjam? Azt hiszem, Scoles szélhámos, vagy nem az? — Mert Bosinney éppen körülnézett az asztalon, mintha megjegyzést tenne a vendégek sajátosságaira, és Soames nagyon szeretne volna tudni, hogy mit mond. Irén, mosolyáról ítélve, egyetérthetett megjegyzéseivel. Mindig is egyet látszott érteni másokkal.

A pillantását éppen őreá vetette; Soames egyszerre lesütötte a szemét. A mosoly eltűnt ajkáról.

Szélhámos? Vajjon mit akar azzal mondani Soames? Ha Scoles, pap létére, szélhámos — akkor mindenki... Oly borzasztó!

— Ugy van, az is mindenki! — mondotta Soames.

Juley néni pillanatig tartó ijedt hallgatása közben elfogta Irénnek néhány szavát, melynek eféle értelme volt számára: „Hagyjatok fel minden reménnyel, ti, kik ide beléptek!“

De Swithin végzett a sonkájával.

— Hol szoktad venni a gombát? — kérdezte Iréntől egy udvaronc hangján — eredj Snileybobhoz, ott mindig frisset kapsz. Azok a *kis* emberek nem vetnek arra nagy súlyt!

Irén megfordult, hogy feleljen neki, és Soames látta, hogy Bosinney mosolyogva figyel. Különös

egy mosoly. Félig együgyű, mint a gyermeké, ki mosolyog, mikor valamiben kedvét leli. A gunynévre, — „a kalóz“ — melyet György talált ki, nem igen gondolt. És látva, hogy Bosinney Junehoz fordul, Soames is mosolygott, csakhogy gunyosan — nem szerette Junet, ki nem látszott valami nagyon jókedvűnek.

Nem is csoda, mert a következő párbeszéd folyt le éppen most közte és James közt :

— Mikor hazafelé tartottam, James bácsi, egy nagyon szép házhelyet láttam a folyó partján.

James, ki lassan és alaposan szokott táplálkozni, szünetet tartott a majszolásban.

— Tessék ? — mondotta. — Hol mondod ?

— Közvetlenül Pangbourne közelében.

James egy szelet sonkát tett a szájába és June várt.

— Bizonyára nem tudod, hogy van-e arra eladó telek ? — kérdezte végre. — Csak nem tudod, hogy mily áron kelnek ott a házhelyek ?

— De tudom, — felelte June ; — érdeklődtem. — Elszánt kis arca gyanus hévvel pirult ki a rézkoronája alatt.

James egy vizsgálóbíró arckifejezésével figyelte.

— Micsoda ? Csak nem akarsz telket vásárolni ! — kiáltotta s lebocsátotta a villát.

June nagyon felbátorodott az érdeklődésén. Régtől fogva kedves gondolata volt, hogy bácsijai falusi házakat építsenek, egyformán javára önmaguknak és Bosinneynek.

— Oh, dehogy, — mondotta. — Csak azt gondoltam, hogy remek hely volna — neked vagy — valakinek, aki falusi házat akarna építtetni.

James egy oldalpillantást vetett reá, s még egy szelet sonkát tett a szájába.

— Nagyon drága lehet arrafelé a telek, — mondotta.

Az, amit June személyes érdeklődésnek tartott,

csak a Forsythe személytelen jellegű izgatottsága volt, mikor azt hallotta, hogy valami jó vétel, ugy-lehet, más kézre kerül. De June nem akarta észre-venni, hogy nem biztatja többé kilátás, és tovább ütötte a vasat.

— A vidékre kellene költöznöd, James bácsi. Bár volna sok pénzem, tudom, hogy egy napig sem maradnék tovább Londonban.

James a hosszú és vékony testének mélyéig felindult; sejtelve sem volt róla, hogy az unoka-huga ily vakmerő nézetekkel jár a világban.

— Miért nem költözől a vidékre? — ismételte meg June: — valóságos szerencse volna reád nézve.

— Miért? — szólalt meg James izgatottan. — Telket vásárolni — mit gondolsz, mi hasznom volna abból, ha telket vásárolnék és házakat építenék? Nem kapnám meg a pénzem négyes kamat-ját sem!

— Baj is az? Friss levegőt szívnál.

— Friss levegőt! — kiáltotta James; — mit tegyek a friss levegővel?

— Azt hittem, mindenki szereti, ha friss levegőt szívhát, — mondotta June lenézően.

James végigtörölte egész száját az asztalkendővel.

— Nem ismered a pénz értékét, — mondotta és kikerülte a pillantását.

— Nem! és remélem, nem is fogom soha! — és kimondhatatlan felháborodással harapva ajkába, a szegény June elhallgatott.

Miért oly gazdagok a saját rokonai, holott Phil sohasem tudja, honnan veszi a pénzt a holnap-i dohánnyra? Miért ne tehetnének valamit érdekében? De oly önzők. Miért ne építhetnének falusi házakat? Még megvolt benne az a tántorithatatlan, naiv hit, mely oly megható s néha oly nagyot művel. Bosinney, kihez lehangoltságában hozzáfor-

dult, Irénnel beszélt és végigfutott a hideg June lelkén. A szeme mozdulatlaná vált haragjában, mint az öreg Jolyoné szokott, mikor valaki szembezállt akarátával.

James is nagyon fel volt indulva. Ugy érezte, mintha valaki vitássá tette volna azt a jogát, hogy őt százalékra helyezhesse el pénzét. Jolyon rosszul nevelte ezt a leányt. Az ő leányai közül egyik sem mondott volna olyat. James mindig rendkívül bőkezű volt a gyermekeivel szemben s ennek tudata még mélyebben érezte vele a dolgot. Bosszusan turkált az eprében, leöntötte tejföllel, aztán gyorsan megette; legalább az ne meneküljön a kezétől.

Nem csoda, hogy kikelt magából. Ötvennégy esztendeje (a törvény által megengedett első napon nyitotta meg ügyvédi irodáját), hogy jelzálogügyekkel foglalkozik, helyez el pénzt magas, de biztos kamatra, köt üzleteket amaz elv alapján, hogy minél több hasznot vegyen másokon, amennyiben a dolog összeegyeztethető ügyfeleinek és saját magának érdekével, s tiszta pénzügyi lehetőségeknek az élet minden viszonyaihoz alkalmazott számítgatásában végre odáig jutott, hogy már csak pénzügyileg tudott gondolkozni. A pénz volt most a világossága, a látószerve, nélküle valósággal nem láthatott, nem ismerhetett fel semmit; s az, hogy a szemébe mondhattak ilyent: „Remélem, sohasem fogom ismerni a pénz értékét“, elszomorította és felháborította. Tudta, hogy ostobaság, mert másképp megdöbbenett volna. Hova nem jutunk még ezen a világon! De hirtelen eszébe jutott az ifjabb Jolyon esete, s némiképen megvigasztalódott, mert mit is várjon az ember attól, kinek olyan apja van, mint az! Ez egy még kevésbé örömdetes dologra terelte gondolatait. Mit jelent az a sok beszéd Soamesről és Irénről?

Minden családban, mely tart magára valamit,

alakul egy központ, hol kieserélik a családi titkokat és felbecsülik a családi értékeket. A Forsyte-börzén tudta mindenki, hogy Irén megbánta a házasságát. De rosszalták a megbánását. Gondolta volna meg előbb; megbízható asszony nem téved ilyesmiben.

James lehangoltanmondotta magában, hogy van kitűnő fekvésű, csinos (bár meglehetősen kicsiny) házuk, gyermekeik és anyagi gondjaik pedig nincsenek. Soames nagyon tartózkodó a dolgaiban, de előbb vagy utóbb még felgazdagszik. Kapitális jövedelmet huz az üzletből — mert Soames épp úgy, mint atyja, tagja volt a közismert Forsyte, Bustard és Forsyte ügyvédi cégnek — és mindig nagyon óvatos ember volt. Szokatlanul jó fogást csinált néhány jelzálog-üzlettel is, melyet ő kötött meg, hozzá, kellő időben, egy kis jó biztosítási végrehajtás, nagyon szerencsés fogás szokott lenni!

Nincs Irénnek semmi oka, hogy ne legyen boldog, s mégis elkülönített szobát kért magának. Tudja ő, mi lesz ennek a vége. Pedig nem lehet mondani, hogy Soames innék!

James a menyére nézett. Hideg és kételkedő volt ez az észre nem vett pillantása. Volt benne vád és félelem s volt benne valamelyes személyes szomorúság is. Miért, hogy nincs megkimélve az efféléltől? Bizonyára ostobaság az egész; nagyon tökéletlen nép az asszony! Ugy tulhajt mindent, az ember nem tudhatja, mit tartson róla; aztán neki senki sem mond meg semmit, neki mindent magának kell kitalálnia. Megint egy rejtett pillantást vetett Irénre s utána mindjárt Soamesra. Ez, Juley néni beszédét hallgatva, a szemöldöke alól Bosinneyt nézte.

— Tudom, hogy szereti, — gondolta James. — Látom abból is, hogy mindig vesz neki valamit.

És Irén idegenkedésének észszerűtlensége annál érzékenyebben hatott reá. Pedig kár érte, mert

kedves kis jószág s ő, James, igazán a szívébe zárná, csak engedné neki. Mostanában nagyon összelelegedett June-nal; ez nem neki való barátság, bizonyára nem neki való. Kezdenek nagyon önálló nézetei lenni. Nem is tudja, mi szükség van az effélére. Van jó otthona s mindene, amit szeme-szája kívánhat. James úgy érezte, hogy meg kellene válogatni számára, hogy kivel barátkozzék. Ugy folytatni, mint eddig, veszedelmes volna.

June, kinek már szokása volt védelmébe fogadni a boldogtalanokat, csakugyan vallomásra bírta Irént, s a maga részéről azt prédikálta, hogy ha máskép nem lehet, valóperrel kell gyógyítani a bajt. De Irén az efféle kinyilatkoztatásokkal szemben elmerengve hallgatott, mintha borzasztónak találtná a gondolatot, végigharcolni hidegvérrel ilyen csatát. Soames úgy sem engedné el, — mondotta June-nak.

— Baj is az? — kiáltotta June. — Tegyen, amit akar, csak az a fő, hogy kitarts az elhatározásod mellett! — S nem állt célzást is tenni effélére Timothyéknál. James, mikor ezt hallotta, természetesen méltatlankodott és megijedt.

Mi volna, ha Irén csakugyan a fejébe venné, — alig tudta végiggondolni ezt a lehetőséget — hogy elhagyja Soamest? De oly elviselhetetlennek érezte ezt a gondolatot, hogy gyorsan lerázta magáról. Mily sötét rémlátásokat nem idéz fel benne ez a családi szóbeszéd, mely a fülébe zug; a rettegés, hogy ilyesmi történhetnék oly közel hozzá, saját gyermekeinek egyikénél! Szerencse, hogy nincs pénze — nyomorult ötven font évenként! És megvetéssel gondolt az elhalt Heronra, ki semmit sem hagyott a leányára. A pohara fölé hajolva, keresztbevetette hosszú lábát az asztal alatt és úgy tett, mintha elfelejtene fölkelni, mikor a hölgyek kimentek a szobából. Beszélnie kell Soames-szal.

Óvnia kell őt. Így nem maradhat tovább, most, hogy ily lehetőség ötlött az eszébe. És fanyar rosszakarattal jegyezte meg magában, hogy June színültig hagyta borral a terítéke mellett álló borospoharakat.

— Ez a kicsiny teremtés az oka mindennek, — gondolta magában. — Irénnek sohasem jutott volna az eszébe magától. — Jamesben volt képzelőerő.

Swithin hangja riasztotta fel a merengéséből.

— Négyszáz fontot adtam érte, — mondotta. — Mondhatom, igazi remek.

— Négyszázat! Hm! Nagy pénz az! — Kont-rázott Miklós.

A szóbanforgó műtárgy olasz márványból készült szoborcsoporthozat volt, mely magas (ugyan-csak márvány) talapzatáról a műveltség légkörét árasztotta szét a szobában. Mellékalakjai, számra hatan, nőneműek, meztelenek és nagyon diszes kivitelűek, valamennyien a középen álló, ugyancsak nőnemű és meztelen alakra mutattak, mely önmagára mutatott; s mindez azt a nagyon kellemes érzést keltette róla a nézőben, hogy műértéke kiváló. Juley néni, ki éppen szemközt ült vele, egész este a legnagyobb nehézséggel küzdött, mert semmi áron nem akart reánézni.

Az öreg Jolyon beszélt; ő volt, aki megindította a vitatkozást.

— Négyszáz fakovát! Csak nem akarod elhíttetni velem, hogy négyszázat adtál *ezért*?

Gallérjának két sarka közt másodszor tett Swithin álla ez este fájó mozdulatot.

— Négy-száz-fontot, jó angol pénzben. Egy fillérrel sem kevesebbet. Nem sajnálom érte. Nem közönséges angol, hanem valódi modern olasz munka!

Soames mosolyra huzta szét a szája sarkát, s átnézett Bosinneyra. Az építész vigyorgott ciga-

rettájának füstfelhői mögött. Most csakugyan inkább emlékeztetett egy kalózra.

— Sok munkát tettek bele, — jegyezte meg hévvel James, kire szemlátomást nem tévesztette el hatását a csoportozat terjedelme. — Jó árat lehetne érte kapni Jobsonnál.

— Az a külföldi szegény ör-dög, aki csinálta, — folytatta Swithin, — ötszázat kért tőlem. Én adtam neki négyet. Megér nyolcat. Nagyon ki lehetett éhezve a szegény ör-dög!

— Igen, igen! — állott a pártjára Miklós hirtelen. — Szegény, kopott népség az a művésznép. Nem is értem, hogyan élnek meg. Ott van például az a fiatal Flageolotti, akit Fanny meg a leányok elhivnak mindig hegedülni; sok, ha megkeres száz fontot egy esztendőben!

James a fejét csóválta:

— Igen, — mondotta — én nem tudom, hogyan élnek meg!

Az öreg Jolyon felállt és, szájában a szivarral, odament, hogy közelről vegye szemügyre a márványcsoportozatot.

— Nem adtam volna érte kettőt! — jelentette ki végre.

Soames látta, hogy atyja és Miklós aggódó pillantást váltanak egymással; Swithin másik oldalán pedig, még mindig füstfelhőbe burkolva, Bosinneyt látta.

— Szeretném tudni, mit tart felőle ő? — gondolta Soames, ki elég jól tudta, hogy az a csoportozat reménytelenül *vieux jeu*; reménytelenül a mult generációtól származó. Az efféle műtárgynak már nincs kereslete Jobsonnál.

Swithin végre felelt:

— Sohasem értettél a szobrokhoz. Vannak festményeid, annyi az egész.

Az öreg Jolyon visszament a helyére és nagy füstöt eresztett a szivarjából. Céltalan lett volna,

hogy vitatkozásba bocsátkozzék oly önfejű emberrel, mint Swithin, ki csökönyös, mint az öszvér, s ki sohasem tudott különbséget tenni egy szobor — meg egy szalmakalap közt.

— Stukkó! — csak ennyit mondott.

Régóta fizikai lehetetlenség volt már Swithinre nézve, hogy felugorják a helyéről; nagyot csapot öklével az asztalra.

— Stukkó! Szeretnék nálad látni valamit, ami felényire oly jó, mint ez!

És szavaiból mintha letünt nemzedékek erőszakos indulata csendült volna ki újra.

James mentette meg a helyzetet.

— No, mit szól hozzá ön, Bosinney ur? Ön építész, önnek kell értenie szoborhoz, miegyébhez.

Minden szem Bosinneyre fordult; mindenki különös, gyanakvó pillantással várta, hogy mit felel.

És Soames, ki elsőizben szólalt meg, azt kérdezte:

— Ugy van, Bosinney, mit szól hozzá ön?

— Nevezetes munka ez.

A szavai Swithinnek szóltak, a szeme furfangosan mosolygott az öreg Jolyonra, de Soames nem volt kielégítve.

— Nevezetes, de miért?

— A *naivságáért*.

A válaszra sokatmondó hallgatás következett; csak Swithin nem volt egészen bizonyos benne, hogy hízélgés akart-e lenni.

NEGYEDIK FEJEZET.

A ház terve.

Forsyte Soames három nappal Swithin ebédje után kilépett zöldre festett kapuján és mikor visszatekintett az utról, megerősödött benne az a benyomás, hogy a ház új festésre szorul.

Mikor elment, úgy hagyta a nappali szobában a feleségét, hogy a kanapén ült, kezét keresztbe rakta az ölében s tüntetően várta, megy-e már. Nem volt az szokatlan náluk. Lehet mondani, hogy úgy történt minden nap.

Nem érthette meg, mi kivetnivalót talál benne Irén. Inni nem iszik. Talán adósságokba dönti magát, vagy kártyás, mocskosnyelvű ember-e; erőszakos-e; könnyelmű barátai vannak-e; kiszokott-e maradni éjszakára? Ellenkezőleg.

Az az elfojtott, mély idegenkedés, melyet a feleségén észrevett, merő titokzat s a legszörnyűbb izgalmak kutfeje volt számára. Az, hogy Irén csatlódott benne, hogy nem szereti, s igyekezett szeretni, de nem tudja szeretni, csak nem volt oknak elegendő.

Az, aki oly messze kereste volna az okát, hogy miért nem szíveli a felesége, bizonyára nem volt Forsyte.

Ennek következtében Soames késztetve érezte magát, hogy a feleségére háritson minden felelősséget. Sohasem ismert nőt, ki oly általános bámulattal kellett volna maga iránt, mint Irén. Nem mehet-

tek sehová anélkül, hogy ne látta volna, mily vonzóerőt gyakorol a férfiakra ; meglátszott az a pillantásukon, a viselkedésükön, a hangjukon ; Irén magatartásához ez általános figyelem közepette nem fért semmi gáncs. A gondolat, hogy azok közül — az angol-szász fajban nem éppen mindennapi — nők közül való, kik arra születtek, hogy szeressenek és hogy szeressék őket, s akik szerelem nélkül nem tudnak élni, bizonyára sohasem jutott eszébe Soamesnak. A vonzóerejét egy részül tekintette értékének, mely az ő tulajdona ; mindamellett azt a sejtést merítette belőle, hogy Irén képes volna épp úgy adni, mint elfogadni ; s neki nem adott semmit ! „De akkor miért jött hozzám feleségül ?” kérdezte magában folyton. Megfeledezett arról, hogyan udvarolt neki ; megfeledezett arról a másfél esztendőről, mikor ostromolta és utána járt, mikor terveket koholt a szórakoztatására, ajándékokat vitt neki, meg-megújította házassági ajánlatait és örök jelenlétével elriasztotta többi csodálóját. Megfeledezett arról a napról, mikor ügyesen kihasználva egy otthoni kellemetlenségének kiélelését, elért mindent, amire törekedett. S ha ezenkívül eszébe jutott még valami, akkor arra a sok megalázó szeszélyre gondolt, mellyel az az aranyhaju, sötétszemű leány gyötörte. Bizonyára nem jelent meg képzeletében arcának az a különös, szenvedő, vádló kifejezése, mikor egy nap váratlanul engedett és azt mondotta neki, hogy hozzá megy feleségül.

Az eset azoknak egyike volt, melyeket magasztalva említenek könyvek és emberek, mikor a férfi hű odaadással jár a leány után s végre elnyeri jutalmát azért, hogy addig ütötte a vasat, míg hajlíthatta, s mikor az esküvő harangszava mindenkinek a boldogságáról regél.

Soames keletnek tartott s tépelődve bandukolt az utca árnyékos oldalán.

A házat tataroztatni kell, ha csak el nem határozza, hogy falura megy és házat épít. E hónapban századszor gondolkozott már erről a tervéről. Nem szokott Hübele Balázs módjára ugrani bele az effélébe. Szép kényelemben élt egyre növekvő jövedelmével, mely közel járt az évi háromezer fonthoz; de a pénzének tartaléka talán nem volt oly nagy, mint atyja hitte — James mindig hajlott arra a feltevésre, hogy gyermekeinek jobban megy dolga, mint ahogyan ment. „Nyolcezet könnyen előteremthetek“, gondolta, „anélkül, hogy igénybe venném akár Robertson, akár Nichollt.“

Megállt, hogy benézzen egy képkereskedésbe, mert Soames nagy „műkedvelő“ volt képek dolgában, s volt egy kis szobája a Montpellier-square 62. számú házban, mely tele volt a fal mellé egymáshoz támasztott vásznakkal, mert nem volt helye, hová akasztani képeit. A Cityből jövet, rendszerint már alkonyat után szokta azokat hazahordani, s vasárnap délutánokon be szokott lépni abba a szobába, s órákat töltött el azzal, hogy a világosság felé tartotta a képeket, megvizsgálta a hátukon levő jelzést s alkalomadtán jegyzeteket is készített magának róluk.

Tájkép volt majdnem mind, az előtérben alakokkal, valami titokszerű pártütést jelezve London s a nagy házai és végeláthatatlan utcái ellen, hol ő maga, a hozzátartozók s az osztályabeliek lemorzsolják életüket. Olykor-olykor magával vitt kocsiban egy vagy két képet, s a Citybe menet, megállt Jobsonnál.

Ritkán mutatta meg festményeit bárkinek is. Irén, kinek véleményét titokban nagyra tartotta s talán éppen azért nem kérte soha, csak nagyritkán fordult meg a szobában, mikor valami háziasszonyi teendője vitte arra. Soames nem mondotta neki soha, hogy nézze meg a képeket, Irén nem is nézte volna meg. Ez újabb keserűség volt Soa-

mesnak. Gyűlölte ezt a büszkeségét és titokban félt tőle.

A képkereskedés tükörablakából reánézett a saját képmása.

Simára fésült hajának a nagy kalap széles karimája alatt épp oly fénye volt, mint a kalapnak magának. Sápadt és keskeny arcával, simára borotvált ajkainak vonalával, széles, a borotválástól hamvas állával és testhezálló fekete kabátjának feszségével a tartózkodás és hallgatagság, a rendíthetetlen és biztos lelki nyugalom benyomását tette; de a szürke, hideg, feszülten néző szemei s a szemöldökei közt levő ránc merengve nézett rá, mintha tudnának valami titkos gyengeségéről.

Szemügyre vette a képek tárgyát, a festők nevét, kiszámította értéküket, de nyoma nélkül annak az elégtételségnek, melyet máskor ez a magában való felbecsülés szerzett neki, és továbbment.

A 62. szám eléggé megfelelt még egy évig, ha reászánna magát az építkezésre! A viszonyok kedveznek az építkezésnek, a pénz évek óta nem volt oly drága; s az a telek, melyet a Robin Hillen látott, mikor tavaszkor kiment megnézni a Nicholl-féle jelzálogokat, hol találhatott volna annál különbet! Tizenkét mérföldnyire a Hyde Park Cornertől a fekvőség értékelkedése biztos, mindig többet fog érni, mint amennyit adott érte; ha csakugyan jó stílusban épített, befektetésnek elsőrendű lesz.

A gondolat, hogy ő lesz az egyetlen a családban, kinek falusi háza van, számára nem esett nagy sullyal a latba; mert az érzelem egy igazi Forsyte szemében, még a társadalmi helyzetnek átérzése is, fényűzés volt, melyet csak akkor engedhet meg magának, mikor kielégítette a több anyagi örömeire való kívánságát.

Elvinni Irént Londonból, elvenni tőle az alkalmat, hogy kijárhasson és embereket láthasson, el-

szakítani barátaitól s azoktól, kik motoszokat adnak a fejébe! Ez az! Tulnagyságra esett Junenal! June őt nem sziveli. Ő viszonozza érzelmét. Vérokonok.

Minden rendbe jönne, ha elvinné Irént a városhól. A ház tetszenék neki, örömet lelné benne, ha részt vehetne kidisztetésében, hiszen oly nagy művészi érzék van benne!

A házat jó stílusban kell építeni, úgy, hogy az ember mindig maga szabhassa meg az árát; olyan különlegesnek kell lennie, mint Parkes legutóbbi házának, melynek tornya van; Parkes azt mondotta, hogy az építész drága ember volt. Az ember sohasem tudhatja, hányadán van azokkal a fickókkal; ha neves emberek, a legnagyobb kétségekbe döntik az embert s ráadásul még nagyra is vannak magukkal.

Annak pedig, hogy közönséges építészre bizza a dolgot, nincs értelme, a Parkes tornyára való emlékezés lehetetlenné tette számára, hogy közönséges építész válasszon magának.

Ezért gondolt Bosinneyra. Swithin ebédje után tudakozódott róla s az eredmény sovány, de biztató volt: „Az új iskolához tartozik.”

— Ért a dolgához?

— Érteni ért hozzá — csak egy kicsit — egy kicsit a felhőkben jár!

Nem sikerült kitudnia, miféle házakat épített Bosinney, nem sikerült azt sem, hogy milyenek az igényei. Azt a benyomást szerezte, hogy az árakat majd ő szabhatja meg. Minél többet foglalkozott a gondolattal, annál jobban megtetszett az neki. A dolog a családban maradna, a Forsytenak az ily megoldásra már önként rájár az esze; s mindenestre képes volna kedvezményes árakat érni el, ha ugyan nem a legolcsóbb feltételeket — amit csak méltányosnak lehet mondani, ha az ember meggondolja, hogy Bosinneynek így alkalma nyílik, ki-

fejteni képességeit, mert az a ház semmi esetre sem lesz közönséges épület.

Soames elégedetten gondolt azokra a megbízásokra, melyekhez a fiatalember ezen a réven fog jutni ; mert ő is tudott optimista lenni, mint minden Forsyte, mikor a dolog haszonnal biztatta.

Bosinney irodája a Sloane-streeten van, egészen közel hozzá, úgy, hogy a terveket folyton ellenőrizhetné.

Aztán meg, nyilván Irénnek sem volna ellenvetése az ellen, hogy elhagyják Londont, ha legjobb barátnőjének vőlegénye kapná a megbízást. Lehet, hogy attól függ June házassága. Irén már illendőségből sem állná útját June házasságának, sohasem tenné meg, sokkal jobban ismerte. June pedig örülne ; Soames ebben is fölfedezte az előnyt.

Bosinney okos embernek látszik, de azt a benyomást kelti — s ez volt az egyik legrokonszenvesebb tulajdonsága — mintha nem keresné tulságosan a saját előnyét ; pénz dolgában minden bizonnal könnyű lesz megállapodni vele. Soames nem azért gondolt erre, mintha ki akarta volna használni ezt a körülményt ; természetes eszejárása volt az — mint minden jó üzletembernek — annak az ezernyi jó üzletembernek, ki útjába került, mikor a Ludgate Hillen át a City felé tartott.

Ugy hát nagy társadalmi osztályának kifürkészhetetlen törvényei, lehet mondani : az emberi természet törvényei szerint járt el, mikor jóleső érzéssel gondolt arra, hogy könnyű lesz elintézni Bosinneyvel a kérdés pénzügyi részét.

Mikor így utat tört magának az utca sokadal-mában, pillantása, melyet egyébként a földre szokott szegezni, a Szent Pál székesegyház kupolájára esett. Ez a régi székesegyház sajátyszerű igézettel hatott reá, s hetenként nem is egyszer, hanem kétszer, sőt háromszor is félbe szokta szakítani mindennapi zarándokutját, hogy belépjen s őt, vagy

liz percre megálljon mellékhajóiban s végigjártassa szemét a siremlékekbe vésett neveken és sírfeliratokon. A vonzóerőnek, melyet ez a nagy templom gyakorolt reá, nehéz volt okát lelteni, ha csak abban nem, hogy boltívei alatt sikerült összpontosítania gondolatait a nap teendőire. Mikor olyasmi nehezült a lelkére, aminek különös jelentősége volt, vagy ami különösebb elmeélt követelt meg, rendszerint bement és csöndesen vette sorra a sírfeliratokat. Mikor aztán nem kevésbé nesztelenül ismét kiment, mindig valamivel több makacs elhatározottság volt a járásában, ahogy a Cheapsideon felfelé tartott, mintha látott volna valamit, amiről elhatározta, hogy megveszi.

Ezen a reggelen is bement, de ahelyett, hogy siremléktől siremlékhez sompolygott volna, szemét az oszlopokra és a falmezőkre vetette föl s mozdulatlanul megállt.

Felfelé tartott arca azzal az áhitatos és me-rengő kifejezéssel, melyet minden arc fel szokott öltetni a templomban, fehér volt mint a kréta a hatalmas épületben. Keztyűs kezeit összekulcsolta esernyőjének fogóján. Főlemelte őket. Talán valami szent áhitat szállta meg.

„Igen“, gondolta, „szükségem van egy helyre, hova felakaszthassam a képeimet.“

Aznap este, a Cityből hazafelé tartva, betért Bosinney irodájába. Az építész ingujjban, pipálva találta, ahogy éppen egy terv körvonalait vetette papírra. Soames nem fogadta el az italt, mellyel megkínálta és azonnal tárgyára tért.

— Ha vasárnap nincs jobb dolga, jöjjön ki velem a Robin Hillre és mondja meg a véleményét egy házhelyről.

— Építeni akar?

— Talán, — felelte Soames — de ne szóljon róla semmit. Csak a véleményét szeretném tudni.

— Rendben van, — mondotta Bosinney.

— Elég magasán lakik itt, — mondotta Soames. Hasznát vehette mindennek, amit csak megtudhatott Bosinney tevékenységének természetéről és céljáról.

— Nekem elég jó így is, — felelte az építész. — Ön inkább a nagyzólokhoz van hozzászokva.

Kiverte a pipáját, de üresen ismét a fogára vette; talán megsegíti az, hogy fentarthassa a beszélgetést. Soames egy-egy gödröt fedezett fel mindegyik arcán mely a sok szivástól támadhatott.

— Mit fizet egy ily irodahelyiségért? — kérdezte.

— Sokat, ötvenet, — felelte Bosinney.

Ez a válasz jó benyomást tett Soamesra.

— Azt hiszem, csakugyan drága, — mondotta. — Vasárnap tizenegy óra tájban itt leszek.

Ehhez képest a legközelebbi vasárnap elment bérkocsin Bosinneyért és kihajtatott vele a pályaudvarra. Mikor kiszálltak Robin Hillnél, nem találta kocsit s gyalog indultak el a másfél mérföldnyire levő háztelek felé.

Augusztus elseje volt, gyönyörű nap, égető napsugarak és felhőtlen ég — s a dombra vivő egyenes, keskeny gyalogösvényen sárga port vertek fel lépteikkel.

— Fövenyes talaj, — jegyezte meg Soames és oldalról egy pillantást vetett Bosinney kabátjára. Ennek a kabátnak a két külső zsebébe papiroskötegek voltak gyömöszölve, a hóna alatt pedig az építész valami különös formájú botot vitt magával. Soames megjegyezte magának ezeket s a többi sajátosságokat.

Csak okos ember, vagy csakugyan egy „kalóz” vehetett magának ily szabadságokat a külsején; és Soames, bár visszatetszhettek neki ezek a különcödések, bizonyos megnyugvást merített belőlük, mert oly tulajdonságokra vallottak, melyek föltét-

lenül előnyt jelentettek számára. Mit bánja az öltözködését, ha az ipse házat tud építeni ?

— Ismétlem, — mondotta — hogy meglepetést akarok szerezni ezzel a házzal, tehát ne említse senkinek. Sohasem szoktam beszélni a dolgaimról, míg tető alatt nincsenek.

Bosinney biccentett.

— Ha az ember beavatja terveibe az asszonyokat, — folytatta Soames — sohasem tudhatja, mi fejlődik belőlük.

— Hát igen, — felelte Bosinney — ördög van az asszonyokban.

Soames régen érezte ezt már a szíve mélyén ; csak éppen hogy sohasem öltöztette szavakba.

— Oh ! — rebegte — ön tehát már is ... — Elhallgatott, de leplezetlen rosszindulattal hozzátette :— Juneben van temperamentum, mindig is volt.

— A temperamentum nem illik rosszul egy angyalhoz.

Soames sohasem mondotta Irént angyalnak. Nem tudta volna megszenségteleníteni legkülönb érzelmeit azzal, hogy fölfedte volna mások előtt értékének titkát, s elárulta volna magát. Nem felelt semmit.

Félig kitaposott utra tértek, mely egy bekerített helyen vágott keresztül. Ez utról derékszőgben kerécsapás vitt egy kavicsbányába, a bánya mögött pedig egy kis ház kéményei meredtek ki egy sűrű erdő szélén levő fák lombjai közül. Pehelybóbitás füvek foltjai lepték el a göröngyös talajt és pacsirták szálltak fel belőlük a napfényes levegőbe. A szemhatár messzeségében, a vetéstáblák és élő-sővények végtelen pásztáin tul dombláncolat emelkedett.

Soames előrement, míg a tulsó oldalra értek, ott aztán megállt. A kiszemelt háztelek volt ; de

most, hogy meg akarta mutatni azt a helyet egy idegennek, habozott.

— Az ügynök ott lakik abban a házban, — mondotta — kaphatunk nála valami reggelit, jobb lesz, ha előbb megreggelizünk s csak azután nézzük meg ezt a telket.

Ismét ő ment elől a ház felé, ahol egy ostoba-képű, deresszakálu, tagbaszakadt ember fogadta őket. Olivernek hívták. Soames a reggeli közben, melyhez alig nyult hozzá, nem vette le szemét Bosinneyről, s alattomban egyszer vagy kétszer megtörölte homlokát a selyemzsebkendőjével. Végre átestek a reggelin és Bosinney felállt.

— Talán meg akarnak beszélni valamit egymással, — mondotta ; — én addig kimegyek s kissé körülnézek odakünn. — És nem várva meg a feleletet, kiballagott.

Soames a telep ügyvédje volt s majdnem egy teljes órát töltött az ügynök társaságában, megnézte a parcellák rajzát s beszélt a Nicholl-féle és a többi jelzálogkölcsonról ; aztán, mintegy mellesleg, a háztelek dolgára terelte a beszélgetést.

— A megbízói, — mondotta — előzékenyek lehetnének hozzám a vételár megszabásában, mert tekintetbe kell venniök, hogy én leszek az első, aki itt házat épít.

Oliver a fejét rázta.

— Az a telek, melyet kiválasztott magának, — mondotta — a legolcsóbb valamennyi háztelkünk közt. A lejtő magasabb részein levők jóval drágábbak.

— Jól megértsen, — mondotta Soames — még nem határoztam el magam ; könnyen meglehet, hogy nem is építek. Tulnagy a telekadó.

— Nagyon sajnálnám, Forsyte ur, ha lemondana róla, s azt hiszem, nem is tenné jól. Nincs London közelében hely, ahonnan ily szép kilátás nyílik, s mindent figyelembe véve, nincs olcsóbb

sem ; elég volna közzétenni egy hirdetést, s az emberek törnék magukat utána.

Egymásra néztek. Az arcuk elég világosan mondotta : „Tisztellek, becsüllek mint üzletembert, de ne kívánd, hogy komolyan vegyem egyetlen szavadat is.“

— Én pedig, — ismételte meg Soames — még nem határoztam ; nagyon meglehet, hogy semmi sem lesz a dologból. — Így szólva, felvette esernyőjét, az ügynök kezébe tette jéghideg kezét, aztán a legkisebb szorítás nélkül újra visszavonta és kiment a napfényre.

Gondolatokba mélyedve tért vissza lassan a telekhez. Az ösztöne azt sugta neki, hogy az ügynöknek igaza van. Olesó telek. S a dologban az volt a legjobb, hogy tudta, hogy az ügynök nem is tartja oly olesónak ; úgy, hogy a valóság szerint a saját ösztönszerű ítélete győzött az ügynök ítéletén.

— Olesó, vagy nem olesó, a fő, hogy az enyém legyen, — gondolta magában.

A pacsirták felröppentek a lábai előtt, a levegő tele volt pillangókkal s a rét virágai édes szagot árasztottak. Finom páfrányillat szállt az erdő felől, hol a lomb között elbujva galambok turbékoltak s a langy szellő templomi harangok ritmikus zengését hozta át messziről.

Soames a földre sütötte szemét, úgy ment lassan előre, az ajka kinyílt és becsukódott, mintha valami kíváncsi falat előízét érezné. De mikor elérte a háztelket, Bosinney nem volt látható sehol. Egy darabig várt, aztán átvágott a bekerített telken a magaslát irányában. Kiáltott volna, de félt saját hangjától.

A bekerített hely oly elhagyott volt, mint egy prairie, s csak az üregekbe menekülő nyulak zörrenése és a pacsirták zengése szakította meg csendjét.

Soames, uttörője és vezére a nagy Forsyte-had-

seregnek, mely közeledett, hogy feltárja a civilizációnak ezt a vadont, úgy érezte, hogy nyomasztja lelkét ez a magány, a láthatatlan dalos és a tikasztó, édes levegő. Már-már visszafordult, mikor végre megpillantotta Bosinneyt.

Az építész hanyattdőlve feküdt egy hatalmas tölgy alatt, mely vénségtől meghasadt törzsével s ágainak és lombjainak roppant terebélyével a magaslat élén állt.

Soamesnak meg kellett érinteni a vállát, hogy felpillantson.

— Halló ! Forsyte, — mondotta — tudom már, hová építse a házát ! Ide nézzen !

Soames ott állt és nézte, aztán hűvösen így szólt :

— Lehet, hogy igaza van, de ennek a fundusnak kétannyi az ára.

— Manó vigye az árát ! Ember, ezt a kilátást nézze !

Ugyszólván a lábuk előtt sárgult az érett rozsvetés s olvadt bele tulnan egy kis növeendőkerdő sötét színébe. Vetéstáblák és élősvények terjeszkedtek a távol kékes-szürke halmokig. Jobbról egy ezüstszalagban fel lehetett ismerni egy folyó vonalát.

Az ég oly kék volt s a nap oly fényesen ragyogott, hogy azt lehetett volna hinni, örökös nyár van ezen a tájon. Körülöttük a tiszta levegőtől meg-részegülten keringtek a bogáncsvirág szálló pelyhei. A hőség táncot lejtett a rozsvetés fölött, s ahogy reáborult mindenre, valami halk, észre nem vehető zsongás támadt, mint a vidám percek zsi-bongása, mely ég és föld közt csapong.

Soames körülnézett. Maga sem tudta, miért, de valami dagasztotta a mellét. Itt élni s látni mindezt, megmutatni ismerőseinek, beszélni róla, magáénak vallani ! Az arca kipirult. A melegség, a fény, a nap égő tüze hatalmába ejtette érzékeit,

mint ahogy Irén szépsége ejtette hatalmába s epesztette négy évvel azelőtt. Lopva Bosinneyre pillantott, kinek szeme, a „félíg megjuhászodott leopárd” szeme, mint a bérkocsis mondotta róla, vadul jár körül a tájon. A nap reásütött arcának kiütkező részeire, kiálló pofacsontjaira, állának hegyére és a szemöldökei közt levő merőleges barázdákra. És Soames kellemetlen érzéssel figyelte ezt a vad, lelkes, gondtalan arcot.

Kitartó, könnyű szélfuvás borzolta meg a vetést s csapott meleg fuvalmat az arcukba.

— Veszettül szép dolgot tudnék itt építeni magának, — mondotta Bosinney, ki végre megszakitotta a hallgatást.

— Elhiszem, — felelte Soames szárazan. — Nem az ön pénzébe kerülne.

— Körülbelül nyolcezerért egy palotát építhetnék magának.

Soames nagyon elsápadt, nagy tusát vivott magában. Lesütötte a szemét és konokul mondotta:

— Nem tehetem.

És lassu, tétova léptekkel tért vissza az első telekhez.

Némi időt töltöttek el ott s belementek a ház terveinek részleteibe. Soames aztán még egyszer bement az ügynök házába.

Fél óra múlva újra előkerült, aztán Bosinneyvel együtt a pályaudvarra mentek.

— Nos, — mondotta, alig nyitva ki száját — végre mégis csak az ön telkét vettem meg.

Aztán megint nagyot hallgatott és tétován kérdezte magában, hogyan lehet, hogy ez az ember, kit tulajdonképen lenéz, megrendithette saját elhatározásában.

ÖTÖDIK FEJEZET

Egy Forsyte házatája

Mint társadalmi osztályának azok a felvilágosult ezrei ebben a nagy Londonban, kik nem hisznek már a vörös bársonyszékekben, és tudják, hogy a modern olasz márványcsoportozat csak „vieux jeu“, Forsyte Soames oly házban lakott, amely megfelelt minden követelménynek. Volt annak sajátos formájú réz ajtókopogatója, voltak kifelé nyitható ablakai, függő virágtartói, tele fuksziával, hátsó részén pedig (nagyon előkelő valami) kicsiny udvar nefritzöld kövekkel kikövezve és pávakék cserepekbe ültetett vörös hortenziákkal körülvéve. Ott, a pergamenszinü japán ernyő alatt, mely befödte az egész udvart, házbeliek és vendégeik védve voltak a kíváncsi szemektől, mikor teájukat itták és Soamesék legujabb szerzeményü kis ezüstszelencéit nézegették.

A belső berendezésben az első császárság stílusa és William Morris vezetett. Nagyságához mértén a ház kényelmes volt; lépten-nyomon egy-egy fülke, olyan, mint a madárfészek, és apró ezüst csecsebecsék szétrakva benne mindenfelé, mint megannyi tojás.

Ebben az általános tökéletességben kétféle izlés csatázott egymással. A háznak olyan urnője volt, ki egy pusztá szigeten is csinos otthont teremtetett volna magának, s oly gazdája, kinek szép-

érzéke, melyet csak saját érvényesülésének szemelőtt tartásával ápol, valóság szerint az üzleti verseny szabályainak megfelelő befektetés volt. Ez a versengő szépérzék volt az oka, hogy Soames már diákkorában az első volt a fiuk közt, ki nyáron fehér mellényt, télen pedig manchesterbársony mellényt viselt, ez óvta meg attól, hogy félrecsuszott nyakkendőben jelenjék meg a nyilvánosság előtt és ösztönözte arra, hogy ragyogóra fényesítse lakkcipőjét, mikor az évváró vizsgára nagy közönség gyűlt össze, hogy meghallgassa, hogyan recitálja Molière-t.

A szeplőtelen tisztaság veleszületett Soames-szal, mint sok más londonival: lehetetlen volt elképzelni róla, hogy bár egy hajszála is ne legyen a helyén, hogy a nyakkendője egy hüvelykszélességnek nyolcadrészével is eltérjen merőleges vonalától, hogy gallérja ne ragyogjon! A világért sem mondott volna le a mindennapi fürdés divatjáról, s mily keserű megvetéssel nézett az olyan emberre, aki azt elmulasztotta!

De Irén olyan volt, mint a nimfa, ki rejtett patakban fürdik, hogy kedvét lelje az üdeségben és saját testének szépségében.

Ebben a mélyreható családi ellentétben az aszszony huzta a rövidebbet. Mint a szász és a kelta faj harcában, mely még most is folyik a nemzetben, a benyomások iránt fogékonyabb és érzékenyebb kedély volt kénytelen alárendelni magát a bevett formáknak.

A ház ilyképen alig különbözött száz más, hasonlóan nagyigényű háztól, „Forsyte Soames elragadó kis háza” volt, „oly különálló valami, édesem — igazán, oly előkelő!”

Forsyte Soames helyett bátran olvashatod Peabody James, Atkins Tamás, Spagnoletti Emánuel, vagy a londoni felsőbb középosztály bármelyik tagjának nevét is, ki ígényt tart arra, hogy jó-

izlésű embernek mondják. A berendezés lehet más és más, de a mondat egyformán illik mindegyikre.

Augusztus 8-án, este, egy héttel a robin-hilli kirándulás után, e ház ebédlőjében — „oly különálló valami, édesem ; igazán, oly előkelő“ — együtt ültek egy asztalnál Forsyte Soames és Irén. A vasárnapi meleg ebédet ebben és sok más házban a különös előkelőség egyik ismervének tartották. Soames mindjárt házasságának legelején megállapította a rendszabályt : „A cselédek gondoskodjanak meleg ebédről vasárnap, úgy sincs más dolguk, mint hogy napestig harmónikázzanak“.

A rendelkezéssel nem szállt szembe senki. Mert — Soames ezt eléggé sajnálatos jelnek tartotta — a cselédek nagyon ragaszkodtak Irénhez, ki minden józan hagyomány ellenére hajlandónak látszott elismerni azt a jogukat, hogy nekik is kijusson részük az emberi gyarlóságokból.

A boldog házaspár nem szemközt ült egymással, hanem a csinos rózsafaasztalnak derékszögben találkozó két oldalán. Abrosz nélkül ebédeltek — megkülönböztetett előkelőség jele — s mindeddig nem szóltak egymáshoz egy szót sem.

Soames szeretett ebéd közben üzleti dolgokról beszélgetni, vagy arról, hogy mit vett, s mindaddig, míg beszélt, nem bántotta Irén hallgatása. De ezen az estén képtelennek érezte magát, hogy beszéljen. Elhatározása, hogy házat épít, egész héten nyomta a lelkét és Soames feltette magában, hogy közölni fogja Irénnel.

E megnyilatkozás miatt érzett idegessége végtelenül felizgatta. Irénnek nem szabad ily érzést kelteni benne, hiszen a feleség meg a férj — egy test, egy lélek. Irén egyszer sem nézett reá, mióta az asztalhoz ültek és Soames szerette volna tudni, hogy ugyan mire gondolhat ez egész idő alatt. Késerves dolog az, mikor egy ember úgy dolgozik, mint ő, hogy pénzt keressen neki — igen, és hozzá

még sajtó szívvél — hogy ő meg majd itt ül és néz, néz, mintha börtönnek érezné a szoba falait. Elég volna ez, hogy elűzzön egy férfit az asztaltól.

A lámpának rózsaszínnel tompított fénye reáesett nyakára és karjaira. Soames szerette, ha kivágott ruhában ül ebédhez. Valamiképen úgy érezte, hogy ezzel fölényben van legtöbb ismerőse fölött, kiknek házánál az asszony beéri legjobb magasan záródó ruhájával, vagy tea-gownjával, mikor otthon ebédelnek. Ebben a rózsaszínű fényben oly sajátoszerű ellentétben állt borostyánszínű haja és fehér bőre a sötétbarna szemével.

Mondhat-e férfi magáénak szebbet, mint ezt az ebédlőasztalt, mély színárnyalataival, ragyogó, finomszirmu rózsáival, rubinszínű poharaival és bámulatatos ezüst asztalneműjével? Mondhat-e férfi magáénak szebbet, mint ezt a nőt, ki az asztalánál ül? A hála nem volt a Forsyteok erénye, mert az üzleti versenyben és józan emberi értelmükkel nem vehették hasznát. Soames pedig csak elkéseredést érezhetett, mely a gyötrellemmel volt határos, hogy nem bírhatja őt úgy, mint birnia jogában állna; hogy nem nyújthatja ki érte a kezét, mint azért a rózsaszálért, hogy leszakítsa és megismerhesse szívének legmélyebb titkait.

Minden más tulajdonából, mindenből, amit összegyűjtött: ezüstjéből, festményeiből, házaiból, kamatozólag elhelyezett pénzéből meritett valami titokzatos, meghitt érzést; csak ő belőle nem meritett semmit.

Ez volt felírva ennek a háznak minden falára. Üzletszerű véralkata fellázadt az ellen a titokszerű figyelmeztetés ellen, hogy nem számára van teremve ez a nő. Feleségül vette, meghódította, magáévá tette, s úgy érezte, hogy ellenkezik a világ legalapvetőbb törvényével, a tulajdonjog törvényével, hogy nem mondhat belőle magáénak mást, mint a testét, ha ugyan mondhatja, amiben

már-már kételkedett. Ha megkérdezték volna tőle, hogy akarja-e birni a lelkét, a kérdés nevetségesnek és érzelgősnek tünt volna föl előtte. Pedig akarta és a falakon olvasható irás azt mondotta neki, hogy sohasem fogja elérni célját.

Irén mindig hallgatólag, türelmes, szeliden visszautasító volt, mintha félne, hogy egy szóval, egy mozdulattal, egy jellel azt a hitet kelthetné benne, hogy szereti; ő pedig azt kérdezte magában: S ez mindvégig így marad?

Mint regényolvasó kortársaira általában (és Soames nem volt nagy regényolvasó), az irodalom bizonyos hatással volt életnézeteire; s abban a hitben ringatta magát, hogy idő kérdése az egész. A férfi végezetül mindig elnyerte feleségének szerelmét. Még az oly esetekben is, — a könyveknek ezt a fajtáját nem nagyon szerette — melyek tragikusan végződtek, a nő mindig a keserű megbánás szavaival halt meg, mikor pedig — kellemetlen gondolat — a férfi halt meg, a nő a megbánás gyötrelmével borult a holttestére.

Gyakran vitte Irént színházba s ösztönszerűen modern társadalmi színműveket választott, modern házassági problémákkal, melyek szerencsére annyira különböztek a való élet akárhány házassági problémájától. Ugy látta, hogy azok is mindig ugyanolyan módon végződnek, még akkor is, mikor szerető volt az esetben. Míg a darabot nézte, Soames gyakran érzett együtt a szeretővel; de még haza sem ért a bérkocsin Irénnel, s már belátta, hogy nem jól van az ügy, s örült, hogy a darab úgy végződött, amint végződött. Akkoriban a férjeknek éppen egy új fajtája jött divatba, az erős, kissé nyers, de végtelenül egészséges férfiú, ki rendkívüli sikert ér el a darab végén. Ezzel a férjjel Soames csöppet sem rokonszenvezett, s ha nem tekintette volna saját helyzetét, kifejezést adott volna idegenkedésének azzal a fickóval szemben. De annyira tisztában volt

vele, hogy mily lényegbevágó szükség reá nézve, hogy ő is „erős” férj legyen, hogy sohasem ejtett szót idegenkedéséről, mely, ugy lehet, a természet visszasz játékánál fogva, a nyersségnek valami rejtett forrásából sajátmagában fakadt.

De Irén ez este szokatlanul hallgatag volt. Még sohasem látott az arcán oly kifejezést. S mivelhogy a szokatlan mindig nyugtalanít, Soames nyugtalan volt. Elköltötte az utóétket és kitessekelte a leányt, mikor az ezüstseprővel letakarította az asztalról a kenyérmorzsát. Mikor az kiment a szobából, bort töltött a poharába és így szólt :

— Volt itt valaki ma délután ?

— June.

— Mit akart ? — A Forsyteok szemében megdönthetetlen bizonyosság volt, hogy senki sem megy sehová anélkül, hogy ne akarna valamit. — Ugy-e, azért jött, hogy mondjon valamit a vőlegényéről ?

Irén nem felelt semmit.

— Nekem úgy tetszik, — folytatta Soames — hogy ő jobban szereti, mint a vőlegénye őt. Mindig utána futkos.

Irén olyan pillantást vetett reá, hogy kellemetlenül érezte magát.

— Nem illet meg téged, ilyet mondani ! — kiáltotta.

— Miért nem ? Mindenki láthatja.

— Nem láthatja senki. És ha láthatná is, cudar dolog így beszélni.

Soames kiesett a sodrából.

— Szép feleség vagy ! — mondotta. De magában csodálkozott Irén heves válaszában ; nem vallott reá. — Nagyon nagyra vagy June-nal ! Egyet mondhatok : most, hogy pórázra vette a kalózt, egy fikarcnyit sem törődik veled, majd reájössz még magad is. De a jövőben nem látod sokszor ; falura költözünk,

Örült, hogy a nagy ujságot ez izgatott szóváltás leple alatt dobhatta ki. Rémült felkiáltásra számított s a hallgatás, mely kijelentését fogadta, nyugtalanná tette.

— Ugy látszik, a dolog nem érdekel, — látta szükségesnek hozzátenni.

— Már tudtam.

Soames élesen nézett reá.

— Ki mondotta meg ?

— June.

— Honnan tudta ?

Irén nem felelt. Csalódottan és feszélyezetten mondotta Soames :

— Kitiünő dolog Bosinneynak ; megalapíthatja szerencsáját. Ő, persze, elmondott róla mindent.

— El.

Megint elhallgattak, Soames aztán így szólt :

— Ugy-e, nem szívesen jössz ki ?

Irén nem felelt.

— Hát nem is tudom, mit tennél szívesen. Ugy látom, itt nem vagy megelégedve soha.

— Van köze a dologhoz az én óhajításaimnak ?

Felvette a vázát, melyben a rózsa volt és kiment a szobából. Soames ott maradt az asztalnál. Ezért írta alá a szerződést ? Ezért készül most elkölteni vagy tízezer fontot ? Eszébejutott Bosinney mondása : „Ördög lakik az asszonyokban !“

De csakhamar lecsillapodott. Rosszabbul is fordulhatott volna. Indulatba jöhetett volna. Valamivel többet várt ennél. Mindenesetre szerencse, hogy June megtörte számára a jeget. Okvetlenül Bosinneyből csalta ki ; gondolhatta volna.

Cigarettára gyújtott. A fő, hogy Irén nem csinált jelenetet ! Engedni fog — ez az ő legjobb tulajdonsága ; hideg teremtés, de nem durcás. És reáfújva a cigarettája füstjét egy katicabogárra, mely a fényes asztalra szállt, eltűnődött a házról. Nincs értelme, hogy nyugtalankodják ; megy és kibékül

vele. Bizonyára odakünn ül a sötétben a japán napernyő alatt és köt. Szép, langyos éjszaka . . .

Aznap délután June csakugyan ragyogó szemmel s e szavakkal jött : — Soames mégis csak jó fiu ! Nagyszerű ez Philnek — éppen az, amit keresett !

És látva, hogy Irén meg nem értve és csodálkozva néz reá, így folytatta :

— Tudniillik a robin-hilli uj házatokról beszéllek. Micsoda ? Nem tudtál róla ?

Irén nem tudott róla.

— Oh, akkor talán nem kellett volna megmondanom ! — Türelmetlen pillantást vetett a barátnőjére, aztán így folytatta : — Ugy látszik, mintha nem törődne vele. Hát nem látod, hogy ez az, amit úgy kívántam — éppen az az alkalom, melyre oly régóta vár. Most meglátod majd, hogy mire képes ; — aztán nagy bőbeszédűséggel elmondotta az egész esetet.

Eljegyzése óta nem látszott tulságosan érdeklődni barátnőjének helyzete iránt ; az órákat, melyeket együtt töltött Irénnel, inkább saját meghitt mondanivalóinak szentelte. S némelykor, minden szeretetteljes részvéte mellett, lehetetlen volt elnyomni a mosolyában a lenéző szánakozás egy nemét azzal a nővel szemben, ki oly balfogást követett el életében, oly óriási és nevetséges balfogást.

— A belső berendezés is egészen az ő dolga lesz, szabad keze van reá. Oly nagyszerű . . . — June felkacagott, a jókedv csak úgy rázta filigrán alakját; fölemelte a kezét és végigsuhintott egy csipkefüggönyön. — Tudod, még James bácsit is kértem . . . — De hirtelen elment tőle a kedve, hogy beszéljen arról az esetről, és elhallgatott ; s mint-hogy nagyon szófalanak találta barátnőjét, kapta magát és elment. Az utcáról még egyszer visszaneézett, Irén még mindig ott állt a kapuban. Válaszként June bucsuüdvözetére, a szemöldökéhez

emelte kezét, aztán lassan megfordult és betette a kaput . . .

Soames rövid idővel ezután a nappali szobába ment és utánakémlelt Irénnek az ablakból.

Künn a japán napernyő árnyékában ült nagyon csendesen, fehér vállán meg-megrezdült a pattyolat, ahogy melle lassan emelkedett és süllyedt.

De úgy rémlett, mintha e hallgatag teremtet, ahogy ott ült mozdulatlanul a sötétben, valami melegség, az érzelemnek valami rejtett forrósága vette volna körül, mintha megmozdult volna egész valója s valami nagy változás történt volna legmélyebb rejtekében.

Soames észrevétlenül lopódzott vissza az ebéd-lőbe.

HATODIK FEJEZET

James okosan beszél a menyével

Nem telt sok időbe, hogy Soames házépítő tervének híre ment a családban, s felverte azt a nyugtalanságot, mely nem maradt volna el a Forsyteok közt bármely más, vagyoni kérdéssel kapcsolatos elhatározás esetében sem.

Nem az ő hibájából történt, mert Soames elhatározta magában, hogy tőle nem tudja meg senki. June mondotta el érzelmeinek túlradásában Smallnénak, s felhatalmazta, hogy adja tovább a hírt, de csakis Ancsi néninek — gondolta, örömet szerez azzal a kedves, jó öreg teremtésnek! mert Ancsi néni már jó ideje nem hagyta el szobáját.

Smallné haladék nélkül elmondotta Ancsi néninek, aki, párnáin fekve, tisztán érthető, reszkető öreg hangján így szólt:

— Nagyon örülök a kedves June érdekében; de remélem, óvatosak lesznek, a dolog kissé veszélyes!

Mikor ismét magára maradt, árnyék suhant át arcán, mint a felhő, mely esős reggelt jósol.

Ahogy ott feküdt oly hosszú napok óta, folyton csak azon volt, hogy összeszedje akaraterejét; látszott az arcán is, meg azokon a rángásokon a szájának két sarka körül.

A szobaleánya, ki majdnem harminc éve szolgált már s kit mindig csak úgy emlegettek, hogy

„a Smither nagyon jó leány, de oly lassu!” — a Smither leány minden reggel aggályos pontossággal végezte el rajta megszokott toaletjének befejező szertartását. Elővette a tiszta fehér kalapskatulyája mélyéből azokat a laposra préselt ősz hajbodrokat, a személyes méltóság jelvényeit, óvatosan belerakta urnőjének kezébe, aztán elfordult.

És mindennap el kellett jönni Juley és Hester nénéknek, jelentést tenni, hogy’ van Timothy; mi az ujság Miklósról; hogy sikerült-e a kedves Junenak reábirni Jolyont, hogy szabja rövidebbre mátkaságuk idejét, most, hogy Bosinney házat épít Soamesnak; hogy az ifju Roger felesége csakugyan — várandós-e; hogyan állta ki Archie a műtétet; s hogy mit csinál Swithin azzal a Wigmore-streeti üres házzal, melynek bérlője elvesztette minden vagyonát s oly csunyán járt el vele szemben; és főképpen Soamesról; Irén még mindig — mindig ragaszkodik a külön szobához? És Ancsi néni minden reggel azt mondotta a Smithernek: „Ma délben lemegyek, Smither, úgy két óra tájban. Szükségem lesz a segítségedre ezek után az ágyban töltött napok után!”

Smallné azután, hogy mindazt elmondotta Ancsi néninek, a legszigorubb titok pecsétje alatt beszélt a házról Miklós feleségének, ki viszont Dartie Winifredtől kérte a dolog megerősítését, mert feltette, hogy neki, mint Soames testvérének, tudnia kell róla mindent. Ez utóbbi hölgy révén a hír egyenesen James füléhez jutott. James nem kis mértékben indult fel, mikor meghallotta.

„Neki”, mondotta, „senki sem mondott semmit.” S ahelyett, hogy egyenesen Soameshoz ment volna, kinek szófukarságától tartott, fogta az esernyőjét és Timothyhoz indult.

Szeptimusznét és Hestert (Hesternek megmondották, hiszen oly megbízható, oly nehezére esik a beszéd) készen, sőt résen találta, hogy megvitassák

az ujdonságot. Nagyon jó a kedves Soamestól, úgy vélték, hogy foglalkoztatja Bosinneyt, de kissé kockázatos. Minek is nevezte el György? A „kalóz“-nak! Milyen mulatságos ötlet! De György mindig oly mulatságos. De hát a dolog a családban marad — Bosinney urat elvégre a családhoz tartozónak kell tekinteniök, bár a dolog kissé furcsa.

James a szavukba vágott :

— Senki sem tud róla semmit. Nem értem, mit akarhat Soames ily fiatalemberrel. Nem csodálنام, ha Irénnek része volna a dologban. Beszélni fogok . . .

— Soames — vetette közbe Juley néni — azt mondotta Bosinney urnak, hogy nem kívánja, hogy szó essék a dologról. Bizonyára nem szeretné, ha beszélnének róla és ha Timothy tudná, nagyon felindulna, én . . .

James a füle mögé tartotta a kezét :

— Hogyan ? — mondotta. — Kezdek nagyot hallani. Azt hiszem, nem hallom az emberek beszédét. Emilynek fáj a lábaujja. A hónap vége előtt nem igen mehetünk Walesbe. Mindig jön közbe valami ! — S minthogy megtudta, amit akart, fogta a kalapját és elment.

Szép délután volt s a Parkon át Soamesék felé tartott. Gondolta, ott ebédel, mert Emily ágyban maradt a lába miatt, Rachel és Cicely pedig falura mentek látogatóba. Rátért a Bayswater oldalán az átlós-utra, átvágott egy rövid, aszott füvel benőtt réten, hol itt-ott, elszórtan, piszkos juhok legelésztek, ifju párok ütöttek tanyát és furcsa emberalakok feküdtek hason, mint az elesettek a csataterén, melyen most csapott át egy ütközet hulláma.

James fejét lehorgasztva, gyorsan lépdelt s nem nézett sem jobbra, sem balra. Ez a park, középpontja saját csataterének, hol végigharcolta életét, nem tüzelte lelkét sem gondolatra, sem töprengésre. Azok a csata forgatagából ott maradt testek,

azok a szerelmes párok, ahogy összesimulva ültek egymás mellett képzelt édenükben egy rövidke órára, melyet taposómalmuk egyhanguságából ragadtak ki, nem ébresztettek lelkében együttérzést; túl volt ő már az ábrándoknak ezen a nemén; az orrát, mint a juh, a legelőre tartotta, melynek fűvét tépegette.

Egyik lakója kezdett hátralékban maradni a házbérrel, s felmerült a súlyos kérdés, nem volna-e jobb, mindjárt kitenni, megkockáztatva, hogy karácsony előtt nem kap új lakót. Swithin csak nemrég járta meg eggyel, de úgy kell neki, miért habozott oly soká.

Ezen jártak a gondolatai, amint egyforma léptekkel továbbment, esernyőjét gondosan a nyelénél, közvetlenül a fogója alatt tartva, úgy hogy a botja ne érje a földet s a selyme a közepén el ne vágjon. S amint sovány, görnyedt vállaival előrehajolt s gépies pontossággal vetette előre hol egyik, hol másik lábát, olyan volt a járása e parkon át, hol a nap oly sok henyeséget világít meg fényével, a vagyonért ott künn vívott kérlelhetetlen harcnak annyi emberi tanujára süt le, mint mikor valami esetlen madár száll át a tengeren.

Egy érintést érzett a karján, mikor az Albert Gate-nél kilépett a kapun.

Soames volt, ki az irodából jövet, átvágott a Piccadilly árnyas oldaláról s hirtelen mellette termett.

— Anyád fekszik, — mondotta James. — Éppen hozzátok készültem, de talán alkalmatlan leszek.

Jamesnek és fiának egymáshoz való viszonya, amennyire kívülről látszott, szembeünt a bensőségnek igazi forsytei hiányával, pedig nem lehetett volna mondani, hogy nem huznak egymáshoz. Lehet, hogy kölcsönösen olybá vették egymást, mint valami beruházásukat, mindamellett szívből

kivánták egymás boldogulását és örültek, ha találkoztak egymással. Sohasem váltottak egymással két szót sem az életnek meghittebb kérdéseiről, s nem adták tanujelét egymás jelenlétében, hogy van bennük valami mélyebb érzelem is.

Olyasvalami kapcsolta őket együvé, amit szó kifejezni nem tud; valami, ami mélyen gyökerezik nemzetekben és családokban, mert a vér, mint mondani szokták, sürűbb a viznél, és egyikük sem volt hidegvérű ember. Lehet mondani, hogy James életének a gyermekeihez való szeretet volt most a legfőbb rugója. Takarékoskodott, hogy megtakarított pénzét gyermekeire hagyhassa, kik saját részei voltak, és hetvenöt évével mi szerezhettek már neki örömet más, mint a takarékosság? Ez a gyermekeinek való takarékoskodás volt ma életének egész tartama.

Azután meg Forsyte Jamesnél, bármennyire üldözték a balsejtelmek, nem volt egészségesebb ember (amennyiben az egészség legfőbb jele, mint mondani szokták, csakugyan a létfenntartás ösztönében nyilvánkozik meg, bár Timothy ebben kétségtelenül tulment a kellő határon) ebben az egész Londonban, melynek oly sokat köszönhetett, s melyhez, mint működésének középpontjához, oly néma szeretettel ragaszkodott. A középosztálynak bámulatosan ösztönszerű egészsége volt az övé. Benne — inkább, mint Jolyonban, ki nevezetes volt az akaraterejéről s kinek voltak pillanatai, mikor gyengéd volt és filozofálásra hajlott — inkább, mint Swithinben, fonákságainak ebben a vértanujában — és Miklósban, ki tehetségei miatt szenvedett — és Rogerben, vállalkozókedvének áldozatában — a megalkuvásra való hajlam érvényesült. Valamennyi testvéröccse és bátyja közt ő volt lélekben és személyes tulajdonságokban a legkevésbé jelentékeny egyéniség, s éppen ezért volt valószínűbb, hogy örökké fog élni.

Jamesnek többet jelentett és kedvesebb volt „a család”, mint akármelyiknek közülök. A viselkedése valamiképen illetetlen és kényelmes volt mindig az étellel szemben. Ragaszkodott családi tűzhelyéhez, szerette a pletykát, szeretett zsémbeledni. Minden véleménye olyan volt, mint a tejszín, melyet a családi közfelfogásról fölözött le, és e család révén a hasonló lelkületű más családok ezreinek közfelfogásáról. Évről évre, hétről hétre felkereste Timothy házát s ott ült, lábát keresztbevetve, hosszú fehér szakállával a simára borotvált szája két oldalán és figyelte, mint zümmög a családi bögre és száll föl a tejszín. Aztán megnyugodva, felüdülten, vigasztalódottan, végtelenül jóleső érzéssel ment el.

Önfentartási ösztönének gyémántkeménysége alatt sok igazi lágyság lakozott Jamesben. Egy látogatás Timothynál felért egy órával, melyet a gyermek az anyja ölében tölt el, s mély vágya, hogy a család védőszárnya alá helyezkedhessék, visszahatótt gyermekeivel szemben táplált érzelmeire. Valóságos lidércnyomásként hatott reá, mikor arra gondolt, hogy pénzükkel, egészségükkel, jóhírukkel ki vannak szolgáltatva a világ rosszaságának. Mikor régi barátjának, Street Johnnak fia önként beállt egy expedíciós hadseregbe, rosszalóan csóválta a fejét és csodálkozott, hogy Street John azt megengedhette. Mikor aztán az ifju Streetet egy kaffer dárdája megölte, annyira szívére vette a dolgot, hogy látogató-körútra indult, csak azért, hogy megmondhassa mindenkinek: „Tudta, hogy ez lesz a vége. Nem bocsáthatja meg Street Johnnak, amit cselekedett!”

Mikor Dartie, a veje, az olajrészvényekkel való szerencsétlen spekulációja következtében nagy anyagi válságba jutott, Jamest beteggé tette a méreg. Ugy érezte, mintha minden vagyonára meghúzták volna a halálharangot. Három hónap

és egy baden-badeni utazás kellett hozzá, hogy összeszedje magát. Borzasztó volt arra gondolnia, hogy az ő, James pénze nélkül Dartie talán a vagyonbukottak listájára került volna.

Minthogy oly ép szervezete volt, amikor fül-szaggatás bántotta, azt hitte, meghal; feleségének és gyermekeinek muló rosszulléteit személyes sérelemnek, a gondviselés különös beavatkozásának vette, aminek nincs más célja, mint az, hogy feloldja lelkének nyugalmát. De a saját szűkebb családi körén kívül előforduló betegségi eseteket egyáltalában nem vetté komolyan s minden egyes esetben biztosította az illetőket, hogy elhanyagolt májbaj az egész, semmi más.

A magyarázata mindig ugyanaz volt: „Hogyan is lehetne másképp? Magam is úgy vagyok vele, ha nem vigyázok magamra!”

Mikor ez este Soameshoz tartott, úgy érezte, hogy nagyon nehéz az élet: Emilynek rossz a lába, Ráchel meg a falun kószál; vele nem törődik senki; és Ann beteg — nem is hiszi, hogy túlélje a nyarat; háromszor járt nála mostanában és egyszer sem eresztették be hozzá! És Soamesnak az az ötlete, hogy házat épít... jó lesz résen lenni! Aztán a gond Irén miatt, mit tudja, mi fejlődik még abból, mert egészen bizonyos, hogy fejlődik belőle valami!

Azzal a szilárd eltökéltséggel lépett be a Montpelier-square 62. számú házba, hogy nyomorultnak fogja érezni magát.

Félnyolc óra volt már és Irén, ebédhez öltözve, a nappali szobában ült. Aransárga ruhája volt rajta — amit most már otthon kell elhordania, mert volt benne egy ebéd, egy soiréen, meg egy bálon — s a mellét a csipkének valóságos habtorlával ékesítette fel, amelyen Jamesnek mindjárt fennakadt a szeme.

— Hol vásárlod a holmidat ? — kérdezte élénk hangon. — Sohasem látom, hogy Ráchel és Cicely félig is volnának ily csinosak. De az a rózsás csipke nem valódi.

Irén egészen odalépett hozzá, hogy meggyőzze tévedéséről.

És James, akarata ellenére, érezte lényének igézetét s a finom, csábító illatot, mely kiáradt egész valójából. De nincs az a magára valamit tartó Forsyte, aki az első csapásra letenné a fegyvert ; tehát csak annyit mondott : Hát meglehet, bizonyára szép pénzt költ ruhára.

A gong megszólalt és Irén, karjába öltve fehér karját, bevezette az ebédlőbe. Soames szokott helyére, az asztal sarkán tul, baljára ültette. A világosság csak gyöngén éri azt a helyet, úgy, hogy a nap lassu leáldozása nem igen fogja bántani szemét ; Irén beszélni kezdett vele sajátmagáról.

Jamesel mihamarább nagy változás történt, mint a gyümölcssel, mely érni kezd a napon ; úgy érezte magát, mintha cirógatnák, dicsérnék és dodelgetnék, s mindezt anélkül, hogy ő maga a gyöngédségnek egyetlen jelét mutatta, a dicséret egyetlen szavát ejtette volna. Érezte, hogy amit eszik, egészségére válik ; odahaza soha sincs ez az érzése ; nem is tudja, mikor esett neki oly jól egy pohár pezsgő, s mikor megkérdezte, miféle gyártmány és mi az ára, meglepődve hallotta, hogy neki magának is jelentékeny készlete van ugyanabból, de otthon sohasem képes inni belőle ; mindjárt el is határozta, hogy tudtára adja a borkereskedőjének, hogy megcsalta.

Felillantott a tányérjáról s megjegyezte :

— Sok csinos dolgot látok itt. Mit adtatok például ezért a cukorhintőért ? Nem csodálnám, ha jól megfizettétek volna.

Különösen megtetszett neki a szemközti falon függő kép, melyet ő maga vett nekik ajándékba :

— Nem is sejtettem, hogy ily kitűnő ! — mondotta.

Felálltak, hogy átmenjenek a nappali szobába és James nyomon követte Irént.

— Ezt mondom aztán pompás kis ebédnek, — dünnyögte és jóleső érzéssel hajolt menyének válla felé ; — csöppet sem nehéz és nem tulságosan franciás. De otthon nem kaphatok ilyet. Hatvan font évi fizetést adok a szakácsnőmnek de az nem főz nekem ilyen ebédet !

Mindeddig nem tett célzást a ház építésére, nem ejtett róla szót akkor sem, mikor Soames, elfoglaltság ürügyével, felment abba a szobába, hol a képeit tartotta.

James egyedül maradt Irénnel. Még hevitette a bor és a kitűnő likőr. Melegen érzett a menyé iránt. Csakugyan szeretnivaló kis teremtés ; oly szépen figyel az emberre, s úgy látszik, meg is érti, amit az ember mond neki ; és beszélgetés közben James bíráló szemmel nézett végig rajta a bronzfényű cipőjétől hajának hullámos aranyáig. Ott ült egy empire-széken, vállával a szék támlájához dőlve, a hajlékony dereka minden mozdulatánál szabadon ringott a csipőjén, mintha egy szerelmes férfi ölelésének adná át magát. Az ajka mosolygott, a szemét félig lehunyta.

Lehet hogy a lényének igézetességében rejlő veszedelem felismerése, vagy talán valamelyes emésztési zavar volt az oka, hogy James hirtelen elhallgatott. Nem emlékezett reá, hogy valaha egyedül lett volna Irénnel. S ahogy reánézett, furcsa érzés lepte meg, mintha valami különös és idegenszerű jelenséggel állna szemben.

Vajjon mire gondolhat, amint ott ül hátra dőlve ?

Mikor aztán James megszólalt, a hangja élesebb volt, mintha kellemes álomból ocsudott volna fel.

— Mit csinálsz egész nap? — mondotta. — Sohasem jössz át hozzánk a Park-lanebe!

Irén néhány balul sikerült mentséggel kísérletezett és James nem nézett reá. Nem akarta hinni, hogy csakugyan kerüli őket, sok lett volna fel is tennie.

— Valószínűleg nem érsz rá, — mondotta; — mindig June-nal vagy együtt. Azt hiszem, hasznos barátja vagy, neki, meg a fiatalemberének, anyáskodol velük s miegyéb. Ugy hallom, June mostanában soha sincs otthon; úgy képzelem, Jolyon bácsidnak nem is tetszik nagyon, hogy mindig magára hagyják. Hallom, nem lehet anélkül a fiatal Bosinney nélkül, aki bizonyára megfordul itt mindennap. Mondd csak, mint vélekedel róla *te*? Gondolod-e, hogy olyan ember, aki tudja, mit akar? Azt hiszem, gyöngé legény. Merném állítani, „a szürke kanca volt a jobbik ló“.

Mély pirosság öntötte el Irén arcát; és James gyanakvó szemmel nézte.

— Talán nem érted meg egészen Bosinney urat, — mondotta Irén.

— Nem értem meg! — pattant fel James: — Miért ne érteném meg? — látni rajta, hogy azok közül a művészlegénykéek közül való. Mondják, hogy ért a dolgához, de valamennyi azt tartja magáról. Te többet tudsz róla, mint én, — tette hozzá; s újabb gyanakvó pillantást vetett reá.

— Háztervet készít Soamesnak, — mondotta Irén szeliden, nyilván, hogy olajat öntsön a vízre.

— Erről jut eszembe, — folytatta James. — Nem értem, mit akarhat Soames egy ilyen fiatal-embertől; miért nem megy elsőrangú emberhez?

— Talán Bosinney ur is elsőrangú.

James felállt és fejét lehajtva, fordult egyet a szobában.

— No persze, — mondotta — ti, fiatalok, ösz-

szetartotok egymással ; valamennyien azt hiszitek, hogy ti tudtok jobban mindent !

Odaállt eléje a magas, sovány alakjával, fel-emelte az ujját, s Irén melle fölé tartotta, mintha vádat akarna emelni a szépsége ellen :

— Csak annyit mondhatok, hogy ez a művész-nép, vagy akárminek mondja magát, nagyon, de nagyon megbízhatatlan népség ; *neked* pedig azt tanácsolom, hogy minél kevesebb ügyet vess reá !

Irén mosolygott ; s ajkának hajlásában valami különös kihívás huzta meg magát. Ugy látszott, elvesztette azt a tiszteletet, mely addig megvolt benne. A melle, talán rejtett haragjában, emelkedett és sülyedt ; kezét a szék támlájáról, melyen addig pihent, visszahuzta, s a sötét szemei megfejthetetlenül néztek Jamesre.

Az utóbbi kedvetlenül vizsgálta a padlót.

— Megmondom, hogy mit gondolok, — szólt. — Nagy kár, hogy nincs gyermeked, akire gondolkodnál s aki elfoglalna.

Tőprengő kifejezés ült ki hirtelen Irén arcára, s még Jamesnek is feltűnt az a merevség, mely hatalmába ejtette egész alakját selyem- és csipkeruhájának lágy-sága alatt.

Megijedt a hatástól, melyet felidézett s mint a legtöbb olyan ember, kibe nem nagy bátorság szorult, zsémbeléssel akarta helyreütni a hibát.

— Ugy látom, nem igen szeretsz elmenni hazulról. Miért nem jössz ki velünk Hurlinghambe ? És eredj néhanapján színházba is. Hlénék a korodhoz, érdekeljen az efféle. Fiatal asszony vagy !

Az a tőprengő kifejezés még jobban elsötétült Irén arcán ; James kezdette kényelmetlenül érezni magát.

— Persze, — mondotta — én nem tudhatom ; nekem nem mondanak semmit. Soames dolga volna, hogy vigyázzon magára. Ha nem képes reá, hiába várja tőlem, — annyi az egész . . .

A mutatóujja végét rágesálva, hideg, fürkésző pillantást vetett lopva a menyére.

A szeme Irénnek oly sötét és mély pillantásával találkozott, hogy elhallgatott és gyöngye verejték ütközött ki a testén.

— No, de most már megyek, — mondotta rövid szünet mulva, s a következő pillanatban felállt, csodálkozva kissé, mintha azt várta volna, hogy tartóztassák. Kezét nyújtotta Irénnek s engedte, hogy kikísérje a kapuig és kibocsássa az utcára. Nem kellett neki bérkocsi, gyalog akar hazamenni, Irén kíváncson névben jó éjszakát Soamesnak, s ha szükségét érezné egy kis szórakozásnak, hát szívesen kikocsizik vele Richmondba, amikor kívánja.

Hazafelé tartott, s mikor felért a lépcsőn, felkeltette Emilyt álmából, mely huszonnégy óra óta először szállt a szemére, hogy megmondja neki, hogy benyomása szerint nagyon rosszul fordulnak a dolgok Soamesnál; félóra hosszáig időzött ennél a tárgynál, míg végre kijelentve, hogy nem fog aludni egy szemhuntyást, befelé fordult s tüstént elkezdett horkolni.

A Montpellier-squareon Soames, kilépve a képezzobájából, észre sem vétetve állt fenn a lépcsőn s nézte, hogyan szedi rendbe Irén a leveleket, melyeket éppen akkor adott be a postás. Irén viszszaemelt a nappali szobába; de a következő pillanatban újra kijött és hallgatódzva megállt. Aztán, egy kis macskát tartva az ölében, halk léptekkel felment a lépcsőn. Soames láthatta, hogy arcát a kis állatra hajtja, mely dörömbölve törleszkedett a nyakához. Miért, hogy nem nézhet így reá?

Hirtelen észrevette őt s az arca elváltozott.

— Kaptam levelet? — kérdezte Soames.

— Hármat.

Soames félreállt s a felesége szó nélkül ment tovább a hálószobájába.

HETEDIK FEJEZET

Az öreg Jolyon hanyatlása

Az öreg Jolyon ugyanaznap este azzal a szándékkal hagyta oda Lord cricket-játszóterét, hogy hazamegy. De mielőtt a Hamilton-Terraceig ért volna, mást gondolt. Odaintett magához egy cabot, s a kocsisnak bemondott egy címet, mely a Wistaria-avenuera szólt. Elhatározott magában valamit.

June alig volt otthon az egész héten. Jó idő óta, lehet mondani, mióta jegyben járt Bosinneyval, nem kereste nagyatyja társaságát. Az öreg Jolyon sohasem kérte társaságát. Senkitől sem szokott kérni effélét! June most már csak egyre kérni efélét senkitől! June most már csak egyre gondolt: Bosinneyre s dolgaira, őt pedig otthagya a nagy házában, a cselédségével, s az öreg Jolyonnak nem volt kivel egy szót váltania. A klubja zárva volt, mert takarítottak benne; a közgyűlései elmultak, nem volt hát miért a Citybe mennie. June reá akarta birni, hogy utazzék el, ő maga nem megy sehová, mert Bosinney Londonban marad.

De hova utaznék? Külföldre nem mehet egyedül, a tengeri ut meg nem való a májának; a szállókat gyűlölte. Roger vizgyógyító-intézetbe ment; neki nincs kedve vénkorában kezdeni az efélét, ez a mindenféle ujdívatu hely ugyanis merő világcsalás!

Ily formulákkal könnyített a rosszkedvén ; arcán mélyebbre vésődtek a barázdák, a szeme pillantása napról napra borusabb volt, ami nagyon különösen hat az olyan arcon, mely egyébként élénk és vidám szokott lenni.

És így kelt utjára e délután a St. John's Woodon át, az aranyos napfényben, mely megvillant a kis házak előtt levő gömbakácokon és a nyári ragyogványban, mely pihenőt tartott a kis kerteken ; és érdeklődve nézett körül, mert olyan környék volt ez, melyre egy Forsyte nem tehetné lábát nyílt rosszalás és titkos érdeklődés nélkül.

Kocsija megállt egy kis ház előtt, melynek sárga színe elárulta, hogy régóta látott meszelőt. Volt egy kerti kapuja, meg egy falusias bejárója.

Nagy lelki nyugalommal szállt ki a kocsiból, jelentékeny fejét lekonyuló bajuszával és hajának két fehér szárnyával magasra tartotta a rendkívül terjedelmes keménykalap alatt. A pillantása határozott, kissé haragos volt. Ebbe sodortatta hát magát !

— Itthon van Forsyte Jolyon ur ?

— Oh, igen, uram ! Kit jelentsek, engedelmével, uram ?

Az öreg Jolyon nem állhatta meg, hogy ne hunyorítson egyet a kis cselédleányra, mikor megmondotta a nevét. Olyan mulatságos kis fruska volt.

És nyomon követte a homályos esarnokon, egy kicsiny nappali szobába, melynek butora kartonnal volt bevonva, s a kis leány kérte, hogy foglaljon helyet.

— Valamennyien künn vannak a kertben, uram. Ha le tetszik ülni, megmondom nekik.

Az öreg Jolyon leült a kartonnal bevont székre és körülnézett. Az egész ház, mint ő mondotta volna, szegényesnek tűnt fel előtte. Valami — maga

sem tudta, hogyan is fejezze ki — kopottság, vagy talán inkább sanyaruság látszott az egészen. Amennyire láthatta, nem volt ott egyetlenegy butordarab sem, mely megért volna egy ötfontos bankót. A meglehetősen régen festett falakat akvarelvázlatok díszítették, a mennyezetten egy hosszú repedés tátongott.

Ez az apró ház mind ócska már, másodrendű építmény. Az évi bérük, remélhetőleg, alul van a százon. A gondolat, hogy egy Forsyte — a saját fia — ily házban lakik, jobban bántotta, mint ki mondhatta volna.

A kis cseléd visszatért. Volna oly szives, lejönni a kertbe?

Az öreg Jolyon kilépett az üvegajtón. Ahogy lement a lépcső fokain, megjegyezte magában, hogy reájuk férne a mázolás.

Ifjabb Jolyon, a felesége, a két gyermeke és Boldizsár kutyája, mind egy körtefa alatt ültek.

Ez az ut, ahogy közeledett hozzájuk, a legbátrabb tett volt az öreg Jolyon életében; de arcának egyetlenegy izma sem rándult meg, nem árulta el magát semmi ideges mozdulattal. Keményen ellenségére szegezte mélyenfekvő szemét.

Ezalatt a két perc alatt teljes bizonyosságát szolgáltatva mindannak az öntudatlan egyenességnek, biztosságnak és belső életerőnek, mely őt és annyi osztályosát a nemzet gerincévé teszi. Saját ügyeinek minden tüntetéstől ment intézésével, nem nézve sem jobbra, sem balra, megannyi példaképei ők annak a jellegzetes, a brit emberrel hazájának természetes elszigeteltségénél fogva veleszületett egyéniségnek.

Boldizsár, a kutya, körülszaglászta nadrággjának szegélyét. Ennek a barátságos és cinikus, kevertvérű ebnek — orosz uszkár és foxterrier liaisonjából származott — finom szimatja volt a szokatlan iránt.

Mikor tulestek a különös üdvözlésen, az öreg Jolyon leült egy fonott székre, s a két unokája, egy-egy térdénél mindegyik, némán bámult fel reá, mert még sohasem láttak oly öreg embert.

Nem hasonlítottak egymáshoz, mintha tudatában lettek volna a születésük körülményei közt levő különbségnek. Jolly, a bűn gyermeke, piros-pozsgás arcával, a homlokából kifésült kenderhajával s az állán levő gödröskével, igazi Forsyte volt a szemeivel és tartózkodó szeretetreméltóságával; a kis Holly, a házasságban született gyermek, barnabőrű, komoly lélek volt, anyjának szürke és merengő szemepárjával.

Boldizsár, az eb, megkerülve a három kis virágágyat, hogy tudtul adja a dolgok iránt általában érzett legnagyobb megvetését, szintén leült az öreg Jolyonnal szemben és megcsóválva a természettől hátrakonyuló farkát közvetlenül a háta fölé, szemének egyetlen hunyorítása nélkül, kitarátóan nézett reá.

Még a kertben sem szabadulhatott az öreg Jolyon attól az érzéstől, hogy minden oly szegényes; a fonott szék nyikorgott testének sulya alatt, a virágágyak oly vedlettek, amott a koromtól szennyes fal tövében a macskák jártak ki maguknak ösvényt.

Mig ő, meg az unokái sajátyszerűen vizsga szemmel, kíváncsian s mégis bizalommal nézték egymást, ami gyakori eset nagyon fiatal és nagyon öreg emberek közt, az ifjabb Jolyon a feleségét figyelte.

Mély pirosság futotta át a nő keskeny, ovális arcát, melyen szembetűnt egyenes vonalával a szemöldök és a nagy, szürke szempár. A haja, melyet szép, merész vonalban fésült ki a homlokából, már őszebevegyült, mint az övé, s ez a szürkeség kinosan meghatóvá tette hirtelen elpirulását.

Arcának kifejezése, amit még sohasem vett

észre rajta, mert mindig titkolta előtte, tele volt rejtett neheztelessel, vággyal, félelemmel. A szeme kínosan meredt reá a vonagló szemöldöke alól. És hallgatott.

Egyedül Jolly tartotta fenn a beszélgetést; sok mindene volt, és nagyon szerette volna, ha megismerkednék velük ismeretlen barátja, kinek oly roppant nagy bajusza van s a keze csupa kék ér, s aki a térdét keresztbe vetve ül, mint az ő atyja (ezt a szokást az ifjabb Jolyon maga is igyekezett elsajátítani); de igazi Forsyte létére, bár még kilenc éves sem volt, nem tett említést arról, ami e pillanában a legkedvesebb volt szívének — egy sereg katonáról, melyet egy kirakat-ablakban látott — s amelyről atyja megigérte, hogy megveszi neki. Semmi kétség, nagyon is gyönyörűségnek tartotta; istenkísértés lett volna, említést is tenni róla.

S a napfény, a lombon áttörve, meg-megcsilant a három nemzedékhez tartozó békés kis társaságon ott a körtefa alatt, mely már rég nem termelt gyümölcsöt.

Az öreg Jolyon ráncos arcán vörös foltok jelentkeztek, az öreg emberek arcát szokta így megpirosítani a nap. Megfogta Jolly egyik kezét; a fiu felkapaszkodott a térdére és a kis Holly, akit megbabonázott ez a látvány, felkuszott melléje; és ütemesen hallatszott, amint Boldizsár kutya a földet kaparta.

Az ifjabb Jolyonné hirtelen feláll és a házba sietett. A következő pillanatban férje valami ment-seget hebegett, és utána ment. Az öreg Jolyon magára maradt az unokáival.

S a természet az ő bámulatos iróniájával a legnevezetesebb átalakulások egyikét idézte elő benne, szívének legmélyéig követve körforgásának lörvényeit. S a kis gyermekek iránt érzett gyengédsége, a szenvedély, melyet mindig felszítottak

benne az élet kezdetei, s mely egykor arra birta, hogy elhagyja fiát és kövesse Junet, arra ösztönözte most, hogy hagyja el Junet és kövesse ezeket a kisebb teremtéseket. Az ifjuság még most is úgy lobogott benne, mint az égő láng, s az ifjusághoz fordult, azokhoz az ártatlan, gömbölyded kis tagokhoz, amelyek úgy reászorulnak a gondviselésre, azokhoz az ok nélkül ünnepélyes vagy derült arccskákhöz, azokhoz a szoprán hangokhoz és ahhoz a vidám, cincogó kacajhoz, a kitarlóan beléje csimpaszkodó kezeckéikhez s ahhoz, hogy kicsiny testeket érez a térdén, mindahhoz, ami fiatal, fiatal s újra csak fiatal. És szelid lett a pillantása, szelid a hangja s a keskeny, eres két keze, és szelid a szíve is. S e kicsiny teremtések számára ő is egyszerre az örömök helye lett, ahol biztonságban érezték magukat, s hol csacsoghattak, kacaghattak, játszhattak, s végezetül három szív tularádó vidámsága sugárzott, mint a napfény, az öreg Jolyon fonott karosszékéből.

Másképp állt a dolog az ifjabb Jolyonnal, ki a felesége után sietett.

Ott találta őt a szobájában egy széken ülve a tükör előtt s arcát a két kezébe rejtve.

Vállát meg-megrázta a zokogás. Az ura nem értette meg, miért a fájdalomnak ez a szenvedélyes kitörése. Ismerte már ezeket a hangulatokat; százszor is meggyült velük a baja, és sohasem tudta, hogyan viselte el; mert sohasem hihette el róluk, hogy valóban csak hangulatok, s hogy még nem ütött házasságának utolsó órája.

Éjszaka bizonyára meg fogja ölelni a nyakát s azt fogja mondani: „Istenem, Jo, mennyit nem szenvedsz miattam!“, mint ahogy már százszor mondotta neki.

Kinyújtotta a kezét és észrevétlenül zsebébe csuszattatta a borotváló-készülékét.

„Nem maradhatok itt tovább“, gondolta ma-

gában, „le kell mennem!” Nem szólva semmit, kiment a szobából és visszatért a kertbe.

Az öreg Jolyon a térdén tartotta a kis Hollyt; a gyermek hatalmába ejtette a zsebóráját. Jolly, kinek nagyon kipirult az arca, igyekezett bebizonyítani, hogy tud tótágast állni. A Boldizsár kutya az asztalnak lehető közelségében, a kalácson tartotta a szemét.

Az ifjabb Jolyon gonosz kedvet érzett magában, hogy röviden végét vessen örömeiknek.

Miért is kellett atyjának idejönnie, hogy így kihozza sodrából a feleségét? Nagy megrázkódtatás az, annyi év elmultával! Tudnia kellett volna; elő kellett volna készíteni reá őket; de mikor is jutott eszébe egy Forsytenak, hogy a magatartásával kihozhat valakit a sodrából! És gondolataiban igaztalan volt az öreg Jolyonnal szemben.

Szigoruan fordult a gyermekekhez s azt mondotta nekik, hogy menjenek föl teázni. Azok nagyon elcsodálkozva fogadtak szót, mert még sohasem beszélt velük oly szigoruan atyjuk s összefogódzva mentek fel, a kis Holly még visszafordítva egyszer a fejét.

Az ifjabb Jolyon kitöltötte a teát.

— Feleségem ma nem érzi egészen jól magát, — mondotta, de nagyon jól tudta, hogy atyja már megértette a hirtelen visszavonulás okát és majdnem gyűlölte az öreg embert, hogy oly nyugodtan ül előtte.

— Csinos kis házban lakol, — mondotta az öreg Jolyon fortélyos pillantással; — persze, béreled!

Az ifjabb Jolyon biccentett.

— A szomszédság nem tetszik nekem, — mondotta az öreg Jolyon; — gyöngé társaság!

Az ifjabb Jolyon azt felelte: — Ugy van, gyöngé társaság vagyunk.

A csöndet csak az eb kaparása szakította meg.

Az öreg Jolyon egyszerűen mondotta : — Azt hiszem, nem kellett volna idejönnöm, Jo ; de oly egyedül vagyok !

E szavakra az ifjabb Jolyon felállt s atyja vállára tette kezét.

A szomszéd házban valaki fáradhatatlanul a *La donna è mobile*-t játszotta egy elhangolódott zongorán ; és a kis kertre reáborult az árnyék, a nap most már csak a kerítésfal élet érte, hol egy macska hevert és sütkérezett, a Boldizsár kutyára nézve lustán a sárga szemével. Messziről odahallatszott az utcák álmos morajlása ; a kertnek folyondárral benőtt sövénye elzárta a kilátást mindenre, csak az égre, a házra és a körtefára nem, melynek legfelső ágait a nap még aranyos fénybe vonta.

Egy darabig még ott ültek s nagyon keveset beszéltek. Az öreg Jolyon aztán felállt, hogy megy, s egy szó sem esett arról, hogy eljön-e újra.

Nagyon szomoruan ment el. Mily nyomorult, szegényes hely ! S a Stanhope Gate közelében levő nagy, tágas házra gondolt, méltó lakóhelyére egy Forsytenak a nagy billiárdtermével és fogadó szobájával, melybe hétről hétre nem teszi be a lábát senki.

Az az asszony, kinek arcát szinte megszerette, nagyon is gyöngye idegzetű nő ; bizonyos, hogy sok nehéz órát szerez Jonak. S azok a drága gyermek ! Oh, mily szörnyű bolondság !

Az Edgware-roadon ment, kicsiny házak során, melyeknek falain belül (bizonyára tévesen, de egy Forsyte minden előítélete szent) mindenféle sötét történeteket sejtett.

A társadalom, nem, ez tul udvarias szó, az embermegszóló vén banyák és pimaszok ítélkeznek az ő husáról és vérééről ! Egy csomó vén-asszony ! Nagyot dobbantott a földre az esernyőjével, mintha a szívébe akarná döfni annak a nyomorult csürhének, mely elég vakmerő volt kiközo-

síteni az ő fiát, meg a fiának a fiát, kiben ujjáéledhetett volna !

Hangosan dobbantott az esernyőjével ; pedig tizenöt évvel ezelőtt ő maga is egyetértett a társadalom ítéletével, csak éppen ma fordított neki hátat !

Minden régi keserűségével gondolt Junera, meg az elhalt anyjára, meg az egész históriára. Szerencsétlen eset !

Sokáig tartott, míg a Stanhope Gatehoz ért, mert bár nagyon fáradt volt, vele született önfejségével gyalog tette meg az egész utat.

Lenn a földszinten megmosta a kezét, aztán felment az ebédlőbe, megvárni az ebédet, az egyetlen szobába, melyben meg szokott fordulni, mikor June nem volt otthon — így kevésbé érezte a magányosságot. Az estilap még nem jött meg ; a *Times*-t már elolvasta, tehát nem volt semmi dolga.

A szoba félreesett az utca forgalmától, nagyon csöndes helyiség volt. Nem szerette a kutyát, de most még egy kutya is jó lett volna társaságnak. Pillantása végigjárt a falakon s megpihent egy festményen, melynek ez volt a címe : „Németalföldi halászbárkák estalkonyatkor“ ; gyűjteményének legkiválóbb alkotása volt. Nem lelte örömét benne. Lehunyta a szemét. Oly elhagyottnak érezte magát ! Tudta, hogy nincs panaszkodni joga, de el kell ismernie magáról, hogy szegény ördög — mindig az volt — nem volt bátorság benne ! Ilyen gondolatok jártak a fejében.

Az első inas belépett, asztalt teríteni, s látva, hogy gazdája alighanem elszunnyadt, roppantul óvatosan tipegett a szobában. Ez a szakálás férfit bajuszt is viselt, ami súlyos aggályokat keltett a család számos tagjában, különösképpen azokban, kik, mint Soames is, megjárták a felsőbb iskolákat és sokat adtak az effélében a külsőségekre. Lehet

az ilyet inasnak mondani? A tréfálkozókedvűek „Jolyon bácsi eretneké”-nek mondták; György, a közismert elménc, a nevezetes amerikai prédikátorra célozva, röviden csak így emlegette: „a Sankey”.

Az inas, utánozhatatlanul simán és nesztelenül járt-kelt a fényezett nagy asztal körül.

Az öreg Jolyon, alvást színlelve, figyelte. Alattomos egy fickó — mindig is annak tartotta — ki-nek semmi sem oly fontos, mint az, hogy minél sürgősebben lerázza a dolgát, aztán mehesen fogadni, vagy a babájához, vagy a jó Isten tudja, hova! Lusta fráter! Ráadásul még kövér! És a legkisebb gondja is nagyobb, mint hogy a gazdájával törődjék!

De aztán, akarata ellenére, megszállta ismét egyike azoknak a filozófikus pillanatoknak, melyek annyira megkülönböztették az öreg Jolyont a többi Forsytetól:

Elvégre miért törődnék vele ez az ember? Nem azért kapja a fizetését, miért is várni tőle olyat? Az ember ne számítson ragaszkodásra, ha nem fizet meg érte. A másvilágon talán máskép lesz — ha igaz, ki tudhatja? S megint lehunyta a szemét.

Szünetlenül és óvatosan folytatta az inas a munkáját, egymásután szedve le a szükségeseket a pohárszék különböző polcairól. Ugy látszott, mindig háttal fordul az öreg Jolyonhoz; ilyképpen tartósan illetlen magaviseletet tanusított gazdájának jelenlétében; olykor-olykor alattomban reá-lehelt az ezüstneműre, aztán fényesre törölte egy darab sárga bőrrel. Ugy látszott, mintha tanulmányozná, hogy mennyi bor van a palackokban, melyeket óvatosan vitt s meglehetősen magasan tartva, védően borította rájuk a szakállát. Mikor azzal is végzett, egy pillanatra megállt s a gazdá-

jára nézett, és zöldbejátszó szemeinek megvető volt a pillantása.

Ez a gazdája, elvégre, egy vén bolond, akivel már úgy sem lehet sokra menni!

Halkan, mint a kandur, ment keresztül a szobán, hogy megnyomja a csengő gombját. Parancs volt adva: ebéd hét órakor. Mit neki, hogy a gazdája elaludt; majd felzavarja mindjárt; elég hosszú az éjszaka, aludjék akkor! Neki magára kell gondolnia, mert félkilencre a klubjába várják.

A csengetésre megjelent egy libériás fiú az ezüst levesestállal. A főinas átvette a kezéből s az asztalra tette, aztán a nyitott ajtóban állva, mintha vendégeket akarna bebocsátani a szobába, ünnepléses hangon így szólt:

— Az ebéd az asztalon van, uram!

Lassan kelt ki az öreg Jolyon a karosszékéből, s az asztalhoz ült, elkölteni az ebédet.

NYOLCADIK FEJEZET

A ház tervei

Köztudomás szerint minden Forsytenak van háza, mint annak a rendkívül hasznos állatkának is, melyből a török csemege készül; más szóval, nem látni őket soha, vagy ha mégis, nem ismernének reájuk a csigaházuk nélkül, mely életkörülményeikből, vagyonukból, ismerőseikből és hitvesük-ből van összetéve, s mely elkíséri őket utjaikon azon a világon át, mely a többi Forsytenak ezreiből és csigaházaiból van együvéalkotva. Ily ház nélkül a Forsyteot elképzelni sem lehet, olyan volna nélküle, mint a regény bonyodalom nélkül, ami köztudomás szerint merő képtelenség.

Bosinneynek, a Forsyteok szemében, nem volt ily csigaháza, egyike volt ő azoknak a ritka és boldogtalan férfiaknak, kik oly életkörülmények, vagy, ismerősök és hitvesek körében járnak végig az életet, melyek és akik nem tartoznak hozzájuk.

Sloane-streeti lakása, fenn a legfelső emeleten, melynek ajtaján a neve állt egy fémlemezbe vésve: „Bosinney Fülöp Baynes, építész“, nem egy Forsyte lakása volt. Nem volt fogadószobája az irodája mellett, hanem csak egy nagy fülke volt elrekesztve belőle a kényelem szükséges eszközeinek — egy kanapénak, egy karosszéknek, a pipáinak, a pálinkásüvegszekrényének, a regényolvasmányainak, meg egy pár papucsnak — elrejtésére. A tulajdonképenvaló dolgozószobának az általánosan szo-

kott berendezése volt ; egy rekesztékes nyitott étel-szekrény, egy kerek tölgyfaasztal, egy csapófüdes mosdó, néhány keményülesű szék, egy nagy álló íróasztal, rajzokkal és tervvázlatokkal telerakva. June két izben volt itt már teára, Bosinney nagynénjének társaságában.

Állítólag volt Bosinneynek hátul még egy hálószobája is.

A jövedelme, amennyire a család megtudhatta, állt két — egyenként évi husz-husz fontot tevő — szakértői díjból, amelyekkel alkalomadtán különdíjazás járt együtt, továbbá — ami ezeknél értékesebb tétel volt — egy százötven fontos évjáradékból, melyet atyja biztosított számára a végrendeletében.

Az, ami erre az atyjára vonatkozólag kiszivárgott, nem volt éppen megnyugtató. Ugy látszik, falusi orvos volt Lincolnshireben, egy különös felépésű, bryoni hajlandóságu férfit, közismert alak azon a vidéken. Bosinney anyai nagybátyja, Baynes, a Baynes és Bildeboy cég tagja, egy Forsyte a maga nemében, ha nem is név szerint, vajmi kevés említésreméltót tudott a sógoráról.

— Különös fickó volt ! — szokta mondani. — A három legnagyobbik fiáról mindig azt monddta : „Jó fiuk, de oly ostobák“ ; mind a három szépen boldogult az indiai polgári hivatalokban ! Fülöp volt az egyetlen a fiai közt, akit szeretett. Furcsa beszédeit hallottam ; egyszer így szólt hozzám : „Kedves barátom, ne tudja soha a szegény feleséged, hogy miben töröd a fejed !“ Én persze nem fogadtam meg a tanácsát ; nem én. Különc ember volt ! Azt szokta mondani Fülöpnek : „Akár uriemberként élsz, fiam, akár nem, a fő, hogy úgy halj meg, mint egy ur !“ És fekete ünneplőruhában, selyem nyakkendőben és gyémánt melltüvel temettette el magát. Oh, mondhatom, nagyon eredeti ember volt !

Magáról Bosinneyról nagy melegséggel, de bizonyos részvétellel szokott nyilatkozni Baynes : „Van benne valami az apja byroni vonásaiból. Képzeld, micsoda jövőről mondott le, mikor kilépett irodámból ; összekötve a batyuját, egyszerűen külföldre ment hat hónapra, és képzeld csak, miért ? Tanulmányozni a külföldi építészetet — a külföldit ! Mi szükség volt arra ? S most itt van — eszes fiatalember — és nem keres többet évi száz fontnál ! No, de ez az eljegyzés a legjobb, ami érhetne : ez majd észbekapítja. Azok közé tartozik, akik reggel fekszenek és este kelnek, egyszerűen csak azért, mert nincs módszerük ; de egyébként nincs benne semmi hiba — egy csöpp hiba sem. Az öreg Forsyte gazdag ember !

Baynes ur nagyon kedves volt Junehoz, ki ez időtájt sűrűn fordult meg házában a Lowndes-squareon.

— Az a ház, amelyet Soames ur épít, — micsoda kiváló egy üzletember az — éppen Fülöpnek való megbízás, — szokta volt mondani June-nak. — Most ne várja, hogy sokat lehessenek együtt, kedves kisasszonyom. Itt a neki való alkalom — a neki való alkalom ! A fiatal embernek meg kell találni az érvényesülését. Mikor annyi idős voltam, mint ő, dolgoztam éjjel-nappal. A kedves nőm azt mondotta mindig : „Ne dolgozzál annyit, Bobby, gondolj az egészségedre“ ; de én sohasem kiméltem magam !

June panaszkodott, hogy a kedvese sohasem ér rá, hogy a Stanhope Gate tájára nézzen.

Mikor elsőizben látogatta meg ismét, negyed-óraig sem voltak még együtt, s már beállított hozzájuk — ama véletlenek egyikénél fogva, melyek oly jellemzőek voltak reá nézve — Small Szeptimusné. Arra Bosinney felállt, s előzetes megbeszélésük szerint elbújt a kis dolgozószobában, hogy ott várja be, míg elmegy.

— Mily sovány a vőlegényed, édesem! —
mondotta Juley néni. — Sokszor figyeltem meg azt
már olyanokon, akik jegyben járnak. Vigyázz,
hogy baj ne legyen belőle. Ajánld neki Barlow
huskivonatát; nagyon használt Swithin bácsid-
nak is.

June, ahogy kicsiny alakjával ott állt főlegye-
nesedve a kandalló előtt s finom kis arca bosszu-
san vonaglott, mert a személyes sértés egy nemé-
nek vette nénikéjének rosszkor jött látogatását,
gunyosan felelte:

— Azért van az, mert nagyon el van foglalva;
az olyan ember, aki érdemes dolgokat művel, so-
hasem szokott elhizni!

Juley néni félrevonta az ajkát; ő mindig so-
vány volt, de minden örömét abban a reményben
lelte, hogy kissé még meghizhatik.

— Azt hiszem, — mondotta lehangoltan —
nem kellene engedned, hogy „kalóz“-nak mondják.
Az emberek különösnek találhatnák azt most, ami-
kor házat fog építeni Soamesnak. Remélem, ipar-
kodni fog. A dolog oly fontos reá nézve; Soames-
nak oly kitünő izlése van!

— Izlése! — kiáltotta June nem várt kifaka-
dással. — Ennyit sem adok az izlésére, vagy akárki
máséra az egész családban!

Smallné meghökkenve nézett reá.

— Swithin bácsidnak, — mondotta — min-
dig nagyon jó izlése volt! S a Soames kis háza
kedves; csak nem akarod mondani, hogy te mást
tartasz róla!

— Ejh! — mondotta June — csak azért van
az, mert ott van Irén!

Juley néni igyekezett most valami kellemeset
mondani:

— És hogyan tetszik majd a falusi élet a
kedves Irénnek?

June feszülten meresztette reá a szemét, oly

pillantással, mintha valami váratlan felismerés villant volna meg benne. A pillanat elmúlt, s az előbbi egy még feszültebb pillantása váltotta fel, mintha az a felismerés kihozná sodrából. Fenhéjázva felelte :

— Bizonyára tetszeni fog neki. Miért is ne ?

Smallné zavarba jött.

— Nem tudtam, — mondotta. — Azt hittem, nem szívesen hagyná itt az ismerőseit. James bácsid azt mondja róla, hogy semmi sem érdekli. Mi azt hisszük — akarom mondani Timothy bácsi hiszi azt — hogy többet kellene járnia az emberek között. Te, ugy gondolom, nagyon fogod érezni a hiányát !

June összekulcsolta kezét a nyakszirtje mögött.

— Jobb volna, — kiáltotta — ha Timothy bácsi nem ártaná magát oly dolgokba, melyek nem tartoznak reá !

Juley néni fölegyenesedett nagy alakjának teljes magasságában.

— Ő sohasem ártja magát olyanba, ami nem tartozik reá !

June mindjárt megbánta, amit mondott. Oda-futott a nénjéhez és megcsókolta.

— Ne haragudjál reám, nénikém ; de szeretném, ha békében hagynák Irént.

Juley néni, kinek semmi sem jutott az eszébe, amit e tárgyról még elmondhatna, hallgatott; összekapcsolta mellén a fekete selyem gallérját és kezébe véve a zöld reticulejét, menni készült:

— És hogy van a kedves nagypapád ? — kérdezte a hallban — azt hiszem, nagyon egyedül van most, hogy minden idődet Bosinney ur veszi igénybe. — Lehajolt, midőn megcsókolta az unokahugát és apró, tipegő léptekkel eltávozott.

Junenak könny szökött a szemébe ; berohant a kis dolgozószobába, hol Bosinney az ablaknál

ült és madarakat rajzolt egy boríték hátára, leroskadt melléje és zokogva mondotta :

— Oh, Phil ! Mily borzasztó mindez ! — A szive oly meleg volt, mint a hajának színe.

A következő vasárnap reggelén Soamesnak éppen borotválkozás közben jelentették, hogy Bosinney ur lenn van és szeretne beszélni vele. Soames benyitott felesége szobájába és így szólt :

— Bosinney van odalenn. Ugyan eredj le és beszéljess vele, míg végzek a borotválkozással. Mindjárt lenn leszek. Azt hiszem, a tervek miatt jött.

Irén, nem szólva semmit, reánézett, befejezte öltözködését és lement.

Soames nem találhatta ki, mint vélekedik Irén a házról. Nem vetett az ellene egy szót sem, amennyiben pedig a dolog Bosinneyt érintette, eléggé barátságosan volt hangolva iránta.

Öltözködő-szobájának ablakából láthatta, hogyan beszélgetnek egymással odalenn a kis udvaron.

Sietett a borotválkozással és kétszer megvágta az állát. Hallotta, hogy kacagnak és azt gondolta magában : „No, ezek mindenesetre jól megértik egymást !“

Ugy volt, amint feltette : Bosinney azért jött, hogy elvigye magával, megnézni a terveket.

Fogta a kalapját és elment vele.

A tervek ki voltak terítve a tölgyfaasztalon az építész szobájában ; és jó sokáig hajolt rájuk Soames sápadtan, nyugodtan, vizsga szemmel, nem szólva semmit.

Végre zavarodott hangon így szólt :

— Sajátszerű egy ház !

A rajz egy derékszögű kétemeletes házat mutatott, négyszögletű belső udvarral. Ezt az udvart a felső emelet magasságában oszlopos tornác vette körül, s üvegtető fedte, melyet az udvarból kiemelkedő nyolc oszlop tartott.

Forsythe-szemnek csakugyan sajátyszerű egy ház volt.

— Pazarul bánik a kerttel, — folytatta Soames.

Bosinney kezdett fel s alá járni és Soamesnak nem tetszett az a kifejezés, melyet az arcán látott.

— A vezető gondolat ennél a háznál — mondotta az építész — az, hogy találjon benne térséget és levegőt bőven — mint egy ur !

Soames kinyújtotta a hüvelyk- és mutatóujját, mintha meg akarná mérni az előkelőségnek azt a terjedelmét, melyet majd elér, s így felelt :

— Oh ! igen ; értem.

Bosinney arca egészen átszellemült.

— Igyekeztem olyan házat tervezni ide önnek, mely tökéletes legyen a maga nemében. Ha nem tetszik önnek, inkább mondja meg. Ha valaki olyan házat akar, mely díszére váljék, mindenestre utolsó szempont, hogy helyet szorítsanak benne valahol még egy külön toalettszobának ! — Mutatóujját hirtelen a középső négyszög bal oldalára tette : — Itt van mozgásra hely bőven. Ez itt a képeinek való, függönyök választják el ettől az udvartól. Ha félrehuzza a függönyt, ötvenegy láb hosszú és huszonhárom láb széles tér áll rendelkezésére. Ez a kétoldalu kályha itt a középen egyik felől az udvarra, másik felől a képes szobájára néz. Ez a keresztfal csupa ablak ; innen kapja a délkeleti világítást, az udvarról az északit. A többi képét a felső oszlopcsarnokban, vagy a többi szobájában helyezheti el. Az építészetben is — folytatta, s bár Soamesra nézett, úgy látszott, mintha nem is látná, ami nagyon kellemetlenül hatott Soamesra — szakasztottan úgy van, mint az életben : nincs eredetiség szabályszerűség nélkül. Lehetnek, akik majd azt mondják reá, hogy régimódi. Meglehet, hogy csakugyan különös egy és más tekintetben. Az embereknek ritkán jut eszükbe, hogy az élet vezetőszempontjait érvényre juttassák az épületeik-

ben. Tullerheljük házainkat diszitménnyel, haszontalanságokkal, szögletekkel, mindennel, ami elvonja a figyelmet a fődologról. Pedig az a fődolog, hogy a szem megpihenhessen; a hatást néhány erőteljes vonással kell elérni. A fő a szabályszerűség. Anélkül nem lehet szó eredetiségről.

Soames öntudatlan gunnyal függesztette szemét Bosinney nyakkendőjére, mely mindenképen állt, csak merőlegesen nem. Az építésznek ráadásul borotvátalan volt az arca, s a ruhája sem tünt ki a rendességével. Az építészet nyilván kimerített benne minden szabályszerűséget.

— Nem lesz-e olyan, mint egy kaszárnya? — kérdezte tőle.

A felelet kissé váratott magára.

— Látom, mire gondol, — mondotta Bosinney. — Önnek amolyan Littlemaster-féle házra volna kedve, egyikére azoknak a csinos és kényelmes villáknak, hol a cselédek padlásszobában laknak, s a kapu mélyebben van, úgy hogy lépcsőn kell kibujni rajta. Ugyan, próbálja meg Littlemasterrel, meglátja, nagyszerű ember. Ismerem ősidőktől fogva!

Soames meghökkent. A tervek valóság szerint lebilincseltek és tetszését csak merő ösztönszerűségből titkolta. Nehezére esett komplimentumot mondani. Lenézte az olyanokat, akik pazarul bárnak a dicséretükkel.

És most abba a kellemetlen helyzetbe jutott, hogy komplimentumot kell mondania, ha nem akar egy jó dolgot esetleg elveszíteni. Kinézte Bosinneyből, hogy még össze is tépi a terveket s kijelenti, hogy többé nem dolgozik neki, olyan ez, mint egy nagy gyermek.

És ez a nagy-gyermeki mivolta, amelyben oly fölényesnek érezte magát, különös, majdnem igéző hatást tett Soamesra, mert ő sohasem érzett magában valami ahhoz hasonlót.

— No, — hebegte végre — mindenesetre eredeti.

Ugy magában oly bizalmatlanságot, szinte idegenkedést érzett e szó ellen, hogy eredeti, hogy úgy vélte, nem is igen tagadta meg magát azzal a megjegyzéssel.

Bosinney szemmelláthatólag ki volt elégtve. Természetes, hogy az eféle kielégíti az olyan embert, mint ő.

— Hát igen, nagy ház, — mondotta.

— Tágasság, levegő, világosság, — hallotta dünnyögni Bosinneyt — ur nem lakhatik Little-master-féle házban — iparosoknak valót épít az.

Soames bocsánatkérő mozdulatot tett. Urnak mondták; most már semmi áron sem szeretne volna, hogy iparosokkal helyezzék egy sorba. De újra felébredt benne az általános szempontokkal szemben táplált idegenkedése. Az ördögbe — mi értelme van, szabályszerűségről és eredetiségről beszélni? Neki úgy rémlett, hogy a ház hideg lesz.

— Irén nem bírja a hideget! — mondotta.

— Ej! — mondotta Bosinney gunyosan. — A felesége? Nem szereti a hideget? Bizza rám; nem fog fájni benne. Ide nézzen! — az udvar falainál egyforma távolságban elhelyezett négy jelre mutatott. — Ide gőzfűtést szántam alumíniumvezetékkel; megkaphatja nagyon tetszetős rajzolatban.

Soames bizalmatlanul nézett a jelekre.

— Mindez nagyon szép és jó, — mondotta — de kérdés, mibe kerül?

Az építész egy iv papirost vett elő a zsebéből:

— A házat voltaképen tiszta terméskőből kellene építeni, de minthogy azt gondoltam, sokalná a költségét, úgy határoztam, hogy elég lesz a kőburkolat. Rézfödél illenék reá, de inkább zöld cserepet vettem számításba. Így együttvéve, a fémmunkákat is hozzáadva, nyolcezerötszázba fog kerülni önnek.

— Nyolcezerötszázba? — mondotta Soames.
— De hiszen legfeljebb nyolcezeret engedélyeztem!

— Egy fillérrel sem lehet olcsóbban, — felelte Bosinney hűvösen. — Vagy belemegy, vagy letesz róla.

Ez volt talán az egyetlen mód, ilyen javaslatot tenni Soamesnek. Ez úgy érezte, hogy sarokba szorították. A józan ész azt mondotta neki, hogy ejtse el az egészet. De a terv észszerű volt, azt látta, nem hiányzik belőle semmi, s bizonyos méltóság árad az egészből; még a cselédek lakása is elsőrendű. Emelne a hitelét, ha olyan házban laknék, mint ez — oly nem mindenapi s berendezésében mégis oly tökéletes házban.

Ujra elmélyedt a tervek részleteibe, míg Bosinney a hálószobájába ment, borotválkozni és öltözködni.

Szóttlanul mentek vissza együtt a Montpellier-squarere és Soames csak egyre nézte Bosinneyt a szeme szögletéből.

A kalóz elég mutatós fickó, — gondolta magában — mikor tisztességesen kiöltözködik.

Irén éppen a virágaira hajolt, mikor a két férfi belépett.

Azt mondotta, hogy majd átküld Juneért.

— Nem, nem, — mondotta Soames — még van tárgyalnivalónk.

A lunchnél szinte fölmelegedett és folyton kínálta az étellel Bosinneyt. Örült, hogy oly jó kedvben látja s egész délután magukra hagyta Irénnel, míg ő maga, bevett vasárnapi szokása szerint, lopva felment a képeihez. Teázás idején lement a nappali szobába s élénk csevegés közben találta őket — hetet-havat összehordtak, mint ő mondotta.

Észrevétlenül állt meg az ajtóban és szerencsét kívánt magának, hogy minden jó kerékvágásba jut, szerencse, hogy úgy megértik egymást

Bosinneyvel ; úgy látszott, lassankint mégis megbarátkozik az új ház gondolatával.

Nyugodtan megfontolva a dolgot a képei közt, elhatározta, hogy még reászánja azt az ötszáz fontot, ha szükség van reá ; de remélte, hogy a délután mégis leszállította Bosinney költségvetését. Bizonyára talál reá módot, hogy változtasson rajta, ha úgy akarja ; van reá elég lehetőség, hogy olcsóbban építsen egy házat, anélkül, hogy rontana a hatásán.

Tehát bevárta az alkalmat, míg Irén odanyújtotta az építésznek az első csésze teát. Egy napsugár, mely áttört a csipkefüggönyön, fölmelegítette arcát, megcsillant hajának aranyán és szeliden néző szemén. Ugy lehet, ugyanaz a napsugár tette elevenebbé Bosinney szemét s kölcsönözte azt a majdnem ijedt kifejezést arcának.

Soames gyűlölte a napfényt, s mindjárt fel is állt, hogy összehuzza a függönyt. Aztán átvette saját teáját feleségének kezéből és hűvösebben, mint akarta, így szólt :

— Nem talált reá módot, hogy megcsinálja nyolcezerért ? Okvetlenül lesznek oly kisebb résztelek, amelyeken tudna változtatni.

Bosinney egy kortyantással kiitta a teáját, letette a csészét, s azt felelte :

— Nincs egy sem !

Soames látta, hogy kérdésével az egyéni hiuságának valami meg nem értett pontjára tapintott.

— Jól van, — hagyta reá bosszus engedékenységgel — látom, hogy ebben is igazának kell lenni.

Néhány perc múlva Bosinney felállt és menni készült, s felállt Soames is, hogy kikísérje. Látta még, ahogy gyors léptekkel elsiet, aztán rosszkedvűen visszatért a nappali szobába, hol Irén elrakta a kottákat, s a kíváncsiságnak valami ellenállhatatlan rohamától ösztönözve, megkérdezte :

— No, mint vélekedel a „kalóz“-ról ?

A szőnyeget nézte, amíg a feleletére várt és jó darab ideig várhatott.

— Nem tudom, — mondotta végre Irén.

— Nem gondolod, hogy csinos ember ?

Irén mosolygott. És Soamesnak úgy tűnt fel, mintha mulatna rajta.

— De igen, — felelte Irén. — Nagyon.

KILENCEDIK FEJEZET

Ancsi néni halála

Szeptember végén eljött egy reggel, mikor Ancsi néni képtelen volt átvenni személyes méltóságának jelvényeit a Smither kezéből. Egy pillanástelve az öreg arera, az orvos, kiért sietve küldöttek el, kijelentette, hogy Forsyte kisasszony alvás közben jobblétre szenderült.

Juley néni és Hester odáig voltak ijedtségükben. Sohasem képzelték, hogy ilyen legyen a vége. Egyáltalában kétség fér hozzá, vajjon feltették-e valaha, hogy a végnek is el kell következnie. Magukban érthetetlennek tartották Ann részéről, hogy így, minden szó, sőt minden küzdelem nélkül hagyta el őket. A dolog nem vallott reá.

Ami csakugyan megrendítette őket, talán az a gondolat volt, hogy egy Forsyte csak úgy kiengedhetette kezéből az életet. Ha az egyik, miért ne a többiek is?

Teljes egy óra hosszáig tartott, míg reászánhatták magukat, hogy megmondják Timothynak. Ha legalább elítélhették volna előtte! Ha legalább apránként készíthetnék reá elő!

És sokáig álltak suttogva az ajtaja előtt. S mikor tul voltak rajta, megint suttogtak egymással.

Féltek, hogy idő multával mindjobban a szívére vészi. De, egyelőre, könnyebben viselte el,

mint remélni merték. Mindenesetre ágyban fog maradni!

Csöndesen sirva vállak el egymástól.

Juley néni, a csapástól lesújtva, a szobájában maradt. A könnyektől eltorzult arcát szakaszokra osztották fel az izgalomtól feldagadt apró huzduzzanatai. Nem tudta elképzelni az életet Ann nélkül, ki hetvenhárom évig élt vele együtt, csak saját házaseletének rövid epizódját számítva le, mely annyira valószerűtlennek tűnt fel most előtte. Pontos időközökben odament a fiókosszekrényéhez és kivett a levendulás párnácskák közül egy tiszta zsebkendőt. Meleg szívével nem bírta elviselni a gondolatot, hogy Ann oly hidegen fekszik a közelében.

Hester néni, a szótalan, a türelmes Hester néni, a családi akaraterőnek ez az állóvíze, a nappaliban ült, melynek ablakai le voltak függönyözve. Eleinte ő is sirt, de csöndesen, minden látható halás nélkül. Vezérelve, az akaraterő fenttartása, nem hagyta el szomorúságában sem. Vékony testével mozdulatlanul ült helyén, révetegen nézte a kandalló rostélyát, keze tétlenül pihent a fekete selyemruhájának ölében. Bizonyára felzavarják majd, hogy tegyen valamit. Mintha volna arra szükség. Azzal, hogy tesz valamit, nem hozza vissza Annt! Minek is háborgatnák?

Az ötórai teára megjött a három fitestvér: Jolyon, James és Swithin. Miklós Yarmouthban volt, Rogert pedig a köszvény bántotta. Haymanné már előbb ott járt, megnézte Annt, aztán elment, üzenetben hagyva Timothynak — amit persze nem adtak át — hogy előbb is megmondhatták volna neki. Egyáltalában valamennyien úgy érezték, hogy előbb kellett volna tudtukra adni, mintha mulasztottak volna valamit; és James így szólt:

— Tudtam, hogy így lesz. Mondottam is nektek, hogy nem éli túl a nyarat.

Hester néni nem felelt. Már októberhez jártak közel — de minek vitázni arról; — némely embernek sohasem lehet eleget tenni.

Felküldött az emeletre s megüzente Juleynek, hogy fivéreiék ott vannak. Smallné rögtön lejött. Megmosta hideg vízzel az arcát, mely még mindig fel volt duzzadva, s ámbár szigorúan nézett Swithin nadrágjára, mert világoskék volt — Swithin egyenesen a klubjából jött, mert ott érte a hirdás — sokkal vidámabb képet mutatott, mint máskor, mert most sem hagyta el ösztöne, hogy ellenkezőjét tegye annak, amit kellene.

Aztán felmentek mind az öten, hogy megnézzék a halottat. A hófehér lepel alá tüzött takarót teritettek, mert Ann most jobban reászorult a melegre, mint bármikor. A vánkost eltávolították, s a feje és a dereka egyenesen feküdt az ágyon, azzal a hajthatatlan merevséggel, melyről egész életében ismerték. A főkötő, mely körülvette homlokát, a két fülén át volt lekötve, s közte és a lepel közt az arca — majdnem épp oly fehér, mint az — lehunytt szemével-öccseinek és hugainak arca felé fordult. Végtelen nyugalomával az az arc, bőrének ráncot alig mutató pergamentje alatt majdnem merő csont — a szögletes állkapocs és áll, az arccsontok, a homlok s a két beesett halánték, az élesmetszésű orr — a törhetetlen, csak a halálnak meghódolt szellemnek ez a vára erősebb volt, mint valaha, és felfelé néző világtalanságával mintha vissza akarta volna nyerni azt a szellemet s vissza akarta volna szerezni azt a felsőbbiséget, melyet az imént vetett le magáról.

Swithin csak egy pillantást vetett ez arcra, aztán kiment a szobából. Az a látvány, mondotta utóbb, nagyon rossz érzést keltett benne. Lement a lépcsőn, úgy, hogy rengett az egész ház. Fogta a kalapját és bebujt a kocsijába, nem is mondva meg a kocsisnak, hogy hova hajtson. A kocsis

bazavitte, otthon aztán mozdulatlanul ült a széken egész este.

Ebédre nem kellett neki más, mint egy sült fogoly meg egy tekintélyes pohár pezsgő...

Az öreg Jolyon, egymásba kulcsolva kezét, az ágy lábánál állt. A szobában levők közül csak ő emlékezett anyjának halálára; s bár szemével Annt nézte, gondolni arra gondolt. Ann öreg kort ért meg, de a halál végre eljött érte — a halál eljön mindenkiért. Jolyon arcán nem mozdult semmi, a szeme nézése olyan volt, mintha nagyon messzről jött volna.

Mellette Hester néni állt. Már nem sirt, a könnyei kiapadtak; a természete tiltakozott minden újabb erőfeszítés ellen. Az ujjait egymásba fonta s nem Annra, hanem hol erre, hol arra nézett, mintha valami uton-módon szabadulni akarna a valóságtól.

Valamennyi testvér között Jamesen látszott a legnagyobb meghatottság. Könnyek peregtek végig sovány arcának párhuzamos barázdáin; hova menjen most már, elpanaszolni keserveit, igazán nem tudta; Juley nem alkalmas arra, Hester még sokkal kevésbé! Jobban érezte Ann halálát, mint valaha gondolta volna; hetekig nem tér ebből magához!

Hester néni egyszerre kiosont, Juley néni pedig kezdett járni-kelni, hogy ellássa a „szükségeseket“, úgy, hogy kétszer megbottlott valamiben. Az öreg Jolyon felriasztva révetegségéből, a régmúlt időkön révedező gondolataiból, szigorúan nézett reá, s elment. James magára maradt az ágynál; lopva körülnézett, hogy nem látja-e senki, aztán meghajította a hosszú derekát, egy csókot nyomott a halott homlokára, és sietve ment ki ő is a szobából. A hallban összetalálkozott a Smitherral kezdte kikérdezni a temetésről, s látva, hogy nem tud semmit, keservesen panaszkodott, hogy ha senki sem

törődik a dologgal, balul fog menni minden. Jobban teszi, ha elküld Soames urért — az járatos az efféle dolgokban ; a gazdáját bizonyára megviselte a haláleset — alkalmasint reá magára is reáfér, hogy utána nézzenek ; ami az urnóit illeti, azok nem értenek az efféléhez — nincs bennük ügyesség ! Nem csodálná, ha ők maguk is megbetegednének. Jobban is tenné, ha elküldene a doktorért ; legjobb, kellő időben tenni meg az ilyesmit. Nem hiszi, hogy valami nagyon jól értették volna meg Anna nényének baját ; ha Blankot hívták volna hozzá, még most is élne. Smither csak küldjön el a Park Laneba, ha valami tanácsra lesz szüksége. A kocsija, természetesen, rendelkezésre fog állni a temetésen. Bizonyára nem tudna adni egy pohár vörösbort meg egy kis biszkvitet — még nem is reggelizett !

A temetést megelőző napok nyugodtan multak el. Természetesen rég tudták, hogy Ann néni Timothyra hagyta szerény vagyonát. Ennek következtében nem volt értelme a legkisebb izgalomnak sem. Soames, a végrendelet egyedüli végrehajtója, megtett minden intézkedést, és a maga rendje és módja szerint szétküldötte a család férfitagjainak a következő meghívót :

Sziveskedjék megjelenni Forsyte Ann kasszonynak a Highgate-temetőben okt. 1-én délben végbemenő temetésén. Kocsik indulása délelőtt 10.45-kor a „Bower“-től, Bayswater-road. Koszoruk mellőzése kéretik.

R. S. V. P.

Eljött a reggel hidegen, magasan boltozódó, szürke londoni egével, s féltizenegykor előrobogott az első fogat, James kocsija. James ült benne a vejével, Dartieval. Dartie zömök, szélesmellű férfiú volt, nagyon szorosan begombolkozva hosszú, test-

hezálló fekete káthátjába, a sápadt, kövéres arcát fekete, gondosan pödört bajusz diszítette, s az a javíthatatlanul félbenmaradt pofaszakáll, mely el-lene szegülve a borotválás minden kísérletének, a borotválkozó egyéniségének mélyen gyökeredző sa-játosságára látszik vallani, s különösen olyan fér-fiakon figyelhető meg, akik spekulálni szoktak.

Mint végrendeleti végrehajtó, Soames fogadta a vendégeket, mert Timothy még az ágyat őrizte. Csak a temetés után akart felkelni. Juley és Hester-nének sem akartak lejönni, míg vége nincs min-dennek s készen nem áll a reggeli azok számára, akiknek kedve lesz visszajönni. Elsőnek érkezett Roger, még sántítva a köszvény miatt s három fiától, az ifjabb Rogertől, Eustacetől és Tamástól körülvéve. György, a negyedik fia, majdnem köz-veflenül azután érkezett meg bérkocsin s egy pilla-natra megállt a hallban, megkérdezni Soamestól, hogyan jövedelmez a temetésrendezés.

Nem szerették egymást.

Aztán jött a két Hayman, Giles és Jesse, tel-jes szótalansággal és kitünően öltözködve, fekete nadrágjuk élesre vasalva. Aztán az öreg Jolyon egyedül. Utána Miklós, egészséges arcszínével, és gondosan leplezve minden fej- és testmozdulatának életvidámságát. Nyomon követte, szerényen és bá-tortalanul, a három fia. Forsyte Swithin és Bosin-ney ugyanegy pillanatban érkeztek s meghajolva kinálták egymásnak az elsőbbséget, de mikor ki-nyílt előttük az ajtó, egyszerre akartak belépni mind a ketten. A hallban újra kezdték a bocsánat-kérést és Swithin, megigazitva nyakkendőjét, mely a nagy igyekezetben kissé rendetlenségbe jött, na-gyon lassan fölfelé indult a lépcsőn. Jött még két Hayman; Miklós három feleséges fia Tweetyman-nel, Spenderrel és Warryvel, három Forsyte- és Hayman-leány férjével. Most már együtt volt a társaság, huszonötven együttvéve. Nem hiányzott a

családnak egyetlen férfitagja sem, Timothy és az ifjabb Jolyon kivételével.

Mikor beléptek a vörös- és zöldszinű szalonba, melynek berendezése oly élénk keretet szolgáltatott szokatlan ruházatukhoz, mindenki idegesen keresett magának valami alkalmas helyet, hogy láthatatlanná tegye nadrágjának ünnepélyes feketeségét. Ugy tűnt fel, mintha az illetlenség egy nemét — az érzelmek valamelyes tulhajtását — látnák ebben a feketeségben és keztyűjök színében; és többen a titkos irigység felháborodott pillantását vetették a „kalóz“-ra, ki keztyűtlen kézzel és sűrke nadrágban jelent meg. Elfojtott, suttogó beszélgetés támadt, melynek során senki sem beszélt az elhunyról, hanem kiki a másik iránt érdeklődött, mintha ilyképen, közvetett módon akarna áldozni az eseménynek, mely együvé hozta őket.

De James hirtelen megszólalt:

— No, azt hiszem, indulhatnánk.

Lementek a lépcsőn, és kettesben, az imént jelzett sorrend szerint, kocsira szálltak.

Lassan léptetve indult el a halottaskocsi; lómán követték nyomon a fogatok. Az elsőben az öreg Jolyon foglalt helyet Miklóssal; a másodikban Swithin és James, a két ikertestvér; a harmadikban Roger és az ifjabbik Roger; Soames, az ifjabbik Miklós, György és Bosinney következett a negyedikben. A többi kocsinak mindegyikében, szám szerint nyolcban, a családnak három vagy négy tagja ült. Utánuk az orvos zárt kocsija következett, aztán — illő távolban — bérkocsikon az alkalmazottak és a cselédség, s legvégül még egy kocsi, melyben nem ült senki, de amely felvitte az egész menetet a tizenhármas számig.

A Bayswater-road kocsiján a menet lépésben haladt, de mihelyt jelentéktlenebb mellékutcákba fordult, ügetésnek indult, s nem szólva az előkelőbb utcákon való megszakításokról, megtartotta

ezt a menetsebességet, míg céljához ért. Az első kocsiiban az öreg Jolyon és Miklós a végrendeletükről beszélgettek. A másodikban az ikrek, egyetlen kísérlet után, mély hallgatásba merültek. Mindketten meglehetősen nagyot hallottak, s az, hogy megértessék magukat egymással, tulságos erőfeszítést követelt. Csak egyszer szakította félbe James a hallgatást :

— Már szét kell néznem valami sirhelyért magamnak. Hát te micsoda intézkedéseket tettél, Swithin ?

Swithin rémülten merev pillantást vetett reá s így felelt :

— Ne beszélj nekem ilyenekről !

A harmadik kocsiiban összefüggéstelen beszélgetés folyt aközben, hogy ki-kitekintettek, menyire jutottak már, és György megjegyezte : „No; csakugyan ideje volt már, hogy a szegény öreg hölgy beadta a kulcsot“. György nem hitt benne, hogy a hetvenen túl is lehetne élni. Az ifjabb Miklós szeliden felelte, hogy azt hiszi, ez a szabály nem alkalmazható a Forsyteokra. György a maga részéről kijelentette, hogy hatvan éves korában fejbe szándékozik lőni magát. Az ifjabbik Miklós mosolygott és megsimogatta kis szakállát, kijelentve, hogy azt hiszi, az ő atyja nem igen járulna hozzá az efféle elmélethez, mert temérdek pénzt keresett azóta, hogy megérte a hatvanat. No, akkor hetven a legszélső határ ; akkor aztán ideje már, mondotta György, hogy menjenek és engedjék át pénzüket a gyermekeiknek. Soames, ki addig hallgatott, itt beavatkozott a beszélgetésbe. Nem felejtette el a „temetésrendezésről“ tett megjegyzést, és alig könnyű beszélni az olyanoknak, kik sohasem kerestek pénzt. Ő a maga részéről addig akar élni, ameddig csak lehet. Ez a vágás egyenesen Györgynek szólt, aki köztudomás szerint örökösén pénz-

zavarral küzdött. Bosinney szórakozottan dünynyögte : „Halljuk, halljuk !“ György pedig ásitott, s a beszélgetés félbeszakadt.

Mikor megérkeztek, a koporsót bevitték a kápolnába, s a gyászolók kettős sorokban mentek utána. A férfiaknak ez a testőrsége, melyet a rokonság köteléke fűzött az elhunythoz, megragadó és rendkívüli látvány volt ebben a Londonban, melyben oly végtelenül sokféle az élet, megszámlálhatatlan az élethivatás, az élv, a kötelesség, rettentő a szivtelenség, rettentő a hajlam a külön érvénysülésre.

A család összegyűlt, hogy diadalt üljön minden, hogy bizonytságot tegyen szívós összetartásáról, hogy dicsőítse jelenlétével a birlalásnak azt a törvényét, melyből családfája sarjadt, mely lehetővé tette, hogy viruljon és bontakozzék törzsében, ágaiban, s áthassa nedvével mindannyijokat, elérve, a megállapított időben, fejlődésének teljét. Ennek az utolsó álmát pihenő öreg nőnek szelleme szölitotta őket erre a tüntetésre. Utolsó figyelmeztetése volt arra az egységre, mely erősségük volt ; utolsó diadala, hogy akkor halt meg, amikor a fa még teljes életerejében volt.

A sors megkímélte attól, hogy lássa, hogyan nőnek túl az egyes ágak, megbontva az egésznek egyensúlyát. Nem láthatott be azoknak szívébe, kik túléltek. Az a törvény, mely rajta érvényesült, mely karcsu, sudártermetű leányból erős, megtermett nővé, megtermett nőből öreg, szögletes, roskatag, szinte boszorkányra emlékeztető asszonnyá tette, kinek egyénisége mind élesebben és élesebben vált ki, ahogy a világgal való érintkezéstől lefoszlott róla minden lágyság — ugyanaz a törvény fog most érvényesülni, kezdett már érvényesülni a családban, melyen ugy örködött, mint egy anya.

Látta a családot ifjan és fejlődésnek indulva, látta erősnek és teljes fejlettségében, virágjában, s

mielőtt az öreg szemei ráérték volna, hogy többet is lássanak, meghalt. Igyekezett volna, s ki tudja, sikerült volna-e megtartani ifjúságában és erejében, az ujjáival, a reszkető csókjával — egy kisé még tovább; de hajh! még Ann néni is hiába küzdött volna a természet ellen.

„A bukás előtt a gög!” S ehhez képest, a természet legnagyobb iróniájaképen, egy utolsó, büszke ragyogásra gyűlt össze még a Forsyte-család, mielőtt bukásába dőlt. Az arcuk jobbra és balra, egyes sorokban, majdnem mind egykedvűen a földre nézett, leplezve gondolatait; de itt-ott, a szemöldökei közé árkolt ránccal, felnézett egyikök, s úgy rémlett, olyasmit lát a kápolna falain, amit nem bír elviselni, vagy olyan hangot hall, mely megijeszti. S a pap imája közben halkan mormolt felelgetések, melyekben mindegyre ugyanaz a hang szólalt meg, ugyanaz a megfoghatatlan családi hangzat, természetfölöttinek tűntek fel, mintha egyetlenegy ember ajka rebegné gyors megismétléssel.

Mikor a kápolnában véget ért az istentisztelet, a gyászolók ismét összesorakoztak, hogy elkísérjék a halottat nyugvóhelyéhez. A sírbolt nyitva állt és köröskörül feketeruhás emberek vártak az érkezőkre.

E magasan fekvő, megszentelt síkról, hol a felső-középosztály ezrei pihenik végső álmukat, a Forsyteok pillantása elszállt a sirok tömegei fölé. Ott — a távolba veszte, volt London, napfénytelenül, gyászolva leányának elvesztését, együtt gyászolva ezzel a családdal, mely oly drága neki, gyászolva őt, ki anyja és gondviselője volt e családnak. A százezernyi torony és ház, a vagyon nagy szürke szövedékébe borulva, megannyi ájtatos térdeplő alakként állt e minden Forsyteok legöregebbjének sírjánál.

Néhány szó, egy göröngy, aztán lebocsátották

a koporsót és Ann néni megtért örök nyugvóhelyére.

A sírbolt körül, e nyugovóra térés őreiként állt ott, lehajtva ősz fejét, az öt fitestvér; látni akarták, jó helyen van-e ott Ann, ahova elvonult előlük. A kis vagyonát itt kellett hagynia, de egyébként, történjék meg érte minden, ami megtörténhetik.

Aztán külön-külön, félreálltak mind és feltéve kalapjukat, visszafordultak, megnézni az új feliratot a családi sírbolt márványabláján:

ITT NYUGSZIK AZ URBAN

FORSYTE ANN

NÉHAI FORSYTE JOLYON ÉS ANN LEÁNYA
ÉLT NYOLCVANKÉT ÉVET ÉS NÉGY NAPOT
MEGHALT 1886 SZEPTEMBER HÓ 27-ÉN

Ugy lehet, nemsokára másvalakiért is lesz szükség ily felíratra. Különös és elviselhetetlen, mert sohasem fordult meg elméjünkben az a gondolat, hogy a Forsyteok meg is halhatnak. És valamennyien igyekeztek szabadulni ettől a kínos benyomástól, ettől a szertartástól, mely oly dolgokra emlékeztette őket, melyekre gondolni elviselhetetlen volt számukra — igyekeztek gyorsan szabadulni s menni dolgaik után és feledni.

Hideg is volt; a szél, mint valami lassu, málasztó erő huzott felfelé a dombon a sirok fölött és megcsapta őket hideg fuvallatával; külön csoportokra szakadoztak, hogy amily gyorsan csak lehet, elérjék kocsijaikat.

Swithin azt mondotta, hogy visszamegy reggelizni Timothyhoz és felajánlott egy helyet valakinek a broughamjában. Mindenki kétes értékű kiváltságnak tartotta, helyet foglalni Swithin mellett a broughamjában, mely nem volt valami tágas; senki sem fogadta el a meghívást és Swithin egye-

dül hajtattott el. James és Roger közvetlenül utána indultak; ők is részt akartak venni a reggelen. A többiek egymásután szóródtak szét, az öreg Jolyon három unokaöccsét vette magához a kocsijába; kívánta közelében látni ez ifju arcokat.

Soames, kinek még volt egy és más elintézni-valója a temető irodájában, Bosinneyval együtt ment el. Sok megbeszélni-valója volt vele, s mikor elintézte dolgát, elballagtak Hampsteadbe, együtt reggeliztek meg a Spaniard's Innben, és sokáig tanácskoztak behatóan a ház építésének részleteiről; aztán felszálltak egy közuti kocsira, együtt mentek rajta a Marble Archig, hol Bosinney leszállt s a Stanhope Gate felé tartott, meglátogatni Junet.

Soames kitünő hangulatban volt, mikor haza-érkezett, s ebéd közben elmondotta Irénnek, hogy pompásan elbeszélgetett Bosinneyval, ki igazán nagyon okos fickónak látszik; remek sétát tettek egymással, ami nagyon jól esett a májának — jó ideje már, hogy keveset mozog — s egyáltalában nagyon kellemes napja volt. Ha a szegény Ancsi nénire való tekintet mást nem parancsolna, szívesen vinné el színházba; de így be kell érniök azzal, hogy otthon tegyék az estéjüket minél kellemesebbé.

— A kalóz ismételve kérdezősködött rólad, — mondotta hirtelen. És valami megmagyarázhatatlan vágytól ösztönözötve, hogy érvényesítse tulajdonjogát, felállt székéről s egy csókot nyomott feleségének vállára.

MÁSODIK RÉSZ

ELSŐ FEJEZET

Épül a ház

A tél enyhe volt. Az üzlet pangott, s az idő, mint Soames előre látta, mielőtt elhatározta magát, kedvezett az építkezésnek. A robin-hill-i ház nyers kőművesmunkája ennek következtében április vége táján készen állott.

Most, hogy láthatott valamit a pénzéért, ki-ment hetenkint egyszer-kétszer, sőt háromszor is, s gondosan ügyelve, hogy be ne szennyezze a ruháját, órák hosszáig lábolt a törmelékek közt, szótlanul ment ki s be a tátongó ajtónyílásokon, vagy megkerülgette a belső udvar oszlopait.

És percekig elállt előttük, mintha meg akart volna győződni, hogy az anyagukhoz nem fér kifogás.

Megállapodott Bosinneyvel, hogy április harmincadikán átnézi a számadásokat, s öt perccel a kitűzött idő előtt belépett a sátorba, amelyet az építész közvetlenül a vén tölgyfa mellett veretett magának.

A számadások már szét voltak terítve egy kinyitható asztalfedélen, és Soames egy biccentéssel leült, áttanulmányozni tételeiket. Csak némi idő elmúltával emelte fel ismét fejét.

— Nem érthetem, — mondotta végre — majdnem hétszázzal többre megy, mint kellene.

Egy pillantást vetve Bosinney arcára, gyorsan így folytatta :

— Ha sarkára áll azokkal az építő fráterekkel szemben, majd engednek. Megcsalják azok lépten-nyomon, ha nem néz a körmükre. Huzzon le nekik mindenből tíz százalékot. Nem csinálnék esetet a dologból, ha az előírányzaton túl, teszem, száz fontról volna szó !

Bosinney a fejét rázta :

— Oly szűkre szabtam mindent, amilyenre csak lehetett !

Soames bosszus mozdulattal taszította el magától az asztalt, úgy hogy a papírlapok a földre estek róla.

— Akkor csak azt mondhatom, — tört ki belőle az indulat — hogy szép kis galibát csinált itt nekem !

— Megmondtam önnek tizszer is, — felelte Bosinney élesen — hogy lesznek külön kiadások. Ujra meg újra felhívtam rá a figyelmét !

— Tudom, zsémbelt Soames. — Nem is lett volna ellenvetésem, ha egy tizfontos bankóról lett volna szó néha-néha. De hogyan tudtam volna, hogy külön kiadásokkal ön hétszáz fontot ért ?

A két férfin jellegbeli tulajdonságai nagyban hozzájárultak, hogy kiélesedett köztük ez a nem jelentéktelen nézeteltérés. Az egyik részen az építész állt, ki teljesen át volt hatva eszméjétől, s a háznak előtte lebegő képétől, alkotásától, melyben hitt, s kit ingerelt, hogy nehézségeket támasztanak neki, vagy reákényszerítik, hogy kisegítőeszközhöz folyamodjék ; a másik részen Soames, ki nem kevésbé őszinte odaadással csüngött azon az árun, melyre pénzen szert tehetett, s kinek nem ment a fejébe, hogy a tizenhárom shillinget érő dolgokat ne lehessen megkapni tizenkettőért is.

— Bár sohse vállaltam volna, hogy házat építek önnek, — mondotta Bosinney hirtelen. — Azért jön ki ide, hogy megkeserítse az életemet. Ön kétszerannyit akar a pénzéért, mint bárki más, most pedig, hogy hozzájut egy olyan házhoz, melyhez nincs fogható ezen az egész környéken, nem akar megfizetni érte. Ha mindenáron szabadulni akar a dologtól, biztosíthatom, hogy majd előteremtsem azt az összeget, mellyel tulleptem a költségvetést, de vigyen el engem az ördög, ha még egyszer megmozdítom a kezemet önért!

Soames visszanyerte lélekjelenlétét. Jól tudva, hogy Bosinneynek nincs vagyona, kijelentését nem tekintette egyébnek örült meggondolatlanságnál. Tisztában volt azzal is, hogy bizonytalan időre elesik ettől a háztól, melyre feltette szívét, elesik tőle éppen abban a válságos pillanatban, mikor minden az építész személyes gondjától függ. Azonkívül pedig tekintettel kell lennie Irénre is. Oly különösen viselkedik az mostanában. Soames valóban azt hitte, hogy egyáltalában csak a Bosinney iránt való előszeretetből türi a ház gondolatát. Nem volna helyes, nyílt meg hasonlításra vinni vele a dolgot.

— Kár ugy tűzbe jönnie, — mondotta. — Ha én kész vagyok megnyugodni a dologban, azt hiszem, fölösleges, hogy *ön* jajduljon fel. Én csak ugy értettem, hogy ha *ön* azt mondja nekem, hogy valami ennyibe meg ennyibe kerül, szeretem — ugy van — szeretem tudni, hogy hányadán vagyok vele.

— Nézze! — mondotta Bosinney, és Soames bosszankodott és megütközött azon az agyafurt pillantáson, melyet reávetett. — Botrányosan olcsó áron jutott hozzá a szolgálataimhoz. Azért a munkáért, melyet ebbe a házba öltem, és azért az időért, melyet rááldoztam, négyszer annyit kellett volna fizetnie Littlemasternek, vagy valami más

félkegyelműnek. De ön elsőrangú embert akart negyedrangú díjazásért, s ezt a célját el is érte!

Soames látta, hogy csakugyan úgy gondolja, amint mondja, s bár a dolog bosszantotta, mégis nagyon élénken látta, milyen következményekkel járna, ha most összevesznének. Látta házáat befejezellenül, feleségét fellázadva ellene, önmagát a közneveltségnek kitéve.

— Menjünk csak végig a dolgon, — mondotta mogorván — s lássuk, mire ment el a pénz.

— Nagyon helyes, — járult hozzá Bosinney. — De siessünk, ha nincs ellenvetése. Idejében kell hazamennem, hogy elkísérhessem Junet a színházba.

Soames egy rejtett pillantást vetett rá, és azt mondotta: — Nálunk fog találkozni vele? — Mostanában mindig ott járt náluk.

Az éjszaka esett az eső, a tavaszi eső, s a föld felszálló páráktól és mezei virágoktól volt illatos. A meleg, enyhe szél megringatta a vén tölgy leveleit és aranyos makkjait, s a rigó kiénekelte lelkét a napfényben.

Oly tavaszi nap volt, mely kimondhatatlan sóvárgást, fájó gyönyört önt a férfi szívébe, vágyat, mely arra készli, hogy megálljon mozdulatlanul, s nézze a fák leveleit, vagy a fűszálakat, s kitérje karjait, hogy keblére öleljen, maga sem tudja, mit. A föld elandalító meleget árasztott a fagyos könlösén át, melyet a tél borított reá. Így biztatta édesen az embereket, hogy boruljanak a karjaiba, heveredjenek le reá és szorítsák a keblére ajkukat.

Eppen ily napon kapta meg Soames Iréntől az ígéretet, melyet oly sokszor kért esdve tőle. Egy kidőlt fa törzsén ülve, huszadszor fogadta meg neki, hogy ha házasságuk nem lesz boldog, oly szabad lesz, mintha sohasem ment volna hozzá feleségül!

— Megesküszik reá? — mondotta Irén. Né-

hány nappal ezelőtt emlékeztette erre az esküre. Ő azt felelte: — Képtelenség! Nem esküdhettem meg ilyesmire! — Valami kellemetlen fátum most eszébe juttatta. Mily ostoba dolgokra nem esküsznek meg néha a férfiak az asszonyok kedvéért! De megesküdött volna reá bármikor, hogy megnyerje őt! Megesküdnék most is, ha megillethetné ezzel — de nincs, aki megillethetné, mert a szive hideg!

És emlékek rajzottak föl előtte a tavaszi szellő üdítő, édes illatával — udvarlásának eméltkei.

Az 1881. év tavaszán meglátogatta Branksome-ban egykori tanulótlársát és ügyfelét, Liversedge Györgyöt, ki Bornemouth közelében levő fenyveseinek kitermelésére határozta el magát és Soamest bizta meg az evégre szükséges részvénytársaság megalakításával. Liversedgené, az illendőség iránt való finom érzékével, hangversennyel kapcsolatos teát adott tiszteletére. A zenei számok közben, melyek végelenül untatták, mert nem szerette a zenét, csak jó későn tűnt fel Soamesnak egy magányosan álló gyászruhás leány. Magas, még meglehetősen fejletlen termetének vonalai előtűntek fekete ruhájának lágy, testhez simuló kelméjén át, a feketekeztyüs kezét összekulcsolva tartotta, az ajka félig nyitva volt s nagy sötét szemének pillantása révetegen járt végig a jelenlevők arcán. Lenn, a nyakához közel megtűzött haja ragyogni látszott a fekete gallérja fölött, mint valami csillogó fémtekerces. És Soameson, ahogy ott állt és nézte, átnyilalt egy érzés, melyet majdnem minden férfi érzett egyszer életében — az érzékeknek valami sajátoszerű kielégültsége, valami sajátoszerű bizonyosság, melyet regényírók és öreg hölgyek az első pillanatban támadt szerelemnek szoktak mondani. Titokban rajta tartva szemét, egyszerre fölkereste a ház asszonyát és türelmetlenül várta, hogy a zene véget érjen.

— Ki az a székehaju, sötétszemű leány? — kérdezte.

— Az — oh! Heron Irén. Az atyja, Heron tanár, az idén halt meg. A mostohaanyjával lakik együtt. Csinos leány, kedves leány, de nincs pénze!

— Kérem, mutasson be neki, — mondotta Soames.

Nagyon kevés mondanivalót talált s a leány sem igen bátorította. Mégis azzal az elhatározással utazott el, hogy viszont fogja látni. Egy véletlen segítségére volt, hogy megvalósítsa szándékát. Szembetalálkozott a mólón vele és mostohaanyjával, ki déli tizenkettő és egy közt ott szokott sétálni. Soames sietett ismeretséget kötni e hölgygel s rövid idő alatt felismerte benne azt a szövekséget, kire szüksége van. Minthogy kitűnő szimatja volt a családi élet üzleti vonatkozásai iránt, csakhamar tisztában volt vele, hogy Irén többiében van mostohaanyjának annál az ötven fontnál, melyet a konyhájára hoz; észrevette azt is, hogy Heronné, ki még életének virágzó korában állott, újra férjhez akar menni, mostohaleányának sajátzerűen bontakozó szépsége pedig utját állja, hogy e vágya teljesedhessék. És Soames az ő rejtett állhatatosságában megállapította terveit.

Odahagyta Bornemonthot, anélkül, hogy nyilatkozott volna, de egy hónap múlva visszatért, s ez alkalommal nem a leánnyal, hanem a mostohaanyjával beszélt. Elhatározta magát, mondotta; egy darabig várni fog. És sokáig kellett várnia; látta Irént szép virággá fesleni, látta, mint válnak lágyabbá természetének vonalai, szemeinek fénye mint lesz mélyebb, mint ölt melegebb színt arca; és minden látogatása alkalmával megkérte kezét, s valahányszor látogatása véget ért, magával vitte a tagadó választ, vissza Londonba, sebzett szívvel, de állhatatosan és némán, mint a sir. Igyekezett megellenkezésének nyitját; de csak egyszer tá-

madt róla valami halovány sejtése. Egyikén történt azoknak a nyilvános táncmulatságoknak, melyek egyesegyedül nyitnak alkalmat a tengeri fürdő vendégeinek, hogy kifejezést adjanak forróbb érzelmeiknek. Ott ült vele egy ablakfülkében, az érzékei még zsongtak a keringő közben való érintkezéstől. A leány reánézett a lassan mozduló legyező fölött : s ő fejét vesztette. Megragadta mozgó kézcuklóját s a födetlen karjára szorította ajkát. És Irén összeborzadt — Soames mind e mai napig sem feledhette ezt a borzadályt — s azt a szenvedélyesen idegenkedő pillantást sem, melyet reávetett.

Egy évvel azután a leány engedett. Hogy mi birta reá, Soames nem tudhatta meg soha ; Heronétól sem, aki nem volt minden diplomata-képességek nélkül. Mikor már megesküdtek, egy alkalommal megkérdezte tőle : „Miért utasítottál vissza annyiszor ?“ Irén különös hallgatással felelt. Rejtély volt előtte ez a nő attól a naptól fogva, mikor megismerte, és rejtély volt előtte még mindig...

Bosinney a kapu előtt várta ; és egészséges, csinos arcának valami különös, epedő, mégis boldog kifejezése volt, mintha neki is üdvösséget ígérne a tavaszi mennyboltozat, s valami elkövetkező boldogság fuvalmát érezné a tavasz levegőjében. Soames reánézett, ahogy reá várva, előtte állt. Vajjon mi ütött ehhez az emberhez, hogy oly boldognak látszik ? Mire várhat, ajkának és szemének mosolygásával ? Soames nem láthatta, mire vár Bosinney, ahogy ott állt, tele tüdővel sziva magába a virágillattól fűszeres levegőt. S megint csak megszégyenültnek érezte magát ez ember jelenlétében, kit voltaképen megvetett. Gyors léptekkel sietett a ház belsejébe.

— Ennek a zsindelytelőnek egyetlen lehető színe — hallotta Bosinney szavát — a vörös, egy csöpp szürkét keverve hozzá, hogy átlátszó színhatást tegyen. Szeretném tudni, mint vélekedik a do-

logról Irén. Bíborszínü függönyt fogok megrendelni az udvari bejárójához és ha elefántcsontszínnel tompitjuk a fogadószoza kárpitját, a hatás elragadó lesz. Egyáltalában nem szabad szem elől tévesztenie az egész diszítésnél azt, amit én igézetesnek mondanék.

Soames közbevetette: — Azt akarja mondani, hogy a feleségem igézetes!

Bosinney kitért a felelet elől.

— Ennek az udvarnak a közepén egy nősirom-csoportozatot helyeznék el.

Soames fölényesen mosolygott.

— Alkalomadtán be fogok nézni Beech-hez, — mondotta — s majd meglátom, mi lesz a legmegfelelőbb!

Nem sok mondanivalójuk maradt ezután, de utközben, mikor a pályaudvar felé tartottak, Soames megkérdezte:

— Ugy látom, sokat ad Irén művészi érzékére?

— Ugy van. — Ebben a rövid válaszában oly félre nem érthető visszautasítás volt, mintha azt mondotta volna: „Ha róla akarsz vitázni, keress magadnak mást, akivel megteheted!”

És Soamesban még jobban kigyult az a tompa, neheztelő ingerültség, melytől nem szabadulhatott egész délután.

Egyikök sem szólt többé, míg közvetlenül a pályaudvar elé nem értek, akkor azlán azt kérdezte Soames:

— Mit gondol, mikorra készülhet el?

— Junius vége táján, ha csakugyan reám akarja bízni a belső diszítést is.

Soames biccentett. — De remélem, megértette, — szólt aztán — hogy a ház jóval több pénzembe kerül, mint gondoltam. Őszintén kijelentem, hogy kedvem lett volna elejteni az egészet, de nem szoktam elállni attól, amit egyszer a fejembe vettem!

Bosinney nem felelt. Soames pedig úgy féltőlalról hosszas, rosszindulatu pillantást vetett reá — mert bármily finnyáskodó természete volt és bármily dölyfös és pökhendi tudott lenni a szófukarságával, összeszorított ajkával és széles állával sokban hasonlított egy bulldoghoz...

Junet, mikor ez este hét órakor megérkezett a Montpellier-square 62. szám alá, Bilson, a szobaleány, azzal fogadta, hogy Bosinney ur a nappali szobában van; az urnője — így szólt — öltözködik, s egy perc alatt lejön. Jelenteni fogja neki, hogy June kisasszony itt van.

De June visszahívta.

— Nem szükséges, Bilson, — mondotta — majd bemegyek. Ne sűrgesse asszonyát.

Letette a felöltőjét, Bilson pedig, megértő pillantást vetve reá, nem is nyitotta ki előtte a nappali szoba ajtaját, hanem lesietett a lépcsőn.

June megállt egy pillanatig, hogy megnézzze magát abban a kis ódon ezüst tükörben, mely egy tölgyfaláda fölött volt a falra akasztva s megállt karsu, büszke ifju termetével, elszánt kicsiny arcával, fehér ruhájában, mely félhold-alakura volt kivágva a nyakánál, mely szinte gyöngének látszott arra, hogy elbirja vastagfonatu aranyvörös hajkoronáját.

Halkan nyitott be a nappali szoba ajtaján, hogy meglepje vőlegényét. A szoba tele volt a virágzó azaleának édesen erős illatával.

Mély lélekzetet véve, szivta magába az illatot s hallotta Bosinney hangját, amint nem a szobában, hanem a szoba közvetlen közelében, így szólt:

— Oh! nagyon sok mindenről akartam beszélni magával, de most már nem lesz reá időnk!

Irén hangja így felelt:

— Miért ne, ebéd közben?

— Hogyan beszélhetne az ember...

Junenak az volt az első gondolata, hogy el-

megy, de nem tette, hanem átvágott a szobán, a nagy üveges ajtóhoz, amely a kisudvarra nyílt. Onnan áradt fel az azáleák illata, s hátat fordítva neki, s arcukat az aranyvörös virágokba temelve, ott állt a vőlegénye meg Irén.

Némán, de félelem nélkül, kigyult arccal és haragos szemmel figyelte őket.

— Jöjjön ki vasárnap egyedül, akkor együtt nézhetjük meg a házat...

June látta Irént felpillantani Bosinneyre a virágok védőfalán át. Nem a kacér nő pillantása volt, hanem — ami sokkal nagyobb volt az őket figyelő leányra nézve — olyan nőé, ki attól tart, hogy nagyon is sokat árul el azzal a pillantással.

— Megigértém, hogy kikocsizom a bácsival...

— A kövérrel! Ugyan, hozassa magát ki vele. Tíz mérföld az egész; éppen megfelelő ut a lovainak.

— Szegény öreg Swithin bácsi!

Az azáleáknak egy illatárama csapta meg June arcát. A leányt rosszullét fogta el, megszédült.

— Tegye meg, oh, tegye meg!

— De miért?

— Látnom kell ott magát. Azt hittem, akar segíteni...

A leánynak úgy tűnt föl, hogy lágyan és remegve hangzik a válasz a virágok közül: „Akarok is!” És odalépett az üveges ajtó nyílásába.

— Mily fülledt itt a levegő! — mondotta. — Nem birom ezt az illatot!

Haragtól villogó szemét végigjártatta mindkettőjük arcán.

— A házról beszéltetek? Még én sem láttam. Ne menjünk ki vasárnap együtt?

A vér elhagyta Irén arcát.

— Swithin bácsival teszek kirándulást azon a napon, — felelte.

— Swithin bácsival? Baj is az! Faképnél hagyhatod!

— Nem szoktam faképnél hagyni senkit!

Léptek zaja hallatszott és June közvetlenül a háta mögött megpillantotta Soamest.

— Nos, ha valamennyien készen vagytok, — mondotta Irén, különös mosollyal nézve hol egyikükre, hol másikukra — kész az ebéd is!

MÁSODIK FEJEZET

June estéje

Némán ültek az ebédhez. A nők egymással szembe, a férfiak is.

Némán költötték el a levest; kitünő volt, bár kissé sűrű. Némán adták tovább.

Bosinney megkockáztatta:

— Tavasz első napja van.

Halkan mondotta utána Irén:

— Igen, tavasz első napja.

— Tavasz! — mondotta June. — Egy szellő sem mozdul.

Nem felelt senki.

Elvitték a halat, egy szép friss doveri nyelvhalat. S Bilson hozott pezsgőt. Az üveg nyaka fehér asztalkendővel volt körülcsavarva.

Soames így szólt:

— Fanyar lesz nektek.

Bordaszeletet szolgáltak fel, rózsaszínű papírfodor volt mindegyik karajnak csontján. June nem kért belőle, s újra beállt a némaság.

Soames így szólt:

— Ajánlom, végy egy szeletet, June. Nem lesz utána semmi!

De June megint visszautasította s a lálat elvitte. Azután azt kérdezte Irén:

— Hallotta, Phil, a rigómat?

Bosinney így felelt:

— Nagyon ; most éneklí a nászdzalát. Már az utcáról hallottam, mikor idejöttem.

— Oly kedves kis madár !

— Salátát, uram ? — A kirántott csirkét elvitték.

De megszólalt Soames :

— A spárga nem sokat ér. Bosinney, egy pohár sherryt a menyasszonyával ? June, te nem iszol semmit !

June így szólt :

— Tudod, hogy sohasem iszom. Borzasztó folyadék a bor !

Almatortát hoztak ezüstitálon. És mosolyogva szólt Irén :

— Az azálea oly bámulatos az idén !

Bosinney halkan rebegette :

— Bámulatos ! Az illata rendkívüli !

June így szólt :

— Hogyan szeretheti azt az illatot ? Kérem a cukrot, Bilson.

Hozták a cukrot, és Soames megjegyezte :

— Ez az almástorta jó !

A tortát elvitték. Hosszu csend következett. Irén intett a szobaleánynak :

— Vigye ki az azáleát. June kisasszony nem tűri az illatát.

— Ne, hagyja itt, — mondotta June.

Francia olajbogyót hoztak kis tányérokban orosz kaviárral. És Soames megjegyezte :

— Miért nem kaphatunk spanyolt ?

De nem felelt senki.

Az olajbogyót elvitték. June kezébe vette a poharát s azt mondotta a leánynak :

— Egy kis vizet kérek !

Hoztak neki vizet. Ezüstitálcán német szilvát tettek az asztalra. Hosszabb hallgatás következett. Teljes békességgel ettek belőle valamennyien.

Bosinney számlálta a magokat :

— Az idén — jövő évben — valamikor...

Halkan fejezte be Irén:

— Soha. Oly gyönyörű volt a napnyugta. Még most is rózsaszínű az ég — oly szép!

Bosinney azt felelte rá:

— Alatta a sötétség.

A szemük összetalálkozott és June megvetően kiáltotta:

— Londoni napnyugta!

Egyiptomi cigarettát hoztak ezüstdobozban. Soames kivett egyet s kérdezte:

— Mikor kezdődik az előadások?

Egyikök sem felelt, és zománcos csészékben hozták a feketét.

Irén csöndesen mosolyogva mondotta:

— Há legalább...

— Mit legalább? — kérdezte June.

— Ha legalább mindig tavasz lehetne!

Brandyt hoztak, világos, ó-brandy volt.

Soames így szólt:

— Ugyan, Bosinney, igyék egy kis brandyt.

Bosinney ivott egy pohárral. Mind felálltak.

— Hozassak egy cabot? — kérdezte Soames.

June így felelt:

— Ne. A felöltőmet kérem, Bilson.

Behozták a felöltőjét.

Irén az ablak felől halkan rebegette:

— Mily szép este! Már feltűnnek a csillagok!

Soames hozzátette:

— No, remélem, jól fogtok mulatni.

June az ajtóból felelte:

— Köszönöm. Menjünk, Phil.

Bosinney kiáltotta:

— Jövök már!

Soames gunyos mosollyal mondotta:

— Sok szerencsét!

És Irén az ajtóból kísérté szemmel távozásukat.

Bosinney visszakiáltotta :

— Jó éjszakát !

June arra kérte vőlegényét, hogy vigye fel egy omnibusz tetejére. Mondotta, bő levegőt akar szivni s ott ült szótlanul, a szél ellen fordítva arcát.

A kocsis egyszer vagy kétszer hátrafordult, azaz a szándékkal, hogy megkockáztat egy megjegyzést, de aztán mást gondolt. Ugyancsak vidám egy párocska ! A tavasz neki is belevette magát a vérébe ; szükségét érezte, hogy szabad folyást engedjen jókedvének és csettintett a nyelvével, patlogtatta ostorát, nekieresztette a gyeplőt, s még a lovai, a szegény párák is érezték a tavaszt, és rövid félóra hosszáig vigan kocogtak a kövezeten.

Az egész város csupa élet volt ; az ágak fölfelé kanyarodtak gyöngye leveleik diszében, valami ajándékot vártak, melyet a szellő hozhat meg nekik. Az imént felgyújtott lámpák kezdték átvenni bírodalmukat s az alant tolongók arca sápadtnak látszott ragyogó világosságuk alatt, fenn a magasban pedig gyorsan és csendesen siklottak tova a nagy fehér felhők az ég bibora fölött.

Esti ruhába öltözött férfiak hátravetették felöltőjüket és vigan haladtak fel a klubok lépcsőjén ; munkások ácsorogtak ; és nők — azok a nők, kik az estnek ebben a szakában még egyedül vannak — lassan sétáltak az utcán, várva a jó szerencsét, álmodva jó borról, jó vacsoráról, vagy, egy ritka pillanatban, a szerelem csókjairól.

Ezek a megszámlálhatatlan emberalakok, kiki a maga útján a lámpák s a mozgalmas égbolt alatt, egytől-egyig éreztek magukban valamit az ébredő tavasz izgalmából. S mint azok a klubbeli urak a hátravetett felöltőjükkel, mindenki levett valamit az osztálygöggéből, az elveiből és a szokásaiból s ahogy félreacsapta a kalapját, ahogy járt, kacagott vagy hallgatott, vallomást tett általa-

nos közösségükről a szenvedély nagy birodalmában.

Szóltalanul léptek be June és Bosinney a színházba és foglalták el helyüket a felső erkélyülések egyikén. Az előadás éppen megkezdődött s a félig elsötétült ház az emberek soraival, melyek mind egy irányba néztek, olyan volt, mint egy nagy kert, melyben minden virág a nap felé fordul.

June még sohasem ült a felső erkélyen. Tizenöt éves korától fogva mindig zsöllyeszéken ült a nagyatyjával s nem közönséges zártszéken, hanem a színház legelsőbbbrangu helyeinek egyikén, a harmadik sor közepe táján, melyet az öreg Jolyon, a Cityből hazatérőben, jóval az előadás napja előtt szokott előre megrendelni Grogan és Boyne irodájában; a jegyeket aztán hazavitte a kabátja zsebében a régi bőrkeztüje és a szivartárcája közt s átadta Junenak, hogy őrizze meg a megállapított estig. S ezekről a helyekről szokták végignézni — az egyenes tartású aggastyán a derült fehér hajával s mellette a lelkes, fürge kis alak az aranyvörös fejével — a legkülönbözőbb szindarabokat, hazatérő utjuk közben pedig az öreg Jolyon efféle megjegyzéseket tett a darab hősről: — Olyan az, mint a bot! Láttad volna csak a kis Bobsont!

June várakozó örömmel készült erre a mai estére; titokban, kísértő nélkül, a Stanhope Gate-beliék tudtán kívül jöttek ide; azok azt hitték, Soameséknál vannak. Jutalmat várt ezért a csselfogásért, melyet a vőlegénye kedvéért eszelt ki; azt remélte, hogy áttöri segítségével azt a sűrű, jéghideg felhőt, s egymáshoz való viszonyukat — mely rövid idő óta oly nyugtalanítóvá és kinossá vált — ismét oly egyszerűvé és verőfényessé teszi, mint volt a tél előtt. Azzal az elhatározással jött, hogy kimond valami elhatározó szót; s a két szemöldöke közé barázdált ránccal nézett a szinpadra, nem látva semmit, és görcsösen összeszorította kezét az ölé-

ben. A féltékenyen gyanakvó gondolatok raja kinozta és marcangolta.

Bosinney ha észre is vette nyugtalanságát, nem árult el semmit.

A függöny legördült. Az első felvonás véget ért.

— Borzasztó meleg van itt! — mondotta a leány; — szeretnék kimenni.

Nagyon halovány volt, s tudta — mert tulfeszült idegeivel látott mindent — hogy Bosinney nyugtalan és meg van törve.

A színház hátulsó felén nyitott erkély volt az utca gyalogjárója fölött; June odament és szótlanul állt meg a könyöklőnél, várva, hogy majd Bosinney kezd.

Végre nem bírta tovább.

— Mondanék valamit magának, Phil, — mondotta.

— Nos?

Hangjának védekező árnyalata arcába kergette a vért s ezeket a szavakat az ajkára:

— Nem ad alkalmat, hogy kedves lehessek magához; egész örökkévalóság óta nem!

Bosinney mereven nézett le az utcára. Nem felelt semmit.

Szenvedélyesen kiáltotta June: — Tudja, hogy mindent megtennék magáért — hogy örömmel lennék mindene...

Az utcáról zivajgás hallatszott fel s áthatóan éles hangon jelezte a csengő, hogy a függönyt felhúzták. June nem mozdult. Kétségbeesett küzdelem dult belsejében. Kockára vessen mindent? Számot kérjen nyíltan arról a befolyásról, arról a vonzóerőről, mely eltávolította őt tőle? Megfelelt természetének a kihívás, s így szólt:

— Vigyen ki vasárnap, Phil, és mutassa meg a házat!

Tétova és vonagló mosollyal ajkán, s igyekezve, el nem árulni — mily nehéz feladat! —

hogy figyeli, fürkészve nézte arcát, látta habozni és tétovázní, látta, hogy egy zavart eláruló ráncbarázda támad a két szemöldöke közt s a vér az arcába szökik. Bosinney azt felelte:

— Ne vásárnap, édes; egy más napon!

— Miért ne vásárnap? Nem volnék utban vásárnap sem.

Bosinney szemmeláthatóan összeszedte magát s így szólt:

— Eligérkeztem.

— Ugy-e, hogy együtt akar menni...

Harag villant meg Bosinney szemében; vállát vont s így felelt:

— Eligérkeztem s ez lehetetlenné teszi, hogy magammal vigyem, megmutatni a házat.

June addig harapta az ajkát, míg kiserkedt belőle a vér, s egy szót sem szólva többé, visszament a helyére, de nem akadályozhatta meg, hogy a harag könnyei végig ne peregjenek arcán. A nézőtér szerencsére elsötétült egy változás miatt és senki sem láthatta keservét.

De a Forsyteoknak ebben a világában senki sem érezheti magát biztosnak afelől, hogy nem figyelik meg.

Három sorral a hátuk mögött ült Eufémia, Miklósnak második leánya, asszonytestvérével, Tweetymanével, és figyeltek.

Elmondották Timothyéknál, hogy látták Junet és jegyesét a színházban.

— Zsöllyében? — Nem, nem a... — Oh! Akkor bizonyosan az első erkélyen. A fiatalság most ezt hozta divatba.

— Hát... nem éppen ott. Hanem a... De akárhol, ez az eljegyzés nem tart soká. Sohasem láttak még embert úgy mennydörögni, és villámlani, mint azt a kis Junet. A boldogságtól könnyes szemmel adták elő, hogyan lökte le egy ur kalapját, mikor a felvonás közepén visszatért helyére, és

hogy az az ember milyen arcot vágott. Eufémia ismeretes volt a nevetéséről, mely halkan kezdődött és merőben váratlanul sipítva ért véget; s mikor Smallné, ég felé emelve a két kezét, azt mondotta: „Ki hinné! Lelökött egy k-kalapot?” az említett hangoknak oly tömegét adta ki egymásután, hogy erősítőszert szagoltatva, kellett magához téríteni. Távozóban pedig így szólt Twetymannéhoz:

— Lelökött egy k-kalapot! Oh! Megöl a nevetés.

A „kis June“ számára ez az este, melyet ünnepi estének szánt, a legnyomorultabb este volt, melyet megérnie adatott. Isten is látja, hogy igyekezett leplezni büszkeségét, gyanuját, féltékenységet!

Ugy vált el Bosinneytől az öreg Jolyon háza kapujában, hogy nem roppant össze; az az érzés, hogy újra meg kell hódítania kedvesét, elég erős volt arra, hogy kitarthasson, míg a távozóinak léptei teljes tudatára nem ébresztették nyomorúságának.

A halkan tipegő „Sankey“ nyitott neki ajtót. June szeretett volna felsurranni a szobájába, de az öreg Jolyon, ki hallotta jöttét, kiállt az ebédlő ajtajába.

— Gyere be és idd meg a tejedet, — mondotta. — A tűzön állt számodra. Nagyon későn jöttél. Hol voltál?

June a kandalló előtt állt, egyik lábával a rostélyra, könyökével a párkányra támaszkodva, éppen, mint a nagyatyja, mikor a minap este az operából jött haza. June sokkal közelebb volt az összeroppanáshoz, semhogy fontolgatta volna, mit mondjon neki.

— Ebéden, Soameséknál.

— Hm! A gazdag férfinál! Ott volt a felesége — meg Bosinney?

— Ott.

Az öreg Jolyon azzal az átható pillantással tartotta rajta a szemét, amelytől oly nehéz volt el-

titkolni valamit. De June nem nézett reá, mikor pedig feléje fordította arcát, nagyatyja egyszerre felhagyott a fürkészéssel. Eleget látott, nagyon is sokat. Lehajolt, felvenni a melegről a tejes poharat, félrefordult és zsémbelve mondotta:

— Nem kellene oly soká elmaradnod. Nem illik hozzád.

Nem látszott ki most az ujságja mögül, melyen mérgesen és zajosan fordított át egy lapot, de mikor June odament hozzá és megcsókolta, oly reszkető hangon és nem várt elérzékenyüléssel mondotta neki: „Jó éjszakát, drágám!“, hogy a leány éppen hogy kimehetett a szobából, anélkül, hogy ki ne törjön belőle a zokogás, mellyel nem hagyott fel aztán késő éjszakáig.

Mikor az ajtó bezárult, az öreg Jolyon letette az ujságját, s hosszan és aggódva meredt maga elé.

— Az éhenkórász! — gondolta magában. — Mindig tudtam, hogy meggyülük vele a baja!

Nyugtalanító kétségek és gyanítások rohanták meg, azért is sebzőbbek, mert képtelennek érezte magát, hogy feltartóztassa vagy ellenőrizze a közelgő eseményeket.

Meg akarja csalni az a fickó? Szeretett volna odamenni és így szólni hozzá: „Nézzen a szemembe, uram! Meg akarja csalni az unokámat?“ De hogyan tehetné? Bár keveset, vagy éppen semmit sem tudott, csálhatatlan éleslátásával, mégis bizonyos volt benne, hogy történik valami. Gyantotta, hogy Bosinney tulsokat jár a Montpellier-squarere.

— Az a fickó, — gondolta magában — talán nem komisz; nem rosszképű ember, de mégis furcsa bogár. Nem tudom, minek tartsam. Sohasem fogom tudni, mit tartsak róla! Hallom, úgy dolgozik, mint egy nigger, de látom, hogy nem viszi sokra vele. Elhetetlen ember, nincs módusa. Mikor ide jön, oly ostobán ül itt, mint egy majom.

Ha kérdezem tőle, milyen bort iszik, azt mondja : „Köszönöm, akármilyen!“. Ha szivarral kínálom meg, úgy szivja, mintha valami kétpennys német csutakra gyújtott volna. Sohasem látom, hogy úgy nézne Junera, mint kellene, de azért mégsem lehetne mondani, hogy a pénzére vadászik. Ha June csak egyet intene, akár már holnap visszalépne. De June nem teszi meg azt — nem ő! Ragaszkodni fog hozzá! Kitartó, mint a sors. Nem fogja kiengedni a kezéből!

Nagyot sóhajva, vette fel ismét az ujságot : talán vigasztalást lel a hasábjain.

És fenn a szobában ott ült June a nyitott ablaknál, oda jött hozzá a tavasznak a park fái közt csapongó szellője, hogy lehűtse forró arcát és égesse a szivét.

HARMADIK FEJEZET

Sétakoeszizás Swithinnel

Egy bizonyos régi nevezetes iskolai énekes-könyv egy bizonyos dalának két sora szól így :

*Csillog a gomb, hajahaj! kék posztó kabátján,
Ugy dalol, úgy énekel, mint madár fa ágán...*

Swithin ugyan nem dalolt és nem énekelt egészen úgy, mint a madár, de szinte kísértésbe esett, hogy valami nótát ne dudoljon magában, mikor kilépett a Hyde Park Mansionsból és szemügyre vette a lovait, melyek felszerszámozva, a kapuja előtt álltak.

A délután oly enyhe volt, mint egy júniusi nap, és Swithin, hogy teljessé tegye a hasonlatot a régi dallal, hosszú kék kabátot huzott magára, s lemondott a felöltőről, háromszor is leküldve előbb Adolfot, meggyőződést szerzendő, hogy a keleti szélnek hire-nyoma sincs odalenn. És hosszú kabátja oly szorosan volt összegombolva jól megtermett alakján, hogy a gombjai, ha nem csillogtak is, bizvást csilloghattak volna. Tekintélyt ébresztve állt meg a gyalogjárón és kutyabőrkezyüt huzott a kezére; harangformájú nagy keménykalapjával s nagy termetével és terjedelmével Forsytenak tulajdonosán régi szabásu volt. Dus fehér haja, melytől Adolf nem sajnált egy kis pomádét, gyöngye opoponax- és szivarillatot lehelt, híres szivarjainak il-

latát, melyeknek százáért száznegyven shillingel adott, s melyekről az öreg Jolyon azt mondotta szeretetlenül, hogy neki ingyen sem kellenének; lógyomornak valók!...

— Adolf!

— Nagysá's uram!

— Az új kockás plaidet!

Ez a fickó sem tanulja meg soha, milyen az igazi uri inas. Pedig Soamesnének egész bizonyosan van érzéke az olyasmi iránt!

— Le az ernyővel; hölgyet — — fogok — — kocsikáztatni!

A csinos nő szereti mutogatni a ruháját; már pedig ő most egy hölgyet fog kocsikáztatni! Ugy érezte, mintha visszatérnének a régi szép napok!

Egész örökkévalóság múlt el azóta, hogy aszszonyt vitt a kocsiján! Utoljára, ha nem családja emlékezete, Juleyt. A jó öreg lélek úgy szepegett az egész idő alatt, mint egy ijedt macska, s úgy próbára tette a türelmét, hogy amikor letette a Bayswater-roadon, azt mondotta neki: „No, akármilyen legyek, ha én még egyszer a kocsimra veszek!” És nem is vette volna, nem ő!

Odament a lovaihoz és szemügyre vette a zablájukat. Nem, mintha sokat értett volna a zablához; nem azért adott évi hatvan font bért a kocsisának, hogy végezze helyette a dolgát; nem felelt meg az soha az elveinek. A lóértő-hirnevét valóság szerint abból az eseményből származtathatta, hogy egyszer, egy Derby-verseny alkalmával, néhány zug-bookmaker léprecsalta. De egy klubbeli tagtársa, látva szürke lovait, mikor megálltak vele a kapu előtt, — Swithin mindig csak szürke lovat tartott (stilszerűbb a pénzéért, gondolták némelyek) — „négylovas Forsytenak” találta elnevezni. Mikor ez a jelző fülébe jutott Treffry Miklós, az öreg Jolyon elhalt társa, a nagy urkocsis révén — aki híres volt arról, hogy több baleset érte kocsizás

közben, mint bárki mást az egyesült királyságokban — Swithin helyénvalónak tartotta, hogy hozzá alkalmazza viselkedését. A név tetszett neki, nem, mintha valaha is négylovas hintón járt volna, vagy mintha szándéka lett volna, azt tenni a jövőben, hanem azért, mert a dolog oly előkelően hangzott. Négylovas Forsyte! Nem rossz! Minthogy kelle-ténél előbb született, Swithin hivatást tévesztett. Ha husz esztendővel később jött volna Londonba, semmi kétség, tőzsdealkusz lett volna belőle, de abban az időben, mikor pályát kellett választania, ez a kiváló hivatás még nem vonzotta ugy dicősé-gével a felsőbb középosztályt. A körülmények valósággal belekényszerítették az árverésrendező hivatásába.

Mikor végre fenn ült a bakon és kezébe adták a gyeplőt, sápadt öreg arca fölött egy pillantást vetett a nap fényébe, és lassan körülnézett. Adolf már felkapott a hátsó bakra; a lovak fejénél álló kokárdáskalapu lovászfíu készen volt bármely pil-lanatban elengedni a zablát; minden készülten állt a jeladásra, és Swithin megadta azt. A kocsi elrobogott, s mire az ember azt mondhatta volna, hogy: Uram Jézus, segélj, vágatva és lendülettel feljárt Soames kapuja elé.

Irén mindjárt kijött és felszállt — Swithin utóbb leírta Timothyéknál — „oly könnyeden, mint — őh — egy Taglioni, minden finnyáskodás, minden fölösleges huzódózás nélkül“; és minde-nekfölött, Swithin különös hangsúllyal mondotta ezt, oly pillantást vetve Small Szeptimusznéra, hogy egészen kihozta a sodrából, „semmi okatlan ide-gesség!“ Hester néninek leírta Irén kalapját. „Nem olyan az, mint az a nagykarimájú alkotmány, mely csak úgy illeg-billeg a fejetekeken és magába szedi a port, hanem csinos...“ Kört irt le a kezével: „fehér fátýol — páratlan izlés!“

— Miből volt? — kérdezte Hester néni, kit

enyhe, de tartós izgalom fogott el, mihelyt toalettkérdésről esett szó.

— Miből volt? — felelte Swithin — már hogyan tudnám azt *én*?

Oly mély hallgatásba merült, hogy Hester néni már kezdett félni, hogy önkivületbe esett. De azért nem tett kísérletet, hogy felrázza, mert nem volt szokása.

— Bár jönne valaki, — gondolta magában. — Nem szeretem, hogy ilyen színe van!

De Swithin csakhamar ismét életrekelt. — Miből volt? — hápogta lassan — miből lett volna?

Még nem tettek meg négy mérföldet sem, mikor Swithin azt a benyomást szerezte, hogy Irén szívesen ül a kocsiján. Az arca oly szelid volt a fehér fátyla alatt, a sötét szeme úgy ragyogott a tavasz fényében, mikor pedig szólt hozzá, felnézett reá és mosolygott.

Szombaton este Soames az íróasztalánál találta, hol éppen néhány lemondó sort írt Swithinnek. Kérdezte tőle, hogy miért akar lemondani? Mondjon le a saját rokonainak, amikor kedve tartja, de nem szereti, ha az ő rokonainak mond le!

Irén merően nézett reá, összetépte a levelet s azt mondotta: „Jól van!”

Aztán írt mindjárt egy másikat. Soames, mintha véletlenül tenné, egy pillantást vetett az írásba s látta, hogy Bosinneynek szól.

— Mi irnivalód van *annak*? — kérdezte.

Irén megint azzal a merő pillantással nézett reá és nyugodtan mondotta: — Valami, amire megkért.

— Hm! — mondotta Soames. — Holmi megbizás! Nagy fába vágod a fejszedet, ha effélével kezded! — Többet aztán nem mondott.

Swithin nagyot nézett, amikor a Robin Hillt hallotta említeni; nagy ut az a lovainak, ő pedig félnyelkcor szokott ebédelni, mikor még nem in-

dul meg a nagy forgalom a klubban ; az új gazda nagyobb figyelmet fordít a korán ebédelőkre — a lusta kutya !

Mégis szeretett volna körülnézni abban a házban. A ház nagy dolog minden Forsyte szemében, különösen pedig az olyanében, aki árverésrendező volt. A távolság egyébként sem tulságos, mondotta magában. Fiatalabb korában évekig lakott Richmondban, tartott kocsit, lovat s minden istenaadta nap megfordult egyszer London és a lakása közt. Ugy emlegették, hogy a négylovas Forsyte ! A kocsiját, lovát ismerte egész London. Z... herceg nagyon szeretne volna megvenni ezt a fogatát, megfizette volna érte szívesen az értékének kétszeresét is, de ő nem adta ; az ember becsülje meg az értékes jószágát. Roppantul nagy büszkeség kifejezése ült ki ünnepélyesen a simára borotvált, széles, öreg arcára, jobbra-balra forgatta fejét az álló gallérjában, s olyan volt, mint egy felfuvalkodott pulykakakas.

Csakugyan bájos asszony ! Utóbb részletesen leírta a ruháját Juleynek, ki égne emelle a két kezét az előadásmódjának hallatára.

Ugy állt rajta, mint a bőr — feszesen, mint a dob ; ez az, ami megfelel az ő izlésének is, csupa egyöntetűség, nem olyan madárijesztő, mint a ti asszonyaitok ! Mereven nézett Small Szeptimusz-néra, kit hosszúnak és soványnak teremtett az Isten, épp úgy, mint Jamest.

— Van benne stílus, — folytatta azután — illenék egy királyhoz is ! Pedig ő cseppet sincs vele nagyra.

— Téged, úgy látszik, mindenestre meghódított, — mondotta Hester néni elnyújtott hangon a zugolyából.

Swithinnnek rendkívül éles hallása volt, mikor valaki megtámadta.

— Micsoda beszéd ? — mondotta. — Nagyon

is meg tudom ítélni, hogy szép-e az az asszony, akit látok, és csak annyit mondhatok, hogy nem látom azt a fiatal embert, aki méltó volna hozzá; de, úgy lehet — — te — — ismersz olyat, talán — — te — — ismersz.

— Én? — hebegte Hester néni. — Kérdezd Juleytől!

De a szabad levegőn való, meg nem szokott hosszas időzés borzasztóan elálmosította, már jóval azelőtt, hogy kiértek a Robin Hillre; szemét lehunyva hajtotta lovait, s csak teljes életében megszokott testtartása őrizte meg attól, hogy félre nem dőlt a nagy, kövér testével.

Bosinney, ki várta őket, eléjük ment, s mind a hárman együtt léptek be a házba. Elöl ment Swithin, az aranygombu vastag nádbotjával, melyet Adolf adott a kezébe, mert a térde bizonyosan megérezte az egy helyben való hosszas ülést. Vállára vette prémes köpönyegét, hogy védekezhessék a félig kész házban a keresztszél ellen.

— A lépcsőház — mondotta — szép! Igazán nagyuri stílus! Elkelne benne valami szoborféle is! — A kapualjának oszlopai közt, a belső udvar felé tartva, megállt, és kérdően nyújtotta előre a botját.

— Mi akar ez lenni, ez a vesztibül, vagy minek is mondják? — De ahogy egy pillantást vetett a felső világításra, megihlette a felismerés.

— Áh! A billiárdszoba!

Mikor tudtára adták, hogy fedett udvar lesz, növénydíszszel a közepén, Irénhez fordult:

— Növényekre pazarolni ezt? Fogadd meg a tanácsomat és állíttass ide billiárdasztalt!

Irén mosolygott. Már előbb fölemelte fátylát, apácafőkötő módjára kötve át a homlokán, és sötét szemének mosolya most kedvesebbnek tűnt fel Swithinnek, mint bármikor azelőtt. Swithin biccentett. Látta, hogy követni fogja tanácsát.

Nem volt sok mondanivalója a nappali vagy ebédlőszobákról, melyeket a „tágas“ jelzővel irt le, ellenben el volt ragadtatva, amennyire csak a méltósága megengedte, a borospincétől, melybe alászállt a kőlépcső fokain, Bosinney nyomában, ki a lámpát vitte elől.

— Lesz itt helyetek, — mondotta — hat- vagy hétszáz tucatra. Nagyon takaros kis pince!

De mikor Bosinney kifejezte azt a kívánságát, hogy megmutathassa nekik az alantlevő csalitból a házat, Swithin egyszerre megállt:

— Nagyon szép innen a kilátás, — mondotta — nincs valami ülőhelyféléje?

Kihoztak neki egy széket Bosinney sátrából.

— Ti lemehtetek, — mondotta nyájasan — ti ketten! Én itt majd leülök és nézem a kilátást.

Kiült a tölgyfa alá a napra, teljes szélességében és egyenesen, egyik kinyújtott kezét botjának gombján pihentetve, a másikat a térdére helyezve; prémes bundáját kigombolta, lapostetejű kalapja házfedél módjára árnyékolta be arcának sápadt négyszögét. Pillantása nagyon kifejezéstelenül meredt a tájra.

Biccentett nekik, mikor elindultak lefelé a földeken. Igazán nem bánta, hogy egy pillanatra így nyugodtan elgondolkozhatik magában. A levegő enyhe volt, a nap nem túlmelegen tűzött reá; a kilátás oly szép, csodála... A feje kissé félrebillent; gyorsan felkapta és azt gondolta magában: Különös! Alighanem... áh! integetnek neki a domb aljáról! Főlemelte és megmozdította egynéhányszor a kezét. Ezeknek gyors lábuk van... a kilátás csodá... A feje balfelé billent, egyszerre felkapta újra; jobbfelé billent. És úgy maradt: Swithin elszunnyadt.

És ahogy ott aludt, őrszemként a domb tetején, uralkodni látszott ezen a tájon — csodálatosan — mint egy bálvány, melyet az ő Forsyteok

saját külön képfaragója állított oda a pogány időkben, tanúságtevőnek, hogy a szellem uralkodik az anyagon.

És úgy tűnt föl, mintha kisbirtokos őseinek megszámlálhatatlan nemzedékei, melyek minden istenadta vasárnap ott szoktak állni, és kezüket a csipőjükre téve, lelki nyugalommal legeltették szemüket kisdud lánzföldeiken, kik mozdulatlan, szürke szemükkel gondosan rejtették el a világ előtt ösztönszerű hajlamukat az erőszakosságra, a birtokszerzésnek ösztönszerű vágyát — mintha mindezek a megszámlálhatatlan nemzedékek ott ülnének vele együtt a domb tetején.

De ahogy ott szunnyadozott, gyanakvó For-sythe-lelke messze-messze járt, a képzeletnek isten tudja minő őserdejében; nyomon követte azt a fiatal emberpárt, hogy lássa, mit művelnek odalenn abban a csalitban — abban a csalitban, hol a tavasz a nedvek és a feslő bimbók illatában, a temérdek madár dalában s a harangvirág és a himes rét színeiben tobzódik, s hol a nap aranyként akad fenn a fák tetején; hogy lássa, mit művelnek, amint oly szorosan haladnak egymás mellett az ösvényen, mely kettejüknek nagyon is keskeny; amint oly szorosan járnak egymás mellett, hogy folyton érintik egymást; hogy nézze Irén szemepárját, mely két sötét lator módjára kilopja a tavasznak szívét. S a lelke, mint a nő erényének lát-hatatlan őrizője, ott állt mellettük, hogy együtt nézze velük egy vakondok bundás kis tetemét, mely alig egy órája, hogy kimult, s ezüstbarna köntösében még nem tett kárt sem eső, sem harmat; nézte Irén lehajtott fejét és szánakozó szemének szelid pillantását; s annak a fiatalembernek a fejét, mely oly keményen, oly különösen nézett reá. Aztán nyomon követte őket a tisztáson át, hol egy favágó dolgozott, hol a harangvirág le volt taposva, s egy fatörzs megbillenve és megtántorodva dőlt

le elkorhadtt tövéről. Átmászott rajta velük együtt s követte őket a kis erdő széléig, hol egy fölfedezettlen táj kezdődött s hova messziről odahallatszott a kiáltás: Kakuk — kakuk!

Szóttalanul állt meg ott mellettük, és nyomasztóan érezte hallgatásukat. Nagyon különös, nagyon furesa.

Majd ismét visszafelé, mintegy büntudattal, az erdőn át — vissza az irtáshoz, még mindig némán, madárdal közben, mely egy pillanatra sem szűnik és annak a — miféle virágnak is (valami gyógyító fünek) — átható illatában, vissza a fatörzs, amely keresztbedőlt az ösvényen.

És a forsytei lelke látatlanul, nyugtalanul lebegett fölöttük s igyekezett zajt csapni, látta, hogy Irén szép alakja tétován ingadozik a fatörzsön s mosolyogva néz le arra a fiatalemberre, ki oly különösen fénylő szemmel pillant fel reá; no, most megcsuszik — á-áh! elesik, o-oh! és — a mellére omlik; karcsu, meleg teste ölelő karjai közt, a fejét hátraszegi az ajka elől; az megcsókolja; ő visszapattan; amaz felkiált: „Tudnod kell — szeretlek!“ Tudnod kell — csakugyan, szép egy — —? Szerelem! Hah!

Swithin felébredt; oda volt minden bátorsága. Különös ízt érzett a szájában. Hol is van?

Az ördögbe! Elaludt!

Valami újféle levesről álmodott, melynek fodormenta ize van.

A fiatalok — hová lettek csak? Ugy érezte, mintha a ballábát szegekkel és tükkel szurkálnák.

— Adolf!... Nincs itt a gézengúz. A gézengúz elaludt valahol.

Felállt a maga teljes magasságában, szélességében és kövérségében, vállán a bunda. Fürkésző pillantást vetett szét a szántóföldeken s látta éppen közeledni őket.

Irén ment elől; az a fiatalember — minek is csufolják csak — „a kalóz?” — ugyancsak siralmas ábrázattal megy utána; no, bizonyosan megkapta a magáét. Ugy kell neki, minek vitte magával oly messzire, hogy megnézzé a házat! A házat legjobb az előtte levő pázsitról nézni.

Azok látták őt. Swithin kinyújtotta a karját és görcsösen integetett nekik, hogy felbátorítsa őket. De azok megálltak. Miért állnak ott, s beszélnek — beszélnek? Most megint továbbmennek. Bizonyára kapott egy csipős megjegyzést Iréntől, Swithin csöppet sem kételkedett benne, de nem is csuda, mert az ilyen ház — otromba, nagy alkotmány, nem abból a fajtából való, melyhez ő van hozzászokva.

Figyelmesen nézte arcukat az ő sápadt, mozdulatalnul merev vonásaival. Oly furcsán hat az emberre az a fiatalember!

— Sohasem csinál ebből okos dolgot, — mondotta fanyarul és az épületre mutatott; nagyon ujmódi!

Bosinney úgy bámult reá, mintha nem hallotta volna, és Swithin utóbb úgy irta le Hester néninek, hogy „nagyon furcsa egy legény — olyan különösen tud nézni az emberre — a neveletlen fráter!”

Nem mondotta meg, hogy mi adott neki okot erre a váratlan lélektani szösszenetre; lehet, hogy Bosinney előreszökő homloka, pofacsontja és álla, vagy arcának valami éhes kifejezése, mely sehogysem egyezett össze Swithinnek a nyugodt jóllakottságról alkotott fogalmával, ami, úgy mondják, jellemző vonása az igazi gentlemannek.

Felderült, mikor egy csésze teát hallott említeni. Megvetette a teát — Jolyon bátyja teával kereskedett és temérdek pénzt keresett rajta — de oly szomjas volt, s olyan rossz íze volt a szájának, hogy akármit is megivott volna. Szerette volna felvilágosítani Irént erről a szájízéről — Irén oly részvevő lélek — de nem lett volna előkelő dolog

olyasmit tenni. Hátratul a nyelvét a szájpadról és halkán csettintett vele.

A sátor egyik távoli zugában Adolf egy üstre hajolt a macskabajuszával. Aztán egyszerre otthagya az üstöt és kinyomkodta a dugót egy kis pezsgőüvegből. Swithin mosolygott, és, Bosinney felé biccentve, így szólt: „No, maga egy valóságos Monte Cristo!” Ez a híres regény — egyike annak a féltucatnak, melyet olvasott — rendkívüli benyomást tett reá.

Felvette poharát az asztalról s a szeme elé tartotta, hogy megbirálja a színét. Nagyon szomjas volt, de azért nem ivott volna meg akármilyen kotyvalékot. Aztán az ajkához emelve, hörpintett belőle egyet.

— Nagyon kellemes borocska, — mondotta végre s az orra alá tartotta — de nincs olyan, mint az én Heidsieckom!

Ebben a pillanatban ötlött eszébe az a gondolat, melyet később így fejezett ki röviden Timothy előtt: „Csöppet sem csodálnám, ha az a fiatal építész beleszeretett volna Soames feleségébe!”

És ettől a pillanattól fogva a szokottnál is jobban kidülledt kerek, fakó szeme, mikor erre a felfedezésére gondolt.

— Az a fickó, — mondotta Szeptimusznénak — úgy követi Irént a szemével, mint egy kutya — a neveletlen éhenkórász! Nem is csodálom. Elragadó aszony, a női báj példaképe! — Valami meg nem határozható illat, amely körülvette Irént, a félig kifeslett, égő közepű bimbó illata gerjesztette Swithin elméjében ezt a hasonlatot. — De nem voltam bizonyos a dologban, — mondotta — míg nem láttam, hogyan veszi fel a zsebkendőjét.

Smallnénak kigyult a szeme izgatottságában.

— És visszaadta neki? — kérdezte.

— Visszaadta-e? — mondotta Swithin. —

Láttam, hogy benyálazta, mikor azt hitte, hogy nem látom.

Smallné levegőért kapkodott. Sokkal jobban izgatta a dolog, semhogy szólni tudott volna.

— De Irén nem bátorította, — folytatta Swithin. A szava elakadt, s egy vagy két percig oly meredten nézett, hogy Hester nénit úgy megijesztette. Hirtelen eszébe jutott, hogy amikor hazafelé indultak a kocsin, Irén másodszor is kezét nyujtotta Bosinneynak, sőt át is engedte neki... Ő hirtelen a lovai közé suhintott az ostorával, hogy magára vonja minden figyelmét. De Irén hátranézett, és nem is felelt első kérdésére; az arcát sem láthatta sehogy, mert kitartóan lehorgaszította.

Van valahol egy kép, melyet Swithin nem látott soha, egy férfiről, ki egy sziklán ül, s mellette, a csöndes, zöld vízbe merülve, egy vizitündér hanyattfekve, s a meztelen mellén tartva kezét. Arcán elfojtott mosoly: a reménytelen megadás és a titkos gyönyör mosolya. Ahogy ott ült Swithin mellett, Irén is olyanformán mosolyoghatott.

Mikor a pezsgőtől felhevülten, egészen a magáénak hitte, feltárta előtte szívének keserveit: hogy mily titkolt neheztelést érez a klub új szakácsa iránt; mennyire bosszankodik a Wigmore-streeti ház miatt, melynek cudar bérlője fizetéseképtelenné vált, mert kezességet vállalt a sógoráért — mintha az embernek elsősorban nem a maga érdekét kellene a szívéen viselnie; hogy amennyire bántja a sikelsége és a hasogatás, melyet némelykor a jobb oldalában érez. Irén hallgatta, a szeme harmatos volt a szemhéjai alatt. Swithin azt hitte, hogy mély részvéttel gondol a szenvedéseire, és borzasztóan sajnálta önmagát. De azért sohasem érezte magát előkelőbbnek, mint most, ahogy ott ült a vitézkötéssel átgombolt, prémes bundájában, a félrecsapott, magastetejű kalapjában s mellette a szép asszonnyal a bakon.

Igaz, úgy látszott, hogy egy gyümölcsárusnak, ki vasárnapi kirándulásra vitte a babáját, szakasztottan az volt a benyomása önmagáról. Az ipse ott kocogott a szamarával a hintó mellett, s oly peckesen ült a kordéjában, mint egy viaszfigura; az állt épp oly méltóságteljesen pihent vörös keszkenőjén, mint Swithiné a diszes nyakkendőjén. A babája pedig a vedlett boájával, melynek két vége repdesett utána a szélben, igyekezettel majmolta a divathölgyet. A szeretője egy bottal hadonászott, melynek végén egy kis kőcmadzag fityegett, és nagy élethűséggel utánózta Swithin ostorának minden lenge mozdulatát, s olyanforma oldalpillantással forgatta fejét a hölgye felé, mely veszedelmesen hasonlított Swithin őseredeti merev pillantásához.

Ámbár egy darabig nem vette észre az alpári fickó jelenlétét, Swithinnek egyszerre mégis az az érzése támadt, hogy kifigurázzák. Suhintott egyet a kancája oldalára. De a két koci valami fatális véletlen következtében egymás mellett maradt. Swithinnek elvörösödött a puffadt, sárga arca; föl-emelte az ostorát, hogy reácsapjon a gyümölcsárusra, de a gondviselésnek különös beavatkozása megóvta, hogy annyira megfélemedjék a méltóságáról. Az egyik kapuból egy urifogat kanyarodott ki és arra készítette a hintót meg a samaraskordét, hogy szorosan egymás mellett maradjanak, a könnyebbik a két koci közül megbillent és felborult.

Swithin hátra sem nézett. A világért sem állt volna meg, hogy segítsen azon a semmiházin. Ugy kell neki, ha a nyakát szegte!

De nem tehetett volna meg, ha akarta volna sem. A szürkék megbokrosodtak. A hintó jobbra-balra dülöngött s az emberek ijedten kapták fel a fejüket, ahogy elvágtatott előttük. Swithin teljes hosszúságában kinyújtotta két vastag karját s minden erejéből huzta a gyeplőt. A pofazacskói fefuvód-

lak, a két ajka összeszorult, s duzzadt arca sötét-vörösré pirult mérgében.

Irén az ülés korlátjára tette kezét és görcsösen kapaszkodott bele minden újabb zökkenésnél. Swithin hallotta, mikor kérdezte tőle :

— Baj van, Swithin bácsi ?

Swithin pihegve felelte :

— Semmi az egész. Egy kicsit — erősen megy !

— Engem még sohasem ért baleset.

— Ne mozdulj ! — Egy pillantást vetett reá. Irén mosolygott és teljesen nyugodt volt. — Ül nyugodtan, — ismételte Swithin. — Soh'se félj, hazaviszlek !

És minden szörnyű erőfeszítése közben meglepte, mikor hallotta, hogy Irén — oly hangon, mely mintha nem is az ő hangja lett volna — azt feleli :

— *Nem bánom, ha nem is érek haza soha !*

Minthogy a kocsi éppen szörnyet zökkent, Swithinnek torkán akadt a felkiáltás. A lovak most, egy emelkedésnek fordulva, lassították ügetésüket, és végre maguktól megálltak.

— Mikor — így irta le Swithin Timothynak — megfékeztem a lovakat, Irén oly nyugodt volt, mint akár én magam. Uram bocsá' ! úgy viselte magát, mintha nem bánná, nyakát szegi-e, vagy sem ! Hogyan is mondta csak : „Nem bánom, ha nem is érek haza soha !“ — És nádbotjának nyelére támaszkodva, Smallné nem kis ijedelmére hőrögte : — És csöppet sem csodálom, mikor olyan pipogya férje van, mint az a Soames !

Eszébe sem jutott, hogy azon is gondolkozzék, mit csinált Bosinney, mikor ők ketten magára hagyták ; hogy körülfutkosott-e, mint az a kutya, melyhez Swithin hasonlította ; hogy lement-e abba a pagonyba, hol zsendült a tavasz és szólt a kakuk ; lement-e oda, ajkához szorítva Irén zsebkendőjét,

melyből a kakukfű, meg a fodormenta könnyű illata áradt. Ugy járt-e lenn, oly vad és égő fájdalommal a szívében, hogy szeretett volna feljajdulni a fák alatt. Vagy hogy valósággal mit is tett az a fiatalember. Mire Timothyékig jutott, Swithin csakugyan egészen megfeledkezett róla.

NEGYEDIK FEJEZET

James kimegy és maga néz körül

Azok, kik nem ismerik a Forsyte-börzét, talán nem látnák előre azt a nagy kavarodást, mely Irénnek a háznál tett látogatásából támadt.

Mikor Swithin töviről-hegyire elmondotta Timothyéknál az ő emlékezetes sétakocsizásának történetét, egy mákszemnyi kíváncsisággal, a rosszindulatnak némi alig észrevehető nyomával és azzal a valódi óhajtással, hogy jót műveljenek, eljuttatták azt Junehoz is.

És micsoda *szörnyű* dolog, olyat mondani, kedvesem! — így végezte Juley néni — arról a haza nem menésről. Hogyan értette?

Különös mondanivaló volt az egy leánynak. June kinosan pirulva hallgatta végig és hirtelen, rövid kézszorítással, elköszönt.

— Majdnem goromba! — mondotta Smallné Hester néninek, mikor June elment.

A dolognak az adta meg a valódi jelentőségét, hogyan fogadta June a hirt. Kikelt magából. Tehát valami nincs rendben. Különös! Oly jóbarátok voltak, ő meg Irén!

Mindez nagyon is megfelelt annak a sok sugásnak-bugásnak és célozgatásnak, mely nem szünt meg egy bizonyos idő óta. Csak emlékezni kell arra, amit Eufémia mondott el a színházi látogatásukról — Bosinney mindig Soameséknél van? Oh, hogyne!

Hát igen, sokat van ott — a ház miatt! Semmit sem mondtak ki nyíltan. Csak a legnagyobb, a leghatározottabb kihívásra szükséges, valamit nyíltan mondani ki a Forsyte-börzén. Nagyon jól van beállítva az a gépezet; egy célzás, a sajnálkozásnak vagy kételkedésnek legcsekélyebb kifejezése elég, hogy izgalomba hozza a családnak — oly részvételtjes — lelkét. Senki sem szeretne volna, hogy akárkire is baj háruljon ezekből az izgalmaiból — Isten őrizz; a legjobb szándék vezette őket, az az érzés, hogy a család minden egyes tagjának része van a család lelkében.

És alapjában véve sok szíves jóindulat van az oly pletykálkodás mélyén; gyakran nyilvánul meg az részvétlátogatásokban, a társadalmi szokásoknak megfelelően, ami igazi jótétemény a szenvedőknek és vigasztalás az egészségeseknek, kiknek mindig jól esik, hogy valaki olyan valamiben szenved, amiben nekik nem kell szenvedniök. Valóban csak az az óhajlás, mely arra ösztönzi az ujságokat, hogy alaposan szellőztessék a dolgokat, az hozta össze, például, Jamest Small Szeptimusznéval, Szeptimusznét az ifju Miklósékkal, az ifju Miklósékat ki tudja, kivel, és így tovább. Az a nagy társadalmi osztály, melyhez felemelkedik s ezidőszert tartoztak, megkövetelt tőlük bizonyos nyíltságot, s méginkább bizonyos tartózkodást. Ez a kettő együtt kezeskedett a hozzátartozóságukról.

Némelyek az ifjabb Forsyteok közül, nagyon természetesen, érezték és nyíltan ki is jelentették, hogy nem látnak szívesen bármi beavatkozást a saját ügyeikbe; de a családi pletykálkodás láthatatlan delejes árama oly hatalmas volt, hogy semmiképpen a világon nem védekezhettek az ellen, hogy megtudjanak mindent mindenkiről. Ugy érezték, hogy a baj reménytelen.

Egyikük (az ifju Roger) halálmegvető kísérletet tett, hogy felszabadítsa az új nemzedéket azzal,

hogy Timothyt „vén kandur“-nak nyilvánította. De a merény, nagyon helyesen, visszafelé sült el; mert mikor szavai, szájról-szájra adatván, a legtapintatosabb uton Juley néni füléhez jutottak, ez utóbbi felháborodva ismételte meg azokat Roger né előtt, kitől aztán visszakerültek az ifju Rogerhez.

És, végezetül is, csak a fekete bárányok szenvedtek miatta, mint például György, mikor elvesztette minden pénzét a billárdjátékon, vagy mint az ifjabb Roger maga, mikor oly rémesen közel állt hozzá, hogy feleségül vegye azt a leányt, kivel — mint a sutlogók mondták — a természet törvényei szerint már össze volt kötve; vagy megint csak mint Irén, kiről inkább gondolták, mint mondták, hogy veszélyben forog.

Mindez nemcsak kellemes volt, hanem egyben üdvös is. S oly könnyen üzött el akárhány órát Timothy házánál a Bayswater-roadon, akárhány órát, mely máskülönben rideg és nyomasztó lett volna arra a háromra nézve, ki ott lakott; és Timothy otthona csak egy volt a sok száz hasonló között London városában — a gondoktól mentes osztályok semleges egyéneinek otthonai közt, kik kívül esnek a küzdelmeken s ennek következtében a mások küzdelmeiben kell megfélemleniök létjogosultságukat.

A családi pletykázkodás gyönyörűsége nélkül valóban unalmas lett volna ott az élet. Rebesgetések és mesék, kósza hírek, gyanítások — nem azok voltak-e a háznak a gyermekei, oly kedvesek és drágák, mint a gügyögő kis babák, kiket Timothynak és nővéreinek nélkülözniök kellett saját életük útjain? Azokról beszélgetniök majdnem annyit ért nekik, mintha tele lett volna a ház azzal a sok gyermekkel és unokával, kikért ugy vágyódott a lány szívük. Mert ha fér is hozzá kétség, hogy Timothy szíve csakugyan vágyódott-e, mindenestre

kétségtelen, hogy kihozta sodrából, valahányszor új Forsyte-gyermek jött a világra.

Hiába volt az ifjabb Rogernek azt mondanía, hogy: „Öreg kandur!“ — hiába volt Eufemiának fölemelni a két kezét és azt kiáltani: „Oh, azok hárman!“ aztán abba a halk kacajába törni ki, mely mindig azzal a szipitással végződött. Hiába volt, és nem volt valami nagyon kedves tőlük.

A helyzet, amely ezen a ponton, kivált egy Forsyte szemében, különösnek — hogy ne mondjuk: „lehetetlennek“ — tűnhetett fel, bizonyos tényeknek figyelembevételével nem is volt oly különös.

Egyes dolgokat egészen figyelmen kívül hagytak.

Mindenekelőtt, abban a biztonságérzetben, melyet sok jámbor házaselet fejleszt az emberben, tökéletesen megfeledeztek arról, hogy a szerelem nem melegházi virág, hanem vad növény, mely nyirkos éjszakának, egy órai napfénynek szülötte; vad magból sarjadzott, melyet vad szél sodort az ut entén. Vad növény, melyet, ha történetesen kertünk sövényén belül virágzik, virágnak mondunk; ha pedig a falon kívül nyit, gyomnak mondjuk; de akár virág, akár gyom, az illata és a színe mindig vad!

Azonkívül pedig — mert saját életük tényei és alakjai ellenkeztek e felfogás igazságával — a Forsyteok általában nem vették észre, hogy ott, ahol ez a vad növény terem, a férfi meg a nő, csak megannyi moly, mely körülrajongja e sápadt, lángszerű virágot.

Nagy idő múlt el az ifjabb Jolyon meg gondolatlansága óta — fenyegetett a veszély, hogy újra feltámad az a hagyomány, hogy olyan állásu emberek, mint ők, nem lépnek át a sövényen, leszakítani azt a virágot; hogy az ember a maga idején épp oly biztos számíthat a szerelemre, mint a kanya-

róra, és egyszer s mindenkorra könnyű szerrel átesik rajta — mint a kanyarón a vaj és méz enyhítő keverékének segítségével — a házassélet ölen.

Az a Bosinneyről és Soamesnérről szóló híresztelés, azok közt, kiknek fülébe jutott, Jamesre hatott legjobban. Régóta elfelejtette már, hogyan rajongta körül udvarlásának idején, mint vézna és sápadt ifju, gesztenyeszinű pofaszakálával, Emilyt. Régóta kiesett emlékezetéből a Mayfair környékén levő kis ház, melyben házasséletének első napjait élte, vagyis inkább régóta kiestek emlékezetéből amaz első napok, nem pedig az a kis ház; egy Forsyte sohasem feledkezik meg olyan házról, melyen utóbb négyszáz font tiszta haszonnal adott tul.

Régóta kiestek emlékezetéből azok a napok, reményeikkel, aggodalmaikkal és e házasság észszerű voltáról táplált kétségeikkel (mert Emilynek, bár csinos teremtés volt, nem volt semmije, ő pedig megkeresett akkoriban évi kerek ezer fontot), és az a különös, leküzdhetetlen vonzóerő, mely addig-addig hajtotta előre, míg úgy nem érezte, hogy meg kell halnia, ha nem veheti feleségül azt a kecsesen hátrasimuló hajú szőke leányt, kinek két szép karját födetlenül hagyta a testhezálló ruhaderék, kinek elragadó alakját illedelmesen zárta körül valósággal ésbontó körvonalban a köpeny.

James átment a tüzön, de átment az évek folyóvizén is, mely eloltja a tüzet; átélte a legszomorubbát az élettapasztalások közt — elfelejtette azt, hogy mi az, szeretni.

Elfelejtette! Oly régóta felejtette el, hogy elfelejtette azt is, hogy elfelejtette.

És most füléhez jutott az a híresztelés, a híresztelés fiának feleségéről; nagyon határozatlanul, mint valami árnyék a kétségtelenül látható, külső körülmények közt, valószerűtlenül, mint a kísértet,

de, mint a kísértet, szóval ki nem mondható rémségeket hordva magával.

Igyekezett tisztába jönni a dologgal, de nem ment többre vele, mint mikor igyekezett beleélni magát azokba a tragédiákba, melyeket napról napra olvasott az estilapjában. Egyszerűen nem volt rá képes. Semmi sem lehet a dologban. Képtelenség, amit beszélnek. Irén nincs olyan viszonyban Soames-szal, mint kellene, de jó kis teremtés — jó kis teremtés!

Mint az emberek nem jelentéktelen többsége, James is tudott élvezni egy-egy takaros kis botrányt és egészen természetes hangon tudta mondani ilyenkor, megnyalva a száját: „Igen, igen — ő, meg az ifjabb Dyson; úgy hallom, Monte-Carlóban vannak!”

De az efféle dolog jelentőségét — a multját jelenét, vagy jövőjét — sohasem ismerte fel. Valamint azt sem, hogyan, minő kinokból és gyönyörökből támadt, minő lassan dolgozó, ellenállhatatlan végzet ólálkodott a meztelen, néha szennyes, de többnyire csiklandó tények között. Egyáltalában nem volt az az ember, aki gáncsolja, helyesli az efféle dolgokat, aki következtetéseket fűz hozzájuk, vagy mi több, általánosítja az egyes esetet; csak éppen hogy kissé mohón kapta fel az efféle történeteket, tovább is adta, amit elmondottak neki, s oly jóleső érzést okozott az neki, mint egy pohár sherry, vagy valami keserű likőr az ebéd előtt.

De most, hogy egy efféle dolog — vagy talán inkább a hire, a szele — közlőről érintette őt magát, úgy érezte, mintha ködben járna, mely rossz, kellemetlen ízt hagy a szájában, és fojtja a lélegzetét.

Botrány! Botrány, mely bekövetkezhetik!

Csak azzal tudta megrögzíteni és megérteni ezt a szót, hogy folyton ismételte magában. Elfelejtete már azokat az érzelmeket, melyek szükség-

gesek az efféle dolgok fejlődésének, végzetszerűségének vagy jelentésének megértésére; neki egyszerűen már nem ment a fejébe, ő már nem hihette lehetségesnek, hogy az emberek a szenvedélyért veszélybe is dönthetik magukat.

Nevetségesnek tartotta volna feltenni, hogy sok ismerőse közt, kik napról napra bejárnak a Citybe, lebonyolítják ott különböző üzleteiket s üres óráikban részvényeket és házakat vesznek, és ebédelnek és — mint hallja — kártyáznak is, hogy ezek közt akadna olyan is, aki veszélybe döntené magát oly titokzatos, oly kézzel nem fogható valamiért, mint a szenvedély.

Szenvedély! Igen, úgy rémlik, hallotta már hírét, s az efféle életszabályok, mint teszem az, hogy: „Fiatal embert és fiatal asszonyt sohasem volna szabad egymásra bízni“, úgy bevésődtek az emlékezetébe, mint a szélességi fokok a térképbe (mert minden Forsytenak finom érzéke van a realizmus iránt, mikor sziklaszilárd tényekről van szó); de minden egyébre nézve — nos, legfeljebb csak ezt a közszájon forgó szót alkalmazhatná: „botrány“.

Oh! de nincs abban egy igaz szó — nem is lehet, hogy volna. Nem fél semmitől. Irén csakugyan jó kis teremlés. De úgy van az, mikor ilyen motost raknak az ember fejébe. És James ideges lélek volt, azok közül való, kik nem szabadulhatnak az efféle dolgoktól, kiket végtelenül gyötör az előérzet és a habozás. Ha attól félt, hogy elszalaszt valamit, amit egyébként biztosíthatna magának, fizikailag képtelen volt, rászanni magát, míg teljes bizonyosságot nem szerzett magának afelől, hogy tévőázása következtében kárt szenved.

De az életben sokszor jutott olyan helyzetbe, mikor számba sem vette, hogy el kellene határozni magát valamire, s ez is azok közül való volt.

Mit tegyen? Beszéljen róla Soames-szal? Csak

elmérgesitené a dolgot. És, elvégre, nincs a dologban semmi, James egészen bizonyos volt benne.

Az a ház az oka mindennek. Kezdetről fogva nem tetszett neki az a gondolat. Mi szükség volt arra, hogy Soames a vidékre kívánozzék? És, ha már mindenképpen el akarta költeni azt a temérdek pénzt, hogy házat építsen magának, miért nem keresett magának egy elsőrangú embert e helyett a fiatal Bosinney helyett, akiről nem tud senki semmit. Megmondta nekik, mi lesz ennek a vége. És hallotta, hogy a ház szép pénzzel többjébe kerül Soamesnak, mint amennyit reáshánt.

Ez a tény sokkal jobban felismertette Jameszel a helyzet igazi veszedelmét, mint bármi más. Mindig csak a régi történet azokkal a „művész“-ifjakkal. Okos ember szóba sem áll velük. Óva intette Irént is. És tessék, mi lett a dologból!

És Jamesnek most egyszerre eszébe jutott, hogy jó lesz, ha kimegy és maga néz körül. A kellemetlen érzés ködében, mely körülvette lelkét, kimondhatatlan megnyugvására szolgált az a gondolat, hogy kimehet és megnézheti a házat. Ugy lehet, egyszerűen már az az elhatározás, hogy tesz valamit, vagy talán még inkább az a tény, hogy kimegy, megnézni a házat, elég volt neki arra, hogy könnyebbé tegye a lelkét.

Ugy érezte, hogy ha szemügyre vesz egy téglából és vakolatból, fából és kőből épített házat, melyet maga a gyanuba fogott ember épített, mindjárt mélyére lát az Irén körül támadt híreszteléseknek.

Tehát, szót sem szólva senkinek, kocsira ült, kivitette magát a pályaudvarra és felszállt a robinhill-i vonatra. Ott, minthogy a bérkocsi arrafelé ismeretlen fogalom, kénytelen volt gyalogsétára szálni magát.

Lassu léptekkel indult fölfelé a domboldalon, szögletes térde és magasra huzódott válla szánal-

masan hajolt meg, szemét a lábára szegezte, mindamelletts elég jól festett magastetejű kalapjában és testhezálló, hosszú kabátjában, melyet makulátlanul fényessé tett a kiváló gondozás. Emilynek volt arra gondja; azaz, hogy, természetesen, nem neki magának — mert a tekintélyes állású nép nem személyesen gondoskodik az efféléről — hanem ő gondoskodott róla, hogy az inas gondoskodjék róla.

James három ízben is kénytelen volt megkérdezni, hogy merre visz az út; mindannyiszor utánamondotta a kapott utbaigazítást, megkérte emberét, hogy ismétlje meg ő is, aztán utánamondotta még egyszer ő maga is, mert beszédes ember volt, s az ember nem lehet eléggé óvatos, mikor ismeretlen helyen jár.

Nem győzte a kérdezetteknek figyelmébe ajánlani, hogy egy új házat keres; és csakis akkor volt igazán meggyőződve, hogy nem vezették egészen félre, amikor megpillantotta a háztetőt a fák lombjai közt.

A felhős égboltozat olyan volt, mintha egy kimeszelt szoba szürkésfehér menyezete borulna a világra. A levegőben nem volt sem illat, sem üdesség. Ilyen napon még a brit munkások sem igen igyekeznek többet tenni, mint amennyire kötelezve vannak, és a beszélgetésnek anélkül a zsibongása nélkül végezték teendőiket, mely egyébként el szokta üzni a munka gyötrelmeit.

A félig elkészült háznak tág helyiségeiben ingujjas emberalakok dolgoztak szép kényelemmel, és láрма hallatszott, meg-megújuló kalapálás, vasreszelők csikorgása, fűrészelés, talicskák dörömbölése a deszkaállványokon; koronkint halkan vinnyogott a pallérnak kötéllel egy tölgyfagerendához kötött kutyája, olyanforma hangon, mint az üst zümmögése.

Az imént bemetszett ablaktáblák — középen

mindegyikre egy fehér packa mázolva — úgy meredtek le Jamesre, mint egy vak kutya szemei.

És csikorogva és örömtelenül folytatta munkáját az építő mesteremberek kara a szürkésfehér ég alatt. De a feketerigók, melyek féregre vadásztak a most felturt földben, végképen elhallgattak.

James a kavicshalmok közé vette útját — a kocsifeljárót töltötték velük — míg a kapubejáróhoz nem ért. Ott megállt és felvetette a szemét. Ezen a helyen minél kevesebbet láthatott, és azt a keveset is meglátta mindjárt; mégis percekig állt azon a helyen, és ki tudja, mire nem gondolt.

A porcellánkéek szemei meg sem mozdultak a fehér szemöldökei alatt, melyek két kicsiny szarvban hegyeződtek ki; széles szájának hosszú felső ajka egyszer vagy kétszer megrándult a szép fehér pofaszakála közt; látva ezt az aggódó, elmélyedt kifejezést, könnyű volt eltalálni, honnan vette Soames azt a nyugtalanul leselkedő pillantást, mely néha felöltött arcán. James talán azt mondotta magában ilyenkor: „Nem tudom — nehéz az élet.“

Ebben a helyzetében lepte meg Bosinney.

James Bosinney arcára fordította pillantását az égboltozatnak arról a pontjáról, ahol révedezett. Az építész valamiféle humoros megvetéssel nézte.

— Hogy van, Forsyte ur? Eljött, hogy megnézze a saját szemével?

James, mint tudjuk, mindenesetre éppen azért jött s ennek következtében a kérdés fölöttébb kellemtelenül érintette. Mindamellett kezét nyújtotta s reá sem nézve Bosinneyra, így szól:

— Hát ön hogy van?

Bosinney gunyosan mosolyogva engedett neki utat.

James valami gyamsut szimatolt ebben az udvariasságban. — Szeretném előbb körüljárni, — mondotta — hogy lássam, mennyire ment már.

Simára csiszolt kőlapokkal fedett terrász vette körül, két vagy három hüvelyk széles szegélyei, a ház délkeleti és délnyugati oldalát és ferdén levágott éllel végződött a földben, amelyet éppen akkor földtek be gyeppel; James ennek a terrásznak mentén indult körutjára.

— Vajjon mibe került ez? — kérdezte, mikor látta, hogy a terrász a sarkon túl is folytatódik.

— Mit gondol? — kérdezte Bosinney.

— Hogyan tudnám? — felelte James kissé zavarba esve; — úgy két- vagy háromszázba!

— Éppen annyiba!

James éles pillantást vetett reá, de az építész úgy tett, mintha nem venné észre, ugylátszik félreértette.

Mikor a kert ajtajához értek, James megállt, hogy megnézzé a kilátást.

— Ezt el kellene távolítani innen, — mondotta — s a tölgyfára mutatott.

— Gondolja? Azt hiszi, hogy ezzel a fával itt nincs elég kilátása a pénzéért?

James megint gyanakvó szemmel nézett reá — ez a fiatalember nagyon furcsán veszi a dolgokat: — Nos, — mondta hűledező, ingerült hangon — nem tudom, mire kell itt önnek ez a fa.

— Holnap kivágatom, — mondotta Bosinney.

— James megijedt. — Oh, — mondotta — nehogy azt mondja, hogy miattam vágatta ki! Nekem semmi közöm hozzá!

— Nincs?

James izgatottan folytatta: — No, igen, mi közöm volna hozzá? Nem tartozik reám! Tegye a saját felelősségére.

— Megengedi, hogy megemlitsem nevét?

James ijedelme nőttön nőtt. — Nem tudom, miért akarja megemliteni a nevem, — mondotta akadozva; — jobb lesz, ha inkább itt hagyja azt a fát. Elyégre nem az öné!

Elővett egy selyem zsebkendőt és megtörölte vele a homlokát. Bementek a házba. A belső udvar, épp úgy, mint Swithinre, Jamesre sem tévesztette el hatását.

Rengeteg pénzt adhatott ki erre, — mondotta, mikor jó darab ideig szemét meresztve nézte az oszlopokat meg a karzatot. — Vajjon mibe került, felállítani ezeket az oszlopokat?

— Nem mondhatom meg így hamarosan, — felelte elmélyedve Bosinney — csak azt tudom, hogy rengeteg pénzbe került!

— Elképzelhetem, — mondotta James. — Azt hiszem... — Felfogta Bosinney egyik pillantását, s hirtelen elhallgatott. És most már, noha szerette volna tudni, mibe került valami, elnyomta a kíváncsiságát.

Ugy látszott, Bosinney el van határozva, hogy megmutat neki mindent, és ha James nem lett volna olyan nagyon óvatos, alighanem még egyszer megkerültette volna vele a házat. Azonkívül annyira pályázott rá, hogy minél több kérdésre felelhessen, hogy James úgy vélte, jó lesz, résen lennie. A megerőltetés kezdte fárasztani, mert ámbár hosszúra nyult ember létére elég szívos természetűnek lehetett mondani, mégis hevenőtéves volt.

Kezdte bátorságát veszteni, úgy vette észre, semmivel sem jutott közelebb céljához, szemléje közben semmit sem tudott meg abból, amit meg tudni némiképen remélt. Csak éppen hogy még nagyobbra nőtt az idegenkedése és bizalmatlansága ez iránt a fiatalember iránt, ki egészen kifárasztotta udvariasságával, s kinek egész magatartásában most határozottan felismerte a gunyt.

Az ifju ravaszabb, mint hitte, és csinosabb, mint remélte. Van valami nemtörődömség a lényében, amit James, kinek semmi sem volt türethetlenebb az életben, mint a kockázat, vajmi ke-

véssé méltányolt; különös a mosolya is, amellyel éppen akkor lepi meg az embert, mikor legkevésbé várja; aztán a szeme is olyan furcsa. Jamest, mint utóbb mondotta, mindig egy éhes macskára emlékeztette. Ez volt a legjellemzőbb, ami eszébe jutott, mikor Emilyvel beszélgetve, igyekezett leírni azt a sajtászerű elkeseredést, simaságot és gunyt, mely Bosinney lényét tette.

Végre, mikor már mindent látott, amit látni lehetett, kilépett azon az ajtón, amelyen bement; s úgy érezve, hogy mindhiába pazarolta idejét, erejét és pénzét, összeszedte magában egy Forsyte minden bátorságát és élesen a szeme közé nézve Bosinneynek így szólt:

— Azt hiszem, elég gyakran találkozik a menyemmel; mondja, mi az *ő* véleménye a házról? De, ugy-e bár, nem is látta?

Igy szólt, bár tudott mindent Irén látogatásáról — igazán, nem, mintha bármi is lett volna abban a látogatásban, kivéve azt a rendkívüli megjegyzését, hogy „nem bánja, ha nem is ér haza“ — és hallotta a történetet, hogy milyen hatással volt a hír Junera!

Ugy gondolta, hogy ha így veti fel a kérdést, alkalmat ad Bosinneynek, hogy nyilatkozzék.

Az utóbbi sokáig váratott a feleletre, de kietlenül erősen függesztette szemét Jamesre.

— *Igenis*, látta a házat, de nem mondhatom meg önnek, mi az *ő* véleménye.

Bár zavarba esett és érezte kudarcát, James már illendőségből sem hagyhatta abban a dolgot.

— Oh! — mondotta — látta? Bizonyára Soames hozta ide?

Mosolyogva felelte Bosinney. — Oh, nem!

— Hogyan, egyedül jött ide?

— Oh, nem!

— Akkor — ki hozta ide?

— Igazán nem tudom, szabad-e megmondanom, hogy ki.

Jamesnek, ki tudta, hogy Swithin volt, érthetetlennek tünt fel ez a felelet.

— Hogyan! — mondotta hebegve — ön tudja, hogy... — de elhallgatott, mert egyszerre felismerte a veszélyt.

— Nos, — mondotta — ha nem mondja meg, felteszem, hogy nem akarja megmondani! Nekem senki sem mond meg semmit.

Némiképen csodálkozásba ejtve, most Bosinney fordult hozzá egy kérdéssel.

— Mellesleg — így szólt — nem mondhatná meg, jönnek-e ide még többen is önök közül? Szerelném tudni, hogy rendelkezésükre álljak.

— Többen is? — mondotta James zavarba ejtve. — Ki más jönne még? Nem tudok senki másról. Ajánlom magam.

Szemét lesütve, előrenyújtotta kezét, megérintette vele Bosinney tenyerét és megmarkolva esernyőjét éppen a selyem fölött, elinalt a terrász mentén.

Mielőtt befordult a sarkon, hátravetett egy pillantást és látta, hogy Bosinney lassan követi — „a fal mellett sompolyogva“ — jegyezte meg magában, „mint egy nagy macska“. Ügyet sem vetett reá, mikor az ifju megemelte a kalapját.

A kocsifeljárón tul, mikor már nem láthatták, még jobban meglassította lépteit. Nagyon lomhán, görnyedtebben, mint mikor jött, soványan, éhesen és csüggetegen tette meg útját vissza az állomáshoz.

A kalóz, látva, hogy mily szomorúan megy haza, talán mégis sajnálta, hogy ugy bánt az öreg emberrel.

ÖTÖDIK FEJEZET

Soames és Bosinney levelet váltanak

James nem szólt semmit a fiának a háznál tett látogatásról ; de egy reggel, mikor alkalma volt elmenni Timothyhoz valami csatornaépítés miatt, melyre az egészségügyi bizottság kötelezte öccsét, említést tett róla.

— Nem rossz ház, — mondotta. — Lehet belőle csinálni valamit. Az az ember ügyes a maga dolgában, bár azt, hogy mibe fog kerülni Soamesnak, mire elkészül vele, maga sem tudja.

Forsyte Eufémia, ki történetesen ott volt a szobában — azért jött, hogy kölcsön kérje nagytiszteletű Scoles urnak „Szenvedély és megnyugvás” című legutóbb megjelent elbeszélését, mely oly kapós egy könyv — beavatkozott a beszélgetésbe.

— Láttam tegnap Irént az áruházban ; nagyon kellemesen beszélgettek el Bosinney urral a fűszer-áru-osztályban.

E szavakkal egyszerűen egy oly jelenetet hozott szóba, mely valóban mély és bonyolult hatással volt reá. Felszaladt az egyházi és kereskedelmi szövetkezet selyemáru-osztályába, — ez az intézmény, mely a szállítás előtt való készfizetés alapján csak óvadékkal biztosított személyeket vesz fel tagjai közé, bámulatos berendezkedésével a lehető legkiváncsabb bevásárlóhely volt a Forsyteok

számára — hogy egy-egy darab prunella-selymet vegyen az anyjának, ki lent várt reá a kocsijában.

Mikor átment a fűszeráru-osztályon, kellemetlenül vonta magára a figyelmét egy nagyon szép nőalak, melyet csak hátulról látott. Oly elragadóan arányos, oly egyensúlyozott termét volt s oly kitűnően volt öltözve, hogy Eufémia ösztönszerű tisztességérzete mindjárt résen állt; inkább sejtések alapján, mint tapasztalatból tudta, hogy az ily külső vajmi ritkán jár együtt az erénnyel.

Sejtelmei szerencsére beigazolódtak. Egy fiatalember, a gyógyszeráru-osztályból jövet, lekapta a kalapját és megszólította a hátulról fel nem ismert hölgyet.

Eufémia csak most látta, hogy kivel van dolga; a hölgy minden kétséget kizárólag Soamesné volt, a fiatalember pedig Bosinney ur. Gyorsan elrejtőzködött egy doboz tuniszi datolya vásárlása közben, mert csomaggal teli kézzel mindenáron kerülni akarta a kellemetlen találkozást a reggel forgalmas órájában, s így akaratlanul is érdeklődő tanuja volt kisded találkozásuknak.

Soamesnének máskor kissé halovány arca gyönyörűen kiszínesedett, Bosinney urnak pedig sajátyszerű, bár egyébként megnyerő volt az egész viselkedése (ugy vette észre, hogy meglehetősen előkelő külsejű férfit, azt a nevet pedig, hogy: „kalóz“, mellyel György ruházta fel — mely nincs minden regényesség nélkül — egészen kedvesnek tartotta). Bosinney ur védekezni látszott. Bizonyos, hogy oly komolyan beszéltek, vagyis inkább Bosinney ur beszélt komolyan, mert Soamesné nem szólt sokat — hogy meggondolatlanságukban megakasztották a forgalmat. Egy nyalka öreg tábornok, ki a szivarárusítóhelyre akart menni, kénytelen volt megkerülni őket, s mikor történetesen felpillantott és meglátta Soamesné arcát, tényleg kalapot emelt, a vén bolond! Ilyenek a férfiak!

De különösképen nyugtalanította Eufémiát Soamesné szeme. Egyetlenegyszer sem pillantott Bosinney urra, míg el nem ment, mikor aztán utána nézett. És, oh, az a pillantás!

Sok aggodó gondolattal emlékezett Eufémia arra a pillanatra. Minden tulzás nélkül szólva, sértette a sötét, epedő légységével, mert a dolognak egészen olyan színe volt, mintha szeretle volna visszahívni, hogy visszavonjon valamit, amit mondott.

Oh, voltaképen ideje sem volt reá, hogy mélyebben foglalkozzék a dologgal, éppen mikor azt a prunella-selymet tartotta a kezében; nagyon *intriguálta* — nagyon! — Csak éppen biccentett Soamesnének, mert értésére akarta adni, hogy látta; és utóbb, mikor szóba hozta a dolgot meghitt barát-nője, Francie (Roger leánya) előtt, bizalmasan hozzátette még: „Nem úgy volt-e, mint akit éppen rajtakaptak?...“

James nagyon idegenkedett attól, hogy első szóra hitelt adjon olyan ujdonságoknak, melyek megerősítik a saját kinzó sejtelmeket és mindjárt a szavába vágott.

— Oh, — mondotta — bizonyára falikárpitot választottak.

Eufémia mosolygott.

— Az élelmiszer-osztályban? — mondotta szeliden és felvéve az asztalról a „Szenvedély és megnyugvás“-t, hozzátette: — Hát kölcsönadod, édes nénikém? Pá! — és elment.

James majdnem mindjárt követte. Későn volt már.

Mikor belépett a Forsyte, Bustard és Forsyte irodájába, ott találta Soamest, ki a forgószekén ült és egy periraton dolgozott. Röviden jóreggelt kívánt atyjának és elővéve a zsebéből egy borítékot, így szólt:

— Olvasd el, talán érdekel.
James elolvasta, amint következik :

Sloane Street, 309 d, május 15.

Kedves Forsyte !

Minthogy háza, ami az építkező részt illeti, készen áll, kötelességeimnek, mint építész, eleget tettem. Ha reám vár a diszítés munkája is, amire, kívánsága szerint, késznék nyilatkoznom, kérem figyelembe venni, hogy szabadkezet kell engednie nekem.

Ön sohasem fordul meg nálam anélkül, hogy ne javasolna olyasvalamit, ami ellentétben áll terveimmal. Itt van öntől három levelem, mindegyik olyan cikket ajánl, melyet alkalmazni sohasem jutott volna eszembe. Tegnap délután itt volt atyja is, ki újabb értékes javaslatokkal állt elő.

Kérem tehát, határozza el, kívánja-e, hogy vállalam a belső diszítést, vagy visszavonuljak-e, amit egyébként legjobban szeretnék magam is.

De legyen vele tisztában, hogy, ha tőlem kívánja a belső diszítést, magam intézem azt bármily néven nevezhető beavatkozás kizárásával.

Ha én vállalom a dolgot, teljesen magam akarom végezni, de akkor teljes szabadkezet tartok fenn magamnak.

Hive :

Bosinney Fülöp.

Hogy ennek a levélnek mi volt a pontos és közvetlen indító oka, természetesen bajos megmondani, bár nem lehetetlen, hogy Bosinneyt hirtelen fellázította az a helyzet, melybe Soamessal szemben jutott, és ez indította elhatározására. Az

a helyzet, mely ősidőktől fogva szembeállítja a művészetet a gazdagsággal; mely oly bámulatosan van összefoglalva ebben a mondatban, mely Tacitus legjobb mondataival állítható egy sorba:

KESERŰ TAMÁS

feltaláló.

TELEKES BALÁZS

tulajdonos.

— Mit felelsz neki?

Soames hátrafordította a fejét:

— Még nem határoztam el, — mondotta, és tovább dolgozott a periratán.

Egyik ügyfelét, ki többrendbeli építkezést végeztetett oly telken, mely nem volt az övé, váratlanul és a legsürgetőbb formában felhívták, hogy távolíttassa el azokat az épületeket. Ámde Soames, a tények alapos áttanulmányozása után, megtalálta a kibontakozás lehetőségét, és azt igyekezett bebizonyítani, hogy ügyfele hivatkozhatik olyasmire, amit a birtoklás jogcímének szoktak tartani, és ám-bár nem fér hozzá kétség, hogy a telek nem az ő tulajdona, mégis van jogcíme reá, hogy birtokában tartsa, tarthatja is, és e felfogásának megfelelően most akarta lehetővé tenni a módját, hogy — mint a hajósok szokták mondani: — „ugy cselekedjék“.

Soames ismeretes volt a jó tanácsairól. Az emberek azt szokták róla mondani: „Menjen csak az ifjabb Forsythehoz; körmönfont fickó az!“ — s ő nagyra értékelte ezt a hírnevét.

Veleszületett szófukarsága nagy előnyére volt. Semmi sem alkalmasabb ennél, hogy az emberek, s különösképen a gazdag emberek közt (Soamesnak nem voltak más ügyfelei) azt a benyomást keltse róla, hogy megbízható ember. Már pedig Soames az volt. Hagyomány, megszokás, nevelés,

öröklött tehetség, veleszületett óvatosság, mind összehatalmalkoztak arra, hogy szilárd hivatásbeli tisztességet formáljanak, mely már abból az okból is ellenállt minden kísértésnek, mert ösztönszerűen került minden kockázatot. Hogyan eshetett volna el, mikor a lelke irtózott minden oly körülménytől, mely lehetővé teszi, hogy az ember elessék — nem eshetik el az, aki a földön fekszik!

És az a sok-sok Forsyte, ki (a feleségtől a vizjogig) mindennemű tulajdonra vonatkozó ügyleteiben hasznát vehette egy megbízható ember szolgálatainak, megnyugtató és előnyös dolognak tartotta, ha Soamesra bizza dolgát. Az a kis elbizakodottság, ami benne volt, a precedensek látszólagos hajszásával egyetemben, szintén mellette szólt. Nem szokta elbizni magát az, aki nem tud valamit!

A valóság szerint ő állt az iroda élén, mert James, bár még majdnem mindennap bejárt, hogy körülnézzen, alig tett mást, mint hogy keresztbevetve lábát, ott ült székén, összezavart már elintézett dolgokat, aztán elment. Bastard, a másik társ pedig szegény ördög volt, ki ledarált egy jó csomó munkát, de a véleményére nem volt kíváncsi senki.

Soames tehát rendületlenül írta tovább a perirátát. De azért henye dolog lett volna, azt mondani, hogy kellemesen érezte magát. Az a nyomasztó érzése volt, hogy valami veszély fenyegeti, mely egy bizonyos idő óta nem hagyja nyugton. Igyekezett ezt valami fizikai oknak tulajdonítani, — a mája lesz az oka, gondolta, — pedig tudta, hogy semmiképen sem az.

Az órájára nézett. Negyedóra múlva ott kell lennie a New Colliery Companynek — Jolyon bácsi egyik vállalatának — közgyűlésén. Találkozni fog ott Jolyon bácsival és mond neki valamit Bosinneyről — még nem határozta el, hogy mit, de mond valamit; — az az egy bizonyos, hogy nem felel addig arra a levélre, míg nem találkozott

Jolyon bácsival. Felállt és gondosan eltette perirátának fogalmazványát. Azután bement egy kis sötét fülkébe, bekapcsolta a világosságot, megmosta a kezét egy darab barna windsori szappannal és megtörölközött. Aztán megkefélte a haját, különös gondot fordítva a választékára, lecsavarta a világosságot, vette a kalapját, s kijelentve, hogy félháromra visszajön, elment az irodából.

Nem volt az messze a New Colliery Company irodahelyiségeitől, az Ironmonger-lanetől. A társulat mindig ott tartotta a közgyűlését, nem úgy, mint más, nagyralátóbb társulatok, melyek mindig a Cannon Street Hotelt választják közgyűléseik színhelyéül. Az öreg Jolyon már előre szembehelezkedett a sajtóval. Mi köze van a nyilvánosság* -nak — mondotta — az ő vállalataihoz!

Soames pontosan óraütésre érkezett, és elfoglalta helyét az asztalnál, hol hosszú sorban ültek az igazgatók, mindegyik a saját tintatartója mögött, szemközt a részvényesekkel.

A sornak közepén az öreg Jolyon ült gőgösen hátradőlve a feketé, szorosan összegombolt hosszú kabátjában és fehér bajuszával, s keresztberakta ujjahegyeit a felügyelőbizottság jelentésének és számadásainak egyik nyomtatott példányán. A jobboldalán — mindig kissé nagyobb magánál — a titkár, a „Down-by-the-starn“ Hemmings; szép szemében tulbánatos mélaság fénylett; acélszürke szakállával, melyből szomorúság áradt, mint mindenből ezen az emberen, azt a benyomást keltette, hogy tulfekete az a nyakkendő, mely alatta sötétlik.

Az alkalom mindenesetre fájdalmas volt, csak hat hete mult, hogy megjött a távirat, a bányaszakértő Scorriertől, ki magánküldetésben járt a bánya területén, jelentve, hogy főfelügyelőjük, Pippin, öngyilkosságot követett el, s két évi aggasztó hallgatása után levelet hagyott hátra az igazgatóságnak. Ez a levél most ott hevert az asztalon, azzal a ren-

deltetéssel, hogy felolvassák a részvényeseknek, kiket természetesen tájékoztatni kellett minden eseményről.

Hemmings sokszor mondotta Soamesnak, hátravetve kabátjának szárnyait a kandalló előtt:

— Amit a részvényeseink nem tudnak az ügyeinkről, azt nem érdemes tudni. Elhiheti, Soames ur.

Egy alkalommal, mikor Jolyon bácsi is jelen volt, kellemetlen kis eset maradt meg Soames emlékezetében. Nagybátyja élesen pillantott fel és így szólt: — Ne mondjon olyan ostobaságot, Hemmings! Ugy érti, hogy amit *azok* tudnak, azt nem érdemes tudni! — Az öreg Jolyon gyűlölte az üres fecsegést.

Hemmings, ádáz pillantással, és egy idomitott uszkar mosolyával, mesterkéltén kacagott fel s így felelt:

— Igazán, kitünő, uram — igazán, elsőrendű. A kegyed bácsija csak nem tagadhatja meg magától a tréfát!

A legközelebbi alkalommal, mikor találkozott Soamessal, megragadta az alkalmat, hogy így szóljon hozzá: — Nagyon öregszik már az elnökünk — nem tudok vele megértetni egyes dolgokat; s oly makacs — de mit várjon az ember attól, kinek olyan álla van, mint neki?

Soames biccentett.

Mindenki tudta, hogy Jolyon bácsi álla kész biztosíték. Ma nyugtalannak látszott, pedig a közgyűlési ábrázatát öltötte magára; ő (Soames) hátrározottan beszélni akar vele Bosinneyről.

Az öreg Jolyontól balra a kis mister Booker foglalt helyet, s ő is közgyűlési arcot öltött, mintha valami különösen szelidlelkű részvényest kémlelne. Ő mellette a siket igazgató ült, szigorú redőkkel a homlokán; és a siket igazgató mellett, megint, az öreg mister Bleedham, nagyon szeli-

den, s olyan embernek az ábrázatával, aki nagyon is tisztában van saját értékével, bár tudja, hogy az a barna papirosba kötött csomag, melyet mindig elhoz magával a közgyűlési terembe, ott van elbujtatva a kalapja mögé (egyike mögé amaz ódivatu, egyenes karimájú kobakkalapoknak, melyek oly nagyon illenek a nagyon széles nyakkendőhöz, a simára borotvált ajakhoz, az üde archoz és a kacér kis fehér pofaszakállhoz).

Soames mindig jelen volt a közgyűlésen; helyesebbenek látták, ha ott van, mert hátha „előfordul valami!” Körüljártatta pillantását szokott fennhéjázó, zárkózott módja szerint a terem falain, hol a bánya és a kikötő vázlatrajzai békés együtt-létben függtek egy nagy fényképfelvétellel az aknák egyikéről, mely egy különösképen nem jövedelmezőnek bizonyult bányába vitt le. Ez a fényképfelvétel — az örök gunnyal kísért üzleti vállalkozás tanuja — állandóan megóvta helyét a falon, mert az igazgatók kedvenc, de életképtelen báránycájának volt képmása.

És most felállt az öreg Jolyon, hogy előterjessze az évi jelentést és a számadásokat.

Jupiteri fenséggel palástolva azt az ellenséges érzést, mely ott gyökerezik minden igazgatónak lelke mélyén a részvényeseivel szemben, nyugodt pillantással nézett a szemük közé. Soames hasonlóképen cselekedett. Ismerte látásból a többségüket. Ott volt az öreg Scrubsole, ki mindig azért jött, hogy, mint Hemmings szokta mondani, „megutáltassa magát”, egy vörösképu, kiálló pofacsontu vén fickó, kinek arcáról ordított az összeférhetetlenség, s aki a roppantul nagy laposfedelű kalapját a térdén tartotta. Aztán a nagytiszteletű mister Boms, ki mindig bizalmi nyilatkozatot indítványozott az elnöknek, amelyben változatlanul kifejezte az elményét, hogy a társulat nem mulasztotta el buzditani alkalmazottait hogy legyenek erősebb és jobb

angol-szász hazafiak (a nagytiszteletű ur nem tagadta meg rendjének erősen imperialista törekvéseit). Üdvös szokása volt, hogy azután gomblyukon fogta az igazgatók valamelyikét s megkérdezte tőle, mit gondol, jó lesz-e, rossz lesz-e a jövő esztendő : hogy aztán a kapott válasz értelmének megfelelően a legközelebbi két héten belül vegyen, vagy eladjon három részvényt.

És képviselve volt a hadsereg, O'Bally őrnagy személyében, kinek okvetlenül fel kellett szólalnia, ha másért nem, azért, hogy pártolja a könyvvizsgálónak újból való megválasztását, s ki olykor egészen komoly megdöbbenést keltett azzal, hogy kivette a felköszöntőt — vagyis inkább az indítványt — egyeseknek kezéből, kiket apró papírszeletekkel tiszteltek meg, amelyekre az említett indítványok voltak reájegyezve.

Ezekből állt a társaság, s még négy, vagy öt komoly, csöndes részvényesből, akikkel Soames még rokonszenvezhetett, mert üzletemberek voltak, kik szívesen tartották szem előtt érdekeiket, anélkül, hogy nagy hühhöt csaptak volna a dologból — jóra való, derék emberek, kik minden istenadta nap bejárnak a Citybe — este pedig hazamennek a derék, jó feleségükhöz.

A derék, jó feleségükhöz ! Volt valami ebben a gondolatban, ami ki nem mondható nyugtalansággal töltötte el újra Soames lelkét.

Mit mondjon a nagybátyjának ? Mit feleljen arra a levélre ?

— ... Ha a részvényesek valamelyike bármi felvilágosítást óhajt, szívesen válaszolok kérdésére. — Halk koppanás. Az öreg Jolyon az asztalra ejtette a jelentést és az évi számadásokat, és ott állt, mutató- és hüvelykujja közt forgatva aranykeretű szemüvegét.

Egy mosoly árnyéka jelent meg Soames arcán. Jó lesz sietniök a kérdéseikkel ! Ismerte már nagy-

bátyjának módszerét (az ideálist), mikor így szólt váratlanul: „Eszerint ajánlom az évi jelentés s a mérleg jóváhagyását!” Sohasem szabad engedni, hogy lélekzethez jussanak — a részvényesek, hihedtek arról, hogy pazarul bánnak az idővel!

Nagy fehérszakálu férfiú állt fel, az arca sovány, a vonásai csupa elégedetlenség:

— Azt hiszem, elnök ur, szabad kérdést tennem a mérlegben szereplő 5000 font sterlinges tértelt illetőleg. „Elhunyt felügyelőnk (fanyarul nézett körül) özvegyének és családjának”, ki — hm — oly meggondolatlanul (meggondolatlanságot mondok) öngyilkosságot követett el, oly időben, mikor szolgálatainak a legnagyobb értéke volt a társulatra nézve. Elnök ur megállapította, hogy szerződése, melyet oly szerencsétlen módon rövidített le a saját kezével, öt esztendőre szólt, amelyből csak egy év telt le — én...

Az öreg Jolyon türelmetlen mozdulatot tett.

— Bátor vagyok azt a kérdést intézni elnök urhoz, vajjon ez az összeg, melyet a társulat fizet, vagy a javaslat szerint fizetnie kellene, azokat az érdemeket jutalmazza-e meg, amelyeket — hm — az elhunyt szerzett, vagy pedig azokat-e, melyeket szerzett volna, ha nem követ el öngyilkosságot?

— A tett szolgálatokat ismeri el, melyeknek értéke, mint valamennyien tudjuk, — ön épp úgy, mint bárki közülünk — jelentékeny volt a társulatra nézve.

— Ebben az esetben, uram, csak annyit mondhatok, hogy ha az eddig tett szolgálatokról van szó, az összeg tulságos.

A részvényes leült.

Az öreg Jolyon várt egy másodpercig, aztán így szólt: — Indítványozom, hogy az évi jelentés, meg...

A részvényes újra felállt: — Szabad-e kérdeznem, vajjon az elnökség figyelembe vette-e, hogy

nem a saját pénzéről van szó — nem habozom kijelenteni, hogy ha az ő pénzük volna . . .

Egy másik, gömbölyű, megátalkodott képű részvényes, kibén Soames az elhunyt felügyelő sógorára ismert, felállt és melegen szólt : — Nézetem szerint, uraim, az összeg nem elég nagy !

Erre felugrott helyéről a nagytiszteletű mister Boms. — Ha szabad ily kifejezéssel élnem, — mondotta — szeretném azt mondani, hogy az elhunyt — hm — az a ténye, hogy öngyilkosságot követett el, minden bizonnyal igen nagy sullyal — *igen* nagy sullyal esik latba a mi érdemes elnökünk szemében. Nem kételkedem benne, hogy a dolog úgy is áll, mert — a magam nevében mondom, de azt hiszem, a jelenlevők mindegyikének nézetét fejezem ki (halljuk, halljuk) — nagy bizalommal viseltetünk elnökünk személye iránt. A jótékonyság, remélem, megfelel mindnyájunk érületének. De bizonyosak vagyunk benne (szigorú pillantást vetett a néhai felügyelő sógorára), hogy valami uton-módon, valami írásba foglalt kijelentéssel, vagy talán még inkább az összegnek csökkentése által számot vet komoly helytelenítésünkkel, hogy oly sokat ígérő és értékes élet ily szentségtelen módon távolított el a működésnek abból a köréből, melyben úgy a saját érdekei, mint — ha szabad ezzel a kifejezéssel élnem — a *mi* érdekeink is parancsolóan követelték, hogy tovább éljen. Nem lehet — nem : nem szabad — istápolnunk minden emberi és vallásos kötelességnek ily súlyos semmibebevését.

A nagytiszteletű gentleman újra elfoglalta helyét. Az elhunyt felügyelő sógora újra főlemelkedett : — Állók, — így szólt — amellet, amit mondtam ; az összeg nem elég nagy !

Az első részvényes közbevágott : — Tagadom a jutalmazás jogérvényét. Nézetem szerint ez a jutalom nem jogérvényes. A társulat jogtanácsosa

jelen van, azt hiszem, szabad kikérnem véleményét ebben a kérdésben.

Minden szem Soames felé fordult. Történt valami !

Ajkát összeszorítva és hidegen állt fel Soames, idegei reszkettek, figyelme elszakadt végre a gondolatoknak attól a felhőjétől, mely elsötétítette lelkének egét.

— A pont — mondotta halk, vékony hangon — semmiesetre sem világos. Minthogy a jövőben való jutalmazásra nincs lehetőség, kétséges, hogy a jutalom folyósítása megfelel-e a szigorú törvényességnek. Kivánságra ki lehet kérni a bíróság véleményét.

A felügyelő sógora összeráncolta homlokát és nyomatékos hangon így szólt : — Nem kételkedünk benne, hogy ki lehetne kérni a bíróság véleményét. Szabad megtudnom a nevét annak az urnak, aki ezt a meglepő közlést tette ? Forsyte Soames ur ? Vagy ugy ! — Sokatmondó pillantást vetett Soamesről az öreg Jolyonra.

Pirosság futott át Soames halovány arcán, de a fölény nem tűnt el róla. Az öreg Jolyon reászegte szemét a felszólalóra.

— Ha — így szólt — az elhunyt felügyelő sógorának nincs több mondanivalója, indítványozom a mérleg és az évi jelentés . . .

De ebben a pillanatban felállt egyike annak a csöndes és egykedvű öt részvényesnek, kik felébresztették Soames rokonérzését. Így szólt :

— Ellenzem az egész indítványt. Azt kívánják tőlünk, hogy részvétellel legyünk annak az embernek felesége és gyermekei iránt, kik, mint ön mondja, szívvel-lélekkel ragaszkodtak hozzá. Lehet, hogy ugy van ; engem nem érdekel, hogy ugy van-e, vagy sem. Elvből tiltakozom az egész dolog ellen. Itt az ideje, hogy szembehelyezkedjünk az ily érzelgős jótékonykodással. Tönkremegy rajta az or-

szág. Tiltakozom az ellen, hogy az én pénzből elégítsék ki ezeket az embereket, kik semmit sem tettek, hogy érdemet szerezzenek reá. Tiltakozom *in toto*; ez nem üzlet. Az én indítványom tehát oda-irányul, hogy adjuk vissza az igazgatóságának a mérleget és az évi jelentést, kérve módosításukat oly értelemben, hogy töröljék az egész adományt.

Az öreg Jolyon állva maradt, míg az a rendületlen, nyugodtvérű ember beszélt. A felszólalás visszhangot keltett a szivekben, mert hangot adott az erős emberek által amugy is lámogatótt mozgalomnak az ellen a bőkezűség ellen, melyet a társadalom érzékű tagjai akkortájt kezdettek már megsókalni.

E szavak, hogy: „ez nem üzlet“, nem tévesztették el hatásukat az elnökségre sem; a lelke mélyén mindenki érezte, hogy valóban nem az. De ismerték az elnök zsarnoki természetét és makacsságát is. Ez maga is érezhette magában, hogy csakugyan „nem üzlet“; de kötve volt saját előterjesztéséhez. Vajjon meghátrál-e? Nem tartották valószínűnek.

Mindenki feszülten várt. Az öreg Jolyon föl emelte a kezét; a hüvelyk- és a mutatóujja közt függő szemüveg alig észrevehetőleg, mintegy véstjósloán reszketett.

A rendületlen, nyugodtvérű részvényeshez fordult.

— Ön, ki tudja, mily bátor lélekkel viselkedett elhunyt felügyelőnk a telepünkön előfordult bányalégrobbanás alkalmával, komolyan kívánja-e tőlem, hogy szavazásra bocsássam azt a módosító indítványt?

— Kivánom.

Az öreg Jolyon megtette.

— Támogatja valaki ezt az indítványt? — kérdezte és nyugodtan körül nézett.

És Soames, a nagybátyjára nézve, érezte most,

hogy az akaraterőnek mily hatalma van ebben az öregemberben. Senki sem moccant. Az öreg Jolyon keményen nézett a szeme közé a rendületlen, nyugodtvérű részvényesnek, és így szólt:

— Indítványozom tehát, hogy „a közgyűlés fogadja el és tegye magáévá az évi jelentést és az 1887-iki zárószámadást“. Támogatják az indítványt? Azok, kik mellette szavaznak, aláírják a szokott módon. Az ellenzők — nem. Elfogadtatott. A következő tárgy, uraim...

Soames mosolygott. Bizonyos, hogy Jolyon bácsi tudja kezelni az embereit!

De a figyelme most visszatért Bosinneyhoz. Különös, hogy ez az ember ott kísért gondolataiban még az üzletnek szánt óráiban is.

Irének a háznál tett látogatása... de abban nincs semmi, ha csak az nem, hogy megmondhatta volna neki; de hát igaz, hogy Irén sohasem mond el neki semmit. Napról-napra hallgatagabb, érzékenyebb. Oly sóváran kívánta Soames, hogy bár készen volna az a ház, ők pedig benne laknának, messze Londontól. A város nem való Irénnek; nem elég erősek az idegei. És az a külön-szoba-léboly újra kísért!

A gyűlés oszladozott. Az elvesztett akna fényképe alatt a nagytiszteletű Boms ur gomblyukon fogta Hemmingset. A kis mister Booker ádáz mosolyra vonta össze tüskös szemöldökeit és néhány elköszönő szót kiáltott oda az öreg Scrubsolenak. Ez a két ember úgy gyűlölte egymást, mint az élő mérget. Egy kátrányszerződésről volt szó köztük, melyet a kis mister Booker az öccsének szerzett meg a társulattól, az öreg Scrubsole kijátszásával. Soames Hemmingstől hallotta ezt, ki élt-halt a pletykáért, különösképen, ha az igazgatóira vonatkozott, kivéve mindenesetre, az öreg Jolyont, kitől rettegett.

Soames résen állt. Mikor az utolsó részvényes

is eltűnt az ajtón, közeledett nagybátyjához, ki éppen fejére tette a kalapot.

— Beszélhetnék egy percig Jolyon bácsival?

Nem egészen bizonyos, hogy mit remélt Soames ettől a beszélgetéstől.

Nem szólva arról a kissé titokzatos félelemről, amelyet az öreg Jolyon a filozófiai hajlamával, avagy talán — mint Hemmings kétségtelenül mondotta volna — az állával keltett általában a Forsyteok közt, volt és mindig is volt valami éles ellentét ez ifjabb és idősebb férfiu közt. Ott settenkedett az abban a száraz modorban, mellyel köszöntötték egymást, egymásra tett leplezetlen célzásaikban, és, ugy lehet, az öreg Jolyonnak a fiatalember csöndes makacsságát illetőleg (ő inkább „csökönyösség”-nek mondotta) tett megfigyeléséből s abból a titkos kétségéből eredt, hogy képes volna-e a maga módján zöld ágra jutni vele.

Ez a két Forsyte, sok tekintetben valódi ellentétben egymásnak, meg volt áldva, mindegyik a maga módja szerint — s nagyobb mértékben, mint a család többi része — az okos és biztos üzleti belátásnak azzal a főfontosságu adományával, mely fokmérője az ő nagy társadalmi osztályuknak. Mindegyikben megvolt a képesség arra, hogy egy kis szerencsével és megfelelő alkalommal nagy karriért csináljon; mindegyikükből válhatott volna jó pénzember, nagy vállalkozó, államférfiu, bár az öreg Jolyon bizonyos kedélyhangulatban — talán egy szivar vagy a Természet hatása alatt állva — hajlandó lett volna, ha nem is lenézni, de mindenesetre kétségbevonni a saját kiemelkedő helyzetét, amit Soames, ki sohasem szivarozott, a maga személyére vonatkozólag nem tett volna meg.

Azonkívül az öreg Jolyon lelkében mindig ott sajgott az a titkos fájdalom, hogy James fia — azé a Jamesé, kit mindig oly senkinek tartott, a siker ösvényeit járja, holott az ő fia...!

S ami a fő, — mert ő sem állt jobban kívül a családi pletyka kisugárzásán, mint bármelyik más Forsyte — most fülébe jutott a Bosinneyra vonatkozó beljós, nyugtalanító hír, s a legérzékenyebben érezte sebezve büszkeségét.

Ingerültsége, fölöttébb jellemző módon, nem Irén, hanem Soames ellen fordult. A gondolat, hogy unokaöccsének felesége (miért nem vigyázott reá a fickó jobban — óh, mily igazságtalanság! — mintha Soames jobban is vigyázhatott volna), elcsábíthatja June vőlegényét, elviselhetetlenül megálázó volt reánézve. És látva a veszedelmet, nem palástolta el, mint merő ideggyengeségből James, hanem tágabb látókörének megfelelően felismerte, hogy nincs benne lehetetlenség; van valami különösen vonzó Irén lényében!

Sejtette valamennyire, mi lesz a tartalma Soames közlésének, ahogy elhagyták együtt az üléstermet s kiléptek a Cheapside utcai zajába és forgalmasságába. Jó darab ideig szótlanul mentek egymás mellett, Soames az ő óvatos, illegő-billegő lép-teivel, az öreg Jolyon pedig egyenes tartással és hanyagul sétapálcának használva az esernyőjét.

Mihamarább egy aránylag csöndes utcába fordultak be, mert az öreg Jolyont egy másik ülésre, a Moorgate-street felé vitte útja.

Soames ekkor, föl sem vetve szemét, megszólalt:

— Ezt a levelet kaptam Bosinneytől. Nézze meg, mit mond benne; gondoltam, közlöm bácsival. Jóval többet költöttem arra a házra, mint amennyit eredetileg rászántam és szeretném tisztázni a helyzetet.

Az öreg Jolyon kelletlenül futotta át a levelet: — Amit mond, elég világos, — mondotta.

— „Szabadkéz”-ről beszél, — felelte Soames.

Az öreg Jolyon reánézett. Kitért belőle a sokáig visszafojtott ingerültség és ellenséges érzés ezzel a

fiatalemberrel szemben, kinek ügyei kezdték nagyon alkalmatlanul éreztetni vele a hatásukat.

— Nos, ha nem bízol benne, miért foglalkoztatod ?

Soames rejtett oldalpillantást vetett reá : — Nagyon is késő már arról beszélni — mondotta — csak arra akarok rámutatni, hogy ha szabad kezet engedek neki, nem hagy beleszólnom. Azt gondoltam, hogy nagyobb sulya volna, ha bácsi beszélne vele !

— Nem, — mondotta Jolyon hirtelen. — Egyáltalában nem akarok foglalkozni ezzel a dologgal !

Ugy a nagybátya, mint az unokaöccs szavai azt a benyomást keltették, hogy sokkal nagyobb jelentősége van annak, amit elhallgattak, mint annak, amit kimondottak. S a pillantás, melyet egymásra vetettek, fölért e tudatnak kinyilatkoztatásával.

— Jól van, — mondotta Soames — csak azt gondoltam, hogy megmondom bácsinak June érdekében ; azt gondoltam, jobb lesz tudnia, hogy nem fogok tűrni semmi ostobaságot !

— Mi közöm hozzá ? — vágott a szavába az öreg Jolyon.

— Oh ! Nem tudom, — felelte Soames és zavarba esve éles pillantásától, képtelen volt többet mondani. — Ne mondja, hogy elhallgattam, — tette hozzá dacosan, ismét visszanyerve önuralmát.

— Elhallgattad ! — mondotta az öreg Jolyon. — Nem tudom, mit akarsz mondani azzal. Idejössz és efféle dolgokkal háborítasz. *Engem* nem érdeknek az ügyeid ; intézd azokat magad !

— Helyes, — mondotta Soames keményen — meg is teszem !

— Akkor hát jó reggelt, — mondotta az öreg Jolyon, és elváltak egymástól.

Soames visszafordult, és betérve egy ismert vendéglőbe, egy adag füstölt lazacot meg egy pohár

chablist rendelt; napközben ritkán evett sokat és rendszerint azt is állva költötte el, mert azt tartotta, hogy a testnek ez a helyzete előnyösen hat a májára, mely tökéletesen ép volt, csak éppen hogy szerette azt okolni minden rossz hangulata miatt.

Mikor ezen is tulesett, visszament lassan az irodájába, lehorgasztotta fejét, s tudomást sem véve a gyalogjárókon hemzsegő ezerekről, kik viszont róla nem vettek tudomást.

Az esti posta a következő választ vitte Bosinneynek:

FORSYTE, BUSTARD és FORSYTE
hites ügyvédek.

Poultry, Branch-lane, E. C., 2001.
1887 május 17.

Kedves Bosinney!

Megkaptam levelét, melynek tartalma nem kis mértékben ejt csodálkozásba. Nekem az volt a benyomásom, hogy „szabad keze“ van, és volt is mindig; mert nem jut eszembe példa, hogy egyetlen gondolatom is, amelyet megpendíteni elég szerencsétlen voltam, megnyerte volna hozzájárulását. Meghagyva önnek, kívánsága értelmében, ezt a „szabad kezet“, kérem, értse meg világosan, hogy a háznak összes költsége a teljes berendezéssel együtt való átadás után, hozzáértve az ön tiszteletdíját is (melyről megegyeztünk), nem lehet több, mint tizenkettőezer font — 12.000 £. Ez elég szabad mozgást biztosít önnek, és, mint tudja, jóval több, mint amennyit eredetileg reá-szántam.

Hive
Forsyte Soames.

Másnap rövid választ kapott Bosinneytől.

BOSINNEY FÜLÖP BAYNES

építész.

Sloane-street, S. W. 309/a.

1887 május 18.

Kedves Forsyte !

Ha azt hiszi, hogy oly kényes dologban, mint egy ház belső berendezése, meghatározott összeghez köthetem magam, tartok tőle, hogy téved. Ugy látom, hogy torkig van az egész dologgal és velem, ennél fogva jobb is volna, ha visszavonulnék.

Kész tisztelője

Bosinney Fülöp Baynes.

Soames sokáig és kinosan tépelődött ezen a válaszon, és késő éjszaka, mikor Irén már lefeküdt, a következőt foglalta írásba :

Montpellier-square S. W., 62.

1887 május 19.

Kedves Bosinney,

Azt hiszem, mindkettőnk érdekében vajmi kevésbé volna kíváncsi, ha csak úgy abbahagynók a dolgot, mikor már mégis ennyire van. Nem akartam azt mondani, hogy bármilyen nehézségeket okozna köztünk, ha a levélben említett összeget tíz vagy husz, vagy akár ötven fonttal túllépné. Így állván a dolog, arra kérem, vegye fontolóra még egyszer válaszát. Önnek „szabad keze“ van a levélváltás korlátai közt s remélem, módját találhatja, hogy befejezze a berendezést, amiben, mint magam is tudom, nehéz dolog, teljesen pontos összeghez kötnie magát.

Hive

Forsyte Soames.

Bosinney válasza, mely másnap érkezett meg,
így szólt :

Kedves Forsyte,
Rendben van.

Bosinney F.

HATODIK FEJEZET

Az öreg Jolyon az állatkertben

Az öreg Jolyon sommásan végzett a második ülésével, mely csak egyszerü tanácskozás volt. Oly diktátori módon viselkedett, hogy az igazgatótársai összedugták a fejüket az öreg Forsyte egyre növekvő zsarnoksága miatt, melyet nem lesznek hajlandók tovább tűrni, mondták.

A földalatti vasuton ment onnan a Portland-roadi állomásig, ott bérkocsira ült és az állatkertbe hajtatott.

Találkozója volt odakünn, egyike azoknak a mostanában mind gyakoribbá váló találkozásoknak, melyekre a June miatt fokozottan érzett aggodalma, s „a benne történt változás“ ösztönözte.

June kerülte az embereket és mindjobban fogyott; ha szólt hozzá, nem felelt, vagy reáförmedt, vagy olyan volt, mintha sirva akarna fakadni. Ugy megváltozott, hogy jobban nem is lehetett, s mindez amiatt a Bosinney miatt. Azt meg, hogy mondjon neki valamit, nem is remélhette.

Az öreg Jolyon gyakran ült gondolatokba merülve, előtte egy ujság, melyet nem is olvasott, szájában a kialudt szivar. Pedig oly kedves pajtása volt ez a gyerek három éves korától fogva! És úgy szerette!

Családi érzésnél, osztályérdeknél, megszokásnál hatalmasabb erők fölöslegessé tették atyásko-

dását ; fenyegető események, melyeket nem állíthatott meg, sötét árnyékot vetettek reá. Minthogy olyan ember volt, ki érvényt szokott szerezni akaratának, fel volt háborodva, maga sem tudta, mi okból.

Dühöngve, hogy oly lassan jár a kocsi, megérkezett végre az állatkert kapujához ; de verőfényes lelki világával, mely le tudta szakítani minden perc virágát, megfeledkezett minden bosszúságról, mikor a találka helyéhez közeledett.

A medvék barlangja fölött levő kőteraszról sietve tartott lefelé a fia meg a két unokája, mikor megpillantották, és az oroszlánok házához kísérték az öreg Jolyont. Két oldalról vezették, megfogva egy-egy kezét, és Jolly, aki épp oly rendetlen volt, mint az apja, úgy vitte a nagyatyja esernyőjét, hogy a kampójával el-elkapta a járókelők lábát.

Az ifjabb Jolyon nyomon követte őket.

Oly kedves látvány volt, néznie atyját a gyermekekkel, de olyan látvány, mely nemcsak mosolyt, hanem könnyet is fakaszt. Látni öregembert két kis gyermekkel a napnak bármely órájában lehet ; de látni az öreg Jolyont Jollyval és Hollyval, úgy hatott az ifjabb Jolyonra, mintha látószekrénybe nézne — mely a szívünk mélyén rejlő dologról vetít képet. Az a teljes odaadás, mellyel ez az egyenestartású öreg emberalak kézen vezette azt a két kis teremtet, úgy a szívébe markolt gyöngédségével, hogy az ifjabb Jolyon, kinek lelke mindig fogékony volt az ellenhatások iránt, halk szitkokat mormolt magában. A látvány annyira meghatotta, hogy már nem is illett egy Forsytehoz, ki nem ér semmit, ha nem tudja elfojtani érzelmeit.

Igy érkeztek az oroszlánok háza elé.

A növénykertben reggeli ünnepély volt és nagyon sok Forsyte — vagyis jól öltözött ember, akinek saját fogatja van — hajtatott át onnan az állatkertbe, hogy, ha lehet, még többet élvezzen a

pénzéért, mielőtt hazatér a Rutland Gateba, vagy a Bryanston-lérre.

— Jerünk az állatkertbe, — mondták egymásnak — nagyszerű mulatság lesz ! — Shillinges nap volt ; tehát nem lesz ott mindaz a rém közönséges népség.

Több sorban álltak a ketrecek hosszú vonala előtt és nézték a rácsok mögött levő sárgásbarna, falánk fenevadakat, melyek a huszonnégy órának reájuk nézve egyetlen gyönyörűségét várták. Minél éhesebb a fenevad, annál nagyobb az elragadtatás. De hogy azért-e, mert a nézők irigyelték tőlük az étvágyat, vagy jólelkűségből, mert tudták, hogy mihamarább ki fog eléggül, az ifjabb Jolyon nem tudta volna megmondani. Efféle megjegyzések hangzottak fülébe : „Ocsmány egy állat ez a tigris !“ „Oh, mily kedves ! Nézd a kicsi száját !“ „Igen, eléggé csinos ! Ne menj oly közel, anyám !“

És gyakran megesett, hogy egyik vagy másik óvatosan megtapogatta a hátulsó zsebét és körül nézett, mintha azt várná, hogy az ifjabb Jolyon vagy egy más ártatlanképű valaki meg akarná fosztani a tartalmától.

Egy fehérmellényes, jól táplált férfi így szólt lassan a fogai közül : „Falánkság az egész ; nem lehetnek éhesek. Hiszen nem is mozognak.“ E szavai közben egy tigris egy darab véres máj után kapott és a kövér ember kacagott. A felesége, párisi modelruhájában és aranykeretű csipetűvel az orrán, szemrehányó hangon mondotta neki : — Hogyan nevethetsz, Harry ? Mily rettentő látvány !

Az ifjabb Jolyon összeráncolta a homlokát.

Életének körülményei, bár nem gondolt reájuk többé nagyon is személyes nézőpontból, néha bizonyos megvetést ébresztettek benne, s az a társadalmi osztály, melyhez tartozott — a saját fogatán járó osztály — elsősorban ösztönözte gunyra.

Oroszlánt vagy tigrist ketreche zárni, bizonyára

szörnyű barbárság. De műveltlelkű ember nem is engedné meg azt.

A gondolat, hogy barbár dolog, ketrecbe zárni a vadállatokat, bizonyára sohasem fordult meg például atyjának elméjében; az öreg Jolyon a régi iskolához tartozott, mely emberségesnek és egyben nevelő hatásúnak tartotta, ketrecbe zárni a páviánt meg a párducot, s kétségtelenül azt a nézetet vallotta, hogy idő multával reá lehet bírni ezeket az Istenteremtményeit, hogy ne pusztuljanak el oktalan módon a ketrecük vasrácsa miatt érzett fájdalomban és keserűségükben s ne kényszerítsék ezzel a társadalmat, hogy új állatok beszerzése érdekében költségbe verje magát! Az ő szemében, mint minden Forsyte szemében, jóval többet nyomott a latban az élvezet, hogy fogságban láthatja ezeket a szép teremtményeket, mint az igazságtalanság, hogy börtönbe zárnak fenevadakat, melyeket Isten az előrelátásnak oly jelentékeny hiányával szabadnak teremtett! Az állatok jól felfogott érdekében történt, hogy mindjárt elhárították tőlük a szabadban való mozgás temérdek veszedelmét és lehetővé tették számukra, hogy a magánzárka biztos elkülönültségében fejthessék ki tevékenységüket! Igazán kérdés, mi egyébre teremtették volna a vad állatokat, mint arra, hogy ketrecbe zárják őket!

De az ifjabb Jolyon, minthogy vérében volt a pártatlanság, azt tartotta, hogy hiba volna, barbárságnak bélyegezni azt, ami alapjában véve nem egyéb, mint a képzelőerő fogyatékosága; mert azok közül, kik azokat a nézeteket vallották, egyik sem volt olyan helyzetben, mint az állatok, melyeket vasketrecbe zártak, s ennek következtében nem várhatta tőlük senki, hogy beleéljék magukat azoknak érzelmi világába.

Már közeledett a perc, mikor — Jolly és Holly a boldog elragadtatás lelkiállapotában — elhagyják

a kertet, mikor az öreg Jolyonnak alkalma nyílt, szóba hozni fia előtt azt a dolgot, mely legjobban nyomta a szívét. — Nem tudom, mit tegyek June-nal, — mondotta ; — ha tovább is így folytatja, nem sejtem, mivé fejlődik mindez. Szerettem volna, ha orvoshoz megy, de nem akar. Csöppet sem hasonlít reám. Mintha az anyádat látnám. Makacs, mint az öszvér ! Ha nem akar megtenni valamit, nem teszi meg, s azzal vége !

Az ifjabb Jolyon mosolygott ; pillantása atyjának állára esett. „Nem mondhatod, hogy nem a te unokád“, gondolta magában, de nem szólt semmit.

— Aztán, — folytatta az öreg Jolyon — ott van az a Bosinney. Szeretném megmosni a fickó fejét, de én nem igen tehetem meg, ámbár... nem látom be, miért ne tehetnéd meg te, — habozva tette hozzá.

— Mit követett el ? Jobb volna végét szakítani, ha nem tudnak megegyezni egymással.

Az öreg Jolyon reánézett a fiára. Most, mikor csakugyan arra került a sor, hogy oly tárgyat vitasson meg vele, mely összefügg a nemek egymáshoz való viszonyával, úgy érezte, megrendül bizalmában. Jonak bizonyára független nézetei vannak ebben a kérdésben.

— Hát nem tudom, mi a *te* véleményed a dologról, — mondotta ; — a rokonszenved talán Bosinney részén van — egyáltalában nem lepne meg, ha úgy volna ; de *én* azt hiszem, oly hallhatlanul rosszul viselkedik, s ha utamba kerül, meg is mondom neki. — Az öreg Jolyon elejtette ezt a tárgyat.

Lehetetlen volt fiával vitatni meg Bosinney hűtlenségének igazi természetét és jelentőségét. Nem ugyanezt (ha lehet, még súlyosabb módon) követte el a fia is tizenöt évvel ezelőtt ? Ugy látszik, még

nem jutottak végéhez e meggondolatlanság következményeinek !

Az ifjabb Jolyon is hallgatott ; gyorsan eltalálta atyjának gondolatát, mert mióta megfosztották trónjától s elvesztette a dolgok természetesen egyszerű szemléletének magas kilátóhelyét, fogékonysága, látása kiélesedett.

Az a magatartás, melyet tizenöt évvel ezelőtt foglalt el a nemi kérdésekkel szemben, nagyon is különbözött az atyja magatartásától. Nem lehetett áthidalni a szakadékot.

Hüvösen mondotta :

— Talán más nőbe szeretett ?

Az öreg Jolyon tétova pillantást vetett reá :

— Nem tudom, — mondotta ; — úgy beszél.

— Akkor valószínűleg igaz, — jegyezte meg váratlanul az ifjabb Jolyon ; — s fölteszem, *az illetők* meg is mondták neked, hogy ki az a nő ?

— Ugy van, — felelte az öreg Jolyon. — Soames felesége.

Az ifjabb Jolyon nem fütyöntett. Saját életkörülményei megfosztották attól a lehetőségtől, hogy fütytentsen ily esetben ; csak reánézett az atyjára s egy mosoly árnyéka suhant át arcán.

Az atyja, ha észre is vette, nem vett tudomást róla.

— Oly testi-lelki jóbarátok voltak June-nal ! — mondotta halkan.

— Szegény kis June ! — mondotta az ifjabb Jolyon lágyan. — Ugy gondolt a leányára, mintha még mindig három éves volna.

Az öreg Jolyon hirtelen megállt.

— Nem hiszek belőle egy szót sem, — mondotta — vénasszonyos beszéd lesz az egész. Hívj ide egy bérkocsit, Jo, holtra fáradtam !

Megálltak egy sarkon, hogy lássák, nem jön-e valahonnan egy üres cab ; eközben egyik kocsit a

másikat követte, a Forsyteok mindenféle fajtáját hordva el az állatkertből. A lószerszám, a sokféle libéria, a lovak fényes szőre csillogott-ragyogott a májusi napfényben s úgy tűnt fel, mintha minden egyes fogat, akár Landauer volt, akár öblös családi hintó, akár könnyű, félfödélű kocsi, akár Victoria, akár Brougham, büszkén verné ki robogó kerekeivel :

*I and my horses and my men you know,
Indeed the whole turn-out have cost a pot.
But we were worth it every penny. Look
At Master and at Missis now, the dawgs!
Ease with security — ah! that's the ticket!*

S az ilyen — tudhatja mindenki — méltó kíséret egy Forsyte számára, ki sétakocsizni indul.

Ezek közt a kocsik között, gyorsabban, mint a többi, egy félfödélű hintó törtetett előre, két világos pejlő volt eléje fogva. Nagyokat billent magas rugóin s a négy utasa úgy himbálódzott benne, mint a gyermek a bölcsőjében.

Ez a fogat magára vont a ifjabb Jolyon érdeklődését s a hátsó ülésén fölismerte James bácsit, akit lehetetlen volt félreismernie, noha a pofaszakállá szépen megfehéredett ; szemközt vele, napernyővel óva a hátukat, Forsyte Rákhel s nála fiatalabb, de már férjnél levő testvére, Dartie Winifred, kifogástalan toiletteben, oly gőgösen tartva a fejüket, mint az a két madár, mely különösebben feltűnt nekik az állatkertben ; James oldalán Dartie ült hátradőlve, vadonatu, szorosan begombolt ünnepekes fekete ruhában, s a kézcsuklóira gondosan előrehuzott kezelővel.

Merőben különleges, bár tompított csillogás, a szokottnál valamennyivel több a java fényezésből, vagy java firniszből jellemezte ezt a fogatot s kü-

lönböztette meg a többtől, mintha valami szerencsés lendület — mely reáüti bélyegét az igazi „mes-termű“-re a közönséges „festmény“-nyel szemben — a Forsyteság tipikus diadalszekerévé, igazi trónusává avatná.

Az öreg Jolyon nem látta, mikor elrobogtak mellette; vigasztalta a szegény kis Hollyt, ki nagyon elfáradt, de a kocsiban ülők észrevették a kis csoportot; a hölgyek hirtelen előrenyujtották a nyakukat s a napernyő görcsösen megmozdult a kezükben; Jamesnak arca öntudatlanul hajolt előre, mint valami hosszúra nyúlt madár feje s a szája lassan kinyílt. Aztán kisebbek és kisebbek lettek a napernyők pajzsszerű domborulatai s végre egészen eltűntek.

Az ifjabb Jolyon látta, hogy felismerték, hogy reáismert még Winifred is, ki nem lehetett több tizenöt évesnél, mikor ő eljátszotta jogát, hogy Forsytenak tekintsék.

Nem történt ezeken nagy változás! Tisztára emlékezett reá, hogyan vonultak fel régente: a lovuk, a cselédségük, a kocsijuk — semmi kétség: nem a régi — de a jellegük hamisithatatlanul az, ami tizenöt évvel ezelőtt volt; ugyanaz a tetszetős pompa, ugyanaz a kihívó keresettség — nyugalom és önteltség! Szakasztottan az a régi ringatódzás a kocsin, a napernyőjüket is úgy tartják, mint akkor, az egésznek a lelke szakasztottan ugyanaz.

És a napernyők büszke pajzsától védve, egymásután vonultak el a kocsik a napfényben.

— Éppen most hajtattott erre James bácsi a hölgyeivel, — mondotta az ifjabb Jolyon.

Az atyja sötét pillantást vetett reá. — Látott-e bennünket a nagybátyád? Igen? Hm! Mi keresete van neki ezen a részen?

E pillanatban egy üres cab közeledett feléjük, s az öreg Jolyon megállította.

— Nemsokára megint elmegyek hozzátok, fiam ! — mondotta. — Ne törődj vele, amit az ifju Bosinneyről mondtam — nem hiszek belőle egy szót sem !

Megcsókolta a gyermekeket, kik tartóztatni akarták, felszállt a kocsira és elhajtatott.

Az ifjabb Jolyon, ki ölébe vette Hollyt, mozdulatlanul megállt a sarkon és a cab után nézett.

HETEDIK FEJEZET

Egy délután Timothyéknál

Ha az öreg Jolyon azt mondotta volna, mikor felszállt a kocsira: „Nem akarok *hinni* belőle egy szót sem!“, hivebben fejezte volna ki érzelmeit.

A gondolat, hogy James és hölgyei fiának társaságában látták, nemcsak azt az indulatot keltette fel benne, mely mindig elfogta, valahányszor ellenére tettek valamit, hanem azt a rejtett és fítestvérek közt oly megérthető ellenséges érzést is, melynek gyökérszálai — a gyermekszoba megannyi apró féltékenykedése — az élet folyamán akárhányszor megizmosodnak és mélyebbre nyulnak le, és — egészen titokban — oly növénybe hajtanak, mely a legkeserűbb gyümölcsöt termi.

Eddig nem volt más barátságtalan érzés a hat fivér közt, mint az, melyet az a rejtett és természetes gyanakvás ébresztett bennük, hogy a többiek gazdagabbak, mint ők maguk; oly érzés volt az nekik, mely a legnagyobb kíváncsisággá fokozódott a halál közelsége — minden handicapnek eme vége — és üzletvezetőjüknek nagy „zárkózottsága“ miatt, mikor Miklósnak, bizonyos óvatossággal, kijelentést tett James, Jamesnek az öreg Jolyon, az öreg Jolyonnak Roger, Rogernek Swithin jövedelméről, Swithint pedig azzal a megjegyzésével izgatta fel, hogy Miklós minden bizonnyal nagyon gazdag. Csak Timothy volt kivétel közöttük, mert

ő aranyértékben biztos állampapírokba fektette vagyonyát.

De most, legalább kettejük között, a bántódottságnak egészen más érzése támadt. Attól a pillanattól fogva, mikor James elég arcátlan volt, hogy „az ő dolgába ütötte az orrát“, az öreg Jolyon nem volt többé hajlandó hitelt adni a Bosinneyről való szóbeszédnek. Hogy „ennek az embernek“ egyik családtagja akarja megalázni az ő unokáját! Az öreg Jolyon meg volt győződve, hogy Bosinnevtrágalommal illetik. Egészen más oka lehet a hűtlenségének.

June jogosan fakadhatott ki ellene, vagy tehetett más effélét; oly borzasztóan érzékeny volt mostanában!

Kissé mégis ki akarta önteni a szívét Timothy előtt, meg akarta próbálni, hogy kaphat-e tőle valamiféle ujjszatást! És nem akarta huzni-halasztani a dolgot, elhatározta, hogy elmegy hozzá mindjárt, és jól vigyáz, hogy ne legyen kénytelen másodszor is elmenni hozzá ugyanebben a do-logban.

Látta, hogy James kocsija elrekeszti az utcát Timothy háza előtt. Tehát megelőzték, — minden bizonnal kikotyogva, hogy látták a fiával! Ott álltak továbbá Swithin szürkéi, összedugva az orrukat James piros pejlovaival, mintegy konklávét tartva a családról, amíg a kocsisaik fenn a bakon tartották konklávójukat.

Az öreg Jolyon egy székre tette kalapját a szűk hallban, hol macskának nézték, akkor régen, Bosinney kalapját, sovány kezével mogorván simította végig arcát, meg a lecsüngő nagy fehér bajuszát, mintha el akarná törölni róla a kifejezésnek minden nyomát, aztán elindult fölfelé a lépcsőn.

Zsufolva találta az első szalont. Mindenkor eléggé zsufolva volt az, — látogatók nélkül is —

mert Timothy meg a nővérei, nemzetségük hagyományainak megfelelően, azt tartották, hogy nem elég „tetszetős“ az a szoba, mely nincs bebutorozva „illendőképén“. A szalonban ehhez képest volt tizenegy szék, egy kanapé, három asztal, két szekrény, temérdek csecsebecse, és egy terjedelmes zongora. És most, mikor a szobában volt Smallné, Hester néni, Swithin, James, Rákhel, Winifred, Eufémia — ki azért jött, hogy visszaadja a „Szenvedély és megnyugvás“ című füzetet, melyet lunch közben elolvasott — és legkedvesebb barátnője, Frances, Rogernek leánya (a muzikális Forsyte-leány, ki dalokat szerzett). Csak egy szék állt üresen, nem szólva, természetesen, arról a keftőről, melyre sohasem ült le senki — és az egyetlen helyet, ahol állni is lehetett, a macska foglalta el, amelyre az öreg Jolyon nem mulasztott el rátaposni.

Ezekben a napokban egyáltalán nem volt szokatlan Timothynak, hogy oly sok látogatója van. A család minden egyes tagja mindig őszinte tisztelettel viseltetett Ancsi néni iránt, és most, hogy elköltözött, még sűrűbben keresték fel a házat és még tovább maradtak ott.

Swithin jött elsőnek, lomhán ült egy aranyozott támlájú vörösbársony karosszékekben és úgy mutatta, mintha ki akarná böjtölni a többieket. Nagy termetével és terjedelmével, a tömött ősz hajával és mozdulatlan borotvált arcával mindenképen megfelelt annak a névnek, mellyel Bosinney ruházta fel, csakugyan „a vastag“ volt és valósággal őseredetibb volt, mint valaha, a dusan butorozott szobában.

Beszélgetése, mint mostanában mindig, Irén körül forgott és nem mulasztotta el kimondani véleményét Juley néninek és Hesternek azokról a híresztelésekről, melyek, mint hallja, szárnyra keltek róla. Hát igen, — mondotta — lehet, hogy jól esik

neki egy kis flirt — egy szép asszony többet engedhet meg magának, mint más ; de többet ennél nem hisz el. Semmi sincs bebizonyítva, sokkal okosabb ő, és sokkal jobban tudja, mivel tartozik társadalmi helyzetének és a családnak ! Semmi bo... — azt akarta mondani, hogy „botrány“, de már maga a gondolat is oly képtelen volt, hogy legyintett a kezével, mintha azt mondaná : „szóra sem érdemes !“

Lehet, hogy Swithin az agglegény szempontjából nézte a helyzetet — de mire nem volt feljósoltva ez a család, melyben oly sokan jutottak bizonyos pozícióhoz a maguk erejéből ? Ha sötét és pesszimista pillanatokban hallotta is családi eredetével kapcsolatban e szavakat : „kisbirtokosok“ és „nagyon szerény viszonyok“, vajjon hitt-e bennök ?

Szó sincs róla ! Azt a titkos feltevést fogadta el és büszkén ragaszkodott hozzá lelkében, hogy volt valamikor valamiféle előkelőség családjának kezdeteiben.

— Ugy kell lennie, — mondotta egyszer az ifjabb Jolyonnak, mielőtt az rossz utakra tévedt. — Nézz reánk, *mi* érvényesültünk ! Okvetlenül jó vér van bennünk.

Ugy kedvelte az ifjabb Jolyont. A fiu nagyon jó társaságban élt az egyetemen, ismerte a vén bítang sir Charles Fiste fiait, kiknek egyikéből nagy gézengúz lett, szintén, és volt benne stílus — örökké kár, hogy megszökött azzal az idegen leánnyal — aki hozzá még nevelőnő volt ! Ha már nem tehetette másképp, miért nem szökött meg olyannal, akivel becsületet vallott volna ! És mi lett belőle ? Biztosító hivatalnok a Lloydnál, mondják, képeket is fest — képeket ! Gyalázat ! Ugy fejezhette volna be életét, mint sir Jolyon Forsyte bart.* , a parlament tagja és nagybirtokos !

* Baronet.

Swithin volt, ki engedve annak a lelki szükségnek, mely előbb vagy utóbb felülkerekedik minden nagy család valamelyik tagjában, elment a cimerhivatalba, hol biztosították róla, hogy kétségtelenül egy nemzetséghez tartozik a közismert, nevét „i“-vel író Forsite-családdal, melynek cimérét — „jobbról három pajzs barnavörös mezőben“ — remélik, most ő is használni fogja.

De Swithin nem használta, hanem mikor megbizonyosodott, hogy a cimerpajzsot koronázó jelvény egy „álló fácán“, a jelmondat pedig : „Forsiteért“, az álló fácánt elhelyezte kocsijának ajtaján, meg kocsisának gombjain, a jelvényt pedig, meg a jelmondatot a levélpapirosán. A cimert nem bántotta, egyrésztől azért, mert félt, hogy feltűnnék, ha a kocsijára festetné, holott nem fizette meg díját, s egyébként is idegenkedett mindentől, ami szemet szur, másrésztől azért, mert mint az országnak minden gyakorlatias szülötte, titkos ellenszenvvel és megvetéssel viseltetett az affélék iránt, amiket nem értett meg — nehéz dolognak tartotta, mint akárhányan mások is, bevenni „jobbról három pajzsot barnavörös mezőben“.

De azért sohasem felejtette el, hogy azt mondták, hogy volna joga használni a cimert, ha megfizetne érte s ez is csak megszilárdította benne azt a meggyőződést, hogy ő gentleman. Feltűnés nélkül a család többi tagja is befogadta az „álló fácánt“, némelyek pedig, akik komolyabban vették a dolgot, mint a többiek, magukévá tették a jelmondatot is ; csak az öreg Jolyon nem volt hajlandó használni a jelmondatot, kijelentve, hogy humbugnak tartja, s amennyire láthatja, nincs semmi értelme sem.

Ugy lehet, a régibb nemzedékhez tartozók tudták, hogy mi volt az a nagy történelmi esemény, mellyel cimerjelvényük értelmét magyarázhatják ; s ha nagyon falhoz szorították őket, inkább, mint-

sem hogy hazudjanak, — nem szívesen hazudtak, mert azt tartották, hogy az csak franciáknak meg oroszoknak való mesterség — hamarosan bevalótták, hogy Swithin ásta ki valahol.

A fiatalabb nemzedék hallgatásba burkolta az egészet. A fiatalok nem akarták megbántani érzelmeikben az öregebbeket, s nem akarták nevetségesnek érezni magukat ; egyszerűen csak használták a jelvényt.

„Nem“, mondotta Swithin, „neki volt alkalma személyesen látni, és csak azt mondhatja, hogy nem volt semmi Irénnek azzal a fiatal kalózzal vagy Bosinneyval, vagy kinek-is-hívjakkal szemben való viselkedésében, ami eltért volna attól, melyet vele szemben tanusított ; inkább talán még azt mondhatná...“ De mikor idáig ért, Frances és Eufémia érkezése — sajnos — félbeszakította a beszélgetést, mert az efféle dolgokat nem lehet a fiatalság előtt tárgyalni.

És Swithin, ámbár kissé felizgatta, hogy éppen ott szakították félbe, ahol valami fontosat akart mondani, csakhamar visszanyerte szokott szeretetreméltóságát. Nagyon kedvelte Francest — Franciet, amint a családban nevezték. Oly ügyes kis teremtés s mint hallja, elég szép összegecskét gyűjtött már költőpénznek a zeneszerzeményeiből. Swithin ezt nagyon okos dolognak nyilvánította.

Egyáltalában nagyra volt vele, hogy szabad-elvű magatartást szokott tanusítani a nőkkel szemben, mert nem látja semmi értelmét, miért ne festenének képeket, vagy miért ne írának dalokat, vagy akár könyveket is, főkép, ha még hasznos garasocskákat is kereshetnek azzal ; miért ne — sok bajtól és ostobaságtól óvja meg őket. Más az, ha férfiak volnának !

„A kis Francie“, mint a családban jóindulattal lenézéssel nevezték, jelentékeny személyiség volt, ha másért nem, mint örökkévaló példa a Forsyteok-

nak a művészetekhez való viszonyáról. Valóság szerint nem is volt kicsiny, hanem inkább nagy, egy Forsytenak nagyon is sötét hajjal, ami a szürke szemepárjával együtt ugynevezett „kelta“ jelleget adott fejének. Dalokat irt ilyenféle címekkel: „Halk sóhajok“, vagy: „Anyám, csókolj meg halálos ágyamon“, ezzel a himnusszerű refrainnel:

*Anyám, csókolj meg halálos ágyamon;
Csókolj meg — csókolj meg, anyám oh!—
Csókolj meg, ah! csókolj meg ha—a—lálós —
Csókolj meg, anyám, halálos á—á—á—gyamon!*

Ő maga irta hozzá a szöveget, és irt más költeményeket is. Derültebb pillanataiban keringőket is szerzett, melyeknek egyike a „Kensington lármája“, csaknem népszerűsége tett szert Kensingtonban a fülbemászó ritmusával:

Nagyon eredeti volt. Aztán ott voltak „Dalai a kicsinyeknek“, elmések és egyben nevelő hatásuak, mint különösen a „Nagymama selyemkendője“ és az a rövid, az elkövetkező idők hangulatát szinte jóslatszerűen megértő dal, melynek ez volt a címe: „Port a szemébe.“

Minden kiadó kész örömmel fogadta el ezeket a dalokat, s a folyóiratok, mint, teszem, az „Előkelő világ“ és az „Uri nők vezércsillaga“ el voltak ragadtatva Forsyte Francie kisasszony minden újabb elmés, ragyogó és megindító kis költeményeitől. „Forsyte kisasszony, csak folytassa így tovább“.

Nemének biztos ösztönével könnyű volt Francienek, megtalálni a megfelelő embereket — azokat, kik irtak és beszéltek róla, s a társaságbelieket is — egész névsorát hordta fejében az olyanoknak, kiknél érvényt szerezhetett előnyeinek, és sohasem tévesztette szem elől az emelkedő tiszteletdíjnak azt a biztos létráját, mely az ő lelki szemében a jövőt jelentette. Ily módon elhitette magával, hogy közbecsülésnek örvend.

Egyszer, mikor érzelmeit egy vonzalom korbácsolta fel, — mert Rogernek életelve, mely a házaknak mértéket nem ismerő összevásárlásában mutatkozott meg, felszította a szenvedélyre való hajlamosságot legidősebb leányában — nagy és komoly munkára szánta reá magát, s egy hegedűszonáta formáját tartotta erre legalkalmasabbnak. Alkotásai közt ez volt az egyetlen, mely nyugtalanná tette a Forsyteokat. Mindjárt megéreztek, hogy nem lehet majd értékesíteni.

Rogert, ki örült, hogy tehetséges leánya van, és gyakran célozgatott a szép zsebpénzre, melyet maga keresett meg magának, ez a hegedűszonáta indulatba hozta.

— Micsoda szemét! — jelentette ki róla. Francie kölcsön kérte Eufémiától az ifju Flageolettit, hogy adja elő otthon, a Princ's Gardensbeli ház társalkodójában.

Ami a dolog lényegét illeti, Rogernek igaza volt. Csakugyan szemét volt, de — felháborító! olyan szemét, amelyen nem lehet tuladni. Mert jól tudja minden Forsyte, hogy az olyan szemét, amelyen tul lehet adni, egyáltalában nem szemét — semmi esetre sem az.

És mégis, nem szólva a józan emberészről, mely a művészet értékét ahhoz méri, hogy mit hoz a konyhára, a Forsyteok — például Hester néni, ki mindig nagy zeneértő volt — nem győzték eléggé sajnálni, hogy Francie zenéje nem „klasszikus“;

csak úgy, mint a költeményei sem. De hát manapság — mint Hester néni mondotta — nincs is már költészet, minden költemény csak amolyan aprócseprő jelentéktelenség. Nincs, aki tudna olyan költeményt írni, mint az „Elveszett paradicsom“, vagy a „Childe Harold“; azoknál érzi az ember, hogy csakugyan olvasott valamit. Mindenesetre szép világot vet Franciere, hogy van valamije, amivel foglalkozhatik; míg más leányok csak kiadni tudják a pénzt, amikor venniök kell valamit — ő megkeresi! És úgy Hester néni, mint Juley néni örömmel hallották az újabb, meg újabb híradást arról, hogyan fokozza mindig Francie a tiszteletdíjra vonatkozó igényeit.

Együtt hallgatták most Swithinnel, aki úgy ült ott, mintha nem is figyelne oda, mert ezek a fiatalok oly gyorsan beszélnek és úgy hadarnák, hogy senki sem érti meg a beszédöket!

— El sem tudom gondolni, — mondotta Szep-timuszné — hogyan csinálod azt. Énbennem soha sem lett volna annyi vakmerőség!

Francie csöndesen mosolygott. — Jobban szeretem, ha férfival van dolgom, mint ha nővel. A nők oly szigoruak!

— Édesem, — kiáltotta Smallné — mi bizonyára nem vagyunk azok.

Eufémia szokott halk kacagásban tört ki, mely rikácsolással végződött, és, mintha fojtogatnák, így szólt:

— Oh, megölsz még, nénikém.

Swithin nem látta semmi értelmét a nevetésnek; utálta az olyanokat, akik nevetnek, mikor ő nem fedez fel semmi tréfát. Különösképen utálta Eufémiát, kit így említett mindig: „Nick leánya, hogyan is hívják csak — azt a sápadt képűt?“ Kicsibe mult, hogy nem lett a keresztyja — és egész bizonyosan az lett volna, ha nem tiltakozott volna élesen a külföldies hangzásu neve ellen. Gyűlölte a

keresztapaságot. Swithin tehát így szólt Francie-hoz szép méltósággal: — Szép idő van — öh — ehhez az évszakhoz képest. — De Eufémia, ki nagyon jól tudta róla, hogy nem akart a keresztapja lenni, Hester nénihez fordult, és kezdette elmondani neki, hogyan találkozott Irénnel — Soames feleségével — az Egyházi és Kereskedelmi Áruházban.

És Soames vele volt? — kérdezte Hester néni, mert Smallnének még nem nyílt alkalma, hogy elmondja neki az esetet.

— Hogy Soames vele volt-e? Természetesen nem!

— De hát egészen egyedül járt Londonban?

— Oh, nem; Bosinney ur volt vele! Bámulatosan volt öltözve.

De Swithin, meghallva Irén nevét, szigorú pillantást vetett Eufémiára, akin — igaz, ami igaz — sohasem állt szépen a ruha, akármilyet vett is magára, és így szólt:

— Ugy volt öltözve, mint egy előkelő uri nő, semmi kétségem benne. Öröm reánézni.

Ebben a pillanatban Jamest és leányait jelentették. Dartie, ki odáig volt egy kis italért, azt az ürügyet találta ki, hogy a fogorvoshoz ígérkezett, s mikor letették a Marble Archnál, hansomba vetette magát, s ezidőszent ott ült már clubjának ablakában, a Piccadillyben.

A felesége, mondotta az ismerőseinek, magával akarta vinni néhány látogatásra. De nem neki való az — nem bizony!

Kiáltott a pincérnek és kiküldötte a hallba, hogy nézze meg, ki nyerte meg a 4.30-as futamot. Elfáradt, mint a kutya, mondotta, s igaz is volt; egész délután egyik bolttól a másikhoz vitette magát a feleségével. Végre meglépett. A férfit elvégre megilleti, hogy a saját külön életét élje.

E pillanatban kitekintett az erkélyablakon —

szerette azt a helyet, mert megláthatott onnan minden arramenőt — és szerencsétlenségére, vagy talán szerencséjére, megpillantotta Soamest, ki a Green Park felől éppen akkor vágott át lassu léptekkel az utcán, nyilván azzal a szándékkal, hogy ő is benéz, mert ő is tagja volt az „Iseum“-nek.

Dartie talpraugrott; felkapva a poharat, hebeggett valamit a 4.30-as futamról és gyorsan behúzódott a kártyaszobába, hova Soames sohasem tette be a lábát. Ott élte teljes magányában és homályos világításban a saját külön életét, egészen félnyolcig, amikor Soames, úgy tudta, kétségtelenül elment már a clubból.

Nem ajánlatos, mondogatta magában, valányszor erőt vett rajta a vágy, hogy felkeresse az erkélyablakbeli társaságot — csöppet sem ajánlatos, hogy a magáéhoz hasonlóan kedvezőtlen vagyoni viszonyok közt, s mikor az „öreg“ (James) még mindig orrol reá az olajrészvények miatt, ami nem az ő hibájából történt, ujját huzni próbáljon Winifreddel.

Ha Soames meglátná a clubban, egész bizonyosan fülébe jutna Winifrednek, hogy nem is járt a fogorvosnál. Sohasem látott családot, melyben úgy a „fülébe jutna“ mindenkinek minden. Összeráncolt olajbarna képével, keresztebevetve a kockás nadrágját, és lakkeipőjében, mely csillogott a félhomályban, kellemetlen érzéssel ült ott a zöld kártyaasztalok közt, s a mutatóujját rágva, azon tűnődött, honnan a pokolból vegye a pénzt, ha Erotic nem nyeri meg a Lancaster-díjat.

Gondolatai kedvetlenül szálltak a Forsyteok felé. Különös egy szerzet! Nem lehet azokból kicsiholni semmit, vagy ha mégis, csak a legnagyobb nehézséggel. Oly átkozottul zárkóztak, mihelyt pénzről van szó; nincs egy sportember az egész atyafiságban, ha nem volna közte György. Például az a Soames menten elájulna, ha az ember egy

tizes bankót kérne tőle kölcsön, vagy, ha nem ájulna el, olyan átkozottul fenhéjázó mosollyal nézne le az emberre, mintha el volna veszve, csak azért, mert kissé megszorult.

És az a felesége (Dartie szájában akaratlanul összefutott a nyál), igyekezett jó lábon állni vele, mint ahogy az ember szívesen áll jó lábon a csinos sógorasszonyával, de akármilyen legyen, ha annak — (itt egy trágár szót használt magában) — volna csak egyetlen szava is számára — csakugyan úgy néz reá, mint valami utolsó emberre — de azért egyszer még elég messzire ragadtathatja magát, nem merné a tűzbe tenni érte a kezét. Ismeri ő az asszonyokat; nem hiába vannak oly szende szemmel és ígésző termettel megalkotva. Rájön arra még elég hamar az a Soames gyerek is, ha van valami abban, amit arról a szoknyavadász kalózról hallott.

Dartie felkelt a székéről és fordult egyet a szobában, aztán megállt a márványkandalló párkányán levő tükör előtt; és ott állt jó sokáig, elmerülve arcának tükörképébe. Azok közül az arcok közül való volt az a kifent sötét bajuszával és az előkelő kis pofaszakállával, melyek olyan benyomást keltenek, mintha lenmagolajba volnának mártva; és Dartie némi nyugtalansággal állapította meg, hogy pattanás-támad a gyöngén hajlott zsírfényű orrának oldalán.

Eközben az öreg Jolyon fölfedezte az el nem foglalt széket Timothy lakályos szalonjában. Érkeztével nyilván elhallgattatta a beszélgetést, mert egyszerre kinos csend állt be. Juley néni, szokott jószívűségével, sietett helyreállítani a jó hangulatot.

— Igen, Jolyon, — mondotta — éppen arról beszéltünk, hogy mily rég voltál már itt; de nem csodáljuk. Ugy-e bár, nagyon el vagy foglalva? James éppen most mondotta, hogy mily sok dolog van mostanában...

— Azt-e ? — mondotta az öreg Jolyon, és éles pillantást vetett Jamesre. — Feleannyi sem volna, ha mindenki csak a maga dolgával törődne.

James, ki tünődve ült egy kis széken, melyről magasra szökött a két térde, nyugtalanul nyujtotta előre a lábait s egyikét a macskára tette, mely az öreg Jolyon útjából, elég vigyázatlanul, hozzá menekült.

— Macska van itt, — mondotta bántódott hangon — és idegesen huzta vissza a lábát, mikor megérezte vele az állat puha, szőrös testét.

— Nem is egy, — mondotta az öreg Jolyon, s egyik arcról a másikra sétáltatta szemét.

Hallgatás.

Smallné szólalt meg legelőbb ; összekulcsolta ujjait és nyugodt ünnepélyességgel nézve körül, azt kérdezte : — És hogy van a kedves June ?

Szelid humor villant meg az öreg Jolyon szemében. Furesa öreg nő ez a Juley ! Párját ritkítja abban, hogy mindig valami fonákságot mond !

— Rosszul ! — mondotta ; — nem szereti Londont — nagyon sok ott az ember és tulontul sok a fecsegés meg a pletyka. — Nagyon megnyomta minden egyes szavát és megint Jamesre nézett.

Nem szólt senki.

Valamennyien úgy érezték, hogy veszedelmes volna egy lépést is tenni bármely irányban, vagy megkockáztatni egy megjegyzést. Valami fenyegető végzet sejtelve, minő egy görög tragédia nézőit szállhatja meg, végigfutott abban a dusan butorozott szobában, mely azokkal a fehérhaju, testhez álló kabátu öreg emberekkel és választékosan öltözött nőkkel volt népes, kik mind egy vérből származtak s megfoghatatlanul hasonlítottak egymáshoz.

Nem, mintha tudták volna — az ily végzettetes, gonosz szellemek jelenlétét csak érezni lehet.

Most felállt Swithin. Nem akart ott ülni ilyen

érzéssel — ő nem félemlített meg magát senkivel ! És méltóságteljesebben, mint bármikor, körülmozgott a szobában s mindegyikkel külön-külön kezét fogott.

— Mondd meg nevemben Timothynak, — így szólt — hogy nagyon is elpuhítja magát ! — Aztán Franciehoz fordult, kit ma igen „helyes“-nek tartott, és hozzátette : — Valamelyik nap el kell jönnöd velem egy kis sétakocsizásra. — De ez a szó felidézte annak a másik sétakocsizásnak a látományát, melyről oly sok szó esett köztük, és Swithin egy pillanatra némán, üveges szemmel állt meg, mintha azt várná, hogy neki is megvillan az elméjében, mi jelentősége van annak, amit ő maga mondott ; aztán hirtelen elgondolva, hogy ő bizony nem törődik az egésszel, az öreg Jolyonhoz fordult : — No, Isten veled, Jolyon ! Nem kellene felöltő nélkül járnod, még megkapod az ischiást, vagy mit ! — Aztán lakkcipőjének hegyes orrával gyöngén belerugott a macskába és eltávozott roppant alakjával.

Mikor elment, mindenki rejtett pillantást vetett egymásra, mintha lesné, milyen hatást tett reá az a szó, hogy : „sétakocsizás“ — az a szó, mely egyszerre hírhedtté vált és nagy jelentőséget öltött közöttük, mint — ugyszólván hivatalos — hirdás arról a bizonytalan és baljóslatu hírről, mely a család nyelvére került.

Eufémia, valami ellenállhatatlan ingernek engedve, rövid kacajjal így szólt : — Örülök, hogy Swithin bácsi engem nem hív sétakocsizásra.

Smallné, hogy elsímítsa a dolgot és elejét vegye bizonyos apró kellemetlenségeknek, melyeket ez a tárgy maga után vonhat, így felelt : — Szívesen visz ő magával mindenkit, édesem, aki jól van öltözve és akivel egy kissé becsületet vall. Sohasem felejttem el azt a sétakocsizást, amelyre engem vitt magával. Az volt az élmény ! — És

különös önelégültség ült ki egy pillanatra a puffadt, kerek arcára, de aztán mindjárt félrevonta száját és könny szökött a szemébe. Egy régi sétakocsizás jutott az eszébe, amelyre egykor Small Szeptimusz vitte.

James, ki a kis széken ülve, visszasülyedt előbbi nyugtalan tépelődésébe, hirtelen felocsudott: — Mulatságos fickó ez a Swithin, — mondotta, de nem egészen a szívéből.

Az öreg Jolyon hallgatása, a szigorú pillantásai, a bénultság egy nemében tartotta mindnyájukat. Ő maga is megzavarodott szavainak hatásán, mert úgy érezte, hogy csak nagyobbítja a jelentőségét annak a híresztelésnek, melyet csirájában el akart fojtani, de azért még mindig bosszankodott.

Még nem végzett velük. — Nem, nem, — még tartozik nekik egy-két fricskával.

Nem akarta bántani a hugait, azokkal nem volt baja, a fiatal és tetszetős nőszemély mindig számot tarthatott az öreg Jolyon elnézésére — de az a James, és kisebb mértékben talán a többiek is, megérdemlik azt, amit kapni fognak. És ő is érdeklődött Timothy hogyléte iránt.

Mintegy megérezve, hogy veszély fenyegeti öccsét, Juley néni hirtelen egy csésze teát ajánlott az öreg Jolyonnak: — Tessék, — mondotta — egészen elhült és elromlott, mert régóta várt reád, de Smither majd forráz helyette frisset.

Az öreg Jolyon felállt: — Köszönöm, — mondotta, és szigorú pillantást vetett át Jamesre — de nincs időm teára és — botrányra, meg más affélére! Ideje hazamennem. Isten veled, Julia, Isten veled Hester, Isten veled, Winifred.

És minden további bucsuzkodás nélkül kiment.

Mikor megint a kocsijában ült, a haragja elszállt, mert úgy volt az mindig — a mérge, ha kiadta, már el is mult. Szomorúság szállta meg lel-

két. Meglehet, hogy befogta a szájukat, de milyen áron! Annak a bizonyosságnak árán, hogy az a hír, melyben nem akart hinni, való igaz. Junet elhagyták, még pedig annak a fickó fiának a felesége miatt! Érezte, hogy igaz, és igyekezett minden áron úgy venni, mintha nem volna az; de a fájdalom, mely e mögött az elhatározás mögött meghúzódott, lassan, de biztosan vak gyűlöletbe csapott át Jamessel meg fiával szemben.

A kis társalkodóban maradt hat nő és egy férfi oly élénk beszélgetésbe fogott, minő ily esemény után lehetséges volt, mert ámbár mindegyikük meg volt győződve külön-külön, hogy sohasem szólt meg senkit, nagyon jól tudta mindegyikük, hogy a többi hat megtette; ennek következtében valamennyien bosszankodtak és zavarban voltak. Csak James hallgatott, mert fel volt dülva a lelke fenekéig.

Egyszerre megszólalt Francie: — Tudod, azt hiszem, hogy Jolyon bácsi borzasztóan megváltozott ebben az esztendőben. Mi a *te* véleményed, Hester néni?

Hester néni kis védekező mozdulatot tett: — Oh, kérdezd Julia nénétől! — mondotta; — én semmit sem tudok a dologról.

A többiek közül egy sem átalált hozzájárulni, és James révetegen dűnnyögte, a padlóra nézve: — Félig sem az már, aki volt.

— Én régóta észrevettem, — folytatta Francie — rémesen megöregedett.

Juley néni a fejét csóválta, úgy látszott, nagy bánat ül ki hirtelen az arcára.

— A szegény jó Jolyon, — mondotta — valakinek vigyázni kellene reá!

Megint elhallgattak, aztán, mintha megrettenetek volna, hogy még egyedül találják otthagyni, egyszerre állt fel és bucsuzott el mind az öt látogató.

Smallné, Hester néni s a macskájuk megint magukra maradtak, távolból egy ajtónyitás hangja Timothy közeledését jelezte.

Ez este, mikor Hester néni éppen elszunnyadt a hátsó hálószobában, mely Juley néni ágyasháza volt, míg Juley néni meg nem kapta Ancsi néniét, kinyílt az ajtaja, és Smallné, rózsaszínű hálósipkával a fején és gyertyával a kezében, belépett: — Hester! — mondotta, — Hester!

Hester néni halkán mozdított egyet a takaróján.

— Hester, — mondotta újra Juley néni, mint ha meg akart volna győződni, hogy csakugyan felébredt — úgy aggaszt az a szegény jó Jolyon. Mit gondolsz, — Juley néni nagy hangsúlyt helyezett a most következő szóra — *mit* kellene tenni?

Hester néni újra megmozdult a takarója alatt, a hangja alig hallhatóan védekezett: — Tenni? Hogyan tudjam azt én?

Juley néni megnyugtatta ment ki a szobából és különös óvatossággal huzta be maga után az ajtót, hogy valamiképen ne zavarja a kedves Hestert, de a kilincs mégis kicsuszott a kezéből s az ajtó nagy robajjal csapódott be mögötte.

Hátul a saját szobájában megállt az ablak előtt s a pókhálózövetből készült, s hogy senki be ne láthasson, gondosan összevont függönynek résén kinézett a holdra, mely a park sudarai fölött fénylett. És ott, a bánatos, kerek arcával és a rózsaszínű hálósapkájában, könnytől nedves szemmel gondolt a kedves Jolyon-ra, ki oly öreg és elhagyatott, hogy mivel is segíthetne rajta; s hogy Jolyon mennyire megszeretné őt, mint nem szerette őt senki, mióta — mióta azt a szegény Szeptimuszt elvitte a halál.

NYOLCADIK FEJEZET

Bál Rogernél

Rogernek a Prince's Gardensban levő háza ragyogó fényben állt. A viaszkgyertyák nagy száma égett a kristályüveg-csillárokbán, s a hosszú, kettős szalon parkettje visszatükröztette mindezt a fényt. A terem valósággal tágasnak látszott, amit azzal értek el, hogy kihordottak belőle s a lépcsőház felső részein helyeztek el minden butort, és felszerelték a szobát a haladó kornak azzal a különös tartozékával, melyet „rout“-székek nevén ismernek.

Egy távoli sarokban, pálmák közé rejtve, egy pianinó állt, a „Kensingtoni dal“-nak egy kinyitott példányával a hangjegytartóján.

Roger tiltakozott minden zenekar ellen. Semmiképen sem láthatta be, mi szükségük volna zenekarra; nem volt hajlandó viselni a költséget, s azzal vége. Francie (anyja, kit Roger már régóta idült emésztési zavarokra ítelt, ily alkalmakkor lefeküdt) kénytelen volt beérni azzal, hogy a pianinót kiegészítette egy fiatalemberrel, ki vadászkürtön játszott, s úgy csoportosította a pálmafákat, hogy aki nem látott a dolgok mélyére, bizvást azt képzelhette, hogy több zenész van ott elbujtatva. Francie elhatározta, hogy megmondja nekik, játszszanak minél hangosabban, hiszen oly temérdek zene van felhalmozva egy vadászkürtben, ha az illető beleönti egész lelkét.

Mint a jobban kifejlesztett amerikai nyelven mondanák, Francie „tanár“ volt, vagy legalább — egészen otthon volt a tekervényes labirintusában azoknak a mesterfogásoknak, amelyek mellőzhetetlenül szükségesek, mikor a ranghoz illő fellépést egy Forsyte józan takarékoságával kell összeegyeztetni. Soványan, de mégis pompásan festve a tengerszínű sárga ruhájában, mely különösen pazarul volt fodrozva tüllel a válla körül, nagy sebbel-lobbal járt-kelt a teremben, meg-megigazitotta gonddal a keztyűjét, s még egyszer végigjártatta szemét az egészen.

A külön ez alkalomra fogadott inassal (mert Roger csak nőcselédeket tartott) a bor dolgát beszélte meg. Jól megértette-e Forsyte urnak azt a kívánságát, hogy tizenkét üveg Whiteley-féle pezsgőt kell kikészíteni? De ha az elfogy (nem hiszi, hogy elfogyna, mert a hölgyek nagyrésze minden bizonnyal vizet fog inni), de ha mégis úgy volna, ott van még a pezsgő-bowle, rendezkedjék be akkor azzal.

Ugy bántotta, hogy szolgálával kell értekeznie ily dologról, annyira ellenkezik az a méltóságával; de mit tegyen, ha már a papa olyan? Roger, miután oly temérdek nehézséget okozott a bál dolgában, minden bizonnyal úgy jön le derült arcával és dudosos homlokával, mintha az egész multság az ő fejéből pattant volna ki. Valószínűleg mosolyogni fog és ő vezeti asztalhoz a társaság legszebb hölgyét; és két órakor, mikor majd szép lendületbe jut minden, titokban odamegy a zenészekhez, és azt mondja nekik, hogy zendítsenek reá a „God save the Queen“-re, és menjenek haza.

Francie szíve mélyéből remélte, hogy mielőbb elfárad és elpárolog, hogy lefekhessék.

Az a három vagy négy kebelbarátnője, kiket a bál alkalmából éjjeli szállásra is vendégül láttak, a felső emelet egyik távoleső szobácskájában köl-

lőtte el vele együtt a sebtében felszolgált teát és hideg szárnyast; az urakat az Eustace's Clubbe küldötték ebédelni, mert érezték, hogy táplálni kell őket valahogy.

Pontban, mikor az óra kilencet ütött, megjelent Smallné egyedül. Nagy szóbőséggel mentette ki Timothy távolmaradását, említést sem téve Hester néniről, ki az utolsó percben azt mondotta, hogy ne gyötörjék. Francie ömlengve fogadta és leülletve egy rout-székre, otthagya egymagában és duzzogva a levendulaszinü selyemruhájában — Ancsi néni halála óta most viselt először színeket.

A kebelbarátnők most lejöttek szobájukból, mindegyik, mintegy bűvös parancsszóra, más-más színü ruhában, de mindegyikök a túlnak egyformán pazar díszében a válla és a melle körül — mert a balsors úgy rendelte, hogy leánynak valamenynyien nagyon soványak voltak. Mindnyájukat odavezették Smallnéhoz. Egyik sem beszélgetett vele tovább, mint néhány másodpercig, annál többet csacsogtak egy csoportba verődve, egymás közt, galacsinná gyúrték a táncrendjüket, és rejtett pilantásokat vetettek az ajtó felé, várva az első férfivendég megjelenését.

Aztán megérkeztek szépszámu csoportban Miklósék, mindig pontosan, mint már a Ladbroke Grove táján szokás; és közvetlenül utánuk sötéten és szivarfüstillattal átitatva Eustace, meg fiai.

Most Francie három vagy négy udvarlója vonult fel, egyik a másik után; Francie mindegyiköknek ígéretét vette, hogy korán jönnek. Valamenynyien simára borotvált képpel és jókedvvel jöttek, a fiatalemberek jókedvének azzal a különös fajtájával, mely mostanában lett divat Kensingtonban; úgy látszott, egyáltalában nem érinti őket kellemetlenül egymás jelenléte, és dus csokorra kötött nyakendőt, fehér mellényt és himzett harisnyát viseltek. Valamennyien a kezelőjükbe dugták a zseb-

kendőjüket. Fürgén mozogtak, oly hivatásszerű vidámsággal, mintha azért jöttek volna, hogy nagy tetteket vigyenek végbe. Arcukon, mely tánc közben korántsem öltötte magára a táncoló angolnak hagyományosan ünnepélyes kifejezését, nem látszott más, mint szeretetreméltóság, fesztelenség és figyelem; hosszú léptekkel forgatták és lejtették körül táncosnőjüket, nem alkalmazkodva pedánsul a zene ütemeihez.

A többi táncosra csak úgy félvállról néztek — ők, a könnyű brigád, száz kensingtoni „cécó” hősei — kiktől egyedül lehet remélni minden várakozásnak megfelelő modort, mosolyt és táncot.

Gyors áradatban jöttek aztán a többiek; ifju leányokon anyáskodó hölgyek, kik hosszú sorban ültek, mintegy a falhoz tapadva, a bejáróval szemközt a röpke elem, mely megduzzasztotta a nagyobbik terem forgatagát.

Férfi csak gyéren volt, s azoknak, kik petrezselymet árultak, az a bizonyos megható kifejezés ült arcukon, türelmes, fanyar mosoly, mely mintha azt mondogta volna: „Oh, nem! ne értsen félre, tudom, hogy nem hozzám jön. Alig is várhatom azt öntől!” Francie pedig megszólította egyik udvarlóját, vagy az ifjabb süvölvények valamelyikét: — Ugyan engedje meg, az én kedvemért, hogy bemutassam Pink kisasszonynak; igazán, oly csinos leány! — aztán odavezette, és így szólt: — Pink kisasszony — Gathercole ur. Fentarthatna Gathercole urnak egy fordulót? — Amire Pink kisasszony erőltetett mosollyal s kissé elpirulva felelte: — Oh! Azt hiszem, igen! — és eltakarva üres táncrendjét, feljegyezte reá, hévvel betűzve, a Gathercole nevét a második külön-turára, kívánsága szerint.

De mikor az ifju azt rebegte, hogy meleg van, és tovább ment, Pink kisasszony visszaszülyedt a reménytelen várakozás állapotába, s visszatért arcára az a türelmes, fanyar mosoly.

Anyák, lassan legyezve arcukat, csak a leányai-
kat nézték, és szemükből ki lehetett olvasni a leá-
nyaik viszontagságainak egész történetét. Mit bán-
ták, hogy órák hosszáig ülnek ott, holtrafáradtan,
szótlatlanul, vagy görcsösen társalkodva — ha csak
jól mulatnak a leányaik! De látni azt, hogy elha-
nyagolják, észre sem veszik őket! Oh! mosolyog-
tak, de a szemük úgy szurt, mint egy megsebzett
hattyu szeme; úgy szerették volna megragadni azt
az ifju Gathercolet a ficsuros kabátja szárnyánál
fogva, és odavonszolni a leányaikhoz — a pökhendi
fickót!

És képviselve volt ennek kensingtoni bálterem-
nek csatasikján az életnek minden kegyetlensége
és kiméetlensége, a lelki szenvedései, egyenlőtlen
esélyei, szeszélye, önfeledtsége és türelme.

Itt-ott szerelmesek — de nem olyanok, mint
Francie udvarlóí, a merőben különleges fajtaból
valók, hanem egyszerű szerelmesek — remegve,
pirulva, némán, rejtett pillantásokkal keresték egy-
mást, hogy találkozzanak s megérintsék egymást a
tánc forgatagában, mikor pedig néha-néha egymás-
sal táncoltak, nem egy. nézőjüknek tunktek fel sze-
müknek csillogásával.

Egy pillanattal sem tíz óra előtt, érkeztek Ja-
mesék — Emily, Rákhel, Winifred (Dartiet otthon
hagyták, mert egy előbbi alkalommal tulsok pezs-
gőt ivott Rogeréknál), és Cicely, a legkisebbik
leány, kinek ez volt az első bálja; utánuk jöttek
hansomban a szülői házból, ahol ebéden voltak,
Soames és Irén.

Mindezek a hölgyek vállszalagot, nem pedig
tüllt viseltek, így adva tudtul, a husnak merészebb
mutogatásával, hogy a Park előkelőbb oldaláról
jöttek. Soames visszahuzódott a táncolókkal való
érintkezéstől és a fal mellett foglalt állást. Bágyadt
mosollyal vértelte fel magát, és éberén figyelt.
Egyik keringő a másik után indult meg és ért véget,

egyik pár a másik után suhant el mellette mosolygó szájjal, kacajjal és beszélgetésük töredékével ; vagy összeszorítva ajkát, és szemével keresve valakit a sokadalomban ; vagy némán kinyílt ajakkal nézve egymást. S az ünnep levegője, a virágok, a haj, a nők kedvelt parfümjének illata kábítóan vegyült el a nyári éj hőségével.

Szótlatlanul, némi lenézéssel a mosolyában, semmit sem látszott észrevenni mindebből Soames; de a szeme néha-néha, mikor megtalálta azt, amit keresett, mozdulatlanul megállt a tolongó emberáradatnak egyetlenegy pontján, s ajkán elhalt a mosoly.

Ő nem táncolt senkivel. Voltak, akik a feleségükkel táncoltak ; a jó szokások iránt való érzéke sohasem engedte meg neki, mióta megházasodott, hogy Irénnel táncoljon, és csak a Forsyteok Istene volna a megmondhatója, hogy megnyugvás volt-e az neki, vagy sem.

Más férfiak karján suhant el mellette, a lilimkék ruhája utána lebbent a táncban. Jól táncolt ; Soames unta hallgatni, mikor az asszonyok fanyarul mosolyogva mondták : „Mily szépen táncol a felesége, Forsyte ur, nézni is öröm !“ Szokott oldalpillantásainak egyikével unóttan felelte nekik : „Gondolja ?“

Egy fiatal pár közvetlenül mellette legyezgette egymást kölcsönösen a legyezővel, és kellemetlen szelet csapott körülötte. Ott állt közelében Francie, meg az egyik udvarlója. Szerelemről beszélgettek.

A háta mögött hallgatta Rogert, aki a vacsorára nézve adott utasítást egy szolgának. Nagyon másodrendű volt minden ! Bár el se jött volna ! Kérdezte is Iréntől, kívánja-e, hogy elkísérje ; és Irén azt felelte azzal a megőrzítő mosolyával : „Oh, de-hogy !“

Miért is jött el mégis ? A legutóbbi negyedórában egyáltalában nem is látta Irént. De itt jön

György olyan arccal, mint Quilp az Ódon ritkaságok boltjában ; már késő kitérni utjából.

— Láttad-e a „kalózt“ ? — kérdezte tőle ez a közismert ugrató ; — hadi készenlétbe helyezkedt — megnyiratkozott s a többi !

Soames azt felelte, hogy nem látta, átvágott a tánc szünete közben félig üres termen, kiment az erkélyre és lenézett az utcára.

Éppen ekkor hajtott elő egy kocsi, későn érkező vendégekkel, s a kapu előtt ott lézengtek néhányan a londoni utcának ama kíváncsi alakjai közül, kik mindig ott vannak, ahova a világosság és a zeneszó csábitja őket ; a sötét és szennyes alakok sápadt és előrenyujtott arcán ostoba és bámész kifejezés látszott, ami bosszantotta Soamest : Miért engedik meg, hogy itt lézengjenek ; miért nem zárja el őket a rendőr ?

De az tudomást sem vett róluk ; ott állt, mint a szeg a vörös szőnyegsáv mellett, amelyet a gyalogjáróra terítettek ; arcának szakasztottan olyan ostoba és bámész kifejezése volt, mint amazokénak.

Az utnak tulsó oldalán, a vasrácsos korláton túl, látta Soames fényleni az utcai lámpák világosságában a fák gyöngén bólintó lombját, fölöttük pedig a tulsó soron levő házak világos ablakait, melyek, mint megannyi szem, néztek le a kert néma sötétségébe ; és mindezek fölött az égboltozatot, azt a csodás londoni égboltoztatot, melyre ködszerű fényt vet London megszámlálhatatlan lámpáinak ezernyi visszfénye ; azt a hatalmas kupolát fenn a csillagok között, melyről emberi gond és emberi ábránd sugárzik vissza ; a pompának és nyomoruságának mérhetetlen tükrét, mely éjszakáról éjszakára jóindulatu gunnyal borul a házak és kertek, a paloták és a szenny mérföldeire, a Forsyteokra, a rendőrökre és az utcák henye lézengőire.

Soames elfordult és rejtekhelyéről észrevétle-

nül nézett be a kivilágított szobába. Idekünn hűvösebb van. Látta belépni az ujonnan érkezetteket, Junet, meg a nagyatyját. Miért jöttek oly későn? Ott álltak az ajtó nyílásában. Fáradtak látszottak. Jolyon bácsi ily késő este házon kívül! Miért nem ment June Irénhez, mint máskor, és Soamesban hirtelen megvillant a gondolat, hogy jó ideje egyáltalában nem látta Junet.

Csendes gunnyal figyelve arcát, egyszerre csak látta, hogy egészen elváltozik s úgy elhagyja a színe, hogy azt hitte, mindjárt összeroskad, de aztán újra sötétvörös színben lángol fel. Megfordult, hogy lássa, mi az, amire néz, és megpillantotta a feleségét, aki a terem végén levő télikertből jött Bosinney karján. A szeme, mintegy válaszul Soames kérdésére, Bosinney szemében merült el, viszont Bosinney őt nézte merően.

Soames ismét Junera nézett. Látta, hogy keze az öreg Jolyon karján pihen; úgy látszott, kéri valamire. Soames a csodálkozás kifejezését látta nagybátyjának arcán; mindketten megfordultak s eltűntek szemei elől az ajtó nyílása mögött.

A zene újra megszólalt — keringőt játszottak — és Soames még mindig egy kőszobor merevségével állt az ablakfülkében, várakozva, mozdulatlan arccal, ajkán semmi mosoly. Éppen most haladtak el, alig egy méternyire a sötét erkélytől, a felesége meg Bosinney. Soamest megcsapta a garдения illata; látta, mint hullámszik Irén keble, látta merengő szemét, félig nyitott ajkát s látott egy kifejezést arcán, melyet ő nem ismert. Keringve suhantak el a tánc lassu ütemében, s neki úgy rémlett, mintha egymáshoz simulnának; látta, hogy Irén szeliden és sötéten veti fel pillantását Bosinneyra, aztán újra lesüti szemét.

Soames nagyon sápadtan vonult ki megint az erkélyre, és a korláthoz támaszkodva, lenézett a térre; azok az emberalakok még mindig ott álltak

és bárgyu kitartással néztek fel a világosságra, a rendőr arca is bámészul nézett fölfelé, de ő nem látott mindebből semmit. Odalenn előállt egy kocsi, két alak beszállt, és elhajtattak...

Ez este June meg az öreg Jolyon a megszokott időben ültek az asztalhoz. A leány magasan záródó ruhájában volt, mint közönségesen, az öreg Jolyon még nem öltözött át.

Reggeli közben June említést tett Roger bácsi báljáról, amelyre el akart menni; ostobaságában, mondotta, nem jutott eszébe, hogy megkérjen valakit, hogy vigye magával. Most már elkéselt vele.

Az öreg Jolyon felpillantott az éles szemével. June eddig bevett szokás szerint Irénnel szokott táncmulatságra menni! És komoly pillantást vetve reá, megkérdezte tőle: miért nem megy Irénnel?

Nem! June nem akarta megkérni Irént; csakis akkor menne el, ha — ha nagypapája ez egyszer nem sajnálná a fáradságot — csak egészen rövid időre!

Látva, hogy mennyire szeretné és hogy mily odáig van, az öreg Jolyon végre zsémbelve engedett. Nem értette, miért ragaszkodik ahhoz, hogy elmenjen egy olyan, mondhatná, silány kis bálra; nem illik oda jobban, mint egy macska! Nem az kell neki, hanem tengeri levegő, s ő kész a Globular Gold Concessions közgyűlése után elvinni magával. Nem akar elutazni? Oh! majd kigyengül! S titokban aggódó pillantást vetve reá, folytatta a reggeli-jét...

June korán ment el hazulról és nyugtalanul járt-kelt a forróságban. Könnyű kis alakja, mely mostanában oly bágyadtan járt dolgai után, csupa tűz volt. Virágot vett. Azt szerette volna, — azt is akarta — hogy olyan szép legyen, amilyen csak lehet. Ő ott lesz! Nagyon jól tudta, hogy ő is kapott meghívót. Meg fogja mutatni neki, hogy ő sem-

mibe sem veszi az egészet. Hanem azért a szive mélyén elhatározta, hogy ezen a mai estén visszahódítja. Kipirulva tért haza, és nagyon élénken beszélgetett lunch közben ; az öreg Jolyont ez tévedésbe ejtette.

Délután kétségbeesett sirógörcs-roham vett erőt rajta. Ágyának vánkosaiba fojtotta zokogását, de mikor végre elcsendesült, a tükörben egy feldagadt arcot pillantott meg kivörösödött szemmel és lila sávokkal körülötte. Ebédig a besötétített szobában maradt.

Az egész néma ebéd közben tovább vivta lelki tusáját. Oly árnyszerűnek és kimerültnek látszott, hogy az öreg Jolyon meghagyta a „Sankey“-nek, hogy rendelje le a kocsit, nem engedi meg, hogy June elmenjen hazulról. Jobb lesz lefeküdnie ! June nem ellenkezett. Felment a szobájába és leült a sötétben. Tíz órakor becsengette a szobaleányát.

— Hozzon egy kis meleg vizet, és menjen le s mondja meg Forsyte urnak, hogy teljesen kipihentem magam. Mondja meg, hogy ha nagyon fáradt volna, elmehetek a bálba magam is.

A leány a szeme szögletéből nézett reá, és June parancsolóan kiegyenesedve fordult feléje. — Menjen, — mondotta — és hozza be tüstént a meleg vizet !

Báli ruhája még ott hevert a kanapén, és siető gonddal öltözött fel, kezébe vette a virágot, és lement, magasan hordva kis arcát hajának terhe alatt. Mikor elment nagyatyjának ajtaja előtt, hallotta az öreg Jolyont.

Megdöbbenve és ingerülten öltözködött az. Tíz óra mult, tizenegy előtt nem érhetnek oda ; megörült az a leány. De nem mert ellentmondani neki, nem tudott megszabadulni arcának ebéd közben látott kifejezésétől.

Nagy ébenfa-kefékkel simította végig a haját,

mig úgy fénylett a lámpa világosságában, mint az ezüst; aztán ő is kiment a homályos lépcsőházba.

June lenn várta, és egyetlen szó nélkül mentek a kocsizhoz.

Mikor véget ért a kocsizás, mely érzésük szerint egész örökkévalóságig tartott, s Róbert szalonjának küszöbére léptek, June az elszántság álarca mögé rejtette minden gyötrő nyugtalanságát és izgatottságát. A szégyenérzetet, hogy „utána futkos“, mint sokan mondhatnák, enyhítette a félelem, hogy talán nem is találja ott, hogy mégsem találkozhatik vele, s az az önfejtő elhatározása, hogy — valamiképen, maga sem tudta, miképen — visszahódítja.

A bálterem képe, a ragyogó padlóval, az öröm, a diadalmasság érzetét ébresztette fel benne, mert szerette a táncot, s mikor táncolt, valósággal lebegett, oly könnyű volt, mint egy fáradhatatlan, mohó kis szellem. Bizonyosan felkéri táncra, és ha táncolni fog vele, minden úgy lesz, mint azelőtt. Kíváncsian nézett körül.

De a látvány, mikor Bosinney előjött a télikertből Irénnel, arcán a teljes elmerültségnek azzal a különös kifejezésével, mégis nagyon várattalul érte. Nem látták, ne is lássa meg senki — hogyan szenved, még a nagyatyja se.

Kezét Jolyon karjára tette, és nagyon halkán így szólt:

— Haza kell mennem, nagyapa; rosszul érzem magam.

Az öreg Jolyon elsietett vele, és azt dörögte magában, hogy tudta előre.

Neki nem szólt semmit; csak akkor kérdezte meg tőle, mikor újra benn ültek a kocsiban, mely szerencsés véletlenből még a kapu előtt állt: — Mi bajod van, szívem?

De mikor érezte, hogyan rázza meg a zokogás egész gyöngé testét, borzasztóan megijedt. Hol-

nap okvetlenül hivassa el Blankot. Követeli. Nem nézheti így... No, no!

June elfojtotta zokogását és lázasan szorongatva nagyatyja kezét, hátradőlt a kocsi sarkába és eltakarta arcát a sáljával.

Az öreg Jolyon csak a két szemét láthatta, mely mozdulatlanul meredt a sötétségbe, de nem szünt meg cirógatni a kis kezét a vékony ujjjaival.

KILENCEDIK FEJEZET

Egy est Richmondban

Más szemek is látták June és Soames szemén kívül, mikor „azok ketten“ (mint Eufémia most már állandóan nevezte őket) kijöttek a télikertből ; más szemek is észrevették azt a kifejezést Bosinney arcán.

Vannak pillanatok mikor a természet leleplezi a szenvedélyt, mely addig szokott hangulatainak egykedvű nyugalma mögött huzódott meg — váratlanul beköszöntő tavasz, mely fehéren villan meg a mandolafa virágán a biborvörös felhők mögül ; hófedte, holdfényes hegyorom s fölötte egy magányos csillag, mely sóváran néz fel az epedő kékségre ; vagy a leáldozó nap lángjaival szemben egy vén tölgy, mely sötétén áll őrt egy égő titok előtt.

Vannak oly pillanatok is, mikor a képtárban egy kép, mely a katalógusban mint „***Tizian — csodálatosan szép“ van föltüntetve, áttöri egy Forsyte védelmi vonalát, aki talán különben villásreggelizett, mint a többi néző, s az elragadtatás egy nemének ígézetébe ejti. Vannak dolgok, úgy érzi, vannak itt dolgok, melyek — hm, amelyek vannak. Valami érthetetlen, észszerűtlen érzés szállja meg ; mikor igyekszik körülírni a gyakorlati ember szabatoságával, elröppen, elszáll belőle, mint a bornak tüze, melyet megivott, nem hagyva benne mást, mint lehangoztságot s azt a tudatot, hogy van

mája is. Érzi, hogy tulzó volt, ha elfecsérelt valamit; hogy elhagyja a józan emberész. Nem kívánt látni semmit abból a semmiségből, melyet a katalógusának hármass csillaga ígért. Isten őrizze attól, hogy tudjon bármit a természet erőiről! Isten őrizze attól, hogy elismerje, bár csak egy pillanatig, hogy vannak a világon afféle dolgok is! Hová lenne, ha csak egyszer is elismerné? Elég, ha az ember lefizette a shillinget a belépőjegyért s a másikat a katalógusért.

Az a pillantás, melyet June észrevett, melyet észrevettek más Forsyteok is, olyan volt, mint mikor hirtelen előtűnik egy gyertyaláng egy képzeletbeli függöny résén, ahol mozgatták — árnyaszerű és csábító, mint a bolygó lidérctűz hirtelen fellobbanása. Azt a bizonyosságot keltette a nézőkben, hogy vészes erők vannak itt munkában. Egy pillanatig örömmel és érdeklődéssel vették tudomásul, de aztán úgy érezték, hogy észre sem szabad venniök.

Mégis megmagyarázta, miért jött June oly későn s tünt el ismét, anélkül, hogy táncolt volna, anélkül, hogy csak kezet is fogott volna a vőlegényével. Ugy hallatszott, hogy beteg, s nincs is mit csodálni azon.

De büntudattal néztek egymásra. Nem akartak botrányt terjeszteni, nem akartak rosszlelkűek lenni. Ki is akart volna? És idegenek előtt egy hangot sem ejtettek róla; valami meg nem irt törvény hallgatást parancsolt reájuk.

Aztán megjött a hír, hogy June tengeri fürdőre megy az öreg Jolyonnal.

Nagyatyja Broadstairsbe vitte, mely mostanság divatba jött, mert Yarmouthnak, bármit mondott róla Miklós, befellegzett, és nincs az a Forsyte, ki nem azzal a meggyőződéssel ment volna a tengerpartra, hogy oly levegőt kap a pénzéért, mely egy hét leforgása alatt megint beteggé teszi az epéjét.

Az első Forsytenak az a végzetesen nagyuri kedvtelése, hogy szerette a Madeirát, kétségtelenül hozzájárult utódainak ehhez a hajlamosságához.

Tehát June a tengerpartra ment. A család várta a fejleményeket, mást nem tehetett.

De meddig — meddig jutottak „azok ketten”? Meddig jutnak még ezután? Csakugyan történhetik egyáltalában valami? Bizonyára nem lehet semmi a dologból, mert egyiküknek sincs pénze. Legfeljebb egy kis flirt, melynek, mint minden ily viszonynak, a maga idejében vége szokott lenni.

Soames huga, Dartie Winifred, ki Mayfair levegőjével — a Green-streeten lakott — a házasságra vonatkozólag divatosabb elveket szívott magába, mint aminők például a Ladbroke Groveon járták, nevetett arra a gondolatra, hogy lehet benne valami. A „kis teremés” — Irén nagyobb volt mint ő, és kész bizonyíték volt egy Forsyte komoly értékére nézve, hogy mindig ily „kis teremés” marad — a kis teremés unatkozik. Miért ne szórazoznék? Soames meglehetősen unalmas ember; ami pedig Bosinney urat illeti, — csak az a pojáca György nevezhette el őt kalóznak — Winifred megmaradt amellett, hogy nagyon *sikkes* ember.

Ez a kijelentés — tudniillik, hogy Bossiney sikkes ember — némi szenzációt keltett. De nem hatott meggyőzően. Készek voltak elismerni, hogy „bizonyos mértékben elég csinos ember”, de az, hogy valaki sikkesnek mondjon olyan embert, akinek oly kiálló pofacsontjai, oly különös szeme és puha kalapja van, megint csak újabb példája volt Winifred különcködő szokásának, hogy mindig és mindenben valami újat szeret találni.

Azon a nevezetes nyári évszakon történt, mikor a különcködés divatja járta, mikor még a föld is különcködött, mikor a gesztenyefák teljes virágdiszben álltak, mikor a virágok oly mámorítóan

illatosak voltak, mint még soha, mikor minden kertben rózsza nyílt s az éjszakák alig tudták hova tenni a temérdek csillagot, mikor minden istenadta nap, reggeltől estig teljes fegyverzetben forgatta ércpajzsát a nap a park fölött s az emberek oly különös dolgokra adták magukat, hogy szabad ég alatt költötték el reggelijöket, ebédjüket. Példátlan volt a száma azoknak a caboknak és fogatoknak, melyek átrajzottak a csillogó folyam hidjain és ezerszámra vitték ki az előkelőbb középosztály tagjait Bushey, Richmond, Kew és Hampton Court zöld pompájába. Majdnem minden család, mely igényt tartott arra, hogy a fogatos-osztályhoz számítsák, fölkereste ez évben legalább egyszer Bushey vadgesztenyefáit, vagy végighajtatott egyszer a Richmond-Park szelíd gesztenyefái alatt. Kényelemmel, bár porfelhőben gördültek tova, melyet ők maguk vertek fel, és előkelően néztek le a nagy, lomha dām vadak agancsos fejére, mely a páfrány valóságos erdejéből emelkedett ki, mely oly rejtékhelyet ígért az ősz kedvelőinek, mint még soha. És néha-néha, mikor a gesztenyevirág és a páfrány illata nagyon is közel szállt hozzájuk, ilyenformán szólíttatták egymást: „No nézd! Mily különös szag!”

És a hársfavirág ez évben ritka módon diszlett, majdnem olyan színű volt, mint a méz. A londoni köztérek sarkain olyan illatot árasztottak napnyugtakor, mely édesebb volt, mint a méz, melyet a méhek gyűjtöttek belőle — olyan illatot, mely kimondhatatlan vágyat keltett a Forsytheok és a hozzájuk hasonlók szívében, mikor ebéd után ott hűséltek azokban a kertekben, melyekhez csak nekik van kulcsuk.

És ez a vágy készítette őket, hogy estalkonyatkor a homályba boruló virágagyak közt járjanak, ez készítette őket, hogy újra meg újra megforduljanak, mintha a kedvesük várná őket — várná,

míg elhal az utolsó fénysugár a lombok árnyékában.

Valami határozatlan rokonérzés, melyet a hársak illata ébresztett fel benne, valami testvéri óhajlás, hogy meggyőződést szerezzen magának, valami afféle gondolat, hogy bizonyítékot leljen arra a kijelentésére, hogy „nincs benne semmi“; vagy egyszerűen az a vágy, hogy kiránduljon Richmondba, melynek ezen a nyáron nem állhatott ellen senki, arra birta reá a kis Dartiek (a kis Publius, Imogen, Maud és Benedek) anyját, hogy megírja a következő levelet a sógornőjének:

Junius 30.

Kedves Irén!

Hallom, hogy Soames Henleyben tölti holnap az éjszakát. Nem gondolod, hogy nagyon mulatságos volna, ha egy kis kirándulást rendeznénk és kihajtatnánk Richmondba? Ha meghívnád Bosinney urat, én az ifju Flippardot vinném ki magammal.

Emily (az anyjukat Emilynek nevezték, oly „sikkos“ volt az) kölsön adja majd a fogatát. Hét órakor el fogok menni érted, meg a fiatalemberekért.

Szerető testvéred:

Dartie Winifred.

Montague azt mondja, hogy tűrhető ebédet kapni a Korona és Jogar-ban.

Montague Dartienak második és ismertebb neve volt. Az első nevén Mózesnek hívták, mert nem volt ő semmi, ha világfi nem.

A gondviselés nagyobb nehézségeket gördített Winifred tervének útjába, mint aminőt ily jószándéku vállalkozás megérdemelt volna. Min-

denekelőtt a következő irást kapta az ifju Flippardtól :

Kedves mrs. Dartie,

Borzasztóan sajnálom. Menthetetlenül elköteleztem magam.

Az önő :

Flippard Augustus.

Késő volt, hajtóvadászatot indítani, hogy kifogjon a balszerencsén. Winifred egy anya biztonságával és tapintatával visszatért a férjére. Megvolt az a határozott és mégis kiméletes temperamentuma, mely nagyon illik az olyan kifejező arcélhez, szőke hajhoz és zöldes szemhez. Winifred ritkán, vagy sohasem esett zavarba ; vagy, ha mégis, tudta a módját, hogyan kell zavarából még előnyt is teremteni magának.

Dartie is jó bőrben volt. Erotic nem nyerte meg a Lancashire-serleget. Ez a hirneves állat, mely ráadásul a turf egyik oszlopának tulajdona volt, aki titokban sok ezerre menő fogadást kötött ellene, még csak nem is startolt. Az a negyvennyolc óra, mely ez után a kudarc után következett, méltán sorakozott Dartie életének legsötétebb órái közé.

Nappal és éjszaka Jamesről szőtt látományok üldözték. Soamessal kapcsolatos sötét gondolatok vegyültek együvé a leghalványabb reményekkel. Péntek este már annyira odáig volt, hogy leitta magát. De szombaton reggel felülkerekedett benne a börzejátékos hamisítatlan ösztöne. Néhány száz fonttal, melyet nem lett volna képes visszafizetni, bement a városba és az egész összeget megtette a Saltown Borough Handicap-ben nevezett Concerlinára.

Mint Scrotton őrnagynak mondotta, kívül az

Iseumban együtt reggelizett: „Nathans, az a kis zsidógyerek adta neki a tipet. Neki minden mind-egy. Nyakig ül — a szószban. Ha nem mászik ki belőle — nos, akkor, az ördögbe, lesz majd mit fizetni az öregnek!”

Egy üveg Pol Roger, melyet a maga rovására ivott meg, újabb megvetést öntött belé James-szel szemben.

Dartie kimászott. Concertina előretört és beérkezett elsőnek — micsoda szörnyű feljajdulás! De, mint Dartie mondotta: a bátorság a fő!

Csöppet sem idegenkedett a richmondi kirándulástól. Kijelentette, hogy „állja” a költségét. Nagy csodálattal viseltetett Irénnel szemben és szeretett volna kellemesebb viszonyban élni vele.

Félhatkor átjött a szolga, jelenteni: Forsytené önnagysága őszintén sajnálja, de az egyik ló köhög.

Nem csüggedve ez újabb csapás miatt sem, Winifred mindjárt átküldötte nevelőnőjével a (most hét éves) kis Publiust a Montpellier-squarere.

Két bérkocsin fognak menni és 7 óra 45-kor találkoznak a Korona és Jogar előtt.

Dartie teljesen meg volt elégedve a dolgok ily fordulatával. Kellemesebb így, mint háttal ülni a lovakhoz! Nem volt ellenvetése, hogy ő vigye ki Irént. Ugy képzelte, hogy áthajtatnak a vendégeikért a Montpellier-térre s ott helyet cserélnek egymás kocsijában.

De mikor megtudta, hogy a Korona és Jogar előtt találkoznak s hogy a feleségét fogja kísérni, egyszerre kedvét veszítette, és azt mondotta, hogy a dolog átkozottul unalmas!

Hét órakor indultak és Dartie félkoronás fogadást ajánlott a kocsisnak, hogy nem teszi meg az utat háromnegyed óra alatt.

Utközben csak kétszer váltott egymással megjegyzést férj és feleség.

Dartie így szólt :

— Azt hiszem, Soames mester nem fog hinni a fülének, ha meghallja, hogy a felesége egy hansomban tette meg az utat Bosinney mesterrel !

Winifred azt felelte :

— Ne mondj ily képtelenséget, Monty !

— Képtelenség ! — ismételte meg Dartie.

— Nem ismered a nőket, mélyen tisztelt asszonyom !

A második alkalommal csak egy kérdést vett fel :

— Hogyan festek ? Egy kicsit, ugy-e, puffadt vagyok a kopoltyum táján ? Az a pezsgő, melyet az öreg György szeret, nagyon felfujja az embert !

Forsyte Görgygyel villásreggelizett együtt ma délelőtt.

Bosinney és Irén előttük érkeztek meg. A folyóra néző nagy üvegajtók egyikében álltak.

Az ablakok ezen a nyáron egész nap, de még éjszaka is tárva voltak, s nappal és éjszaka beáradt rajtuk a fák és a virágok illata, a lekaszált fű meleg és a nehéz harmatcseppek hűvös párázata.

Dartie figyelő szemének úgy tűnt fel, hogy a két vendég nincs valami virágos kedvében, ahogy ott álltak szó nélkül egymás mellett. Az a Bosinney egy kész éhenkórász — *vele* ugyan nem törődik sokat !

Mégis reábizta őket Winifredre, ő maga pedig ment sebbel-lobbal megrendelni az ebédet.

Egy Forsyte jó, bár nem okvetlenül finom táplálékot keres, ellenben egy Dartie kimeríti egy Korona és Jogar minden segítőforrását. Annak, aki máról holnapra él, mint ő, semmi sem tuljó arra, hogy lenyelje és le is akarja nyelni. Az italát is nagy gonddal választja meg ; nagyon sokféle ital van ebben az országban, mely „nem elég jó“ egy Dartienek, a legjobb kell neki. Minthogy mással fizetteti a számláit, nincs értelme, hogy összehuzza

magát. Csak a bolond ember teszi azt, nem pedig egy Dartie.

Mindenből a legjobbat. Nincs ennél egészségesebb életelv az olyan ember számára, kinek az apósa nagyjövedelmű ember és él-hal az unokáiért.

Nem rossz szemével Dartie felismerte Jamesnek ezt a gyengéjét mindjárt az első évben azután, hogy megjött a kis Publius (tévedés); hasznára is fordította ezt az éleslátását. Most pedig négy kis Dartie volt s ez felért neki egy örökös életbiztosítással.

Az ünnepi ebéd jellegét kétségtelenül a vörös tengeri márna adta meg. Ez a remek hal, melyet ugyancsak messze tájakról hoztak szinte tökéletesen üde állapotban, aztán oly recipe szerint, melyet csak kevesen ismernek a világon, előbb megsütöttek, majd megszabadították a töviseitől, végül pedig mártás helyett jégbehűtött madeira-puncsban szolgálták fel.

Ha ezenkívül mást nem, de azt az egyet érdemes megemlíteni, hogy a számlát Dartie fizette ki.

Rendkívül szeretetreméltó volt az egész lakoma alatt; vakmerő, csodálkozó pillantását csak ritkán vette le Irén arcáról és alakjáról. Magának is be kellett ismernie, hogy nem ért el azzal semmi hatást, Irén elég hideg volt, oly hideg, mint a válla a krémszínű csipkéinek fátyla alatt. Remélte, hogy valami kis játékon éri Bosinneyval, de szó sem lehetett róla, kitűnően megmaradt a kellő határok közt. Ami pedig azt az építéset illette, olyan nehézkes volt az, mint egy megsebzett medve, Winifred egy árva szót sem bírt kicsikarni belőle; nem evett semmit, csak a poharat nem vetette meg, az arca mindjobban elfehéredett s oly furcsán állt a szeme!

Nagyon mulatságos volt mindez.

Maga Dartie kitűnő formában volt és fesztelesen, nem minden csipősség nélkül beszélt, mert

nem volt ostoba. Elmondott két vagy három, az illetlenséggel határos történetet, amivel még engedményt is tett a társaságnak, mert az ő történetei nem szoktak csak határosak lenni az affélével. Évelődő kis beszédet mondott Irén egészségére. Senki sem kocintott vele, Winifred pedig azt mondotta neki : — Ne bohóckodjál már, Monty !

Ebéd után Winifred indítványára kimentek a nyílt terrasra, honnan kilátás nyílt a folyóra.

— Szeretném látni, hogyan szerelmeskedik a nép, — mondotta — oly mulatságos volna !

A szerelmes párok nem csekély száma járt-kelt a nagy meleg után az alkonyat hűvösségében s a levegő nyers és hangos, vagy halk hangok neszével volt tele, az utóbbiak, mintha titkokat suttogtak volna egymásnak.

Nem tartott soká, és Winifred, gyakorlati érzékével — ő volt az egyetlen Forsyte a társaságban — egy padot foglalt le maguknak. Helyet foglaltak rajta egy sorban. Hatalmas fa terjesztette ki fölöttük lombsátrát és mind sűrűbbé vált a köd a folyón.

Dartie a pad végében Irén mellett ült, aztán Bosinney következett, aztán Winifred. Alig volt hely négyüknek s a világfi érezhette Irén karját, mely az övéhez szorult ; Dartie tudta, hogy Irén nem huzódhatik el tőle anélkül, hogy neveletlennek ne lássék, s ez nagyon mulattatta : minden pillanatban talált ürügyet valami újabb mozdulatra, mely még közelebb juttatta hozzá. Gondolta magában : „Ne jusson egészen annak a bolondos kalóznak ! Nehéz eset, az bizony !“

Messziről, az est homályába borult folyó tájáról, felhallatszott egy mandolin pengése s a régi dana :

*„A boat, a boat, unto the ferry,
For we'll go over and be merry,
And laugh, and quaff, and drink brown sherry !“*

És hirtelen előtűnt a hold, ifjan és szeliden kelve ki mögöttük a fák lombjai közül ; s mintha lélekzett volna, hűvösebb lett a levegő, de ezen hűvösebb levegőn még mindig átszállt a hársak meleg illata.

Dartie a szivarja fölött Bosinney felé sandított, aki karjait keresztbefonva ült s egyenesen maga elé meredt, olyan embernek arckifejezésével, akit kintpadra vontak.

És Dartie gyors pillantást vetett a kettőjük közt levő arcra, melyet úgy elfedett a reáboruló árnyék, hogy olyan volt, mint a sötétségnek egy még sötétebb árnyalata, mely alakot öltött és lélekzik ; szeliden, titokszerűen, ingerlően.

Olyan némaság suhant át a zajos terraszon, mintha a sétálók mind sokkal drágábbnak tartották volna titkaikat, semhogy kiejlették volna szájukon.

És Dartie azt gondolta : „Oh ! Asszonyok !“

Az estalkonyat pirja kialudt a folyóviz fölött, a dal elhallgatott, a hold sarlója elbujt egy fa mögé és sötét volt minden. Dartie hozzászorult Irénhez.

Nem ijesztette meg a borzadály, mely végigfutott a tagokon melyekhez hozzáért, nem ijedt meg szemének nyugtalan, felháborodott pillantásától sem. Érezte, hogy Irén el akar huzódni tőle, és mosolygott.

Be kell vallani, hogy a világfi többet ivott a rendes elégnél.

Kövér ajkával, mely kinyílt a gondosan felfelé pödrött bajusza alatt s a kihívó pillantásával, melyet a szeme szögletéből vetett reá, olyan volt, mint egy gonosz nézésű szatir.

Az égnek azon a sávján, mely a falombok sövényei közt látszott, megszámlálhatatlanul torlódtak a csillagok ; úgy látszott, mintha épp úgy mosolyognának, hemzsegnének, suttognának, mint a halandók ideleenn. Aztán újra kitört a zsibongás a

terrászon és Dartie azt gondolta magában: „Oh, mily szegény, sanyaru ördög ez a Bosinney!” és újra hozzászorult Irénhez.

A mozdulat más eredményt érdemelt volna. Irén felállt s a többiek követték példáját.

A világfi erősebben el vol szánva, mint valaha, hogy megtudja, milyen anyagból is van gyurva Irén. Nem tágitott mellőle végig a terrászon. Tor-kig volt a jó borral. Most következik a hosszú kocsizás hazafelé, a hosszú kocsizás, a zárt bérkocsi meleg sötétje és kellemes összeszorultsága — az egész világtól való elszigeteltségével. Az a sanyaru építész-fickó mehet egy kocsiban a feleségével — sok szerencsét neki! És tudva, hogy a hangjával nem rendelkezik egész biztosan, volt olyan óvatos, hogy nem beszélt; hanem egy mosoly tartósan odavetette magát duzzadt ajkaira.

Átmentek a tulsó oldalra, hol kocsijaik várták őket. Tervének megvolt az az érdeme, mely közös minden nagy tervvel: a szinte brutális egyszerűség — közvetlenül mellette fog maradni, míg be nem száll a kocsiba, akkor aztán hirtelen beszáll utána ő is.

De Irén, mikor a kocsihoz ért, nem szállt be mindjárt, hanem előreszaladt a ló fejéhez. Dartie e pillanatban nem volt eléggé ura a lábainak, hogy követhesse. Irén ott állt, cirógatta a ló fejét, és Dartie bosszuságára, Bosinney termett mellette előbb. Irén hátrafordult és mondott neki valamit halkán, sebesen; Dartie elkapta ezt a három szót: „Az az ember...” Csökönyösen megállt a kocsi ajtajánál és várta, míg hátrajön. Ismert egy fogást, mely felér más kettővel!

Itt, a lámpafényben, jól táplált (a középmagas-nál nem nagyobb) alakjával, fehér mellényében, a karjára vetett világos felöltőjével, vörös virággal a gomblyukában, s azzal a bizalmaskodó, jókedvű

orcátlansággal a sötét arcán, kitünően érvényesült — minden ízében világfi volt.

Winifred már benn ült a kocsijában. Dartie azon gondolkodott, hogy Bosinney vajmi mérsékeltén kellemes perceket fog odabenn tölteni, ha nem áll résen! E pillanatban olyan lökés érte, hogy majdnem felbukott az országúton. Bosinney hangja a fülébe sziszeg: — Én kísérem haza Irént; érti? — És Dartie egy arcot pillantott meg, mely fehér volt a felindulástól és két szemet, mely oly villogva nézett reá, mint a vadmacska szeme.

— Tessék? — hebegte. — Micsoda? Szó sincs róla! Ön a feleségemet kíséri!

— Menjen innen! — sziszegte Bosinney — mert kihajítom az utra!

Dartie hátrált; világosan látta, hogy ez az ember komolyan érti, amit mond. Mikor Irén el-suhant azon a helyen, melyet ő engedett, a ruhája söpörte lábát. Bosinney beszállt utána.

— Mehet! — hallotta Dartie a kalóz kiáltását. A kocsis suhintott a lovára és a kocsi elindult.

Dartie egy pillanatig kábultan állt helyén; aztán odarohant ahhoz a cabhoz, melyben a felesége ült és beszállott.

— Induljon! — harsogta a kocsisnak — és ne tévessze szem elől azt a fickót, aki előttünk jár!

Mikor ott ült a felesége mellett, átkozódni kezdett. Végre, mikor a legnagyobb erő kifejtéssel lecsillapodott, hozzátette: — Szép kis gyalázatot engedté! meg, hogy a kalózzal kísérteted haza; miért nem tartóztattad vissza, miért? Örültem szerelmes; a bolond is láthatja!

A Mindenhatóra való újabb hivatkozásokkal dörögte tul Winifred ellenvetéseit; s nem hagyott fel Barnesig a jeremiádaival, piszkolva Winifredet, az atyját, az öccsét, Irént, Bosinneyt, a Forsyte nevet, saját gyermekeit és megátkozva a napot, mikor megházasodott.

Winifred, ki erősjellemű nő volt, hagyta elmondani a mondókáját, melynek végeztével boszszus hallgatásba merült. Nem vette le haragos szemét annak a hansomnak a hátulsó feléről, mely, mint egy elszalasztott jó alkalom képe kísértett előtte a sötétségben.

Jó szerencse, hogy nem hallhatta meg Bosinney lángoló kitöréseit, azokat a kitöréseket, melyek áradatként törték volna át a világfi önmérsékletének gátját; nem láthatta Irén megborzását, mintha valami ruháját tépték volna le róla, sem pedig a szemeit, melyek sötétek és szomorúak voltak, mint a megvert gyermek szeme. Nem hallhatta hogy Bosinney hogyan könyörög, könyörög, egyre csak könyörög; nem hallhatta Irénnek hirtelen kitörő halk zokogását, s nem láthatta hogy ez a szegény, sanyaru ördög meghódolva és remegve, alázatosan érinti meg kezét.

Kocsisa, betű szerint követve utasításait, a Montpellier-squareon sem tágitott az előttük robogó bérkocsitól. A Dartie-házaspár látta, hogy Bosinney kiugrik, aztán kiszáll utána Irén és fejét lehajtva, gyors léptekkel megy föl a lépcsőn. A kulcsot nyilván már a kezében tartotta, mert mindjárt eltűnt. Lehetetlen volt megállapítani, megfordult-e, hogy szóljon valamit Bosinneynak.

Ez utóbbi aztán elment a kocsijuk előtt; férj és feleség bámulatosan láthatták arcát az utcai lámpa világosságában. Heves felindulás küzdelme látszott rajta.

— Jó éjszakát, Bosinney ur! — kiáltotta Winifred.

Bosinney hirtelen megállt, lekapta a kalapját és továbbsetett. Nyilván elfelejtette már, hogy a világon vannak.

— No! — mondotta Dartie — láttad az arcát annak a bestiának? Mit mondtam? Szép históriák! Felhasználta a jó alkalmat.

Oly nyilvánvaló volt, hogy válságos dolgok történtek abban a bérhocsiban, hogy Winifred próbát sem tett, megvédeni álláspontját.

Igy szólt: — Nem fogok róla szólni semmit. Nem látom be, mi haszna volna, lármát csapni belőle!

Dartie e felfogást mindjárt magáévá tette; minthogy Jamest saját külön hátvédjének tekintette, nem akarta, hogy a mások bajával nyugtalanítsák.

— Nagyon helyes, — mondotta; — törődjék Soames a maga dolgával. Bátran rábizhatjuk!

Igy szólva, Dartieék beléptek a green-streeti lakásukba, melynek bérét James fizette, és fölkeresték megérdemelt nyugalmukat. Az óra éjfélre járt és egyetlenegy Forsyte sem maradt kün az utcán, hogy kémlelje Bosinney járása-kelesét; hogy lássa visszatérni s távol az utcai lámpa fényétől, megállni a tér kertjének rácsa előtt; hogy lássa ott állni a fák árnyékában és nézni, nézni a házat, melynek sötétje magába öleli őt, kit hogy csak egy pillanatra láthasson, odaadná az egész világot — őt, ki neki most egy a hársfák illatával, a világosság és a sötétség jelentőségével, saját szívének dobbanásával.

TIZEDIK FEJEZET

Egy Forsyte diagnózisa

Hozzá tartozik a Forsyte természetéhez, hogy nem tudja azt, hogy ő Forsyte ; de az ifjabb Jolyon nagyon tisztában volt vele, hogy ő az. Nem tudta, míg nem tette meg azt az elhatározó lépést, mely száműzötté tette ; de attól az időtől fogva tartósan megmaradt benne az a tudat. Teljesen érezte azt a házasságában, érezte minden cselekedetében, a második feleségével szemben, ki határozottan nem volt Forsyte.

Tudta, hogy ha nem lett volna oly nagy érzéke az iránt, amire szüksége van s kitartása, hogy ragaszkodjék hozzá, ha nem ismerte volna fel, hogy mily örült dolog a tékozlás, melyért oly drágán fizetett meg — más szóval, ha nem lett volna meg benne az „érzék a birlálás iránt“ — sohasem lett volna képes magánál tartóztatni őt (talán nem is kívánta volna soha, magánál tartóztatni) e tizenöt év minden anyagi gondja, lenézetése és félreértései közben ; sohasem bírhatta volna reá, hogy menjen hozzá feleségül, mikor az első felesége meghalt ; sohasem élte volna át mindezt és nem tartotta volna magát felszinen, megfogyva, de mosolyogva.

Azok közé az emberek közé tartozott, kik lábukát keresztbevetve ülnek apró kínai bálványok módjára saját szívük börtönében és örökös kételkedéssel mosolyognak önmagukon. Nem, mintha

ez az annyira benső és örök mosoly ellenkezett volna tetteivel, melyek csak úgy, mint az álla meg a vérmérséklete, merőben sajátyszerű keveréke voltak a szelidségnek és a határozottságnak.

Jól tudta magáról azt is, hogy Forsyte a munkájában, abban az akvarel-festésben, melyre oly nagy akaraterővel vetette magát, csodálkozva önmagán, mintha nem tudná egészen komolyan venni oly kevésbé gyakorlatias foglalkozását és bizonyos furesza nyugtalanságot érezve amiatt, hogy nem keres többet rajta.

S a tudat, hogy mi az, Forsytenak lenni, az tette most, hogy a rokonszenv és megütközés érzelmével fogadta az öreg Jolyonnak itt következő levelét:

SHELDRAKE HOUSE,

Broadstairs, július 1.

Édes fiam, Jo,

(Apuka írása alig változott az alatt a harminc változatos esztendő alatt, mióta emlékezik reá.)

Két hét óta vagyunk már itt, s nagyjában elég jó volt az időjárásunk. A levegő edzene, csak a májam nincs rendben, és örülök majd, ha visszajutottam a városba. Juneről nem mondhatok sokat, az egészsége és a hangulata nem ér sokat, és nem tudom, mivé fejlődik még mindez. Nem szól semmit, de világos, hogy folyton az a mátkaság foglalkoztatja, mely mátkaság is, meg nem is — a jó Isten tudja, mi is valójában. Komoly kétségeim vannak, hogy az adott viszonyok közt ajánlatos volna-e visszaengedni Londonba, de oly makrancos, hogy minden pillanatban a fejébe veheti, hogy visszamegy. A dolog úgy áll, hogy valakinek beszélni kellene Bosinneyval, hogy megtudja tőle, mi szándékkal jár. Én a magam részéről idegenkedem ettől, mert

alighanem a körmére koppantanék, de arra gondoltam, hogy te, aki ismered őt a clubból, talán ejthetnél vele egy szót, és megtudhatnád, hogyan képzei a dolgot a fiu. Junet, természetesen, semmikép sem fogod kiszolgáltatni. Örülnék, ha néhány nap alatt hirül vehetném tőled, hogy szerezhettél-e valamelyes tájékozódást. A helyzet nagyon aggaszt, gyötrelmessé teszi az éjszakaiamat. Csókolom Jollyt és Hollyt.

Szerető atyád

Forsyte Jolyon.

Az ifjabb Jolyon oly hosszasan és oly komolyan töprenkedett erről a levélről, hogy a felesége észrevette elfogódottságát, s kérdezte, hogy mi bántja. A férje azt felelte: — Semmi.

Szilárd elhatározása volt, hogy sohasem tesz említést Juneről. Nyugtalanná tehetné vele, nem tudta, hogyan venné; tehát sietett eltüntetni magatartásából az elmerültségnek minden látszatát, de nem járt több szerencsével, mint járt volna az atyja, mert családi furfang dolgában épp oly átlátszó volt, mint az öreg Jolyon; s az ifjabb Jolyonné ajkát összeszorítva járt-kelt körülötte és alattomban kifürkészhetetlen pillantásokat vetett reá.

Délután, zsebében a levéllel, s még minden elhatározás nélkül, a clubba ment.

Valakinek a „szándékait“ kutatni, különös módon kellemetlen feladat volt számára; és saját visszás helyzete a legkevésbé sem csökkentette ezt a kellemetlen érzést. Ugy reávallott a családjára, úgy reávallott mindazokra, akiket ismertek s akikkel érintkeztek, hogy igyekeznek keresztül erőszakolni azt, amit valakivel szemben jogaiknak mondanak, és igyekeznek színvallásra kényszeríteni az illetőt; úgy reájuk vallott, hogy igyekeznek

érvényt szerezni üzleti elveiknek a magánvállalkozásaikban is !

És a levélnek az a frázisa, — „Junet, természetesen, semmikép sem fogod kiszolgáltatni“ — mily kilátástalanná tette az egészet.

S az a levél a benne levő személyes keserőséggel, a June miatt érzett nyugtalanságával, azzal az „ujjára való koppintással“ mégis oly egészen természetes volt. Nem csoda, hogy atyja tudni akarja, mi szándékkal jár Bosinney, nem csoda, hogy haragszik.

Nehéz visszautasítani ! De miért, hogy éppen reá bizzák ? Bizonyára nem szerencsés választás ; de a Forsyte, amíg el nem éri azt, amit akar, nem szokott válogatós lenni az eszközeiben, feltéve, hogy megóvhatja a külső látszatot.

Hogyan szabadulhatna tőle, vagy hogyan utasíthatná vissza ? Lehetetlennek látszik úgy ez, mint amaz. Ugy ám, ifjabb Jolyon !

Három órakor érkezett meg a clubba, s az első, akit megpillantott, Bossiney maga volt, aki egy sarokban ült és mereven nézett ki az ablakon.

Az ifjabb Jolyon nem messze tőle ült le, és nyugtalanul vette fontolóra helyzetét. Alattomban Bosinneyt nézte, ki gyanutlanul ült helyén. Nem ismerte nagyon és talán először tanulmányozta figyelmesen ; szokatlan külsejű ember, ruházkodásban, archan és egész lényében merőben más, mint a club többi tagja — az ifjabb Jolyon bármily más kedélyű és lelkületű ember lett belőle, mégis mindig megóvta egy Forsyte külsejének uri kimértségét. Valamennyi Forsyte közt ő volt az egyetlen, aki nem tudott Bosinney csufnévéről. Szokatlan ember az, nem külön, hanem szokatlan ; el is van csigázva, mint látszik, sovány, s az arca beesett az erősen kiálló pofacsontjai alatt, de mégsem látszik betegesnek, mert erős a termete és göndör a haja,

ami az életerős, kitűnő szervezet ismertetőjele szokott lenni.

Volt valami az arcában és magatartásában, ami meghatotta az ifjabb Jolyont. Ő tudta, mi a szenvedés, s ez az ember olyan, mintha szenvedne.

Felállt és megérintette a karját.

Bosinney felriadt, de nem árulta el a zavarának semmi jelét, mikor meglátta, hogy kivel van dolga.

— Az ifjabb Jolyon leült.

— Régóta láttam, — mondotta. — Mennyire van már az unokaöcsém házával ?

— Körülbelül egy hét múlva elkészülök vele.

— Gratulálok !

— Köszönöm — nem tudom, hogy ebben az esetben helyén van-e, hogy szerencsét kívánjanak.

— Nem ? — kérdezte az ifjabb Jolyon — azt hittem volna, örül, hogy megszabadul ily régóta húzódó munkától ; de valószínűleg úgy van vele, mint én, mikor megválok egy képetől — majd, hogy úgy nem mondom : egy gyermekemtől.

Barátságosan nézett Bosinneyra.

— Igen, — mondotta az utóbbi melegebben — az ember magából szakítja ki, aztán vége. Nem tudtam, hogy festeni szokott.

— Csak akvarelt ; nem mondhatnám, hogy hiszek a munkámban.

— Nem hisz benne ? Akkor hogyan dolgozhatik ? Mit ér a munka, ha az ember nem hisz benne ?

— Helyes, — mondotta az ifjabb Jolyon — éppen ezt mondom én is mindig. Egyébként, hogy a szónál maradjak, nem vette észre, hogy amikor azt mondja az ember, hogy : „Helyes“, mindig hozzáteszi : „éppen ezt mondom én is mindig !“ De ha megkérdi tőlem, hogy akkor hogyan tehetem, azt felelem rá, azért, mert Forsyte vagyok.

— Forsyte! Sohasem tartottam önt annak!

— A Forsyte, — felelte az ifjabb Jolyon — nem tartozik a ritka állatok közé. Százak vannak belőle ennek a klubnak a tagjai közt. Százak künn a város utcáin; találkozik velük, bármerre megy!

— És miről ismeri meg őket, ha kérdenem szabad? — mondotta Bosinney.

— A tulajdon iránt való érzékükről. A Forsyte gyakorlati álláspontról — lehetne mondani józan emberésszel — nézi a dolgokat és a gyakorlati álláspont lényegében a tulajdon iránt való érzéken alapszik. A Forsyte, megfigyelheti, sohasem árulja el magát.

— Tréfál?

Az ifjabb Jolyon hunyorított a szemével.

— Nem nagyon. Minthogy magam is Forsyte vagyok, nem nekem kellene beszélni róla. De én amolyan elkorcsosult telivér vagyok; ellenben önt nem lehet félreérteni. Annyira különbözik tőlem, mint én a James bácsimtól, ki valóságos példaképe a Forsytenak. Őbenne szélsőségesen fejlett ki az érzék a tulajdon iránt, míg önben valóság szerint sehoggy. Ha nem volnék közben én, önök ketten merőben különböző fajtnak látszanának. Én vagyok a hiányzó láncszem. Természetesen mindannyian a tulajdon rabjai vagyunk, s elismerem, a társadalmi helyzeten fordul meg az egész, de az, akit én „Forsyte“-nak mondok, többé vagy kevésbé határozottan rabja e tulajdonnak. Tudja, hogy mi a jó, tudja, hogy ami biztos, és a tulajdonhoz való ragaszkodása — mindegy, hogy asszonyról, házról, pénzről vagy jó hírnévről van-e szó — az ő aranypróbája.

— Áh! — mondotta halkan Bosinney — szabadalmat vehetne erre a szóra.

— Szívesen megtenném, — felelte az ifjabb Jolyon — hogy előadást tarthassak erről a tárgy-

ról: „A Forsyte tulajdonságai és sajátosságai. Ez a kis állat, melyet nyugtalanít a saját fajtájabeliek gunyolódása, fel sem veszi, ha tőle idegen teremtmények (ön vagy én) kacagják. A rövidlátásra való öröklött hajlamosságával csak a hozzá hasonlókat és környezetüket különbözteti meg s azok közt járja végig kellő nyugalommal az életét“.

— Ugy beszél róluk, — mondotta Bosinney — mintha Angolország felét tennék.

— Teszik is, — felelte az ifjabb Jolyon. — Angolország felét, még pedig a jobbik felét, sőt a biztosabbik felét, a háromszázalékos felét, azt a felét, mely számot tesz. A gazdagságuk és a biztos helyzetük az, ami lehetővé tesz mindent; ami lehetővé tesz irodalmat, tudományt, sőt vallást is. Hol volnánk a Forsyteok nélkül, kik e dolgok egyikében sem hisznek, de hasznukra fordítják valamennyit? Kedves uram, a Forsyteok a közvetítők, az üzletemberek, a társadalom oszlopai, a szokások sarkkövei; mindenek, ami csodálatraméltó!

— Nem tudom, megértem-e, mire céloz, — mondotta Bosinney — de úgy sejtem, hogy sok Forsyte van, amint ön nevezi őket, az én hivatásom körében is.

— Hogyne, — felelte az ifjabb Jolyon. — Az építészek, festők vagy írók nagy többségének éppoly kevésbé van elve, mint bármely más Forsytenak. A művészet, irodalom, vallás, csak annak a csekélyszámu különcknek segítségével állhat fenn, aki csakugyan hisz az efféle dolgokban, és a sok Forsyte segítségével, aki üzleti hasznot huz belőlük. Szerény számítással, Forsyte az akadémikusainknak háromnegyed része, regényíróinknak hétnyolcad része, a sajtónak tulnyomó része. A tudományról nem szólhatok; nagyszerűen vannak képviselve a vallásban; az alsóházban talán számosabbak, mint bárhol; a főrangú világ beszél maga

helyett. De nem nevetek. Veszedelmes dolog, szembehelyezkedni a többséggel — hozzá milyen többséggel! — Éles pillantást vetett Bosinneyra: — Veszedelmes dolog, az embernek megejtetni magát — egy házzal, egy képpel, egy — asszonnyal!

Egymásra néztek. És mintha azt követte volna el, amit Forsythe nem szokott elkövetni — mintha elárulta volna magát, az ifjabb Jolyon visszahuzódott a csigaházába. Bosinney szakította meg a csendet.

— Miért veszi tipusnak a saját rokonait? — mondotta.

— Az én rokonaim, — felelte az ifjabb Jolyon — nem nagyon szélsőségesek, aztán megvan, mint minden más családbelieknek, a saját külön sajátosságuk is, de jelentékeny mértékben van meg bennök az a két tulajdonság, mely a Forsytenak valószínű próbaköve — az erő, hogy sohasem vetik magukat testtel-lélekkel valami dologra, és érzékük a tulajdon iránt.

Bosinney mosolygott: — Hogy áll a dolog például a kövérrel?

— Swithinre gondol? — kérdezte az ifjabb Jolyon. — Oh, abban maradt még valami az őseredetiségből. Még nem emésztették meg egészen a város meg a középosztály életviszonyai. A falusi gazdálkodás, meg a nyers erő évszázadai gyökeret vertek és minden előkelő volta mellett vérré váltak benne.

Bosinney tünődni látszott. — Nagyon élethű leírást adott most a Soames unokaöccséről, — mondotta hirtelen. — Az ugyan sohasem fog golyót röpíteni az agyába.

Az ifjabb Jolyon átható pillantást vetett rá.

— Nem, — mondotta, — nem fogja megtenni. Ez az, amiért számot kell vetni vele. Őrizkedjék a karmaiktól! Könnyű nevetni, de ne értsen félre.

Nem ajánlatos, lenézni egy Forsyteot ; nem ajánlatos, alábecsülni őket !

— S ön mégis megtette !

Az ifjabb Jolyon azzal ismerte el, hogy a vágás talált, hogy már nem mosolygott.

— Elfelejtí, — mondotta saájtszerü büszkeséggel — hogy én is tudok makacs lenni, én magam is Forsyte vagyok. Mi valamennyien a nagy erők ösvényén járunk. Az, aki lemond a fal védelméről — nos — érti, mit akarok mondani. Nem ajánlom, — így végezte nagyon halkan, mintegy fenyegetésképen — nem ajánlom senkinek sem, hogy az én utamat járja. Nem való az mindenkinek.

Bosinneynek arcába szökött a vér, de csak hamar elhagyta megint, úgy hogy fakóbarna lett az arca, mint volt azelőtt. Rövid kacajt hallatott, mely valami különös, ádáz mosolyt felejtett az ajkán, a szeme gunnyal nézett az ifjabb Jolyonra.

— Köszönöm, — mondotta. — Rém kedves öntől. De nem ön az egyetlen, aki tud állhatatos lenni. — Felállt.

Az ifjabb Jolyon utánanézett, mikor elment és kezére hajtva fejét, sóhajtott egyet.

Az álmos, majdnem üres helyiségben nem hallatszott más nesz, mint az ujságok zizezése és egy-egy szál gyújtó sercegeése, amikor meggyújtották. Az ifjabb Jolyon sokáig maradt ott mozdulatlanul és még egyszer átélte azokat a napokat, mikor ő is hosszú órákon át ült itt, nézve az órát s figyelve a percek mulását — a bizonyalanság gyötrelmével, és az égető, édes fájdalommal teljes hosszú órákat ; és lelkében régi elevenségével tért vissza amaz idők sajgó, gyönyörűséges kinszenvedése. Bosinney a beesett arcával és nyugtalan szemével, mely egyre csak az órát nézte, valami különös, ellenállhatatlan irigységgel vegyes részvételt keltett benne.

Oly jól ismerte azokat a jeleket. Hová viszi utja, mely sors elébe? Milyen asszony az, aki oly delejes erővel vonja magához, hogy nem képes visszatartani becsület, elv, semmi érdek; akitől csak futással szabadulhatna.

Futással! De miért futna Bosinney? A férfi megfut, mikor az a veszély fenyegeti, hogy tüzhelyet és otthont dul fel, mikor gyermekekről van szó, mikor úgy érzi, hogy ideálokat gázol le, hogy összezuz valamit. De itt, úgy hallotta, összezuzva hever előtte minden.

Ő nem futott meg és nem futna meg, ha újra megismétlődne minden. Pedig ő messzebbre ment, mint Bosinney, ő saját boldogtalan otthontát zuzta össze, nem a másét. És eszébe jutott a régi mondás: „A férfi saját szívében hordja sorsát.”

Saját szívében. Azt, hogy milyen a pudding, akkor tudjuk meg, mikor megettük — és Bosinney még nem ette meg a puddingját.

Gondolatai átszálltak ahhoz a nőhöz, ahhoz a nőhöz, kit nem ismert, de kinek történetét vázlatosan hallotta.

Boldogtalan házasság! Nem rossz bánásmód — csak az a meg nem határozható rossz érzés, az a szörnyű lenézés, mely megöl minden édességet Istennek ege alatt; és így tovább napról-napra, éjszakáról-éjszakára, hétről-hétre, évről-évre, míg a halál végét veti!

De az ifjabb Jolyon, kinek saját keserüségét enyhítette az idő, látta az esetet Soames oldaláról is. Honnan venné az olyan férfi, mint az ő unoka-öccse, ki telítve van társadalmi osztályának minden előítéletével és nézetével, honnan venné azt a belátást vagy felismerést, mely szükséges ahhoz, hogy leszámoljon ezzel az élettél? A képzelőerőn fordul meg az, meg azon, hogy tudjon belehelyezkedni a jövőbe s tudja tenni magát minden

kellemetlen emberszóláson, csufondárosságon és fecsegésen, mely elmaradhatatlan kísérője az ily házassági elválásoknak, azon a kinos szenvedésen, mely együttjárna azzal, hogy nélkülözni lesz kénytelen őt, nem fogja látni, s az erényes emberek szigorú rosszalásán. De kevés férfinak, főképp a Soames társadalmi osztályából való kevés férfinak van elég képzelőereje ahhoz. Annyi sok a halandó ezen a világon s oly kevés a képzelőerő, hogy mindegyiknek jusson belőle. Aztán, édes Istenem, mily különbség elmélet és gyakorlat között; sokan, talán maga Soames is, lovagias nézetet vallanak az efféle dolgokról, de amikor szorítja lábukat a cipő, felfedeznek egy különös tényezőt, mely őket kivétellé teszi.

De aztán, maga sem bízott az ítéletében. Ő maga is végigment azon a tapasztaláson, fenéig kiürítette egy boldogtalan házaselet keserűségét, és honnan vette volna azoknak a mindent átfogó, szenvedélytelen pillantását, kik sohasem voltak még csatazajban? Az ő ítélete nagyon is első kézből származott — mint a katonai dolgokról a katonának ítélete, ki sokáig volt tényleges szolgálatban, a polgáremberek ítéletével szemben, kik nem jutottak abba a hátrányos helyzetbe, hogy nagyon is közelről lássák a dolgokat. A legtöbb ember egészen boldognak tartotta volna az olyan házasságot, mint a Soames és Irén házassága; a férjnek van pénze, az asszony szép; kompromisszumnak szokás mondani az ily esetet. Nem látni semmi okát, hogy miért ne ballagnának együtt tovább, még ha gyűlölik is egymást. Baj is az, ha kissé a maga külön útján jár mindegyikük, míg az illedelmen nem esik csorba — míg tiszteletben tartják a házaselet, a közös otthon szentségét. A felsőbb osztályokban kötött házasságok felerészben ehhez az irányvonalhoz igazodnak: Ne botránykoztasd meg a társadalom érzékenységét; ne botránykoztasd

meg az egyház érzékenységet. Azért, hogy elkerülőd e kettőnek megsértését, nem tulságos ár, feláldoznod bármely személyes érzelmedet. A biztos otthonnak előnyei épp oly szemmeláthatók, tapintathatók, mint a tulajdonnak egyéb részei, a *status quo* nem rejt magában kockázatot. Az otthont felosztatni legalább is veszedelmes kísérlet és ráadásul önző dolog is.

Hát ez az, amit meg kell védeni. Az ifjabb Jolyon választott.

Az egésznek a magva — gondolta magában — a tulajdon, de vannak sokan, akik más szemmel nézik a dolgot. Azok „a házassági kötelék szentségének“ mondják ; de a házassági kötelék szentsége a családi élet szentségétől és a családi élet szentsége a tulajdon szentségétől függ. S én mégis úgy képzelem, hogy ezek az emberek mind egyenes követői annak az Egynek, akinek sohasem volt semmije. Különös !

S az ifjabb Jolyon még egyszer felsóhajtott.

Azért megyek én haza, hogy utközben megkérjek minden szegény ördögöt, kivel találkozom, hogy ossza meg velem az ebédemet, mely akkor már kevés lesz nekem, vagy, mindenesetre a feleségemnek, kit nem nélkülözhetek az egészségem és a boldogságom érdekében ? Elvégre meglehet, hogy Soames helyesen cselekszik, amikor él a jogával s eljárásával fentartja a tulajdonjog megszentelt elvét, ami előnyös mindnyájukra nézve, kivéve azokat, akinek — az eset a bőrre megy.

Felállt helyéről, utat tört magának a székek és asztalok utvesztőjében, vette a kalapját s a kocsikkal zsufolt, porral és párázatokkal telített, forró utcákon át lassan hazafelé indult.

De mielőtt a Victoria-avenuera ért volna, kivette zsebéből az öreg Jolyon levelét, gondosan apróra szaggatta s a papirdarabkákat szétszórta az utca porán.

Maga nyitott be kulcsával a kapun és felesége nevét kiáltotta. De az elment hazulról, magával vitte Jollyt és Hollyt, s a ház üres volt ; csak a Boldizsár kutya volt otthon, a kertben hasalt és legyek után kapdosott az árnyékban.

Ott ült le az ifjabb Jolyon is a körtefa alá, mely nem termett gyümölcsöt.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Bosinneyban megbiznak

Egy nappal a richmondi est után, a reggeli vonatok egyikén tért vissza Soames Henleyből. De minthogy vérmérsékleténél fogva nem igen érdeklődött sem a szárazföldi, sem a vízi sport iránt, látogatása, melyre egyik jelentősebb ügyfele hívta meg, inkább ment üzlet-, mint szórakozásszámba.

Egyenesen a Citybe ment, de az üzlet lanyha volt, tehát három órakor fölkerekedett s kapott az alkalmon, hogy nyugodtan haza mehet. Irén nem várta. Szó sincs róla, hogy ki akarta volna kémlelni, mit művel a felesége, de nem is volt abban semmi rossz, hogy ily váratlanul toppant be a házába.

Sétára öltözködött át, aztán bement a nappali szobába. Irén henyélt ült kedves helyén, a kanapé sarkában ; és sötét karikák látszottak a szemei alatt, mintha álmatlan lett volna.

Soames azt kérdezte tőle :

— Hogy' van az, hogy itt vagy ? Vársz valakit ?

— Várok . . . azaz, hogy nem éppen nagyon.

— Kit ?

— Bosinney ur azt mondta, hogy talán eljön.

— Bosinney ? Jobb volna, ha dolga után nézne.

Irén erre semmit sem felelt.

— Egyébként, — mondotta Soames, — szeretném, ha eljönnél velem az áruházba, azután majd elmegyünk a parkba.

— Nincs kedvem elmenni; fáj a fejem.

Soames azt felelte:

— Mikor én kérlek valamire, mindig fáj a fejed. Egészségedre fog válni, ha eljössz és üldögélsz egy kissé a fák alatt.

Irén nem felelt.

Soames néhány pillanatig hallgatott, végre így szólt:

— Nem tudom, milyen fogalmad van egy aszszony kötelességéről; nem is tudtam soha.

Nem várta, hogy Irén felelni fog, pedig felelt.

— Igyekeztem megtenni, amit akartál. Nem tehetek róla, hogy nem voltam képes a szivemből tenni meg.

— Hát ki tehet róla? — A szeme sarkából figyelte.

— Mielőtt feleségül mentem hozzád, megígérted, hogy nem tartóztatsz, ha házaseletünk nem lesz boldog. Mondd, boldog-e?

Soames összeráncolta a homlokát.

— Boldog-e? — hebegte. — Boldog volna, ha illőképen viselnéd magad.

— Igyekeztem, — mondotta Irén. — Tartóztatsz még?

Soames elfordult. Titokban megrettenve, a dühögésben keresett menedéket.

— Tartóztatlak-e? Nem tudod, miket beszélsz. Ne tartóztassalak? Hogyan érted, hogy ne tartóztassalak? Megesküdtünk, vagy nem? Akkor miket beszélsz? Az Isten szerelmére, hagyj fel az ily képtelenségekkel! Tedd fel a kalapodat, és gyere, menjünk a parkba.

— Hát nem bocsátasz el magadtól?

Érezte, hogy Irén különös, megható pillantással pihenteti rajta a szemét.

— Elbocsássalak magamtól ! — mondotta ; — és ugyan mihez fognál, ha megtenném ? Hiszen nincs semmid !

— Majd megélnék valahogy.

Soames gyorsan járt fel s alá a szobában, aztán odament hozzá és megállt előtte.

— Vedd tudomásul egyszer s mindenkorra, — mondotta — nem akarom, hogy ilyeneket beszélj. Eredj és tedd fel a kalapod !

Irén nem mozdult.

— Ugy látom, — mondotta Soames, — nem akarod elszalasztani Bosinneyt, ha idejön !

Irén lassan felállt és kiment a szobából. Aztán lejött s a kalap a fején volt.

Elmentek hazulról.

A parkban elmúlt a félalkonyatnak az a tarkabarka órája, mikor az idegenek és egyéb nagyralátó népek fel s alá hajtának az utakon, abban a képzelgésben, hogy ők most előkelőek. Eljött és majdnem el is mult az igazi, az a bizonyos óra, mikor Soames és Irén leült az Achilles-szobor alatt.

Meglehetősen idő mult el azóta, hogy Soames élvezhette feleségének társaságát a parkban. Házasetük első két évének egyik letűnt gyönyörűsége volt, mikor legnagyobb, bár titkolt büszkeségét lelte abban, hogy e bájos teremtés birlalójának érezhette magát egész London színe előtt. Hány délután nem ült mellette, rendkívül választékosan, világosszürke keztyűben és bágyadt, fennhéjázó mosollyal, biccentve az ismerősöknek és meg-megbillentve a kalapját !

A világosszürke keztyű még mindig ott volt a kezén és az ajkáról még nem tűnt el az a gunyos mosoly ; de hova lett az az érzés a szívéből ?

Az üléshelyek gyorsan megüresedtek, de ő, némán és sápadtan, mintha valami titkos büntetést eszelt volna ki számára, még mindig visszatartóztatta Irént. Egyszer-egyszer valami megjegyzést

tett, Irén pedig lehajtotta a fejét, vagy azt felelte fáradt mosollyal, hogy „Igen“.

A rácskerítés mellett oly sebbel-lobbal járt valaki, hogy az emberek megfordultak utána, mikor elhaladt mellettük.

— Nézd azt a szamarat! — mondotta Soames; megbolondulhatott, hogy siet ebben a nagy hőségben!

Megfordult; Irén egy gyors mozdulatot tett.

— Halló! — mondotta Soames; — hiszen ez a mi barátunk, a kalóz!

És ott ült csöndesen a gunyos mosolyával, érezve, hogy Irén is csöndesen ül és szintén mosolyog.

Vajjon bólínt-e neki? — gondolta magában.

De Irén nem mozdult.

Bosinney a rácskerítés végéhez ért, és visszafordult a széksorok közt, úgy keresve a csapást, mint a vizsla. Mikor észrevette őket, mozdulatlanul megállt és megemelte a kalapját.

A mosoly egy pillanatra sem hagyta el Soames arcát; ő is megemelte a kalapját.

Bosinney odament hozzájuk, és oly kimerültnek látszott, mint aki nagy testi fáradalmon esett át; verejtékcseppek gyöngyöztek a homlokán, és Soames mosolya azt látszott mondani: „Nehéz napjaid lehettek, barátom!“... — Mit keres a parkban ön? — kérdezte. — Azt hittük, lenézi az efféle hiábavalóságot.

Ugy látszott, mintha Bosinney nem is hallaná; Irénnek felelt: — Éppen kegyedtől jövök; azt reméltem, otthon találom.

Valaki a vállára ütött Soamesnak és szólt hozzá valamit; és Soames aközben, hogy félig hátrafordulva, néhány semmitmondó szót váltott, nem hallotta, mit felel Irén, és elhatározta magát valamire.

— Mindjárt hazamegyünk, — mondotta Bo-

sinneynek ; — legjobban tenné, ha visszajönne velünk és nálunk ebédelne. — Ebben a meghívásban volt valami sajtószertű hetvenkedés és még saját-szerűbb fölényesség : „Engem ugyan nem vezet félre“, a pillantása meg a hangja azt látszott mondani, „de lássa... bizom magában... nem félek magától!“

Együtt eredtek utnak a Montpelier-square felé, közöttük ment Irén. A népesebb utcákban Soames elől ment. Nem figyelt a beszélgetésükre ; úgy tűnt fel, mintha az a különös elhatározása, hogy bizni fog bennük, nem maradt volna befolyás nélkül a rejtett magatartására sem. Azt mondotta magában, mint a szerencsejátékos : „Olyan kártya ez, melyet semmi áron sem dobhatok el — ki kell játszani, mindegy, hogy mennyit ér. Nincs túl-sok esélyem.“

Lassan öltözködött, hallotta, hogy lemennek Irén szobájából, aztán meg teljes öt percig tett-vett valamit az öltözőszobájában. Azután lement, szándékosan nagy zajjal csapta be az ajtót, jelezve, hogy jön. Ugy találta őket, hogy a kandalló közelében álltak, s talán beszélgettek, talán nem ; ha kérdezik tőle, nem mondhatja meg.

Végigjátszotta szerepét a komédiában egész álló este — sokkal kedvesebben viselkedett vendégével szemben, mint bármikor azelőtt ; mikor pedig Bosinney végre elment, így szólt hozzá : — Remélem, eljön minél előbb ; Irén szeret önnel a házról beszélgetni ! — A hangjában újra megszólalt az a sajtószertű hetvenkedés, meg az a még saját-szerűbb fölényesség ; de a keze hideg volt, mint a jég.

Elhatározásához hiven, elfordult, mikor elbucsztak egymástól, elfordult a feleségétől, mikor odaállt a függőlámpa alá, hogy jó éjszakát mondjon — elfordult aranyhajától, mely úgy fénylett a lámpa világában, a fájdalmasan mosolygó ajkai-

tól; elfordult Bosinney szemétől is, mely oly pillantással nézett Irénre, mint a kutya a gazdájára.

És azzal a szilárd meggyőződéssel feküdt le ágyába, hogy Bosinney szereti a feleségét.

A nyári éjszaka forró volt, oly forró és csendes, hogy minden nyitott ablakon még forróbb levegő áradt a szobába. Soames órákon át feküdt, figyelve feleségének lélekzetét.

Az tudott aludni, de neki itt kellett hevernie ébren. És, virrasztva, hozzászoktatta magát a derült és bizalommal teljes férj szerepéhez.

Hajnalkor kilopózkodt az ágyból, felment az öltözőszobájába és kikönyökölt a nyitott ablakon.

Alig birt lélegzeni.

Eszébe jutott egy négy év előtti éjszaka — az esküvője előtt való nap éjszakája; oly forró és tikasztó volt, mint ez.

Visszaemlékezett reá, hogyan hevert egy hosszú nádszékben a Victoria-streetre néző lakószobájának ablakában. Odalenn az egyik mellékutcában egy férfi dörömbölt egy kapun, egy aszszony felsikoltott; úgy emlékezett, mintha most történt volna, a civakodás lármájára, a becsapott ajtó dörrenésére, a halálos csendre, mely azután következett. Aztán arra, hogy az első öntözőkocsi, mellyel a párázatos utcákat tisztogatták, hogyan közeledett a különösnek tetsző, fölösleges lámpafényben; úgy rémlett neki, hogy újra hallja mind egyre közeledő, majd tovahaladó s végre lassan elhaló zörgését.

Erősen kihajolt az öltözőszoba ablakán, a lenti kis udvar fölé, és látta szétterjedni a kelő világosságot. A sötét falak és házfödelek körvonalai egy pillanatra elmosódtak, aztán élesebben váltak ki, mint előbb.

Soamesnak eszébe jutott, hogy azon a másik éjjelen hogyan figyelte, mint haloványulnak el a lámpák a Victoria-streten végtől-végig; hogyan

kapkodta magára a ruháját és hogyan ment le az utcára, elhagyva a házakat és tereket, addig az utcáig, ahol Irén lakott, ott aztán megállt és felnézett a kis háznak homlokzatára, mely néma és szürke volt, mint a holt ember arca.

És hirtelen átvillant lelkén, mint a betegnek agyán a képzelet: Mit csinál most ő? — az az ember, aki nyugtalanít engem, aki itt volt ma este, aki szereti a feleségemet — talán itt bolyong és keresi őt, amint tudom, hogy kereste tegnap délután; talán éppen most is figyel a házamat!

Átsurrant a folyosón a ház utcai oldalára, félreháritott lopva egy függönyt és kinyitott egy ablakot.

A szürkülő világosság úgy függött a tér falain, mintha az Éjszaka valami nagy, pelyhes molypilangó módjára, végigsuhintott volna rajtuk a szárnyával. A lámpák, egészen halványan, világítottak még, de lélek sem mozdult — nem látszott sehol egy élő teremtés.

De hirtelen, nagyon halkan, messze-messze a halálos némaságban, egy rikoltó feljajdulást hallott, mint valami kósza lélek hangját, mely az égből kiüzetve, boldogságát siratja. Itt van — itt van megint! Soames borzadva huzta be az ablakot.

Aztán azt gondolta magában: „Oh! csak a pávák a tulsó vizparton!”

TIZENKETTEDIK FEJEZET

June néhány látogatást tesz

Az öreg Jolyon a szűk hallban állt, Broadstairs-ben, s magába szivta a viaszkosvászon és a hering illatát, mely el nem maradható kelléke minden valamire való tengerparti szállónak. Egy széken — világosbarna bőrszék volt, melynek balsarka fölött egy résen előkandikált a lószőr — fekete aktatáska állt. Azt tömte meg most különféle irománnyal, egy *Times*-szal, meg egy üveg kölnivizzel. Meg kellett ma jelennie a „Globular Gold Concessions“ és a „New Colliery Company, Limited“ közgyűlésén, mert sohasem maradt el egyetlenegy bizottságnak az üléséről sem; elmulasztani egy „bizottsági ülést“ újabb bizonyíték lett volna arra, hogy már öregszik, s ilyet az ő fáradhatatlan Forsyte-lelke nem tudott volna elviselni.

A szeme, ahogy az aktatáskát tömögette, olyan volt, mintha minden pillanatban fel akart volna lángolni benne az indulat. Így ég a szeme a kis diáknak is, akit ingerelnek a pajtásai; de mégis féken tartja magát, mert megfélemlíti a vele szemközt állók erőbeli tulsulya. Az öreg Jolyon is fékezte magát, mesteri, de már lassan-lassan gyengülő önuralommal küzdve le magában az izgatottságot, melyet mostani viszonyai szítottak fel benne.

Egy nem sokat érő levelet kapott a fiától, amelyben a gyerek üres általánosságokkal igyeke-

zett kitérni az egyenes válaszadás elől. „Találkoztam Bosinneyvel“, írta ; nem gonosztevő az. Minél jobban megismerem az embereket, annál erősebb bennem a meggyőződés, hogy nem annyira jók vagy rosszak, mint inkább nevetségesek vagy szenvedélyesek. Te valószínűleg nem értesz egyet velem !“

Az öreg Jolyon nem is tette azt ; cinikusnak tartotta, hogy valaki így fejezze ki magát ; még nem érte el öregkornak azt a fokát, mikor — megfosztva azoktól az illuzióktól és elvektől, melyeket, gyakorlati célzattal, oly gondosan ápolt, s amelyekben azért sohasem hitt, megfosztva minden testi örömetől, szíven találva azzal, hogy nem maradt számára semmi, amiben remélhetne — még a Forsyte is áttör a tartózkodás korlátjain, s oly dolgokat mond, melyekről sohasem hitte volna, hogy képes lesz kimondani.

Lehet, hogy nem hitt már a „jó“-ban, még a „rossz“-ban, mint a fia ; de ő így mondotta volna : — Nem tudja, nem mondhatja ; lehet benne valami. Mire való az, hogy az ember, a hitetlenség fölösleges bevallásával, megfossa magát a lehető előnytől ?

Szabadságidejét hegyvidéken szokta tölteni, melyet szenvedélyesen szeretett, bár (igazi Forsyte létére) sohasem vetette magát különösebben kalandos, vagy vakmerő vállalkozásra. S ha a hegymászásnak (a Baedekerben fárasztónak, de érdekesnek jelzett) erőfeszítése után feltárult előtte a csodaszép kilátás, minden bizonnyal úgy érezte, hogy van valami nagyobb és nemesebb életfelfogás, mely kimagaslik az élet minden zürzavaros törekvései, apró-cseprő örvényei és nevetséges kis szakadékaik fölé. Ezzel, úgy lehet, oly közel járt a valláshoz, mint gyakorlatias elméjével egyáltalában járhatott.

De sok-sok év mult el azóta, hogy utoljára

fordult meg a hegyek világában. Két, egymás után következő nyáron vitte oda magával Junet is, mikor a felesége meghalt, és keserűen állapította meg magában, hogy az erőltetett járás már nem való neki.

Rég elhagyta már a dolgok magasabbfoku rendjébe vetett bizalom, melyet a hegyek világának köszönhetett.

Tudta, hogy megöregedett, bár még fiatalnak érezte magát; s ez nyugtalanította. Nyugtalanán tette és zavarta az a gondolat is, hogy ő, ki mindig oly előrelátó ember volt, atyja és nagyatyja legyen olyanoknak, kik, úgy látszik, a boldogtalanságra születtek. Nem vehetett semmit Jo ellen — ki is haragudhatott volna arra a gyermekre, arra a kedves fiura? — De a viszonyai, melyek közt él, oly lehangoló, ez a June esete pedig majdnem épp oly rossz eset. A dolog végzetesnek látszott s a végzetesség egyike volt azoknak a dolgoknak, melyeket az oly jellemű ember, mint ő, sem meg nem érthetett, sem el nem viselhetett.

Mikor megírta levelét a fiának, nem igen bízott benne, hogy valamiképen célt ér vele. A Rogerék bálja óta nagyon is tisztán látta, mit tartson a dologról — hamarabb szokta tudni, mint a legtöbb ember, hogy hányat ütött az óra — és szeme előtt látva saját fiának példáját, minden Forsyte-nál jobban tudta, hogy az a sápadt láng elperzseli az emberek szárnyát, akár akarják, akár nem.

A June eljegyzését megelőző időben, mikor June mindig együtt volt Soamesnéval, elégszer látta Irént, hogy megértse azt az ígézetet, melyet a férfiakra gyakorol. Nem volt benne semmi flirt, még csak kacér sem volt. Kedves szó mind a kettő a vele egy korban levők szívének, akik úgy szeretik egy-egy kényelmes, lapos, kevesetmondó szóval írni körül a dolgokat — de veszedelmes volt. Az öreg Jolyon maga sem tudta volna megmondani, miért.

Beszélt volna csak előre valaki némely asszonyoknak veseszületett tulajdonságáról, csábos hatalmáról, mellyel maga sincs tisztában! Csak azt felelte volna: „Humbug!“ Veszedelemes, annyi az egész. Szeretett volna szemet hunyni az eseten. Ha úgy van, ám legyen úgy; ő nem kíván többet is hallani róla — ő csak June helyzetét és lelki nyugalmát akarja megmenteni. Még mindig remélte, hogy eljön az idő, mikor June ismét lelkének vigasztalása lesz.

S ez az, amiért megírta azt a levelet. A válaszból vajmi keveset tudott meg. Az ifjabb Jolyon beszélgetésének egyetlen eredménye voltaképen csak ez a furcsa mondat volt: „Azt hiszem, az örvénybe jutott.“ Az örvénybe? Miféle örvénybe? Micsoda ujjmódi beszéd?

Felsóhajtott, s az utolsó írást is a tárca fedele alá tette. Nagyon is tudta, mit értett azzal.

June kijött az ebédlőből, és felsegítette reá a nyári felöltőjét. Jolyon a ruhájáról, meg elszánt kis arcáról mindjárt észrevette, hogy mi vár reá.

— Veled megyek, — mondotta June.

— Képtelenség, drágám; egyenesen a Citybe megyek. Nem engedhetem, hogy kószálj velem!

— Meg kell látogatnom az öreg Smechnét.

— Oh, azok a te drága „ázott verebeid!“ — zsémbelt az öreg Jolyon. Nem hitte el az ürügyet, de felhagyott minden ellenkezéssel. Nem volt mit tennie az önfejűségével szemben.

A Victoria-pályaudvar előtt felültette arra a kocsira, melyet magának rendeltek ki. Jellemző cselekedet, mert nem volt benne kicsinyes önzés.

— No, ne fáraszd magad, drágám, — mondotta, és bérkocsin vitette magát a Citybe.

June mindenekelőtt Paddington egyik mellékutcájába ment, ahol Smechné, az ő „ázott verebe“ lakott; de mikor félórát töltött azzal, hogy meghallgatta szokott sirámain s egy időre megsza-

badította gondjaitól, továbbvitette magát a Stanhope Gate felé. A nagy ház elzárkózottan és sötétben állt.

June elhatározta, hogy minden áron megtud valamit. Jobb lesz a szemébe nézni a legrosszabbnak és végezni vele. Az volt a terve: Első sorban Baynesnéhoz, Phil nagynénjéhez megy, ha pedig ott nem kap felvilágosítást, elmegy magához Irénhez. Nem volt tiszta képzelete arról, hogy mi hasznát fogja látni ezeknek a látogatásoknak.

Három órakor a Lowndes-squareon volt. Igazi női megérzéssel, mely akkor jelentkezik, mikor bajt neszel, legszebb ruháját vette fel s oly elszánt pillantással ment a csatába, mint az öreg Jolyon sem különben. Szepegése eleven hévvé változott át.

Baynesné, Bosinney nagynénje (keresztnevének Lujzának hívták) a konyhában volt, mikor Junet jelentették, a szakácsnőnek parancsolgatott, mert kitűnő háziasszony volt s mert, mint Baynes szokta mondani, „a jó ebéd igen nagy dolog.” Ebéd után ment legkönnyebben a munkája. Baynes volt, ki feltűnően nagy sorát építette Kensingtonban azoknak a nagy vörös házaknak, melyek annyi más hozzá hasonlókkal együtt sikerrel versenyeztek ezért a címért: „a legutálatosabb egész London városában“.

Mikor meghallotta June nevét, Baynesné lélekszakadva ment a hálósobájába, kivett két nagy karperecet az egyik fiókba zárt vörösbőr-dobozból és a fehér kézcuklójára tette, mert nagy mértékben volt meg benne az a bizonyos „érzék a tulajdon iránt“, mely, mint tudjuk, a forsyteizmus próbaköve és alapja a jó erkölcsöknék.

Közepes nagyságu és elhízásra hajló zömök alakja visszanézett reá fehér fából készült ruhaszekrényének tükörajtajából, amint ott állt előtte, saját utasítása szerint készült, a nagy szállók folyosóinak fakó árnyalatu falaira emlékeztető, bizony-

talán színű ruhájában. Fölemelte kezét a hajához, melyet *Princesse de Galles* módra viselt, itt-ott igazított rajta egyet s a szeme tele volt valami öntudatlan realizmussal, mintha az élet egyik nagy megpróbáltatása várna rá, mellyel fel kell vennie a harcot. Ifjkorában olyan volt az arca, mint a tejbe csöppentett vér, de az érettebb kor megrontotta bőrét s ahogy most meg-megérintette homlokát az arcpóros pamaccsal, szemében újra megvillant az a kemény és rut józanság. Félretette a pamacsot, csöndesen megállt a tükör előtt és igyekezett mosolyt erőltetni nagy, jelentékeny orrára, állára (mely sohasem volt nagy, most pedig mindjobban fogyott, abban a mértékben amint a nyaka vastagabbra és vastagabbra hizott), vékony ajku, lecsüngő szájára. Sietve, hogy el ne vesszék a hatás, erősen összekapta a szoknyáit a két kezével és lement a lépcsőn.

Egy idő óta már várta ezt a látogatást. Fülébe jutottak bizonyos rebesgetések arról, hogy nincs minden rendben az unokaöccse meg a menyasszonya közt. Hetek óta nem mutatkozott nála egyikök sem. Több ízben meghívta ebédre Philt, aki változatlanul csak azt felelte: „Sok a dolgom“.

Ösztönszerűen nyugtalankodott, s e kiváló hölgynek ily dolgokban éles ösztöne volt. Bátran lehetett volna a Forsyteok közé számítani, a szónak az ifjabb Jolyon szerint vett értelmében, bizonyára megvolt rá az előjoga s az érdeme is, hogy olyanként írják le.

Három leányát úgy adta férjhez, hogy az emberek azt mondták: „érdemükön túl“, mert oly egyszerű lelkek voltak, minők rendszerint csak a kereső osztályok női tagjai közt találkoznak. Nevőket meg lehetett találni az egyházi élettel kapcsolatos temérdek jótékonyági mozgalom — táncmulatság, műkedvelő színelőadás vagy bazár — rendező-bizottságában és anyjuk sohasem adta oda

előbb a nevüket, míg meggyőződést nem szerzett róla, hogy alaposan meg van szervezve minden.

Azt tartotta, mint meg is mondotta akárhányszor, hogy üzleti alapra kell helyezni a dolgokat; az egyháznak, a jótékonyságnak, de mindennek az a rendeltetése, hogy erősítse a „társadalom“ gépezetét. Ennek következtében erkölcstelennek nyilvánított minden egyéni akciót. Nincs párja a szervezettségnek, mert az ember csakis szervezettség útján lehet bizonyos benne, hogy hálát arat a pénzért. Szervezettség — újra csak szervezettség! És ebben az egyben csakugyan szakértő volt, mint az öreg Jolyon mondotta volna, — igaz, hogy ugyan-csak az öreg Jolyon, ha tovább fűzte a dolgot, ki-mondotta reá azt is, hogy „szélhámosság“.

A vállalkozások, melyekhez odakölsönözte nevét, oly bámulatosan voltak szervezve, hogy az adományok arra az időre, mikor szétosztásra kerültek, mindenesetre olyanok voltak, mint a lefőlözött tej, amelyet megfosztottak az emberi jóság minden tejszínétől. De hát, mint akárhányszor igen helyesen megjegyezte, az effélében nincs helye az érzélgésnek. Baynesné kissé, tényleg, akadémikus volt.

Ez a kiváló és jólelkű asszony, kit egyházi körökben oly igen nagyrabecsültek, a főpapnők egyike volt a Forsyteizmus templomában s éjjel és nappal élesztgette a szent tüzet a Tulajdon Isten-nőjének tiszteletére, kinek oltárán ezek a lelkesítő szavak vannak bevésve: „Semmit semmiért és minél kevesebbet egy koronáért.“

Ha belépett egy szobába, mindenki érezte, hogy az, akit most maga előtt lát, mindenesetre ér valamit, és nyilván ez volt az oka, hogy oly népszerű volt a jótékonysági hölgyek között. Az emberek szeretik azt, ami ér valamit, ha már pénzt költöttek reá, és ugy néztek reá a jótékonysági bál termében, mikor törzskarától körülvéve, jelentékeny orrával

és köpcös, kövér termetével, érmekkel borított egyenruhájában megjelent — mint valami tábornokra.

Csak egyet lehetett a szemére vetni, hogy nem volt kettős neve. Hatalmasság volt a felsőbb közép osztály társadalmában és száz körében és érdekcsoportjában, mely mind összetalálkozott a jótékonyság nagy csatamezején, s ezen a csatamezőn oly kellemes alkalma nyílt érintkezésbe jutni a nagy „T“-vel irt Társaság tagjaival. Hatalmasság volt a kisebb „t“-vel irt társaságban, abban a nagyobb, jelentősebb és hatalmasabb testben, hol az üzletileg szervezett keresztény intézmények, fel fogások és „életelvek“, melyek Baynesné asszonyban testesültek meg, igazi éltető vér gyanánt keringtek szabadon, igazi üzletszerű körforgásban, nem pedig csak meddővé vált utánzata gyanánt annak a folyadéknak, mely a nagy „T“-vel irt kisebb társaság ereiben folyik. Azok, akik ismerték, meglátták benne a derékséget, a derék nőt, ki sohasem feledkezik meg méltóságáról vagy egyebekről, ahol csak lehet.

Baynesné a lehető legrosszabb viszonyban állt valamikor Bosinney atyjával, aki nem ritkán tette megbocsáthatatlan guny célpontjává. Ugy emlékezett meg róla most, hogy már meghalt, mint „szegény, kedves, méltatlan testvérbátyjáról“.

Junet azzal a keresett áradozással köszöntötte, mely mindig rendelkezésére állt, mert kissé félt tőle, már amennyire az üzleti és keresztény világban oly kiváló hölgy, mint ő, félhetett — mert Juneban, a filigrán voltához képest, nagy méltóság volt, amit bátor pillantásu szemének köszönhetett. És Baynesnének éles szeme is felismerte, hogy June megalkuvást nem ismerő nyíltsága mögött nagyon sok van a Forsyteok jellemző vonásából. Ha csak bátor és nyílt szívű leány lett volna, Baynesné „különcnek“ tartotta volna és lenézte volna ;

ha éppen csak Forsyte lett volna, mint, teszem, Francie, védőszárnyai alá vette volna, már a hamisítatlan pénzértékéért is ; de June, bármily kicsiny volt — Baynesné a kvantitást szokta csodálni — nyugtalanító érzést keltett benne ; és helyet kínált neki egy széken, mely szemközt állt a világítással.

Volt még egy másik oka is a nagyrabecsülésének — amit Baynesné, ki sokkal templomosabb volt, semhogy világias lehetett volna, soha sem ismert volna be — gyakran hallotta az urától, hogy az öreg Jolyon rendkívül jómódu, s e minden ok között legészszerűbb okból nagyon hajlott az unokájához. Ma olyanforma izgalom fogta el, mint mikor az ember olyan regényt olvas, mely egy hős meg egy örökség körül forog és tele van reszkető aggodalommal, hogy a fiatalember a regényírónak valami szörnyű botlása következtében még kiszalaszthatja az örökséget a kezéből.

Csupa melegség volt ; sohasem látta még oly világosan, hogy mily kiváló és kívánatos ez a leány. Kérdezte, hogy szolgál az egészség az öreg Jolyonnak. Bámulatos ember a korához képest ; oly egyenes és fiatalos, vajjon hány éves ? Nyolcvanegy ! Sohasem gondolta volna ! Tengeri fürdőn voltak ! Nagyon kellemes lehetett ; felteszi, hogy June mindennap hallott hírt Fülöpről ? Világosszürke szeme erősebben kidülledt, mikor ezt a kérdést tette ; de a leány egy szemhunyorítás nélkül állta pillantását.

— Nem, — felelte, — sohasem ir !

Baynesné lesütötte a szemét ; nem akarta, mégis lesütötte. De mindjárt magához tért.

— Persze hogy nem. Reá vall Fülöpre — mindig olyan volt !

— Olyan ? — mondotta June.

A válasznak ez a rövidsége azzal a hatással járt, hogy a nyájas mosoly egy pillanatra bizonytalanná vált Baynesné arcán ; azt is elleplezte egy

gyors mozdulattal, és újra összekapva a ruháját, így szólt : — Ugy bizony, kedvesem, a legszórakozottabb ember a világon ; legjobb, ügyet sem vetni reá, amit ő tesz !

Juneon egyszerre erőt vett az a meggyőződés, hogy hiába vesztegeti idejét ; még ha nyílt kérdést tesz, akkor sem vesz ki semmit ebből az asszonyból.

— Szokott vele találkozni ? — kérdezte, mélyen elpirulva.

Baynesné homlokán kiütött a verejték a rizs-porréteg alatt.

— Oh igen ! Nem jut eszembe, mikor volt itt utoljára ; mostanában bizony elég ritkán látjuk. Ugy el van foglalva az unokabátyja házával ; úgy hallom, rövid időn elkészül vele. Rendeznünk kell majd egy kis ebédet a nevezetes esemény örömére ; ugyan jőjjön majd el és maradjon nálunk éjszakára is.

— Köszönöm, — mondotta June. Megint azt gondolta : „Csak vesztegetem az időt. Ez az asszony nem fog nekem mondani semmit.“

Felállt és menni készült. Baynesné egyszerre megváltozott. Ő is felállt ; az ajka vonaglott, a keze nyugtalan mozdulatot tett. Valami nagy baj lesz itt a kréta körül, s nem mert róla kérdezni semmit a leánytól, ki ott állt előtte a filigrán, egyenes alakjával, az elszánt arcával, az erős állával és a haragos pillantásával. Pedig nem szokott tartózkodni a kérdezősködéstől — hiszen minden szervezésnek alapja a kérdezősködés !

De a fordulat annyira komoly volt, hogy meg-rázkódtatta egyébként erős idegeit ; éppen ma reggel mondotta az ura : „Az öreg Forsyteot becsülöm jó százezer fontra !“

S itt áll ez a leány, és nyújtja a kezét — nyújtja kezét !

Könnyen odalehet a jó kilátás — nem szólhat

— a kilátás, hogy visszatartóztassa a családban, és még sem mert szólni.

A pillantása nyomon követte Junet az ajtóig. Az ajtó bezárult.

Akkor aztán Baynesné utána sietett egy kiáltással, jobbra-balra ringatva jelentékeny alakját, és újra kinyitotta.

Késő! Hallotta csattanni a kapu zárát, és arcán szinte harag és bosszuság kifejezésével, megállt.

June, sajátos madárszerű gyorsaságával, átsietett a téren. Most gyűlölte ezt a nőt, kit oly jónak tartott a boldogabb napokban. Hát mindig ámitani fogják így, és kénytelen lesz tünni ezt a gyötrő bizonytalanságot?

Igen, elmegy Philhez magához, és megkérdezi tőle, mi szándékkal jár? Joga van tudni. Gyors léptekkel haladt befelé a Sloane-streeten, míg Bosinney házszámaához nem ért. Fájdalmasan dobogó szívvvel ment át a kapualján és rohant fel a lépcsőn.

A harmadik emeleten pihenőt tartott, hogy lélekzethez jusson, a korláthoz támaszkodott és hallgatódzva megállt. Egy pissenés sem hallatszott felülről.

Nagyon sápadt arccal ért fel az utolsó lépcsőfordulón. Láttá az ajtót, és vőlegényének nevét a fémtábláján. S a nagy elhatározottság, mely odáig vitte, elpárolgott.

Egyszerre felismerte magaviseletének egész jelentőségét. Testét melegség futotta át; a tenyere nyirkos volt keztyüjének vékony selyme alatt.

Visszafordult a lépcső felé, de nem ment le rajta. A korláthoz támaszkodva, igyekezett leküzdeni magában azt az érzést, hogy most mindjárt megfullad; és a vészes bátorság egy nemével nézett meredten az ajtóra. Nem! visszautasította azt a gondolatot, hogy lemegy. Mit bánja, mit gondol-

nak róla az emberek ? Sohasem fognak erről megtudni semmit ! Ki segítene rajta, ha ő nem segít magán ? Végigjárja a megkezdett utat.

Elszakította hát magát a fal támasztékától, becsengetett. Az ajtó nem nyílt ki, és Junet egyszerre elhagyta a szégyenérzet és a félelem ; becsöngetett újra meg újra, mintha ki akarna csikarni valami választ abból a bármily üres, zárt szobából, valamiképen kárpótlásul azért a szégyenért és rettegésért, melybe ez a látogatása került. Az ajtó nem nyílt ki ; June felhagyott a csengetéssel, leült a lépcső legfelső fokára és kezébe temette arcát.

Aztán lesompolygott, ki a szabad levegőre. Ugy érezte, mintha gonosz betegségen esett volna át, és nem volt más vágya, mint az, hogy amily hamar csak lehet, hazakerülhessen. Ugy érezte, mintha az emberek, akikkel szembetalálkozik, tudnák, hol járt, mit csinált ; és egyszerre — az utcának tulsó során, a Montpellier-square felől hazafelé tartva — megpillantotta Bosinneyt magát.

June olyan mozdulatot tett, mintha át akarna vágni az utca sokadalmán. Szemök összetalálkozott, és Bosinney megemelte a kalapját. Egy omnibusz ment arra és elfogta a kilátást ; aztán, a gyalogjáró sarkáról, a sokadalomban támadt résen át, látta, hogy Bosinney tovább megy.

És June mozdulatlanul állt helyén, és utána nézett.

TIZENHARMADIK FEJEZET

Elkészül a ház

— Egyszer teknősbékalevest, tisztán ; egyszer ököruszályt ; két pohár oportóit.

A French-féle vendéglő emeleti helyiségében, hol a Forsyte még megtalálhatja a jó tápláló angol kosztot, villásreggelinél ült James, meg a fia.

James minden étkezőhelyiség közt ezt szerette legjobban ; igénytelen, izletes és laktató volt abban minden, s bár a kénytelenség, hogy alkalmazkodják az uri szokáshoz, hogy lépést tartson jövedelmével, mely napról napra csak emelkedhetett, bizonyos mértékben elrontotta is, a Cityben eltöltött nyugalmas pillanataiban mégis vissza-visszavágyódott a régi napok izletes husosfazekaihoz. Az embert itt még borotvátalan képü, kötényes angol pincér szolgálta ki ; itt fürészpörrel van felhintve a padló és három aranyrámás, kerek tükör függ a falon éppen a szem magasságában. Csak legujabban szüntették meg itt azokat a kis különfülkéket, hol az ember gentlemann módjára költhette el a bordaszeletjét, a báránysültjét s a burgonyakását hozzá, anélkül, hogy látta volna, ki ül a szomszédságában.

Asztalkendőjének csücskét mellényének harmadik gombja fölé dugta, amiről már évek óta le kellett szoknia a West Enden. Érezte, hogy élvezni fogja levesét — az egész reggelt azzal töltötte, hogy

egy régi barátjának vagyonmérlegét állapította meg.

Mikor már teletömte száját a szikkadt házi-kenyérrel, egyszerre megtalálta a szavát: — Hogyan akarsz kimenni Robin Hillre? Elviszed magaddal Irént is? Ajánlom, hogy vidd el. Azt hiszem, lesz ott még mit ellenőrizni.

Fel sem pillantva, felelte Soames:

— Nem jön.

— Nem megy? Mi értelme van annak? Hiszen abban a házban akar lakni, vagy nem?

Soames nem felelt.

— Nem értem, mi van a mostani asszonyokkal, — dünnyögte James; — nekem sohasem volt bajom velük. Nagyon is sok szabadságot engedél neki. El van kényeztetve...

Soames felpillantott: — Nem akarnám, hogy bántsák előttem, — mondotta váratlanul.

A csendet most nem zavarta meg más, mint a szörpölő hang, ahogy James a levesét ette.

A pincér hozta a két pohár oportóit, de Soames megállította.

— Így nem szokás oportói bort hozni, — mondotta; — vigye vissza és hozza ide a palackot.

James, ki a tányérra hajolva elmélázott, hirtelen felocsudott révetegségéből és gyors pillantása fennakadt az eléje tolakodó tényeken.

— Anyád ágyban fekszik, — mondotta; — megkaphatod a kocsit, hogy kimehess. Irén bizonyára szívesen rándulna ki. Gondolom, ott lesz az a fiatal Bosinney, hogy körülvezessen benneteket.

Soames biccentett.

— Magam is szeretnék kimenni, hogy lássam, milyen munkát végzett, — folytatta James. — Csak éppen hazanézek, aztán elmegyek értetek.

— Én a vasuton megyek, — felelte Soames. — De ha nem sajnálsz feljönni hozzánk, nem tudom, talán eljön Irén.

Intett a pincérnek, hogy hozza a számlát, melyet James kifizetett.

Elváltak egymástól a Szent Pál-székesegyháznál, ahonnan Soames az állomás felé indult, James pedig omnibuszra szállva, nyugatnak.

Lefoglalta magának a sarokülést a kocsivezető mellett, ahol a hosszú lábszárai megnehezítették mindenkié, hogy beszállhasson, ő pedig bosszusan nézett reá mindenkié, aki elment mellette, mintha nem volna joguk, hogy elhasználják előle a levegőt.

Elhatározta, hogy megragadja a ma délután kínálkozó alkalmat és beszél Irénnel. A kellő időben kimondott szó némelykor százat ér; aztán most, mikor azon a ponton áll, hogy falura költözzék, itt az alkalom, hogy új életet kezdjen! Annyit észrevehetett, hogy Soames már nem nézheti soká nyugodtan, amit művel.

Eszébe sem jutott, hogy körülírja, mit is ért azzal, hogy mit „művel“; a kifejezés tág értelmű és bizonytalan volt, reávallott a Forsytera. És Jamesben a szokottnál több bátorság volt a villásreggeli után.

Mikor hazaért, mindjárt befogatott és külön utasításba adta, hogy a groom is a bakon legyen. Elhatározta, hogy kedves lesz Irénhez, és amennyire lehet, megkönnyíti a dolgát.

Mikor kinyitották előtte a 62. szám kapuját, világosan hallotta énekelni, és megjegyzést is ejtett róla, hogy utját vágja minden esetleges visszautasító szándéknak.

Igen, Soamesné itthon van, de a leány nem tudta, hogy fogad-e látogatót.

James azzal a gyorsasággal, mely mindannyiszor bámulatba ejtette azokat, kik ismerték hőrihorgas alakját és arcának réveteg kifejezését, egyenesen a nappali szobába sietett, nem engedve meg, hogy a leány megbizonyosodjék arról. Irén a zon-

goránál ült, ujjai a billentyükön pihentek s nyilván a hallból behallatszó hangokat figyelte. Mosoly nélkül köszöntötte Jamest.

— Anyósod ágyban fekszik, — szólalt meg James, remélve, hogy mindjárt rokonérzést kelt benne. — Kocsin jöttem. No, légy jó asszonyka, tedd fel a kalapod és kocsizzál ki velem. Jól fog esni neked is.

Irén úgy nézett reá, mintha vissza akarná utasítani, de aztán, úgy látszott, meggondolja a dolgot, fölment az emeletre, aztán kalappal a fején, ismét lejött.

— Hova akar vinni? — kérdezte.

— Egyszer már ki kell mennünk Robin Hillre, — mondotta James oly sebesen, hogy szinte haddart; — a lovakat is jártatni kell, aztán meg szeretném látni, mire mentek már odakünn.

Irén szabadkozni próbált, de aztán újra mást gondolt, és kiment a kocsihoz, James pedig nyomon követte, hogy egészen biztos legyen a dolgában.

Nem szólalt meg előbb, mint mikor már jócskán túl voltak az ut első felén: — Soames nagyon szeret téged, nem tűr ellened egy szót sem; miért nem mutatsz iránta egy kissé nagyobb hajlandóságot?

Irén elpirult és így szólt lassu hangon: — Nem mutathatom azt, ami nincs bennem.

James élesen nézett reá, úgy érezte, hogy most, amikor saját kocsiján viszi, a saját lovaival és embereivel, csakugyan ő a helyzet ura. Irén nem szállhat vele szembe és még kevésbé csinálhat nyilvánosan jelenetet.

— Nem képzelhetem, mi szándékkal jársz, — mondotta. — Soames nagyon jó férj!

Irén oly halkan felelt, hogy a forgalom zajában szinte meg sem lehetett hallani. James csak

ezeket a szavakat fogta fel: — Nem te vagy a felesége!

— Mi köze annak a dologhoz? Megtett a kedvéért mindent, amit csak kívántál. Mindig kész, elvinni oda, ahova akarod, most pedig fölépítette neked ezt a falusi házat. A dolog nem áll úgy, mintha volna neked is valamid.

— Nem.

James megint ránézett; nem érthette meg azt a kifejezést, melyet az arcán látott. Majdnem olyan volt az, mintha sirva akarna fakadni, pedig...

— Igazán, — mormolta James gyorsan — mindnyájan igyekeztünk kedvesek lenni hozzád.

Irénnek vonaglott az ajka; James, nagy megdöbbenésére, egy könnycseppet látott végigperegni az arcán. Ő maga is úgy érezte, mintha fojtogatná valami.

— Mindnyájan szeretünk — mondotta — csak legalább — azt akarta mondani: „másképp viselnéd magad“, de aztán így fordította: — csak legalább jobb felesége volnál.

Irén nem felelt, és James is elhallgatott. Volt valami menyének hallgatásában, ami kihozta sodrából; nem makacs, hanem inkább megadó hallgatás volt az mindennel szemben, amit ő mondhatott. És mégis úgy érezte, mintha Irén még nem mondotta volna ki az utolsó szót. Nem értette a dolgot.

De azért nem birta sokáig a hallgatást.

— Ugy-e bár, — mondotta — az ifju Bosinney nemsokára megesküszik June-nal?

Irénnek elváltozott az arca.

— Nem tudom, — mondotta; — *Junetól* kérdezhetnéd.

— Szokott-e neked irni June?

— Nem szokott.

— Hogy' lehet az? — mondotta James. —

Azt hiszem, oly nagy barátságban vagytok egymással ti ketten.

Irén odafordult hozzá :

— Azt is — mondotta — *tőle* kellene megkérdezned !

— Különös, — hebegte James, kit zavarba ejtett a pillantásával — különös, pedig úgy van, hogy nem kaphatok nyílt feleletet a nyílt kérdésemre.

Egy darabig eltűnődött a visszautasításon, de aztán kitört belőle :

— No, én óvtalak. Nem akarod látni, mi vár rád. Soames nem beszél sokat, de látom rajta, hogy nem tűri már soká az efféléket. Nem okolhatsz majd senkit mást, mint csak magadat, s mi több, nem találsz majd egyetlen részvevő lelket sem.

Mosolygó, könnyü bólintással hajtotta meg Irén a fejét :

— Hálásan köszönöm.

James nem tudta, mit is feleljen erre.

A derült, hév reggelből tikkasztó, szürke délután lett ; dél felől, a közelgő vihar sárga színére festve, nehéz felhőtorlat gomolygott elő, s kuszott feljebb és feljebb az égboltozaton. A fák ágai mozdulatlanul csüggték az utra, még a levelük sem rezdült. A sűrű levegőben megrekedt az a könnyű, enyves szag, mely a megizzadt lovakról szállt fel. A kocsis meg a groom, feszesen és mozdulatlanul, egy-egy suttogva kiejtett szót váltott egymással, hátra nem fordítva fejét.

Végre, James lelkének nagy megkönnyebbülésére, megérkeztek a házhoz. Ez a mellette ülő, néma, kifürkészhetetlen asszony, kit mindig oly szelidnek és szendének hitt, valósággal megijesztette.

A kocsi letette őket a kapu előtt, és beléptek a házba.

A hall oly hűvös és néma volt, mintha kriptába léptek volna. Borzongás futott végig James gerincoszlopán. Gyors mozdulattal háritotta félre a nehéz bőrfüggönyöket a belső udvart elzáró oszlopok közt.

Nem fojthatta el tetszését, s felkiáltott.

A diszítés valóban kiváló izlésre vallott. A fakövörös burkolat, mely a falak tövétől a földbe eresztett s vízzel telt fehér márványmedencét körben körülvevő magasszárú nőszíromgrupp széléig ért, szemmel láthatóan a legjobb minőségű volt. James különösen a biborvörös bőrfüggönyöket csodálta, melyek egy egész oldalon huzódtak végig s egy roppant cserépkályhát vettek körül. A felső világítás középső szelepei nyitva voltak, s a meleg levegő lehatolt kívülről az udvar legbelső rejtekéig.

Ott állt James, kezét hátravetve, arcát fölfelé tartva a magas, keskeny vállai fölött, az oszlopfők cirádáit meg az elefántcsontszinű falakon a karzat alatt körbefutó friznek a mintáját mustrálva. Semmi kétség, itt nem sajnálták a fáradságot. Uriembernek való ház. Odament a függönyök elé, s mikor meggyőződött róla, milyen szerkezeten járnak, széthuzta és feltárta a képcsarnokot, mely a terem egyik falát egészen elfoglaló nagy ablakban végződött. Sötét tölgyfa volt a padlója, a fala pedig ennek is elefántcsontszinű volt. James továbbment, kinyitotta az ajtókat és mindenhová bekandikált. Minden a legnagyobb rendben volt és készen várta a gazdáját.

Végre megfordult, mert beszélni akart Irénnel, és látta, hogy ott áll a kert ajtajában az urával, meg Bosinneyval.

Bár nem volt különösebben finom érzékkel megáldva, James mindjárt észrevette, hogy valami nincs rendben. Odament hozzájuk, és kissé nyugtalanul, mert nem tudta a baj okát, igyekezett elsimítani a dolgot.

— Hogy van, Bosinney ur? — mondotta, a kezét nyujtva. — Látom, elég bőven bánt itt a pénzzel!

Soames hátat fordított és elment. James Bosinney mogorva arcáról Irénre vetette pillantását, és felindulásában hangosan fejezte ki azt, amit gondolt:

— Igazán, nem tudom, nem tudom, mi történik itt. Nekem senki sem mond meg semmit!

És, mikor elindult a fia után, hallotta Bosinney rövid kacaját és utánna még ennyit:

— No, hál' Istennek! Kegyed oly...

A többi, szerencsétlenségre, már nem hallotta.

Mi történt? James visszanézett. Irén nagyon közel állt az építészhez, s az arca egészen más volt, mint amilyennek addig ismerte. James sietve ment a fia után.

Soames már a képtárban járt.

— Mi az? — kérdezte James. — Mire véljem mindezt?

Soames rendületlenül nézett reá szokott fölényes nyugalomával, de James nagyon jól tudta, hogy dühöng magában.

— A barátunk, — mondotta — már megint tullépte a felhatalmazásait, annyi az egész. Ez egyszer annál rosszabb reá nézve.

Megfordult és visszament az ajtó felé. James gyorsan követte és eléje vágott. Láta, hogy Irén éppen leveszi az ujját ajkairól, hallotta, hogy mond valamit a szokott hangján, és beszélni kezdett, mielőtt hozzájuk ért:

— Vihar közeledik. Jobb lesz hazamennünk. Nem tart velünk, ugy-e bár, Bosinney ur? Nem, gondoltam. Akkor hát Isten önnel! — A kezét nyujtotta. Bosinney nem fogadta el, hanem, kacagva egyet, megfordult és így szólt:

— Isten önnel, Forsyte ur. Vigyázzon, hogy utól ne érje a vihar! — és faképnél hagyta.

— No, — szólalt meg James, — nem tudom...

De mikor megpillantotta Irén arcát, torkán akadt a szó. Karonfogta és a kocsihoz kísérte menyét. Bizonyosra vette, egészen bizonyosra, hogy összebeszéltek valamiben, vagy más efféle...

A világon semmi sem hozza ki jobban a sodrából egy Forsyteot mint az a felfedezés, hogy valami, amire egy bizonyos meghatározott összeget szánt, többbe kerül. S a dolog teljesen érthető is, mert életének egész tudománya számításainak pontosságára van felépítve. Ha nem lehet nyugodt tulajdonának biztos értékeiben, akkor az iránytűje hamisan mutat, gályája kormány nélkül hanykolódik a háborgó vizeken.

Azután, hogy a már közölt módon megírta mondanivalóját Bosinneynak, Soames nem gondolt többé a ház költségeire. Azt hitte, hogy a költségnek végleges összegét oly világosan megállapította, hogy az újabb tullépés lehetősége csakugyan meg sem fordult gondolataiban. Mikor hallotta Bosinneytől, hogy tullépte körülbelül négyszáz fonttal a költségvetést, melyet ő tizenkétezerben állapított meg, elsápadt bosszuságában. Eredetileg úgy számított hogy tízezer fontba kerül a ház, mire teljesen elkészül és sokszor illette magát komoly szemrehányással, hogy ismételt tullépésekre csábította magát. De Bosinneynak ezzel a legutóbbi tulköltekezésével határozottan nincs igaza. Soamesnak nem fért a fejébe, hogyan követhet el ember ily számárságot, de hát elkövette, és minden rosszindulat és titkolt féltékenység, mely oly régóta égette lelkét, erre a minden eddigig felülmúló tulkapásra az őrzöngésig fokozódott benne. A megbízó nyájas férj szerepe véget ért. Azért öltötte magára, hogy megóvja a tulajdonát — a feleségét — most pedig azért vetette le magáról, hogy megóvja egy másfajtáju tulajdonát.

— Áh! — mondotta Bosinneynak, mikor ujra

szólni tudott — s ön bizonyára tökéletesen meg van elégedve magával. De én mindjárt kijelenthetem önnek, hogy alaposan rosszul választotta meg az emberét !

Hogy mit akart mondani ezzel, akkor jóformán még maga sem tudta egészen, de ebéd után elővette a Bosinneyval váltott leveleit, hogy egészen bizonyos legyen a dolgában. Szó sem fér hozzá, az ifju a maga szakállára adta ki azt a külön négyszáz, vagy mindenesetre háromszázötven font, és köteles lesz megtéríteni.

Mikor ehhez a következtetéshez jutott, reánézett a feleségére. Ott ült a kanapén a megszokott helyén és friss csipkét varrt fel egy gallérra. Egy szót sem szólt még hozzá egész este.

Soames odament a kandalóhoz és megnézve arcát a tükörben, így szólt : — Barátod, a kalóz, ostobaságot követett el, meg fogja adni az árát !

Irén megvető pillantást vetett reá és így felelt :

— Nem tudom, miket beszélsz !

— Megtudod elég hamar. Merő semmiségről, mely nem ér fel megvetésedig — négyszáz fontról.

— Ugy értem, hogy meg akarod fizetni vele azért a gyűlöletes házért ?

— Ugy.

— Pedig tudod, hogy nincs semmije ?

— Tudom.

— Akkor alávalóbb vagy, mint amilyennek hittelek.

Soames elfordult a tükörtől, öntudatlanul levett egy porcelláncsészét a kandalló párkányáról és átkulcsola a kezével, mintha imádkoznék. Láttá emelkedni és süllyedni Irén keblét, látta, hogy a szeme elborul haragjában, és nem véve tudomást sértő szavairól, nyugodtan kérdezte :

— Viszonyod van Bosinneyval ?

— Nem, nincsen !

A pillantása összetalálkozott Soames pillantá-

sával és Soames félrefordította szemét. Se el nem hitte, sem kétségbe nem vonta szavát, csak azt tudta, hogy hibát követett el azzal a kérdéssel; sohasem tudta, nem is fogja tudni soha mit gondol ez a nő. Nézve kifürkészhetetlen arcát, visszagon-dolva amaz esték százaira, mikor látta ott ülni, mint most is, szeliden és türelmesen, de érthetetlenül, ismeretlenül, határtalan düh fogta el.

— Azt hiszem, kőből vagy, — mondotta, ugy összeszorítva ujjait, hogy a törékeny csésze össze-roppant kezében. A darabjai aláhullottak a kandalló rácsára. És Irén mosolygott.

— Ugy látszik, megfeledkezel róla, — mon-dotta — hogy az a csésze nincs abból!

Soames megragadta a karját.

— Jól meg kellene verni, — mondotta — az volna az egyetlen, ami eszedre téríthetne, — de aztán sarkon fordult és kiment a szobából.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Soames a lépcsőn ül

Soames ez este azzal az érzéssel ment fel a lakásába, hogy nagyon is messzire ragadtatta magát. Kész volt bocsánatot kérni szavaiért.

Lecsavarta a gázt mely még világított a folyósón. Kezét az ajtó kilincsén tartva, megállt és igyekezett megtalálni a formáját, hogyan igazolja magát, mert nem akarta elárulni, hogy izgatott.

De az ajtó nem nyílt ki akkor sem, mikor rázta és erősen megnyomta a kilincsét. Irén bezárhatta valami okból és úgy felejtette.

Bement az öltözőszobájába, ahol szintén égett — fél lánggal — a gáz és a másik ajtóhoz sietett. Zárva volt az is. Aztán észrevette, hogy a tábori ágy, melyet alkalomadtán használni szokott, fel van vetve és a hálóruhái ki vannak téve reá. A homlokához kapott és nyirkosan vette le róla a kezét. Kezdett derengeni előtte, hogy kizárták.

Visszament az ajtóhoz, lopva megrázta a kilincset és bekiálotta :

— Nyisd ki az ajtót, hallod-e ? Nyisd ki az ajtót !

Halk nesz hallatszott ki, de semmi válasz.

— Nem hallod ? Bocsáss be rögtön, követelem, hogy bocsáss be !

Hallotta közvetlenül az ajtó mögül Irén lélek-

zetét, a veszedelemben forgó istenteremtése szokott úgy lélekzeni.

Volt valami rettentő abban a kérlelhetetlen csöndben, a lehetetlenségben, hogy bejuthasson hozzá. Visszament a másik ajtóhoz és nekidőlve testének egész súlyával, be akarta feszíteni. Az ajtó erősen állt, — ő maga ujította meg, hogy kész legyen, mire visszatérnek mézesheteikről. Dühében felemelte a lábát, hogy berugja az alsó tábláját, de eszébe jutottak a cselédek, s most egyszerre átlátta, hogy vereséget szenvedett.

Ledobta magát egy székre az öltözőszobában és kezébe vett egy könyvet.

De a nyomtatott sorok helyett a feleségét vélte látni — a meztelen vállára omló szőke hajával s a nagy sötét szemepárjával — amint ijedt vadként szembeszáll vele. És átérezte lázadó tettének egész jelentőségét. Irén így akarja.

Nem ülhetett nyugodtan és megint odament az ajtóhoz. Még hallotta, hogy ott van és bekiáltotta : — Irén ! Irén !

Nem akarta, hogy szánakozást keltsen a hangjával. A halk nesz baljós válaszként elhallgatott odabenn. Soames ott állt, kezét ökölbe szorította és gondolkozott.

Aztán lábujjhegyen körülsonpolygott, neki-rontott hirtelen a másik ajtónak, végső erőfeszítéssel be akarta törni. Az ajtó recsegett-ropogott, de nem engedett. Soames leült a lépcsőre és kezébe temette arcát.

Sokáig ült ott a sötétben, a hold a tetőablakon át halovány fénysávot vetett alá, mely lassan-lassan megnyulott, alákuszott hozzá a lépcsőházban. Soames próbált filozofálni.

Azzal, hogy magára zárta az ajtót, eljátszotta a hitvesi jogát, majd megvigasztalódik ő más aszszonyokkal !

De hát ez csak a képzelet csapongása volt az

efféle gyönyörűségek közt — nem érzett ő kedvet az efféle hőstettekre. Nem volt reájuk nagy kedve soha és ha volt, azt is elvesztette. Érezte, hogy sohasem tudná visszaszerezni. Az ő éhét csak a felesége csillapíthatná, ki ijedten és kérlelhetetlenül áll ezek mögött a zárt ajtók mögött. Nincs az a más asszony, ki segíthetne baján.

Ez a meggyőződés borzasztó erővel ragadta meg ott a sötétségben.

A filozófiája elhagyta, és sötét harag foglalta el helyét. Irén magaviselete erkölcstelen, menthetetlen, méltó minden megtorlásra, mely hatalmában áll. Nem vágyódik más asszony után, mint utána, ő pedig visszautasítja!

Nem lehet máskép, mint hogy csakugyan gyűlöli! Sohasem hitte volna. Nem hitte most sem. A dolog hihetetlennek tűnt fel előtte. Ugy érezte, mintha örökre elvesztette volna az ítélőképességét. Ha képes volt megtenni ezt az elszánt lépést, ő, kit mindig oly szelidnek és engedelkenynek tartott — mi az, amit még nem várhatna tőle?

Aztán újra felvetette magában a kérdést, hogy nincs-e szerelmi viszonya Bosinneyvel. Nem hitte, hogy volna; nem tudta rászánni magát, hogy lehetőknek tartsa magatartásának ily magyarázatát — nem tartotta elképzelhetőnek azt a gondolatot.

Elviselhetetlen lett volna, számbavennie azt a kényteleniséget, hogy közprédának vesse házassági viszonyait. Minthogy hijával van minden meggyőző bizonyítéknak, még nem szabad hinnie benne, mert nem akarta megbüntetni önmagát. A szíve mélyén van pedig az egész idő alatt — hitt benne.

A holdfény szürkés árnyat vetett alakjára, mellyel a lépcső falának támaszkodott.

Bosinney szerelmes Irénbe! Gyűlölte azt az embert, s most már nem fogja kimélni. Módjában áll és még is fogja tenni, hogy nem fizet egy fillérrel sem többet tizenkétezer ötszáz fontnál, a levél-

váltásukban megállapított legmagasabb összegnél; vagyis inkább, hogy fizet neki, fizet, aztán kártérítési pört indít ellene. Elmegy Jobling és Boulterhez és átadja nekik az ügyet. Tönkre fogja tenni azt a szegény ördögöt! És egyszerre — micsoda kapcsolat lehetett e két gondolat közt? — eszébe jutott, hogy Irénnek nincs pénze. Szegény ördögök mind a ketten. A gondolat különös elégtételére szolgált.

A csendet a falon át hallatszók halk nyikorgás szakította meg. Irén végre lefeküdt. Oh! Jó mulatást és kellemes álmokat! Ha most kitárná előtte az ajtót, akkor sem menne be.

De az ajka, melyet keserű mosolyra szorított össze, vonaglott. Soames eltakarta a szemét a két kezével . . .

Másnap délután — az idő már későre járt — Soames ott ült az ebédlő ablakában, és sötéten nézett le a térre.

A napsugár még reszketett a platánfákon, s a szélfúvásban csillogtak és ringtak széles, üde leveleik a sarkon játszó kintorna ütemeire. A kintorna valami keringőt játszott, régi, divatjamult keringőt, melynek dallamából végzetteljesen csendült ki a ritmus; és a zene csak nem hallgatott el, bár a hangjaira nem táncolt semmi más, mint a falevél.

Az asszony, ki a muzsikát szólaltatta, nem látzott valami nagyon vidámnak, mert fáradt volt; és a nagy házakból senki sem dobott le neki egy fillért sem. Továbbtolta hát a kintornáját és három házzal odább ujrakezdte.

Az a keringő volt, melyet Rogeréknél játszottak, mikor Irén Bosinneyval táncolt; és a csufondáros dallam újra Soames felé hajtotta annak a gardeniának az illatát, mint akkor, mikor csillogó hajával és szelid pillantásával tovalebbent előtte,

és magával vonta Bosinneyt, mind tovább és tovább a végtelennek látszó bálteremben.

A kintornás asszony lassan forgatta a forgatóját; napestig azt az egy nótát nyaggatta — azt örölte a közeli Sloane-streeten is, talán Bosinneynek magának.

Soames megfordult, kivett egy cigarettát a faragványos dobozból, aztán visszatért az ablakhoz. Az a nóta egészen ígézetébe ejtette, s e pillanatban eléje tűnt Irén, a napernyője felcsavarva, és gyors léptekkel tartott hazafelé a téren át, lágy, rózsaszínű, lelógó ujjú bluzban, melyet Soames nem ismert. A kintorna előtt megállt, elővette az erszényét, s átadott az asszonynak egy pénzdarabot.

Soames hátrahúzódott és úgy állt meg, hogy áttekinthesse a hallt.

Irén benyitott a kapukulcsával, letette a napernyőjét, és megnézte magát a tükörben. Az arca kipirult, mintha a nap égette volna meg; az ajka mosolyra nyílt. A karját széttárta, mintha meg akarta volna ölelni magát; kacagva, mintha zokogott volna.

Soames előrelépdelt.

— Nagyon — csinos! — mondotta.

De Irén, mintha golyó érte volna, körbefordult és fel akart menni mellette a lépcsőn. Soames elállta útját.

— Miért oly sietve? — mondotta, és a pillantása megakadt egy hajfürtjén, mely lazán a fülére omlott.

Alig ismert rá. Csupa tűznek látszott arcának, szemének, ajkának mély és buja tűzével és a szokatlan blúzzal, mely rajta volt.

Irén felemelte a kezét és hátrasimitotta a hajfürtöt. A lélekzete gyorsan és mélyen járt, mintha futott volna az imént, s úgy tűnt fel, mintha minden lélekzetével olyan illat áradna hajából és testéből, mint egy kifeslő virág illata.

— Nem tetszik nekem ez a bluz, — mondotta Soames lassu hangon — puha, formátlan jószág!

Felemelte az ujját a keble irányába, de Irén félrelökte a kezét.

— Hozzám ne nyulj! — kiáltotta.

Soames kézcuklón ragadta; Irén kiszabadította magát.

— Vajjon hol járhattál? — kérdezte Soames.

— A mennyországban — ezen a házon kívül!
— És futva ment fel a lépcsőn.

Odakünn — hálálkodva — közvetlenül a kapujok előtt, a kintornás asszony a keringőt játszotta.

És Soames mozdulatlanul állt egy helyben. Mi tartotta vissza, hogy utána ne menjen a feleségének?

Talán az, hogy lelki szemével látta Bosinneyt, lenézni a Sloane-streeti magas ablakából, erőltetve a szemét, hogy egy pillantásával még utólérhesse Irén eltűnő alakját, látni vélte, hogy mint hűti le égő arcát s álmodik a pillanatról, mikor Irén a mellére borult — az illatról, mely még betölti körülötte a levegőt, s kacajának hangjáról, mely olyan, mint a zokogás.

HARMADIK RÉSZ

ELSŐ FEJEZET

Macanderné megfigyelése

Sokan, köztük minden bizonnyal az *Ultra Visectionist* szerkesztője is, amely ujság akkor állt ifjukorának első virágjában, kétségtelenül azt mondanák, hogy Soames nem volt igazi férfi, mert nem verette le a zárat feleségének ajtajáról, és alaposan megverve a feleségét, nem kezdette újra elején a bodog házasságot.

A durvaságot napjainkban nem higitja fel az emberiség oly szájalomraméltóan, mint annakelőtte, de az emberek érzékeny lelkü részét mégis megnyugtathatja, hogy semmi efféle dolog nem történt. Mert a tettlegességig menő durvaság nem szokása a Forsyteoknak; sokkal is óvatosabbak ők, és, egészben véve, sokkal lágyabb szívéek. Soamesban pedig volt bizonyos, mindennapi értelemben vehető büszkeség, mely ugyan nem volt elég arra, hogy képessé tegye igazán nemes cselekedetre, de arra mindenestre elegendő volt, hogy ne ragadtassa el magát valami tulzott alacsony-ságra, hacsak talán nagyon erős felindulásában nem. De mindenekfölött irtózott ez az izig-vérig Forsyte attól az egytől, hogy nevetségessé tegye magát. S minthogy mégsem verhette meg a feleségét, úgy vélte, jobb lesz, semmit sem tenni; ennek

következtében szó nélkül belenyugodott a helyzetbe.

Az egész nyáron és őszön át szokás szerint eljár irodájába, rendezte képeit, s ebédre hívta asztalához az ismerőseit.

Nem hagyta el a várost; Irén nem volt hajlandó elutazni. A Robin Hillen levő ház, noha egészen készen állt, üres és lakatlan maradt. Soames keresetet indított a kalóz ellen s visszakövetelt tőle kerek összegben háromszázötven font sterlinget.

Bosinney védelmét Freak és Able ügyvédek vállalták. Elismerve a tényeket, kifogást tettek a levélváltással szemben, aminek, jogászai formáiból következően, körülbelül az volt az értelme, hogy: „szabad kézzől” beszélni a „levélváltásban foglalt feltételek értelmében” merő képtelenség.

Különös véletlen folytán, mely nem szokatlan a szorosan körühatárolt jogászai körökben, Soames megtudott egyet és mást az ügyben folyó eljárásra nézve cégének működő tagja: Bustard révén, aki Walmisleynek, a bírósági becslőnek ebédjén történetesen Chankery, az ifju ügyvéd mellé került az asztalnál.

Mikor a hölgyek visszavonultak, Chankey, az ifju és szép jövővel biztató ügyvéd, a jogászembevétel szokása szerint lelki szükségét érezte hogy szakmabeli dolgokról beszéljen, és minden személyi vonatkozás nélkül szóba hozott különböző eseteket a szomszédja előtt, kit név szerint nem ismert; minthogy Bustard, ki mindig a háttérben maradt, nem tartozott azok közé, kikről azt szokták mondani, hogy nevők van.

Chankery elmondotta neki, hogy legközelebb olyan esete kerül tárgyalásra, melynek egy „fölöttébb kényes pontja” van. Aztán, az ügyvédi titoktartásnak teljes megóvásával, kifejtette, mit lát ő bonyolultnak Soames esetében. Akivel csak beszélt róla, mind fölöttébb kényesnek tartotta. Az ügy,

sajnos, nem tartozik az ugynevezett zsiros esetek közé, bár ügyfelének egyébként „átkozottul a bőrére megy” — Walmisley pezsgője rossz volt, de mégis pezsgő volt. — Attól tart, hogy a bíróság röviden végez az üggyel. De ő el fog követni minden tőle telhetőt — nagyon fogas egy eset! Mit szól hozzá a kedves szomszédja?

Bustard, a hallgatagságnak ez a példaképe, nem szólt hozzá semmit. Ami nem akadályozta meg abban, hogy töviről-hegyire, s némi kárörömmel, ne közölje a dolgot Soamessal, mert ettől a nyugodt vérű férfitől sem volt idegen az, ami emberi, és végezetül kifejezte a saját nézetét is, mondván, hogy csakugyan „fogas” az eset.

Forsyteunk az ügyet, kezdettől való elhatározásához hiven, Jobling és Boulternek adta át. De attól a perctől fogva, hogy ezt megtette, már sajnálta is, hogy nem tartotta fenn magának. Mikor megkapta a másolatot Bosinney védőiratáról, elment ügyvédjeinek irodájába.

Boulter, ki maga vette kezébe a dolgot, mert Jobling néhány évvel ezelőtt meghalt, azt mondotta neki, hogy nézete szerint az eset nagyon kényes; szeretné meghallgatni róla egy jogi szaktekintély véleményét.

Soames azt ajánlotta, hogy elsőrendű emberhez forduljon, és választásuk Waterbuck királyi tanácsosra esett, s megegyeztek abban, hogy az csakugyan körmönfont prókátor. Waterbuck magánál tartotta hat hétig az iratokat, aztán írásban adta a következőket:

„Véleményem szerint e levélváltás helyes megítélése főképen a felek szándékától függ, és a bírói tárgyaláson teendő vallomásukhoz fog igazodni. Szerintem kísérletet kellene tenni, hogy nyilatkozatra bírják az építész arra nézve, hogy nem volt joga tizenkétezerötven fontnál nagyobb összeg felhasználására. Ami azt a kitéltelt illeti, hogy „szabad

kezet a levélváltásban foglalt feltételek értelmében“, melyre felhívták figyelmemet, az minden-
esetre kényes pont; véleményem mégis az, hogy
az egész ügyre nézve a „Boileau contra The Blasted Cement Co. Ltd.“ perben követett eljárást kell
irányadónak tekinteni.“

Ugy tettek, mint ez a vélemény kívánta, és
megtették indítványukat, de Freak és Able urak,
bosszuságukra, oly ügyes formában s oly minden
elfogultság nélkül feleltek reá, hogy nem értek el
vele semmit.

Október elseje volt, mikor Soames ebéd előtt
az ebédlőben elolvasta Waterbuck véleményét. A
dolog izgatta; nem annyira a „Boileau contra The
Blasted Cement Co. Ltd.“ esete miatt, mint inkább
azért, mert a pontot kezdette ő maga is kényesnek
tekinteni; megvolt benne a körmönfontásnak az
a kellemes zamatja, mely oly különös módon ked-
vére van az ügyvédembernek. Az adott esetben
bárkit is nyugtalanná tett volna az, hogy saját be-
nyomását megerősítve látja Walterbuck kir. tan.
véleményével.

Tünődve ült helyén, s révetegen nézett az üres
kandallóba, mert ámbár az őszi már beköszöntött,
az időjárás ebben az esztendőben oly gyönyörűsége-
sen szép maradt, mintha még csak augusztus lett
volna. Nem tartozik a kellemetességek közé, mikor
az embert így nyugtalanítja valami; Soames azon-
kívül fékezhetetlen vágyat érzett magában, hogy
Bosinneynek a nyakára tehesse lábát.

Bár az építész nem látta többé ama délután
óta, mikor együtt voltak a Robin Hillen, még sem
szabadult meg attól az érzéstől, hogy közel van
hozzá — sohasem szabadult meg a lefogyott arcára,
kiálló pofacsontjaira és égő szemeire való emléke-
zéstől. Szinte azt lehetett volna mondani, hogy nem
szabadulhatott attól az érzéstől, mely eszébe jutatta
azt az éjszakát, mikor hallotta a páva kiáltását —

attól az érzéstől, hogy Bosinney ott ólálkodik a ház körül. És minden férfialakban, mely eléje tűnt az est sötétségében, mintha őt látta volna, kit György oly találóan nevezett el kalóznak.

Bizonyos volt benne, hogy Irén még mindig találkozik vele ; hogy hol, azt nem tudta soha, nem is tudakolta, mert visszatartotta valami határozatlan és titkos rettegés, hogy nagyon is sokat talál megtudni róla. Minden olyan rejtettnek, oly földalattjárónak tűnt fel most előtte.

Néha, mikor megkérdezte a feleségétől, hogy merre járt, amire, igazi Forsyte létére, még mindig súlyt vetett, Irén nagyon sajátos benyomást tett reá. Az önuralma oly különös volt s mégis voltak pillanatok, mikor vonásainak álarca alatt, mely mindig oly kifürkészhetetlen volt számára, oly kifejezés ólálkodott, minőt soha azelőtt nem látott rajta.

Lunchre is el szokott menni hazulról ; mikor megkérdezte szobaleányától, hogy asszonya otthon reggelizett-e, többnyire azt a feleletet kapta tőle : „Nem, uram !“

Soames nagyon helytelenítette ezt az örökös kószálást, meg is mondta Irénnek. De az nem törődött vele. A nyugodt vér, mellyel semmibe sem vette kívánságait, némiképen ingerelte, ámulatba ejtette, de azért majdnem mulattatta is. A dolognak csakugyan olyan színe volt, mintha Irén tetszelegne magának abban a gondolatban, hogy diadalt aratott rajta.

Mikor végigolvasta Waterbuck kir. tan. jogi véleményét, felállt, felment a lépcsőkön és belépett Irén szobájába, mert Irén nem zárkózott be lefekvés előtt — Soames megérezte, hogy illedelemből, hogy ne botránkoztassa a cselédeket. Éppen a haját hozta rendbe és különösen ható indulattal fordult hátra a belépő felé.

— Mit kívánsz ? — mondotta. — Tessék kimenni a szobámból !

Soames így felelt : — Meg akarom tudni, meddig tart ez így közöttünk ? Elég sokáig türtem békén.

— Lesz oly szives kimenni a szobámból ?

— Leszel oly szives úgy bánni velem, mint az uraddal illik ?

— Nem !

— Akkor majd megteszem a lépéseket, hogy úgy legyen.

— Tessék !

Soames meredten nézett reá, mert csodálkozásba ejtette válaszanak nyugalmával. Irénnek ajka vékony vonallá szorult össze, a haja szétomló fűrtökben pihent födetlen vállán, sajátszerűen aranyos ellentétet alkotva sötét szemével — szemével, mely tele volt félelemmel, gyűlölettel, megvetéssel és visszás, fojtott diadalmassággal.

— Nos, lesz oly szives kimenni a szobámból ?

Soames sarkonfordult és bosszusan kiment.

Nagyon jól tudta, hogy esze ágában sincs lépéseket tenni ellene, és látta Irénen, hogy ő is tudja, — tudja, hogy nincs hozzá bátorsága.

Szokása volt elmondani Irénnek mindent, amit a nap folyamán végzett : hogy ilyen, meg olyan ügyfelek jártak nála ; hogyan rendezte el Parkes jelzálog-ügyét ; hogyan áll a végeérhetetlen Fryer contra Forsyte-ügy, mely nagyatyai nagybátyjának, Barnabás bácsinak a vagyonáról tett rendkívül óvatos rendelkezései következtében oly bonyolulttá vált, hogy senkisémmé boldogult vele, s mely előreláthatólag ítéletnapig el nem apadó jövedelemforrása lesz néhány prókátornak.

Aztán meg, hogy benézett Jobsonhoz s ott megtudta, hogy eladtak egy Bouchert, melyet ő akart megvenni Talleyrand és fiainál Pall Mallban.

Csodálta Bouchert, Watteaut, meg azt az egész

iskolát. Még most sem tért el attól a szokásától, hogy beszéljen neki ezekről a dolgokról s ebéd közben hosszan beszélt neki minderről, mintha a szóáradattal elrejtette volna önmaga előtt a fájdalmat, mely a szívét emésztette.

Ha egyedül voltak, gyakran tett kísérletet, hogy megcsókolja, mikor Irén jó éjszakát mondott neki. Talán hitte valamennyire, hogy egy este mégis megengedi, vagy talán úgy érezte, hogy a férfinak kötelessége, megcsókolni a feleségét. Ha Irén gyűlöli is, azért ő nem eshetik abba a hibába, hogy elhanyagolja ezt az ősi szokást.

És miért gyűlöli? Még most sem hihette. Oly különös az, mikor az embert gyűlölik! Nagyon is tulságosnak rémlett előtte az ily érzés; pedig ő mégis gyűlölte Bosinneyt, azt a kalózt, azt a csavargót, azt az alvajárót. Mert gondolataiban mindig úgy látta Soames, hogy kószál, hogy lesben áll. Oh, nagyon lerongyolódhatott! A fiatal Burkitt, az építész, látta nagyon leverten jönni ki egy harmadrangu vendéglőből!

Az éjszakának azokban az óráiban, mikor álmatlanul hevert ágyában s a helyzetéről gondolkozott, melynek semmi változását nem remélhette — ha csak Irén váratlanul eszére nem tér — soha komolyan nem fordult meg fejében az a gondolat, hogy elválík a feleségétől...

És a Forsyteok! Vajjon minő szerepet játszottak azok Soames rejtett tragédiájának ebben a felvonásában?

Voltaképen vajmi szerényet, mert valamenynyien a tengerparton voltak.

A szállójukból, a vizgyógyítóintézetükből, vagy a szállásukról minden istenadta nap elmentek fürödni, és felraktározták magukban az ózonnak oly készletét, mellyel egész télen beérhetik.

Mindegyikük kitermelte, leszüretelte, kipré-

selte és elpalackolta magaválasztotta szőlőjében kedvenc tengeri levegőjének szőlőgerezdjeit.

Szeptember végén kezdettek hazaszállingózni.

Kicsattanó egészségben és kis omnibuszokban, lesült arccal érkeztek meg egymásután a különböző pályaudvarokon. Másnap reggel már látni lehetett, hogy szokott dolgaik után járnak.

A következő vasárnap Timothyéknál roppantul népes lunch volt, mely estebédig tartott.

A pletykaságok közben, melyek sokkal számsabbak voltak, semhogy itt helyet lehetne szorítani számukra, Small Szeptimuszné megemlítette, hogy Soames és Irén nem mentek el sehova.

A családtól jóformán idegen személyiségnek jutott, hogy hirt adjon a következő érdekes újdonságról.

Ugy fordult, hogy Mac Anderné, Dartie Winifred legbensőbb barátnője, szeptember utoljának egyik délutánján, közös kerékpár-kiránduláson járván az ifju Flippard Augustussal, a Richmond-parkban megpillantotta Irént meg Bosinneyt, ahogy a páfrányok felől a Sheen Gate felé tartottak.

A szegény asszonyka talán szomjas volt, mert sokáig vasparipázott a kemény, száraz uton, és, mint egész London tudhatja, próbára teszi a legszívósabb szervezetet is, mikor az ember kerékpározik és közben az ifju Flipparddal beszélget; vagy talán fölkeltette az irigységét az a hüvös páfrányliget, melyből „azok ketten” kiléptek. A hüvös páfrányliget ott fenn a domb tetején, egy tölgyfa lombjának árnyékában, hol vadgalambok hallatják végtelen nászdalaikat s az ősz édesen suttogja zsongó hangjait a haraszton járó szerelmesek fülébe, míg egy-egy őz elsuhan mellettük. A páfrányliget, mely telve van soha vissza nem térő gyönyörökkel, aranyos pillanatokkal az ég és a föld hosszú egygyölvadásában! A páfrányliget, a szarvasok és a furesa fatönkök faunjainak otthona, melyek körül-

szökdelik egy nyárfa nimfájának ezüstös fehérségét a nyári alkonyaton!

Ez a hölgy ismerte egytől-egyig a Forsyteokat, s minthogy jelen volt June fogadóestéjén, nem volt nehéz tudnia, hogy kikkel van dolga. A saját házassága, szegénykének, nem tartozott a boldog házasságok közé, de minthogy volt benne elég ész és ügyesség, kényszeríteni a férjét, hogy magára vállaljon minden hibát, szépen tulesett a válóperen, anélkül, hogy megszólásnak tette volna ki magát.

Ennek következtében lehetett véleménye az efféle dolgokról. Egyikében lakott azoknak a nagy háznak, hol kicsiny lakosztályokban hihetetlenül sok Forsyte helyezkedik el, kiknek, a napi teendőik végéztével, abból áll a legfőbb szórakozása, hogy kölcsönösen az egymás dolgaival bibelődnek.

A szegény asszonyka, lehet, hogy szomjas volt, de mindenesetre unatkozott, mert Flippardot finom léleknek tartották. Oly szokatlan helyen találni „azokat kettőjüket“, mindenesetre kapóra jött fölfedezés volt.

Mac Andernének, mint egész Londonnak is, az idő mozdulatlanul áll.

Ez a kicsiny, de nevezetes asszony figyelmet érdemel; mindent meglátó szeme és csipős nyelve kétségtelenül arra volt teremtve, hogy előmozdítsa a gondviselés szándékait.

Olyan arckifejezéssel, mintha a halál veszedelmei környékeznék, szinte kinosan értette, hogyan védekezzék. A maga módja szerint talán többet tett arra nézve, mint bármely más asszony, hogy semmivé tegye a lovagiasság iránt való érzéket, mely még utjában áll a civilizáció kerekének. Oly helyre asszonyka volt, s az emberek bizonyos előszeretettel így emlegették: „a kis Mac Anderné“.

Jól öltözködött s a ruha csak úgy feszült rajta. Tagja volt egy női klubnak, de semmiesetre sem tartozott a tagoknak ahhoz az idegbeteg és szörnyű

tipusához, mely mindig csak a jogaira gondol. Ő, merőben öntudatlanul, ragaszkodott jogaihoz, melyeket természetesen megillető jogainak tartott, s nagyon jól tudta, hogyan aknázhatja ki azokat legjobban, anélkül, hogy a csodálatnál egyebet keltsen velük abban a nagy társadalmi osztályban, melyhez nem annyira az egyéniségével, mint inkább a születésével és neveltetésével tartozott s azzal a hamisítatlan, rejtett biztosítékkal, melynek „a tulajdon iránt való érzék“ a neve.

Bedfordshirei ügyvéd leánya volt — anyja egy pap leánya — és bármely szomorú tapasztalásokkal végződött házassága egy középserű festővel, ki rajongott a természetért és cserben hagyta egy színésznő kedvéért, sohasem szakította meg az érintkezést a társaság követeléseivel, felfogásával és érzületével; s amikor visszanyerte szabadságát, minden nehézség nélkül helyezkedett el a Forsyteok közösségének kellő közepében.

Minthogy mindig jó kedve volt és „mindig tele volt friss mondanivalókkal“, mindenhol szívesen látták. Nem keltett sem csodálkozást, sem rosszszalást, ha találkoztak vele a Rajna vidékén vagy Zermattban, akár egyedül utazott, akár egy hölgy és két ur társaságában; az embereknek az az érzése volt, hogy egészen reá lehet bízni, hogy vigyázzon magára; és a Forsyteoknak fölmelegedett a szívük, láttára annak a bámulatos tehetségének, mely képessé tette, hogy átélvezzon mindent, anélkül, hogy bármit feladna. Mindenki úgy érezte, hogy a Mac Andernéhoz hasonló nőkben kell látnia legjobb női típusunk fennmaradását és továbbfejlődését. Gyermeke Mac Andernénak sohasem volt.

Ha volt, amit nem szenvedhetett, mindenestre közte voltak azok a szende nők, akikben van bizonyos báj, mint a férfiak szokták mondani és Soamesné mindig különösképen ellenszenves volt neki.

Kétségtelenül volt némi homályos érzése arról,

hogy ha a bájt valamikor kritériumnak találják elismerni, a cicomátság és az életrevalóság háttérbe szorul; és azzal a gyűlölettel, melyet csak mélyebbé tett, hogy ez az ugynevezett báj némelykor csuffá tesz minden számítást — gyűlölte azt a csábító ígézetességet, melyet Iréntől mégsem tudott egészen elvitatni.

Mindamellett azt mondotta, hogy nem lát azon az asszonyon semmit, nincs benne semmi egyéni, sohasem volna az képes helytállni magáért — igazán nem értheti, mit csodálnak rajta oly nagyon a férfiak!

Voltaképen nem is volt benne rosszindulat, de hogy házaseletének erősen megpróbáló eseményei után is megóvjá helyzetét, szükségesnek találta, hogy mindig „tele legyen friss mondavalókkal“, úgy, hogy eszébe sem ötlött az a gondolat, hogy miért ne beszéljen „arról a kettőről“, akikkel a parkban találkozott.

És úgy fordult, hogy ezen az estén éppen Timothyéknál volt ebédre, akikhez némelykor eljárt, hogy kissé „fölvidítsa az öregeket“, mint mondani szokta. Mindig ugyanazokat szokták meghívni a kedvéért: Dartie Winifredet meg a férjét; Franciet, mert a művészi körökhöz tartozott, Mac Andernéről pedig köztudomásu volt, hogy cikkeket szokott írni az öltözködésről a „*Jöjjön el a Hölgyek Országá*“ című lapba; és hogy legyen, aki udvaroljon neki, föltéve, hogy kaphatók, meghívták a két Hayman fiut is, akik ugyan sohasem nyitották ki a szájukat, de azért nagyon kitűnő és a társaságbeli divat legujabb formáiban nagyon otthonos ifjaknak tartották őket.

Huszonöt perccel hét óra után Mac Anderné lecsavarta az elektromos fényt a kicsiny halljában és csincsilla-prémes színházi belépőjével a vállán kilépett a folyosóra, egy pillanatig megállva még, hogy meggyőződjék, nála van-e a kulcs. Ezek a

független kis lakosztályok nagyon megfelelték izlésének ; igaz, hogy nem volt bennük sem világosság, sem elég levegő, de akkor zárhatta be a lakását és mehetett el hazulról, amikor kedve tartotta. Az embernek nem kellett cseléddel bajlódnia és a kis Mac Anderné úgy érezte, nincs annyira lenyűgözve mint azelőtt, mikor a szegény kedves Fred oly révetegen járt-kelt a lakásában ; oly bolondos fiú is volt az a Fred ; de mikor aztán arra a színésznőre gondolt, még most sem állhatta meg egy kis keserű, gunyos mosoly nélkül.

Erősen becsapta maga után az ajtót és végigment a folyosón, melynek oly komor, okkersárga falai voltak s amelyen barna számozott ajtók sorakoztak végtől-végig. A lift éppen lefelé tartott és fűlig huzva magára köpenyét s rendbenlevőnek tudva minden egyes gesztenyebarna fűrtjét, mozdulatlanul várta, míg megáll az emeletén. A vasajtók kinyíltak, ő belépett. Már voltak benn hárman : egy fehérmellényes ur, kinek nagy kövér gyermekarca volt és két feketeruhás, félkeztyűs, öreg hölgyecske.

Mac Anderné reájuk mosolygott ; ismert mindenkit ; és azok hárman, kik eddig csodálatosan hallgatagok voltak, egyszerre beszédessé váltak. Ez az eredmény Mac Andernénak saját külön titka volt. Tudta megindítani a beszélgetést.

Őt egymásután következő emeleten át folyt tovább a beszélgetés, közben a liftes fiú háttal állt hozzájuk és a rácsok közé szorította cinikus arcát.

A földszinten elváltak, a fehérmellényes ur mélabúsan indult a billiárdterem felé, az öreg hölgyek ebédelni mentek és így szóltak egymáshoz : „Nagyon kedves asszonyka !“ „Milyen kereplője van !“ Mac Anderné pedig a bérkocsijához sietett.

Mikor Mac Anderné Timothyéknál ebédhez ült, a beszélgetés — bár Timothyt sohasem lehetett rávenni, hogy jelen legyen — mindjárt felvette azt

a könnyü, világias tónust, mely általában otthonos a Forsyteok közt, és kétségtelenül ez volt, ami oly kedvelté tette köztük.

Smallné és Hester nénit nagyon felvillanyozta ez a változás. „Csak legalább Timothy is együtt lehetne vele!” — mondották. Bizonyára jól hatna reá. A kis Mac Anderné például elmondhatta volna neki a legfrissebb híreket sir Charles Fiste fiának montecarlói esetéről; meg arról, hogy ki is az igazi hősnője Tynemouth Heddy divatos regényének, amelyet most mindenki olvas, és hogy mit tartanak Párisban a nadrágszoknya viseletéről. Oly kitűnő érzéke volt a dolgok iránt, hogy tudott tanácsot adni abban az izgató kérdésben is, hogy a tengerészethez adják-e Miklós legnagyobbik fiát, vagy hogy könyvelőt neveljenek-e belőle, amit az apja biztosabb állásnak tart. Ő határozottan ellenezte a tengerészpályát. Ha az embernek nincs reá kivételes tehetsége, vagy nincsenek kivételes összeköttetései, oly kiméletlenül mellőzik, és elvégre mit várhat az ember ettől a pályától, még ha fel is viszi a tengernagyságig — cifra nyomorúság! Ellenben egy könyvelőnek sokkal különb kilátásai vannak, a fő, hogy jó céghez kerüljön, ahol kezdettől fogva nem kockáztat semmit!

Néha adott egy-egy tipet tőzsdei műveletekre is; nem mintha Smallné vagy Hester néni bármikor éltek volna vele. Nem volt befektetni való pénzük; de oly izgató közelségbe látszott hozni őket az élet valóságaihoz. Esemény volt az nekik. Majd megkérdik Timothytól, — mondották. De nem kérdezték meg tőle soha, mert előre tudták, hogy felizgatnák vele. Titokban mégis még hetekig megnézték abban az ujságban, melyet valóban divatos iránya miatt tartottak, hogy felment-e, vagy leszállt-e a „Bright's Rubies”, vagy a „Woollen Mackintosh Company” árfolyama. Némelykor egyáltalán nem találhatták meg az illető társaság nevét

s olyankor bevárták, míg eljött hozzájuk James, vagy Roger, vagy akár Swithin, és kíváncsiságtól remegő hangon kérdezték meg tőlük, hogyan is áll a dolog azzal a „Bolivia Lime and Speltrate“-tel — ők nem tudják megtalálni az ujságban.

Roger ilyenkor azt mondta nekik: „Mivég-ből akarjátok azt tudni? Bolondság! Meg találjátok égetni a körmötöket, ha mészbe és más efféle dolgokba teszitek a pénzeteket, amikhez nem értek! Ki mondta?“ S mikor megtudták, hogy mit hallottak a dologról, elmentek, tájékoztak a Cityben s talán be is fektették valamelyes pénzüket abba az üzletbe.

Az ebéd közepe táján, éppen, amikor Smither az ürüpecsenyét szolgálta fel, Mac Anderné derülten körülnézett és így szólt:

— Oh! mit gondolnak, kikkel találkoztam ma a Richmond-parkban? El sem találnák — Soamesnéval és — Bosinney urral. Bizonyosan künnjártak, megnézni a házat!

Dartie Winifred köhécselt, és senki sem szólt semmit. A dolog csak igazolta, amit valamennyien vártak.

Hogy igazságosak legyünk Mac Andernéhoz, meg kell jegyeznünk, hogy egy háromtagu társasággal Svájcban és a felsőolaszországi tavak vidékén járt és semmit sem hallott Soamesnak az építéssel való szakításáról. Ennek következtében nem sejtette, hogy mily mély hatást ér el szavaival.

Főlegyen esedve és kissé kipirulva jártatta végig ravasz szemecskéit az asztalnál ülők arcán és igyekezett ellesni szavainak hatását. A két oldalán ülő Hayman-fiuk a tényérükre hajtották le sovány, hallgatag, éhes arcukat és buzgón falatozták az ürüpecsenyéjüket.

Ez a két fiu, névszerint Giles és Jesse, oly nagyon hasonlítottak egymáshoz és oly elválaszthatatlanok voltak egymástól, hogy az ephesusi ikrek

nevéen szokták emlegetni őket. Sohasem szóltak semmit, és úgy látszott, mindig a legnagyobb mértékben el vannak foglalva a semmittevéssel. Az emberek mindig azt hitték róluk, hogy vizsgára készülnek. Födetlen fejjel, órák hosszáig jártak-keltek a házukhoz tartozó kertben, könyvvel a kezükben, egy-egy foxterrierrel a nyomukban, szóltlanul, és örökösen csak pöfékeltek. Minden reggel, mintegy ötven rőf távolságra egymástól, lefelé kocogtak a Campden Hillről a két sovány gebéjükön, melyeknek épp oly hosszú lábuk volt, mint nekik, és minden reggel, egy órával utóbb, megint csak ötven rőfös távolságban egymástól, újra fölfelé galoppoztak. És minden este, bárhol ebédeltek is, biztosan ott lehetett őket látni az Alhambra-sétányon, a korlátra könyökölve.

Sohasem látták őket máskép, mint együtt; és úgy látszott, ez az életmód teljesen kielégíti őket.

Valami homályos gerjedelemtől indítatva, hogy gentlemannek mutatkozzanak, e kinos pillanatban Mac Andernéhoz fordultak és egészen egyforma hangon így szóltak:

— Csakugyan látta a . . . ?

Mac Andernét annyira meglepte ez a megszólítás, hogy letette a villáját; s a Smither, ki éppen ott járt, hamar elkapta a tányérját. De Mac Anderné, szokott lélekjelenlétével, mindjárt visszatartóztatta:

— Kérek még egy keveset ebből a kitünő ürüpecsenyéből.

De azután a társalkodóban azzal a szilárd elhatározással ült le Smallné mellé, hogy mélyére néz a dolognak. És megszólalt:

— Mily kedves egy nő az a Soamesné; oly rokonszenves egyéniség! Soames igazán boldog ember!

Nagy igyekezetében, hogy megtudjon vala-

mit, nem vette eléggé figyelembe, hogy a Forsyteok belső világa semmitől sem idegenkedik jobban, mint attól, hogy rajtuk kívül állókat vonjanak be a szomorúságukba; Small Szeptimuszné suhogva, zizegve, teljes magasságában egyenesedett föl és borzasztó méltósággal felelte:

— Ez olyan dolog, édesem, amelyről mi nem beszélünk!

MÁSODIK FEJEZET

Éjjel a parkban

Ámbár Smallné az ő csálhatatlan ösztönével éppen azt mondotta, ami csak annál kíváncsibbá tette vendégét, mégis nehéz volna eldönteni, hogy hogyan is mondhatta volna másképp az igazságnak megfelelően.

Nem volt az olyan dolog, amelyről a Forsyteok akár maguk közt is beszélhettek volna. Kissé „mélyenfekvő dolog“ volt, hogy Soames szavával jellemezzük a helyzetet.

De egy héttel Mac Andernénak richmond-parki találkozása után, megtudták valamennyien — Timothy kivételével, aki előtt gondosan titkolták — James a Poultry meg a Park-lane köz levő megszokott útján, a kikapós György, a kalandoknak az egyik kávéház ablakülésétől a „Red Pottle“ billiárdszobájáig való mindennapi hajhászása közben, hogy „azok ketten“ elmentek a végső htárig.

György — aki az előkelő körökben használatos igen sok találó megjegyzés mestere volt — legjobban fejezte ki a hangulatot, mikor azt mondotta Eustace öccsének, hogy a kalóz „döntő csapásra készül“; ugy remélte, hogy Soames lesz, aki alul kerül.

Valamennyien érezték, hogy a dolog csakugyan úgy lesz, de hát mit tehettek? Soamesnak

talán jó lett volna lépéseket tenni; de lépéseket tenni ilyenkor nagyon kinos valami.

Nehéz eldönteni, hogy közbotrány felidézése nélkül — amit kerülni kellett — milyen lépéseket lehetett volna tenni. Ebben a kénytelen helyzetben legjobb volt, nem szólni semmit Soamesnak és semmit egymás közt; egyszerűen át kell siklani rajta.

Irénnre talán nem volna hatás nélkül, ha éreztetnék vele méltóságteljes hidegségüket, de Irént most oly ritkán látták, és azzal az elhatározással látogatni meg, hogy éreztessék vele hidegségüket, mégis csak fonák dolog lett volna. Hálósobájának csöndjében James némelykor elárulta felesége előtt, hogy mennyire nyomja lelkét fiának boldogtalansága.

— Nem tudom, hogyan is mondjam, — így szólt hozzá — de megöl a nyugtalanság. A dologból botrány lesz és az nem fog javára válni. Neki nem szólok semmit. Talán nincs is a dologban semmi. Mit gondolsz? Ugy hallom, Irén szereti a művészeteket. Hogyan? Oh, kész Juley vagy! No, nem tudom; én fel vagyok készülve a legrosszabbra. Ugy van az, mikor az embereknek nincs gyermekük. Kezdetől fogva tudtam, hogy úgy lesz. Nekem sohasem mondták, hogy nem akarják, hogy gyermekük legyen — nekem senki sem mond semmit!

Az ágy előtt térdelt, bánatosan kimeresztette a szemét és nagyokat sóhajtott az ágytakaróba. Hálóingben, a nyakát előre nyujtva, gömbölyű hátával olyan volt, mint egy nagy fehér madár.

— Miatyánk... — ismételte, és sehogy sem szabadulhatott az elkövetkezendő botrány gondolatától.

Szívének mélyén, épp úgy, mint az öreg Jolyon, ő is a családot magát okolta az egész tragédia miatt. Miért is kellett ennek a népnek — kezdette

ez alá a gyűjtőnév alá foglalni a Stanhope Gate lakóit, hozzájuk érte az ifjabb Jolyont meg a leányát is — miért kellett behozniok a családba egy ilyen Bosinney-féle alakot? (Ő is hallotta „a kalóz“ gunynevet, amelynek György volt a kitalálója, de nem tudta, mit véljen róla — hiszen a fiatal-ember építész.)

Lassan-lassan arra a meggyőződésre jutott, hogy Jolyon bátyja, akire mindig nagy elismeréssel nézett fel s akinek véleményére adott valamit, nem egészen az, aminek hitte.

Minthogy nem volt oly erős jellem, mint a bátyja, inkább busult, mint haragudott. Nagy vigasztalására szolgált, ha elmehetett Winifredékhez s magával vihetett kocsiján a Kensington-kertekbe a kis Dartiekat. Gyakran látták ott a kerek tó partján járni és aggódó pillantásokkal kísérni a kis Dartie Publius vitorlás csónakját, melyet ő maga terhelte meg egy pennyvel, ámbár meg volt győződve, hogy sohasem fog partot érni; ellenben a kis Publius — aki, mint James örömmel szokta megjegyezni, csöppet sem hasonlított az atyjához — vigan ugrándozta körül és igyekezett reábirni, hogy fogadjon vele még egy pennybe, mert ő nagyon jól tudta, hogy mindig partot ér. És James fogadott és mindig vesztett, néha három, sőt négy pennyt is egy délután, mert a kis Publius sohasem látszott belefáradni a játékba, és valahányszor fizetett, mindig hozzátette: — No, ez a perselyedbe való. Igazán, még gazdag ember lesz belőled! — Őszinte örömet érzett, mikor unokájának növekvő gazdagságára gondolt. De a kis Publius ismert egy cukrosboltot és volt neki egy fortélyja, mely kettőt is megért.

Azán a parkon át hazafelé tartottak és James az ő nagy, ösztövére alakjával, felhuzott vállával s réveteg, bánatos arcával védőszárnyai alá vette

Imogen és a kis Publius erőteljes gyermekalakjait, amit azok meghatóan semmibe sem vettek.

De ezek a kertek és ez a park nemcsak James számára voltak a világon. Forsyteok és csirkefogók, gyermekek és szerelmes párocskák pihentek, vagy barangoltak fái alatt napról napra és éjszakáról éjszakára, valamennyien üdülést kerestek ott a munka után, az utcák füstje és lármája után.

A fák levelei lassan, késlekedve szinesdtek ki a napsütésben és az éjszakák nyári melegében.

Szombaton, október 5-én, az ég, mely egész nap kék színben ragyogott, napnyugta után a piros szőlő mély színét öltötte magára. A hold nem fénylett, s átlátszó homály borult, mint valami bársonyköntös, a fákra, melyeknek majdnem egészen lombjavesztett, pehelyszerű ágai nem mozdultak a csöndes, hév levegőben. Egész London a parkba özönlött, hogy fenéig élvezze ki a nyár utolsó napjait.

Emberpár emberpár után tódult befelé minden kapun, elárasztotta az ösvényeket és az aszu pázsitot és egyik a másik után suhant a megvilágított tisztásokról a pehelyszerű fák árnyékába, hol egy-egy fatörzsnek támaszkodva, vagy a lágy homály mélyén levő bokrok árnyékában, megfeledkeztek mindenről és csak magukra gondoltak.

Az ujonnan érkezők számára, kik ellepték az ösvényeket, ezek az előőrsök csak egy részét alkották a vágyakkal teli alkonyulatnak, melyből saját-szerűen hallatszott ki, mint a szívek féktelen dobogása, valami különös mormolás. De ha egy-egy pár meghallotta a lámpák fényében ezt a zsongást, a hangja elcsuklott és elhallgatott; kart karba öltve mentek tovább s a szemük igyekezett áthatni a sötétségen, igyekezett átfürkészni, átérezni homályát. És egyszerre, mintha láthatatlan kéz vonná őket, azok is áthaladtak a korláton és némán tűntek el, mint az árnyak a világosságból.

A nagy csendet, mely a város messziről halatszó, leírhatatlan zaját vette körül, megszámlálhatatlan küzdő emberatomok szenvedélyeinek, reményeinek és szerelmi gondolatainak miriádjai tették elevenné; mert bármint rosszalja is a többség, a Forsyteoknak ez a nagy testülete — mely a szerelmet a csatornázási kérdésen kívül a köz legsúlyosabb veszedelmének tartja — ebben, valamint száz más parkban, oly dolgok játszódtak le ezen az éjjelen, melyek nélkül a gondjaira bízott gyárak, templomok, boltok, adók és csővezetékek ezrei olyanok lettek volna, mint az erek, melyekben nincs vér, mint az ember, akinek nincs szive.

Az önfeledtség, a szenvedély és a szerelem ösztönei, megbujva a fák alatt, elvonulva legkérlelhetetlenebb ellenségüktől, a „tulajdon iránt való érzék“-től, titkos ünnepet ültek ma, és Soamesnak, ki a Bayswater-roadról a víz mentén hazafelé tartott — egyedül volt ebéden Timothyéknál — és gondolataiban is meginduló pörrel foglalkozott, kikergette szívéből a vért, mikor halk kacajt és csókok csattanását hallotta. Azt gondolta magában, hogy holnap majd levelet ír a *Times*-nak és felhívja a szerkesztőség figyelmét a parkban uralkodó állapotokra. De nem tette meg, visszatartotta valami határozatlan idegenkedés attól, hogy a nevét nyomtatva lássa.

Kiéhezettségében mégis ártalmas izgatószerként hatott reá ez a sutlogás, mely megzavarta a némaságot, ezek a homályban félig látszó alakok. Elkanyarodott a partmenti ösvényről és a fák alá osont, a kis ültetvények árnyai alá, ahol a gesztenyefák ágairól mélyen csüngtek alá a nagy levelek s ahol sötétebb rejtekhelyet talált. Nagy köröket irt le, hogy rejtett pillantásokat vethessen a fák törzséhez támaszkodó székekre, hol szorosan egymáshoz simuló szerelmi párok ültek, kik szétrebentek a léptek közeledtére.

Most megállt egy magaslaton és feltárult előtte egy kanyargó ösvény, hol a teljes lámpafényben, sötétén emelkedve ki az ezüstös víz háttéréből, szótlanul és félelem nélkül egy emberpár ült, mely nem moccan; a nő a férfi nyakához rejtette arcát — olyanok voltak, mint egy összetartozó csoportot, mint a szenvedélynek kőbe faragott jelképe.

Megilletve ettől a látványtól, Soames sietve vonult mélyebbre a fák árnyéka alá.

Ki tudja, mire gondolt, ki tudja, mit keresett? Kenyeret éhségére — fényt a sötétségben? Ki tudja, mi az, amit találni remélt — az emberi szív mélyebb megismerését — saját mélyen rejlő tragédiájának végét — mert, ugyan ki tudhatja, hogy azok közt a sötét párok közt, kik névtelenül és felismeretlenül ültek, nincsenek-e ott azok ketten is, akikre ő gondol?

De ily bizonyosságot ő mégsem kereshetett — egy Forsyte Soames felesége, a parkban ülve, mint egy közönséges leányzó! Képtelenség olyanra gondolni is; és halk lépteivel egyik fától a másikhoz sietett.

Most valami esküdözésfélét hallott közelében; majd ezt a suttogást: — Oh, ha mindig így maradna! — ami ismét kihajtotta szívéből a vért; és ott állt türelmesen és megátalkodottan, s várta, míg azok ketten tovább mennek. De csak egy szegény kis boltileány volt, viseltes bluzában, egy vézna teremtés, ki karját kedvesének karjába öltve, elhaladt mellette.

A szerelmi párok újabb százai suttogták még ugyanazt a vágyat a fák némasága alatt, száz más szerelmi pár simult még egymáshoz.

És hirtelen feltámadó undorral tért vissza Soames az ösvényre és felhagyott a további céltalan keresgéléssel.

HARMADIK FEJEZET

Találkozás a növénykertben

Az ifjabb Jolyon, kinek életkörülményei nem feleltek meg egy Forsyte életkörülményeinek, olykor nem minden nehézség nélkül tudta megszerezni a pénzt a falusi kirándulásaira, meg a természeti tanulmányaira, ami nélkül aquarelfestő nem teheti papírra ecsetjét.

Ezért sokszor megesett, hogy kénytelen volt a növénykertbe menni a festékesdobozával, ott aztán órákat töltött vázlatfelvételekkel egy-egy majomkenyérfa árnyékában, vagy valamely gummicserje védelme alatt.

Egy műkritikus, ki nemrégiben megnézte a munkáit, a következőképen fejtette ki a nézetét róluk :

— A képei bizonyos tekintetben nagyon jók ; egynémelyikökben valóban a természet iránt való kitünő érzéket árul el tónusban és színezésben. De, tudja, nagyon különfélék ; sohasem fogja velök megragadni a közönséget. De ha valami határozott tárgyat választana magának, teszem, illet, hogy : „London éjjel“, vagy „A kristálypalota tavaszkor“ és annak rendje és módja szerint való sorozatokat festene, a közönség mindjárt tudná, hogy mit látott. Nem hangsúlyozhatom ezt eléggé nyomatékosan. Azok a festők, akiknek nagy nevük van, mint például Crum Stone, vagy Bleeder, azzal érik el ezt,

hogy kerülnek minden nem várt dolgot ; hogy specializálnak és minden képüket egyazon sablon szerint festik, úgy, hogy a közönség mindjárt tudja, hányadán van velök. És ennek megvan a jogosultsága, mert ha valaki műgyűjtő, nem akarja, hogy az emberek kénytelenek legyenek a vászonhoz dugni az orrukat, hogy megtudják, kitől való a kép ; azt akarja, hogy mindjárt reá mondhassák : „Nagyszerű Forsyte !“ Önre nézve a legnagyobb mértékben fontos, hogy gondosan válasszon magának oly tárgyat, mellyel mindjárt tisztában legyenek, mert az ön stílusában nincs kifejezett sajátosság.

Az ifju Jolyon a zongora mellett állt, hol száritott rózsaszírommal tele csésze állt egy darab elfakult damaszton, és bágyadt mosollyal hallgatta.

Aztán a feleségéhez fordult, ki keskeny arcának haragos kifejezésével nézett a beszélőre, és így szólt :

— Látod, édesem ?

— *Nem látom,* — felelte az szokott staccato hangján, melyben még mindig volt némi idegen hangsúly ; — a te stílusodban *van* kifejezett sajátosság.

A kritikus ránézett, udvariasan mosolygott és nem szólt többet. Ismerte ő is, mint mindenki, a történetüket.

A szavai mégis megtermették gyümölcsüket az ifjabb Jolyonnál ; ellenkeztek ugyan mindennel, amiben hitt, mindennel, amit elméletileg jónak tartott a saját művészetében, de valami sajátos, erős ösztön akarata ellenére készítette, hogy hasznát huzzon belőlük.

Egy reggel hirtelen azon a gondolaton kapta magát, hogy londoni akvarelsorozatot fog festeni. Maga sem tudta, hogyan támadt benne az a gondolat ; csak a következő esztendőben, amikor befejezte és jó áron tul is adott a képein, egy tűnődve

töltött órája közben jutott eszébe a műkritikus, a saját magatartásában pedig újabb bizonyítékot talált arra, hogy van benne valami a Forsytheok véréből.

Elhatározta, hogy a növénykerten kezdi, ahol már sok tanulmányrajzot készített, és választása arra a mesterséges kis tóra esett, melyet most a vörös és sárga falevelek őszi permetege borított, mert ha a kertészek szívesen söpörték volna is le róla, nem mentek semmire, mert nem érhatték el a nyírág-seprőjökkel. A kertnek egyéb részeit eléggé tisztára seprték, mert minden reggel eltakarították róla a természet levélesőjét; halmokba söpörték össze a harasztot, melyből lassu, égéstől édes és maró füst szállt fel, mely igazi jelképe a pusztulásnak, épp úgy, mint a kakukszó a tavasznak, a hársfa illata a nyárnak. A kertészek tiszta lelke nem tűrhette az aranyzöld és vörös mintákat a pázsiton. A kavicsos ösvényeknek tisztán, rendesen, módszeresen kell maradniok, a világért sem szabad tudniok az élet valóságairól, mely lesöpri a fák koronáját, hogy a földet ékesítse fel aláhullott pompájukkal, amelyből, ha fordul a kerék, az ifju tavasz kel ki újra.

Igy aztán minden egyes falevélnék, mely lehullott, meg volt pecsételve a sorsa attól a pillanattól fogva, mikor meglibbenve bucsuzkodni kezdett és lassan perdülve, aláhullott ágáról.

De a kis tavon békében usztak a levelek s a napsugárban sütkérezve dicsérték színeikkel az eget.

Ilyennek találta őket az ifjabb Jolyon.

Egy októberi reggelen, mikor a tó partjára ért, lehangolta az, hogy elfoglalva látott egy padot, mely mintegy husz lépésnyire, egy nyílt tisztáson állt: mert valósággal irtózott attól, hogy figyeljék munkája közben.

Bársonyzsakettes hölgy ült a padon és a földre horgasztotta pillantását.

De köztük állt egy virágzó babércserje s az ifjabb Jolyon e mögött keresett védelmet, hogy felállithassa a festőállványát.

Minden sietség nélkül tette meg előkészületeit ; mint minden igazi művész, ő is kapott minden ürügyön, hogy elodázhassa a munka erőfeszítésének pillanatát és azon kapta magát, hogy alattomban azt az ismeretlen hölgyet nézi.

Mint atyjának, neki is jó szeme volt az arcok megítéléséhez. És ez az arc nagyon kedves volt !

Látott egy krémszinü rüisben elmerülő gömbölyded állat, egy nagy és sötétszemü, kedves ajku finom arcot. Fekete művészkalap fedte a haját ; az alakja könnyeden támaszkodott a padhoz, a térdét keresztbevetette s egy lakkcipő hegye látszott ki a szoknyája alól. Volt valami ki nem mondható igézetesség e hölgynek egész valójában, de az ifjabb Jolyon figyelmét főképen arcának kifejezése ragadta meg, mely a feleségére emlékeztette. Ugy tünt fel neki, mintha e hölgy oly erővel jutott volna érintkezésbe, melyekkel szemben nem tud helyt állani. Ez kissé megzavarta, mert a lovagias csodálat bizonytalan érzését keltette föl benne. Ugyan ki lehet ? És mit keres itt, egyedül ?

Két fiatal ur, abból a különös fajtából való, amely merész és bátortalan egyben, minőket léptenyomon találni a Regent's-parkban, a tennispálya felé vivő útjában arra ment el s az ifjabb Jolyon bosszankodva vette észre egy-egy alattomos pillantásukat, mely tetszésüknek adott kifejezést. Egy henye kertész megállt és fölösleges módon bibelődött egy pampasz-fücsomóval ; az is csak ürügyet keresett, hogy megbámulhassa a nőt. Egy öreg ur, a kalapjáról ítélve, a kertművelés tanára, háromszor sétált el előtte, hogy hosszan és titokban vizs-

gálgassa, figyelje, s a szája körül visszás kifejezés látszott.

Az ifjabb Jolyon némi ingerültséget érzett valamennyijökkel szemben. A hölgy nem vetett ügyet egyikükre sem, de ő tudta, hogy minden férfi, aki arra megy, úgy fog reánézni, mint amazok.

A nő arca nem volt olyan, mint azoké boszorkányoké, kik minden egyes pillantásukkal felkinálják magukat a férfiaknak; nem volt rajta semmi abból az ördögi szépségből, melyet az országnak legelső Forsytejai oly nagyra becsülnek; nem volt abból a nem kevésbé megcsodált tipusból való sem, amelyet a csokoládés dobozokon látni; nem volt abból az áhitatosan szenvedélyes vagy szenvedélyesen áhitatos válfajból való, melyet a házfalak diszéről és a modern költészet alkotásaiból ismerünk; és a szinpadi írónak sem ígért különösebben anyagot egy-egy érdekes és gyöngé idegzetű alakjához, aki az utolsó felvonásban öngyilkosságot követ el.

Alakjában és színében, szende, megkapó szenvedőlegességével, érzékeny tisztaságával e nő arca Tizian „Égi szerelmé“-re emlékeztette, melynek másolata ott függött ebédlőszobájának pohárszéke fölött. És ebben a szelid szenvedőlegességében, abban a benyomásban, melyet ébresztett magáról: hogy minden kényszernek engednie kell, abban látszott rejleni az ő nagy vonzóereje.

Mire, vagy kire várhatott ebben a csöndben, hol csak néha-néha hullott le egy-egy falevél s hol a fekete rigók kevélyen billegtek közelében a pázsiton, melyet már megcsapott az első dér?

A kedves arc most egyszerre megélénkült s az ifjabb Jolyon, mikor majdnem egy szerelmesnek féltékenységevel körülnézett, látta, hogy a tisztáson át Bosinney közeledik hozzá.

Kíváncsian figyelte találkozásukat, a szemük pillantását, a hosszas kézzorításukat. Leültek szo-

rosan egymás mellé, látszólagos tartózkodásuk mellett is egyesülten. Az ifjabb Jolyon hallotta beszélgetésük gyors rebegését ; de azt, hogy mit mondtak, nem érthette meg.

Ő maga is vitorlázott valamikor ezen a gályán ! Ismerte a várakozásnak hosszú óráit és a félig nyilvános találkozás futó perceit ; a bizonytalanság gyötrelmeit, melyek oly nagyon megpróbálják az egymást jog nélkül szeretőket.

De egy pillantása erre a két arcra mégis elég volt, látnia, hogy ez nem abból a muló szeretkezésből való, mellyel férfiak és nők egy ideig szórakozni szoktak ; nem azokból a hirtelen fellobbanó vágyakból, melyeket tulontul kielégítenek s amelyek aztán hat hét alatt ki is alszanak. Ez az igazi szerelem ! Ez az, amit átélt ő maga is ! Ebből minden fejlődhetik !

Bosinney hévvel beszélt, s a nő oly nyugodtan ült, oly szeliden és nyugalmában mégis oly rendületlenül, és a pázsitot nézte.

Elég ember-e Bosinney arra, hogy elszakítsa otthonától ezt a finom, passzív lényt, mely sohasem merne egy lépést tenni önmagától ? Aki egészen átadta magát neki, és kész volna meghalni érte, de talán sohasem volna képes arra, hogy megszökjön vele !

Az ifjabb Jolyonnak úgy rémlett, mintha halának a nő szavát: „De, édesem, a romlásodba döntene !” Mert hiszen ő maga is eléggé ismerte, mi az a gyöttrő félelem a nőnek szíve mélyén, mely attól tart, hogy kolonc lesz annak a férfinak, akit szeret.

És többé nem pillantott át hozzájuk ; de halk és gyors beszédük némely madár szagztatott énekéhez hasonlóan hangzott a fülébe, mely mintegy emlékeztetni akarta a tavasz hangjaira : — Öröm — tragédia ? Melyik — melyik a kettő közül ?

S a beszélgetésük lassan elhallgatott; hosszas csend következett azután.

„És Soames?“ — gondolta magában az ifjabb Jolyon. — „Az emberek azt hiszik, hogy ezt a nőt nyomasztja a férje ellen elkövetett bűnös hűtelen-ség! De vajmi kevésbé ismerik az asszonyokat! E nő most hosszas éhezés után eszik — bosszút áll! De óvja az ég — mert a férje is bosszút fog állni rajta.“

Az ifjabb Jolyon selyemsuhogást hallott, s mi-kor kémelve nézett elő a babércserje mögül, látta, hogy már mennek és lopva megfogják egymás ke-zét . . .

Julius végén az öreg Jolyon a hegyvidékre ment unokájával, s ezen az uton (utolsó utjokon, mely odavitte őket) June majdnem teljesen vissza-nyerte egészségét és üdeségét. A brit Forsyteokkal zsufolt hotelekben — mert az öreg Jolyon nem szenvedhette a „német csürhét“, mint az idegeneket általánosítva nevezte — nagy tisztelettel kezelték, mint ennek az előkelő külsejű, nyilvánvalóan na-gyon gazdag mr. Forsytenak egyetlen unokáját. June nem ismerkedett könnyen — nem volt szo-kása a gyors összebarátkozás — de azért nem egy barátságot kötött, nevezetesen egyet a Rhone völ-gyében, egy tüdővésztes francia leánnyal, aki a vé-gét járta.

El is határozta mindjárt, hogy nem engedi meghalni a barátnőjét, és a halállal vívott harcá-ban egészen megfeledezett a saját bajáról.

Az öreg Jolyon megnyugvással és rosszalva nézte ezt az új meghittséget; mert kinosan érin-tette ez az újabb bizonyíték, hogy unokája már csak mindig, amolyan „ázott verebek“ közt fogja eltölteni életét. Hát már sohasem fog oly barátsá-gokat kötni és olyan dolgok iránt érdeklődni, ame-lyek igazi haszonnal járnak reá nézve?

— „Egy csomó idegent szedni föl az utról“, —

így mondotta ezt az öreg Jolyon. De azért akárhányszor maga is vitt haza szőlőt vagy rózszát, és kedves hunyorgással ajánlotta föl annak a „mam'zelle“-nek.

Szeptember vége táján mademoiselle Vigor, June minden küzdelme ellenére utolsót sóhajtott a st. luci kis hotelben, ahová átszállították; és June annyira szívére vette ezt a csapást, hogy az öreg Jolyon elvitte magával Párisba. Ott a milói Vénusz és a Madeleine szépségét csodálva, mihamarább megszabadult lehangoltságától s mikor október közepe táján visszatértek Londonba, nagyatyja azt hitte, hogy sikerült meggyógyítania.

De alig, hogy újra berendezkedtek a Stanhope Gate-on, ijedten vette észre, hogy visszaesik régi tépelődésébe. Gyakran ült ott, állát kezére támasztva, mint egy kis északföldi szellem, s komoran és révetegen bámult maga elé, míg körülötte, a nagy, Baple és Pullbred-féle butorral berendezett és a frizig selyembrokáttal kárpitozott falu teremben minden ragyogott a nemrég bevezetett elektromos világítás fényében. És a pazarul aranyozott nagy tükrökben meissenai porcelláncsopordozatok nézték magukat: szűk térdnadrágos ifjak, ölükben kedvelt báránycájukat tartó, duskeblű hölgyek lábánál, melyeket az öreg Jolyon még legénykorában vásárolt s a romlott izlésnek e napjaiban oly igen nagyra tartott. Tisztult érzéke volt minden iránt, és minden Forsyte közt ő haladt leginkább a korrallal, de azért azt sem felejthette el, hogy ezeket a csoportokat Jobsonnál vette és jó sok pénzt adott értük. Nem is egyszer mondotta a kiábrándulás és a lenézés egy nemével Junenak:

— Te semmibe sem veszed ezeket! Pedig ez nem afféle haszontalanság, minőkben te meg a bárátnőd lelitek örömtöket; igaz, hogy hetven fontot adtam értük!

Az öreg Jolyon nem tartozott azok közé, akik

túrték, hogy mások kétségbevonják jó izlésüket, mikor alapos okból tudta, hogy izlése jó.

Junenak az volt az első dolga, mikor haza-érkezett, hogy meglátogatta Timothyékat. Elhitette magával, hogy kötelessége odamenni és jókedvre hangolni Timothy bácsit uti élményeinek elmondásával; de valóság szerint csak azért ment oda, mert nem tudott más helyet, ahol röpkén odavetett kérdésekkel, vagy beszélgetés közben megtudhatna valamit Bosinneyről.

A legkedvesebben fogadták: És hogy van a kedves nagypapája? Már május óta nem látták. A Timothy bácsija nincs valami jól, mondták, nagyon felindult a kéményseprő miatt. Az az ostoba ember éppen a hálósobájába söpörte a kormot a kéményből! A bácsi egészen kikelt magából.

June sokáig maradt náluk, rettegve, mégis görcsösen remélve, hogy majd mondanak valamit Bosinneyről.

De megbénítva valami érthetetlen tartózkodástól, Small néni nem ejtett róla egy szót sem és June sem kérdezősködött felőle. Kétségbeesésében azt kérdezte végre, hogy a városban vannak-e Soames meg Irén — még nem látogatott meg senkit.

Erre Hester néni felelte: — Oh, igen, a városban vannak, nem is voltak el semerre. Valami kis baj volt a ház miatt, azt hiszi, bizonyára hallott róla June! Kérdezné meg talán inkább Juley nénitől!

June Smallnéhoz fordult, ki, kezét összekulcsolva, az egész arca merő duzzogás, nagyon feszesen ült a széken. Válaszul a leány pillantására, megóvta különös szótlanágát, s mikor meg is szólalt, azért tette, hogy megkérdezze Junetól, huzott-e lefekvéskor meleg harisnyát odafönn azokban a hotelekben, ahol oly nagyon hidegek lehetnek az éjszakák.

June tagadólag felelt: — Nem szereti, — mon-

dotta, azokat a kellemetlen dolgokat ; és felállt, menni készült.

Smallnénak kétségtelenül szándékos hallgatása gyanusabb volt előtte, mint bármi más, amit mondhatott volna.

Fél óránál rövidebb idő alatt már kitudta Baynesnétől a Lowndes-square-on, hogy Soames pert indított Bosinney ellen a ház belső berendezése miatt.

Ez a hír nem hogy felizgatta volna, hanem inkább megnyugtató hatással volt reá ; mintha új reményt merített volna ebből a pereskedésből. Megtudta, hogy a pör körülbelül egy hónap múlva kerül tárgyalásra, és hogy Bosinneynek vajmi kevés, vagy egyáltalán semmi kilátása sincs reá, hogy megnyerje.

— Nem is tudom, mit tesz majd akkor, — mondotta Baynesné. — Borzasztó dolog az neki. Most nem keres semmit ; nagyon rosszul megy dolga. És mi, igazán, nem segíthetünk rajta. A pénzemberek pedig nem adnak kölcsönt, mikor az ember nem adhat biztosítékot, s neki nincs senkije — senkije, akire támaszkodhatnék.

Baynesné az utóbbi időben még jobban elhízott és tele volt gonddal az őszre tervezett akciói miatt. Az íróasztala a szó szoros értelmében tele volt jótékonyági tervezetekkel. Sokatjelentően nézett Junera a papagályszürke, kerek szemével.

Az a hirtelen támadt pirosság azon a feszülten figyelő arcon — June valami nagy reményt láthatott feltárulni maga előtt — az a váratlanul feldebrülő kedves mosoly, még évek múlva is sokszor jutott eszébe Baynesnének. (Baynest nemesi rangra emelték, mikor felépítette a művészeti népmuzeumot, mely oly sok hivatalnokot foglalkoztatott, oly kevés élvezetet szerzett a dolgozó osztálynak, melynek szánták.)

Az emlékezés arra a változásra, mely oly meg-

ható volt, mint mikor kifeszlik egy bimbó, vagy mint az első napsugár a hosszú tél elmúltával, valamint az emlékezés mindarra, ami azután következett, gyakran tolult lady Baynes elé merőben váratlanul, a legalkalmatlanabb pillanatokban, mikor a legfontosabb dolgaival volt elfoglalva.

Ez éppen aznap délután történt, mikor az ifjabb Jolyon tanuja volt a növénykerti találkozásnak, és éppen ezen a napon kereste fel az öreg Jolyon is jogi tanácsosait, a Forsyte, Bustard és Forsyte-céget. Soames nem volt az irodában, elment valahová; Bustard nyakig ült az aktái közt, abban a szűk helyiségben, ahol kellő megfontolással helyezték el, hogy annyit dolgozzon, amennyit csak lehet; de James az utcai irodában volt, a körmeit rágva és gyászos arckifejezéssel forgatva a Forsyte contra Bosinney-ügy iratait.

Ez ügyes prókátornak a „kényes pont”-tól való félelme voltaképen a gyönyörűség egy neme volt; mert gyakorlati és józan esze azt mondotta neki, hogy nem vetne rá sok ügyet, ha maga volna a bíró. De attól tartott, hogy az a Bosinney fizetéképtelenné válik, Soames pedig viselheti a tulkiadást, s ráadásul a perköltséget is. S e kézzelfogható félelem mögött kuszán, homályosan, szégyeneljesen kísértett a háttérben, mint valami gonosz álom, az a bizonytalan gond, melynek csak kívülről látható jele volt ez a pör.

Mikor az öreg Jolyon belépett, fölemelte a fejét és félhalkan rebegette:

— Hogy' vagy, Jolyon? Nagyon régen láttalak. Hallom, Svájcban jártál. Az a fiatal Bosinney szép bajba döntötte magát. Tudtam, hogy az lesz a vége! — Odanyujtotta az aktákat és komoly idegességgel figyelte bátyját.

Az öreg Jolyon szó nélkül olvasta az irásokat s míg olvasta, James a földre nézett és a körmét rágta.

Az öreg Jolyon végre visszadobta az aktákat, melyek tompán hullottak a „néh. Buncombe-ügy“ iratesomójára, mely egyik hajtása volt a „Fryer contra Forsyte“-ügy ősi és dusan termő fájának.

— Nem tudom, mit hord Soames a begyében, — mondotta — hogy oly nagy hü-hót csap pár száz font miatt. Azt hittem, gazdag ember.

Jamesnek bosszusan rándult meg a hosszú felsőajka; nehezen viselte, hogy fiát éppen ezen az oldalán támadják meg.

— Nem a pénz miatt van... — kezdette, de torkán akadt a szó, mikor bátyjának éles, kemény, bíráló pillantásával találkozott.

Elhallgattak.

— A végrendeletemért jöttem, — mondotta végre, meghuzkodva bajuszát az öreg Jolyon.

Jamesben egyszerre fölülkerekedett a kíváncsiság. Talán semmi sincs az életben, ami olyan nagyon izgatta, mint egy végrendelet: végérvényes intézkedés a tulajdonról, egy ember minden vagyonának végső leltára, az utolsó kimondott szó arról, hogy az ember mennyit ér. Csengetett.

— Hozza be Jolyon ur végrendeletét, — mondotta egy szolgálatkész, feketehaju irnoknak.

— Változtatni akarsz rajta? — és lelkében átvillant a gondolat: — Vajjon vagyok-e oly gazdag, mint ő?

Az öreg Jolyon elsülyesztette a végrendeletet a belső zsebébe, és James csalódottan vetette keresztbe a hosszú lábait.

— Hallom, néhány szép üzletet csináltál mostanában, — mondotta.

— Nem tudom, honnan veszed az értesüléseidet, — felelte Jolyon élesen. — Mikor tárgyalják azt a pört? Jövő hónapban? Nem tudom, mit forgattok az eszetekben. Elvégre, magatok tudjátok, mit cselekesztek; de ha megfogadjátok a tanácsot

mat, bíróságon kívül intézitek el. Isten veled! — Hideg kézzsoritással ment el.

James — a merev kékesszürke szempárja szu-
róan járt körül, mintha valami titkos rémképet
látna — ujra rágni kezdte a körmét.

Az öreg Jolyon magával vitte a végrendeletét
a New Colliery Company helyiségébe és leült a
nagy ülésterembe, hogy végigolvassa az egészet.
Oly élesen felelt a „down-by-the-starn“ Hemmings-
nek, aki ott látva elnökét, bement hozzá az új fő-
felügyelő jelentésével, hogy megbántott méltóság-
gal vonult vissza s utóbb, mikor hívatta az írno-
kot, úgy ráförmedt a szegény ifjura, hogy azt sem tudta,
melyik lábára álljon.

Az olyan fiatal tacsónak, mint ő, kár ugy-
jönni be a szobájába és azt hinni, hogy ő a min-
denható Isten, jegyezze meg ezt magának. Ő (down-
by-the-starn) régebben főnöke ennek a hivatalnak,
semhogy egy ilyen legényke el is számolhatná, hány
esztendeje; és ha azt hiszi, hogy itt semmittevással
töltheti idejét, mikor dolgát végezte, nem ismeri őt,
Hemingset (down-by-the-starn), és így tovább.

A zöldpárnás ajtó tulsó oldalán az öreg Jo-
lyon ült széleskeretű, lazán összefoglalt arany-
csiptetővel az orrán, a hosszú, bőrrel bevont ma-
hagoni asztalnál, és végigjártatta aranyceruzáját
végrendeletének bekezdésein.

Egyszerű írás volt, mert egy sem volt benne
azokból az együgyű apró jótékony hagyományok-
ból, melyek elaprózzák a vagyont és zavarják a
fenséges hatását annak a kis megemlékezésnek,
mely a reggeli lapokban kijár minden Forsytenak,
aki százezer fontot hagyott maga után.

Egyszerű írás. Csak egy huszezer fontos örök-
rész a fiának, és „ami vagyonomnak hátralevő ré-
szét illeti, mely bárminemű fekvőségből, ingóság-
ból, vagy javakból áll, mely egyesíti magában
mindkettőnek ismérveit — az évi tiszta jövedelem

és az osztalékok, vagy az azokból eredő kamatok életfogytiglan főntemlitett unokámat, Forsyte Junet, vagy jogutódait illetik meg a kizárólagos rendelkezés és haszonélvezet jogával, és anélkül, hogy stb.... és halálakor vagy elhunytá után az említett és imént jelzett fekvőségek, örökjóságok, házbirtokok, letétek, részvények, államkötvények, beruházások és jelzálogok, valamint azok a hagyatékreszek, melyek hasonlókból állanak, oly személyre, vagy személyekre szálljanak, ruháztassanak, adassanak át, vagy olyanoknak biztosíttassanak, ugyanoly célokra, használatra és haszonélvezetre, és általában ugyanoly módon és formában, mint ahogy az említett Forsyte June, férjezett állapotra való tekintet nélkül, végakarattal és végrendelettel, vagy a végakarattal, vagy végrendelet-szerű intézkedés természetével bíró bármely szabályszerűen aláírt és hitelesített írásával elrendelni, meghatározni, megállapítani fogja. És amennyiben nem volna stb.... Feltéve mindig...” és így tovább hét iven át rövid és egyszerű fogalmazással.

A végrendeletet James dolgozta ki életének virágtermő korában. Figyelemmel volt benne majdnem minden eshetőségre.

Az öreg Jolyon sokáig olvasta a végrendeletet, végre levett a polcra félív papirost, és ceruzával hosszabb jegyzeteket készített, aztán zsebetette a végrendeletet, bérkocsit rendelt és Paramor and Herring irodájába hajtattott, a Lincolns Inn Fieldsre. Herring Jack meghalt, de a céget még az unokaöccse vezette, és az öreg Jolyon fél óra hosszáig zárkózott be vele titkos tanácskozássra.

A bérkocsit megtartotta, s mikor újra lement, ezt a címet mondotta be a kocsisnak: Wistaria-avenue 3.

Különös, csöndes elégtételt érzett magában, mintha győzelmet aratott volna Jameson és a gazdag férfin. Többé nem fogják beleütni az orrukát

az ő dolgaiba ; éppen az imént vonta meg tőlük a meghatalmazást végrendeletében. Elveszi tőlük minden ügyét és az ifjabb Herringre bizza, ráadásul a részvénytársaságanak minden ügyét is. Az ifju Soames, ha olyan gazdag férfit, oda sem néz annak az ezer, vagy mennyi font sterlingnek ; és az öreg Jolyon ádázul mosolygott nagy, fehér bajusza alatt. Érezte, hogy amit tett, az igazságos megtorlás egy neme volt, melyre busásan rászolgáltak.

Lassan és biztosan, mint a titkos belső folyamat, mely megöli a vén fát, a megbántások mérge is — megrendítve boldogságában, akaratában, büszkeségében — aláásta filozófiájának tetszetős épületét. Az élet félresodorta, addig-addig, míg a családhoz hasonlóan, melynek feje volt, elvesztette egyensúlyát.

Ahogy északi irányban fiának háza felé hatott, a vagyonáról tett új intézkedés majdnem úgy tűnt fel előtte, mintha megfenyítené vele azt a családot és azt a társadalmat, melyeknek, érzése szerint, James meg a fia voltak a képviselői. Visszahelyezte jogaiba az ifjabb Jolyont, és ez kielégítette titkos bosszuszomját — bosszuját az idővel, a keserőségekkel és ellentétekkel, a rosszalásnak mindama kiszámíthatatlan temérdekségével szemben, amelyet tizenöt esztendeig éreztetett a világ az ő egyetlen fiával. Az egyetlen lehetséges utat látta ebben arra, hogy még egyszer bizonyosságot tegyen akaratának erejéről, és hogy Jamest meg Soamest, meg a családot, meg a Forsyteoknak mindazokat a rejtett tömegeit — nagy folyam az, mely megtörtött az ő makacsságának gátján — reákényszerítse annak elismerésére, hogy ő az, aki parancsol. Édes volt arra gondolnia, hogy a fiut most sokkal gazdagabbá teheti, mint aminő Jamesnek fia, az a „gazdag férfiú“. És édes volt adnia Jo-nak, mert szerette a fiát.

Sem az ifjabb Jolyon, sem a felesége nem vol-

tak otthon (az ifjabb Jolyon még nem érkezett haza a növénykertből), de a kis pesztonka azt monddotta, hogy minden pillanatban hazavárja a gazdáját :

— Mindig megjön a teára, uram, hogy játszadozhasson a gyermekekkel.

Az öreg Jolyon azt mondta, hogy majd vár ; és elég türelmesen ült le a színeit vesztett, kopott nappali szobában, ahol az öreg székek és pamlagok most, hogy leszedték róluk a nyári huzatot, elárulták az elnyütség okozta fogyatkozásaikat. Szeretett volna a gyermekekért küldeni, hogy ott legyenek mellette, hogy érezze térdein a puha, simulékony testüket, hogy hallja Jollyt, mikor azt kiáltja : „Halló, nagypapa !“ és lássa, hogyan törtet be a szobába, és érezze, hogy Holly titokban megcirógatja arcát a puha kezecskéjével. De nem tette meg. Ünnepeles dolog hozta őt most ide, és amíg azt el nem intézte, nem akart játékra gondolni. Mulaott azon a gondolaton, hogy tollának egy vonásával hogyan megteremtheti azt a külső fényt, mely oly szemmeláthatólag hiányzik mindenről ebben a kis házban ; hogyan fogja megtölteni Baple és Pullbred műhelyének remekeivel ezeket a szobákat vagy más szobákat valamely nagyobb házban ; hogyan küldheti majd a kis Jollyt Harrowba és Oxfordba (Etonban, meg Cambridgeben már nem volt bizalma, mert ott nevelték a fiát) ; hogyan gondoskodhatik majd a kis Holly elsőrendű zenei kiképzéséről, mert a gyermekben bámulatos tehetség van.

Mikor ezek a képek felrajzoltak előtte s megárasztották a szívét, felállt, és odament az ablakhoz, mely arra a kis fallal körülvett kertre nézett, ahol az időnek előtte levelétvesztett körtefa állt száraz ágaival az őszi délutánnak mind sűrűbbé váló ködében. A Boldizsár kutya, zászlós farkát a tarka, bundás hátára kanyarítva, a kert tulsó végén

futkosott fel s alá, körülszaglásztta a növényeket és időről időre a falhoz támaszkodott az egyik lábával.

Az öreg Jolyon eltűnődött.

Micsoda öröm is van még a világon, ha nem az adás öröme? Mily szép dolog, adni, mikor az ember találhat valakit, aki hálásan fogadja el azt, amit az ember ad; — valakit aki saját husából és véréből való. Másoknak adni, akik nem tartoznak az emberhez, akik nem támaszthatnak igényt az emberre, nem tölti el az embert ily elégtétellel! Az ily adás nem egyéb, mint árulás az ember legsajátabb meggyőződése és tettei ellen, árulás vállalkozásai, a munkája és önmegtartóztatásai ellen, az ellen a nagy, büszke tény ellen, hogy, mint a Forsyteoknak előtte élt tizezrei, a Forsyteoknak most élő és a jövőben születendő tizezrei, mindig mindent maga szerzett magának és tartott magának.

És amint ott állt és nézte a babérfák szennytől sötét leveleit, a feketefoltos pázsitot, a Boldizsár kutya járását-kelését, az emlékezés annak a tizenöt évnek szenvedésére, mikor megfosztotta magát jogos örömétől, a közelgő pillanat édességét vegyítette el epéjének keserűségével.

Végre megjött az ifjabb Jolyon, munkájával elégedetten, és felüdülve a szabad ég alatt töltött hosszú órák után. Mikor hallotta, hogy atyja fenn van a nappali szobában; gyorsan megkérdezte, hogy otthon van-e a felesége, s mikor azt mondták, hogy nincs otthon, megkönnyebbülten lélezett fel. Aztán, lerakva festőműszereit a kis ruhátárban, belépett.

Jellemző elhatározottsággal tért az öreg Jolyon a dolog velejére. — Megváltoztattam a rendelkezésemet, — mondotta. — Ezentul kissé többet engedhetsz meg magadnak — mától fogva évi ezer fontot utalványozok neked. June 50.000 fontot kap halálom után; te pedig a többit kapod. Ez a te

kutyád tönkreteszi a kertet. Én a helyedben nem tartanék kutyát!

A Boldizsár kutya a pázsit közepén ült és a farkát vizsgálgatta.

Az ifjabb Jolyon odanézett az állatra, de csak mintegy ködben látta, mert a szeme elhomályosult.

— Azt hiszem, úgy százezer lesz, fiam, — mondotta az öreg Jolyon; — gondoltam, jobb lesz, ha tudod. Öreg ember vagyok már, nem élhetek soká. Nem fogom ezt többé szóbahozni. Hogy van a feleséged? És mondd meg neki, hogy szeretettel köszöntöm.

Az ifjabb Jolyon atyjának vállára tette kezét, és minthogy egyikük sem szólt, a dolog el volt intézve.

Mikor elhelyezte atyját egy bérkocsiban, az ifjabb Jolyon visszatért a nappali szobába, odaállt arra a helyre, ahol az öreg Jolyon állt és lenézett a kis kertbe. Igyekezett elképzelni, hogy mit jelent mindez reá nézve és minthogy ő is Forsyte volt, gondolatában megnyiltak a gazdagság távlatai; azok a szűkös viszonyok közt átélt esztendőik nem gyengítették benne természetes ösztöneit. Rendkívül gyakorlatias módon gondolt elkövetkező utazásaira, feleségének ruháira, a gyermekek nevelésére, a ponyra, melyet Jollynak fog venni és ezer más dologra; de mindeme gondolatai közben Bosinneyra és hölgyére is, és a fekete rigó félbeszakított füttyére. Öröm — tragédia! Melyik? Melyik?

A régmúlt idők — a kegyetlen, szenvedéssel teljes, szenvedélyes, bámulatos múlt, melyet semmi pénzen sem lehetne megvásárolni, melyet semmi sem tudna visszaadni minden perzselő édességével — most újra elébe tűntek.

Mikor a felesége belépett, egyenesen hozzátartott és a karjaiba zárta; és sokáig állt ott egy szó sem szólva, a szemét lehunyva és magához szoritva, a nő pedig csodálkozó, megadó, tétova pillantással vetette fel reá szemét.

NEGVEDIK FEJEZET

A poklok útján

Azon a reggelen, mely egy bizonyos éjszakára következett, mikor végre érvényt szerzett jogainak és férfiként cselekedett, egyedül reggelizett Soames.

Gázvilágnál reggelizett, mert a novemberi köd valami óriási gyapjutakaróval fődte be a várost, úgy, hogy a téren levő fák alig látszottak az ebédlő-szoba ablakából.

Nyugodtan evett, de némelykor olyan érzése volt, mintha nem tudna nyelni. Igaza volt-e, hogy a mult éjszaka engedett le nem küzdhető vágyának és megtörte ez asszony sokáig türt ellenkezését, aki a törvény szerint ünnepélyesen rendelt hitvese volt? Üldözte az emlékezés, arcára, amelyről igyekezett félrehuzni kezét, hogy megvigasztalja — a szörnyű, visszafojtott zokogására, minőt nem hallott soha, s amelyet még mindig hallani vélt; és még most is üldözte a megbánásnak és a szégyennek valami elviselhetetlen érzése, mely akkor szállta meg, mikor ott állt és reánézett egy szál gyertya fényénél, mielőtt szótlánul elsompolygott.

És most, mikor cselekedett, valamiképen csodálkozott magán.

Két nappal azelőtt, Dartie Winifredéknél, együtt vacsorázott Mac Andernével. Mac Anderné egy pillantást vetett reá az éles, zöldes szemével, és

így szólt hozzá : — Tehát a felesége oly nagy barátságot tart azzal a Bosinney urral ?

Minthogy nem kérdezhetette meg, mit ért azzal, sokáig rágódott e szavakon.

Vad féltékenységet szítottak föl azok benne, amely az érzésnek különös eltévelyedésével még vadabb vággyá alakult át benne.

A Mac Anderné szavaiban rejlő ösztönzés nélkül sohasem tette volna meg azt, amit megtett. Mac Anderné ösztönzése nélkül és anélkül a véletlen feleségének ajtaját, mely lehetővé tette számára, eset nélkül, hogy az egyszer bezáratlanul találta hogy meglepje álmában.

Az álom eloszlatta, de a reggel visszahozta aggályait. Egyetlen gondolatban lelt vigasztalást: nem fogja megtudni senki — nem tartozik azok közé a dolgok közé, amelyekről Irén beszélni fog.

És valóban, mikor mindennapi teendőinek gépezete, melynek oly parancsoló szüksége volt a világos és gyakorlatias gondolkodás olajára, napi levelezésének olvasása közben újra mozgásnak indult, azok a ildércnyomásszerű aggályok kezdettek kevésbé tulzott jelentőséget ölteni lelkében. Az esetnek csakugyan nem volt nagy jelentősége ; a nők nagy hű-hót csapnak az ilyenből a könyvekben ; de a helyesen gondolkodó férfiaknak, a világiaknak, az olyan férfiaknak higgadt ítélete szerint, akiket sokszor hallott dicsérni válópörök tárgyalásain, csak azt tette meg, amit tennie leghelyesebb volt, hogy fentartsa a házasság szentségét, hogy megóvja feleségét kötelességeinek megszegésétől s úgy lehet, hogy amennyiben még találkozónék Bosinneyvel, a . . . Nem, nem bánta meg.

Most, hogy megtörtént az első lépés a kibékülés felé, a többi aránylag . . . aránylag . . .

Felállt és az ablakhoz ment. Az idegei meg voltak rázkództatva. A visszafojtott zokogás hangja ismét a fülében csengett. Nem szabadulhatott tőle.

Fölvette a prémes bundáját és kiment a ködbe; minthogy a Cityben volt dolga, a Sloane-téri állomáson a földalattira szállt.

Még a citybeliekkel zsufolt első osztályu fülke sarkában is üldözte az az elfojtott zokogás. Felbontotta s oly pazarul zizegett a *Times*-t, hogy elnyomott vele minden halkabb neszt, és eltorlaszolva magát mögötte, nyugodtan kezdte tanulmányozni a híreket.

Olvasta benne, hogy a büneseteknek szokatlannul nagy tömege került tegnap az esküdtszék elé. Olvasott három gyilkosságról, öt szándékos emberölésről, hét gyújtogatásról és nem kevesebb, mint tizenegy — bámulatosan nagy szám — nőszöktetésről. Azonkívül még mindenféle kevésbé nevezetes bünesetről, melyek a legközelebbi ciklusban kerülnek a bíróság elé; és közvetlenül az arca elé tartva az ujságot, egyik hirről a másikra tért át.

De azért még olvasás közben sem szabadulhatott Irén könnyel áztatott arcának és szívzszaggató zokogásának emlékeitől.

Nagyon elfoglalt napja volt. Szokott elintézni valóin kívül meg kellett látogatnia ügynökeit, Grin és Grinning urakat, hogy megbizást adjon nekik New Colliery Co. Ltd. részvényeinek eladására; e társaság üzeme — ezt inkább gyanította, mint tudta — pangásnak indult (a vállalat utóbb lassan visszafejlődött és végre potom áron eladták valami amerikai szindikátusnak); és hosszú tanácskozása volt Walterbuck kir. tan. irodájában, amelyen Boulter, Fiske, az ifju ügyvéd, és maga Walterbuck vett részt.

A Forsyte—Bosinney-ügy tárgyalása a következő napra volt kitűzve, Bentham bíró előtt.

Bentham bíró, aki inkább volt józan ítéletű, mint nagy jogi tudásu férfiú, a legalkalmasabb embernek tartották arra, hogy kezében tartsa a pórt. Ugynevezett „szigoru“ bíró volt.

Walterbuck kir. tan., míg majdnem gombba udvariatlansággal kezelte Boultert és Fiskét, nagyon figyelmesen bánt Soamessal, mert ösztönszerűleg, vagy komoly hírekre támaszkodva, megsejtette benne a gazdag férfit.

Figyelemreméltó kitartással ragaszkodott ahhoz a véleményéhez, melyet már írásban is kifejtett, hogy az ítélet ebben a pörben nagymértékben függ a főtárgyaláson elhangzó vallomásoktól, és néhány jól irányzott megjegyzéssel azt a tanácsot adta Soamesnak, hogy ne legyen tulságosan tartózkodó ebben a tekintetben. — Egy kis nyersséget, mr. Forsyte, — mondotta — egy kis nyersséget, — és mikor ezt mondotta, hangosan kacagott, erősen összeszorította az ajkát és mint a falusi urak szokták, megkaparta a fejét éppen azon a helyen, ahol félretolta a parókáját, mert szerette, ha vidéki földbirtokosnak tartották. Főképen olyan esetekben, mikor adott szó megszegéséről volt szó, nagy tekintélynek tartották.

Soames a földalattin ment haza is.

A köd kellemetlenebb volt, mint valaha, a Sloane-téri állomáson. A mozdulatlan, sűrű párázaton át férfiak tapogatództak be és ki; nők, nagyon kevesen, mellükhöz szorították reticulejüket és szájukhoz a zsebkendőjüket; és éber kocsisokkal koronázva s a lámpafény bizonytalan világától körülvéve, melyet a párázat mintha magába szivott volna, mielőtt elérte a kövezetet, csak elmosódó körvonalaikban láthatóan merültek fel és tűntek el ismét a bérkocsik és tették le az embereket, kik mint a nyul, eltűntek üregekben.

És ezek az árnyalakok, melyeknek mindegyike a saját kis ködfelhőjébe volt burkolódzva, nem vettek tudomást egymásról. A nagy telepen minden egyes nyul a saját külön életét élte, különösen pedig azok a drágább prémekben járók, akik ködös

napokban nem akartak kocsin járni, hanem inkább a földalattin vitették magukat.

Egy alak, Soamestól nem messze, mégis ott állt és várt a pályaudvar kapujában.

Valamiféle kalóz, vagy szerelmes, akiről minden Forsyte azt mondja: „Szegény ördög! rosszul mehet a dolga!” Jó szívük egy fokkal erősebben dobbant meg azért a ködben várakozó szegény aggódó szerelmesért; de azért továbbsietnek, mert nagyon jól tudják, hogy nincs semmi idejük, sem pénzük vesztegetni való oly szenvedésekre, amelyek nem az ő szenvedéseik.

Csak egy őrzárata közben időnként arra sétáló rendőr érdeklődött valamennyire a várakozó alak iránt, akinek széleskarimájú puha kalapja félig láthatatlanná tette a hidegtől kipirult keskeny és sovány arcát, melyet néha lopva simított végig a kezével, hogy elűzzön róla valami nyugtalanságot, vagy megszilárdítsa magában azt az elhatározást, mely itt várakoztatta. De a várakozó szerelmes (ha ugyan szerelmes volt) megszokhatta a rendőrök fürkésző szemét, vagy nagyon is el volt foglalva a nyugtalanságával, mert nem mozdult helyéről. Viharedzett legény, ki nem bánta már a hosszas váratatást, a ködöt és a hideget, csak megjöjjön végre az imádottja. Együgyű szerelmes! A köd eltart tavaszig, közben havazik, esik is, sehol semmi enyhület; emésztő rettegés, ha veled tart, emésztő félelem, ha arra kéred, hogy maradjon otthon!

— Ugy kell neki, rendezte volna jobban a dolgát!

Igy szólna minden tiszteletreméltó Forsyte. De ha az a derék polgár beláthatott volna a szívébe annak a szerelmes embernek, aki ott várakozott künn a ködben és hidegben, megint csak azt mondotta volna: „Az ám, a szegény ördög! rosszul megy a dolga!”

Soames beszállt a bérkocsiba és leeresztve az

ablakot, lassan dőcögött végig a Sloane-streeten, aztán a Brompton-roadon hazafelé. Ötör szállt ki a háza előtt.

A felesége nem volt otthon. Negyedórával azelőtt elment hazulról. Ily késő este, ebben a szörnyű ködben! Mire vélje?

Lelke mélyéig nyugtalanul ült le a kandalló tűzéhez az ebédlőben, melynek ajtaja nyitva volt, s igyekezett olvasni az esti lapokat. A könyv nem ér semmit, csakis napilapokban találni kábitószert az olyan gyötrelemre, mint az övé. Azok a mindennapi események, melyekről az ujságok tudósítottak, némiképen lecsillapították. „Egy színésznő öngyilkossága” — „Egy államférfiu súlyos rosszulléte” (azok az örök szenvedők!) — Egy katonatiszt válópöre — „Tűz a szénbányában” — végigolvasta valamennyit. Kissé segített is rajta, mert a legnagyobb orvos, az egyéni izlésünk rendelte.

Az idő két órára járt, mikor hallotta visszajönni.

A tegnap éjszakai esemény rég elvesztette jelentőségét azzal a háborgó érzéssel szemben, hogy így elment hazulról a ködben. De most, hogy Irén otthon volt, újra eszébe jutott a szívszagató zokogása, és nyugtalanná tette a gondolat, hogy szembekerüljön vele.

Már fennjárt a lépcsőn; szürke prémeskabátja a térdéig ért, magas gallérja majdnem egészen eltakarta arcát, mely sűrűn le volt fátyolozva.

Oda sem fordította feléje a fejét, hogy reánézzon, s nem szólt hozzá egy szót sem. Kisértet vagy idegen sem mehetett volna fel némábban.

A Bilson belépett asztalt teríteni s jelentette, hogy mrs. Forsyte nem fog lejönni; meghagyta, hogy a szobájába vigyék a vacsoráját.

Soames ez egyszer nem öltözködött át; talán először esett meg életében, hogy nem tiszta kézelőben ült a vacsorájához, de nem vette észre, és so-

káig ült a boránál. Aztán meghagyta Bilsonnak, hogy rakja meg a tüzet a képtárszobájában, és utána mindjárt felment ő maga is.

Felgyújtotta a gázlámpát és mélyen felsóhajtott, mintha ezek közt a kincsek közt, melyek, hátukkal fordítva hozzá, sorban álltak köröskörül a kis szobában, végre megtalálta volna lelkének nyugalalmát. Egyenesen a legnagyobb kincséhez, egy kétségtelen Turnerhez ment, feltette az állványra és szembefordította a világossággal. A Turnerek most nagyon keresettek voltak, de nem szánhatta rá magát, hogy megváltja tőle. Sokáig állt ott, a simára borotvált sápadt arcát előrenyújtva az állógallérja fölött, s úgy nézett a festményre, mintha összeadaási műveletet végezne róla; tűnődő kifejezés ült ki a szemébe; úgy lehet, csekélylette a végösszeget. Levette a képet az állványról és visszaállította a falhoz; de ahogy keresztülment a szobán, megállt, mert úgy rémlett neki, mintha zokogást hallana.

Semmi volt az egész, csak afféle dolog, aminő már reggel is felzaklatta. És nemsokára azután, odaállítva a magas védőrostélyt a lobogó tűz elé, lesompolygott a lépcsőn.

Tegyük el magunkat holnapra! — gondolta magában. Sokáig tartott míg az álom meglepte szemét...

Képzeletünkben Forsyte Györgyhez kell most fordulnunk hogy felvilágosítást szerezzünk annak a ködbefuló délutánnak az eseményeiről.

A Forsyte-családnak ez a legelmésebb és a sportférfiuról alkotott fogalmaknak leginkább megfelelő tagja regényolvasással töltötte a napot az atyai házban a Princes' Gardens tájékán. Anyagi ügyeinek legutóbbi válsága óta Roger becsületszavát vette, és kényszerítette, hogy „otthon” lakjék.

Öt óra tájban elment hazulról s a South Kensington-állomásra váltott jegyet (mert ma min-

denki a földalattin járt). Az volt a szándéka, hogy megebédél s az estét billiárdozással tölti a Red Pottleban — abban a maga nemében páratlan vendéglőben, mely nem volt sem club, sem hotel, sem különösebben jó étterem.

A Charing Crossnál kiszállt, mert ma jobbnak látta, ott szállni ki, mint a megszokott St. James-park-állomáson, hogy jobban világított utakon érhesse a Jermyn-streetre.

A perronon szemébe tűnt — mert nyugodt és előkelő külseje mellett Györgynek éles szeme is volt, amellyel keresve keresett valami célpontot gunyolódó kedvének — szemébe tűnt egy ember, ki gyors szökéssel ugrott ki egy elsőosztályu fülkéből s inkább támolmogva, mint rendes léptekkel, igyekezett a kijáró felé.

— Hopp! — mondotta magában György — hiszen ez a „kalóz“! — és nagy alakjával utána vetette magát. Semmi sem mulattatta úgy, mint a részeg ember.

Bosinney, ki széleskarimájú kalapot viselt, megállt előtte, hirtelen sarkon fordult és visszaroht a kocsához, melyből az imént szállt ki. Egy vasutas elkapta a kabátjánál fogva; a vonat már mozgásban volt. György gyakorlott pillantásával észrevett a kupé ablakában egy szürke prémeskabátos hölgyet. Soamesné volt — és György érdekesnek találta az esetet!

És most még hűségesebben követte Bosinneyt, mint addig — fel a lépcsőn, el a jegyszedő mellett az utcára. De eközben változás történt az érzelmeiben; nem volt már pusztán kíváncsi, és nem mulattatta már a dolog, hanem sajnálta a szegény fickót, kit árnyként követett. A „kalóz“ nem volt részeg, hanem úgy látszott, valami óriási izgalom hatalmába esett; hangosan beszélt magában, de az egyellen, amit György elkaphatott, ez a két szó volt: „Oh, Istenem!“ Nyilván azt sem tudta, mit

tesz és hova megy, csak meredten, tétován nézett s úgy járt, mint aki esztét veszttette ; György pedig, ahelyett, hogy tréfás ember módjára mulatságát kereste volna, úgy érezte, hogy védelmébe kell fogadnia ezt a szegény fickót.

„Vége neki — vége neki !“ És nagyon szerette volna tudni, mit is mondhatott Soamesné, mit is mondhatott el neki a vasuti kocsiban. Elég keserves lélekállapotban lehetett az maga is ! Györgyöt elszomorította az a gondolat, hogy Irénnek egészen egymagában kellett folytatnia az útját gyötrelmével.

Nagy mahomet alakjával ugyszólván sarkon követte Bosinneyt, nem szólva semmit, óvatosan, nem tévesztve szem elől a ködben.

A dolognak a fele sem volt tréfa ! Bámulatosan tartotta magát, bár kissé ki volt kelve magából, mert a részvéten kívül felébredt benne a vadász-ösztöne is.

Bosinney egyenesen bement az átjáróba, az áthatolhatatlan vak sötétségbe, ahol nem lehetett látni hat lépésnyire sem ; hol köröskörül hangok és fütttyentések tettek csuffá minden tájékozódást ; s ahol, váratlanul, imbolygó árnyak közeledtek lassan, hömpölyögve hozzájuk ; néha-néha világosság tűnt fel, mely olyan volt, mint egy ködbevesző szívet a végtelen sötét tengeren.

És az éjszakának ebbe a vészes torkába rohant sebes léptekkel Bosinney és gyors léptekkel követte nyomon György. Ha a fickó azzal a szándékkal jár, hogy egy omnibusz kerekei alá tegye a „rézgarasát“, meg fogja akadályozni, amennyire tőle telik ! Átvágott az uttesten és újra visszatért az üldözött pára, nem tapogatódzva, mint mások, abban a sötétségben, hanem előre üzetve, mintha a hű György korbácsot suhogtatna a háta mögött : és ez a hajsza az üldözött emberre mindjobban igazetése ejttette Györgyöt.

De most oly fordulat következett, amely örökre megmaradt friss emlékezetében. Megálásra kényszerülve a ködben, oly szavakat hallott, melyek váratlan fényt vetettek a történtekre. Nem volt többé homályos előtte, hogy mit mondott Soamesné Bosinneynak a vasuti kocsiban. György megértette azokból a halkan mormolt szavakból, hogy Soames gyakorolta jogait az ellenszegülő és idegenkedő hitvessel szemben a birtokbavételnek legnagyobb, legkétségtelenebb tényével.

Képzetele szárnyra kelt ennek a helyzetnek térein; egészen a hatása alatt állt. Megérzett valamit a Bosinney szívében dúló gyötrelemből, szexuális zavarból és iszonyatból. És azt gondolta magában: Ugy van, a dolog egy kissé erős! Nem csoda, hogy a szegény fiu félig összeroppant.

Üzött vadját egy padra lökte a Trafalgar-tér egyik oroszlánja, egy sphinx-szörnyeteg alatt, mely, miként ők is, a sötétségnek ebbe az örvényébe tévedt. Dermedten és némán ült ott Bosinney — és György, kinek türelme valami különös testvérieség érzésével párosult, a háta mögé állt. Nem volt bizonyos finom érzés — valamelyes formaérzék — nélkül, s ez nem engedte, hogy beavatkozzék ebbe a tragédiába. Nyugodtan várt, mint az az oroszlán odafönn, és fülig felgyűrte prémes gallérját, eltakarva arcának husos pirosságát, elfödve mindent egészen a részvétteljesen gunyos szeméig. És napi teendőiktől a clubjaik felé tartva, egyre-másra jöttek-mentek az emberek, kiknek ködpalástba burkolt alakjai úgy jelentek meg, mint a kísértet, és úgy is tűntek el. És György, bár tele volt részvéttel, tulsapongó kedvében alig győzhette le azt a hirtelen feltámadó kívánságát, hogy megfogja a kabátjuk ujjánál fogva ezeket a kísérteteket és oda kiáltsa nekik:

— Hé, bolondok! Nem mindennap láttok olyant, mint most itt! Nézzétek ezt a szegény ör-

dögöt, akinek éppen az imént mondott el az imá-dottja egy csinos kis történetet az uráról; eredjete-k, eredjete! Láthatjátok, hogy már nem is él.

Képzeletében látta, hogy bámészul állják kö-rül a megkínzott szerelme; és vigyorgott, mikor valami tiszteletreméltó kísértetre gondolt, aki talán mostanában házasodott meg s aki saját érzelmi vi-lágánál fogva alkalmas volt arra, hogy megsejtse, mi történik Bosinney lelkében; úgy rémlett neki, láthatja, hogyan ejti le mindjobban az állát és ho-gyan tódul be a köd mindjobban és jobban a szá-jába. Mert Györgyben megvolt mindaz a megvevés a középosztály — különösképen a feleséges közép-osztály — iránt, mely közös tulajdona az osztály-beli sportférfiui lelkeknek.

De a dolog kezdette untatni. Arra nem számi-tott, hogy még várakoznia is kell.

— Elvégre — gondolta magában — a szegény fickó majd csak tulesik rajta; nem első izben esik meg az efféle ebben a kis városban! — De az üldözött vad a heves gyűlölet és düh ujjabb halk ki-töréseire fakadt. És hirtelen támadó sugallatra hall-gatva, György megérintette a vállát.

Bosinney megfordult.

— Kicsoda Ön? Mit akar?

György türhetően vette volna fel mindezt a gázlámpák világosságában, annak az előtte oly na-gyon jól ismert mindennapi életnek világosságá-ban; de ebben a ködben, ahol minden oly szo-moru és valószerűtlen, ahol semminek sincs meg az a tényleges értéke, amely a Forsyteok szemében elválaszthatatlan mindentől, ami e világra tartozik, különös érzelmrohamok áldozata lett, s mikor viszonzni akarta ennek az örültnek merev pillan-tását, azt gondolta magában:

— Ha meglátok egy rendőrt, átadom neki; nem lehet ennek szabadon járni.

De Bosinney, feleletre sem várva, újra neki-

vágott a ködnek, és György nyomon követte, talán kissé nagyobb távolságban, de jobban elhatározva, mint addig, hogy vigyáz reá.

— Már nem tarthat így soká, — gondolta. — Istennek csodája, hogy még nem gázolták el. — Nem gondolt már a rendőrségre, a vadászember szent hevülete ismét fölülkerekedett benne.

Még sűrűbb sötétségben törtetett előre Bosinney; de az üldözője most több rendszert látott az örültségében — nyilvánvaló, hogy nyugatnak veszi útját.

— Még elmegy Soameshoz! — villant meg György elméjében. A gondolat tetszett neki. Mulatságos vége volna ily hajszának. Soha sem szeretette az unokabátyját.

Egy arra vágató bérkocsi rudja surolta a vállát és kényszerítette, hogy félreszökjék. Semmi kedve sem volt reá, hogy elpusztuljon akár a „kalóz”-ért, akár bárki másért. De öröklött állhatatosságával követte a nyomot a párázatban is, mely az üldözött emberen és a legközelebbi lámpa elmosódó holdfényén kívül mindent eltörölt.

Most hirtelen, egy járdataposó ösztönével, megérezte György, hogy a Piccadillyben van. Ott már behunytt szemmel is megtalálta az utat; és megszabadulva a földrajzi bizonytalanság nyomasztó érzésétől, lelkében visszatért Bosinney nyomorúságához.

A nagyvárosi ember tapasztalásainak hosszú során, mintha sok homályos és kétes szerelmi viszony közt buggyanna elő, feltolult egy ifjúkori emlékezése. Emlékezés, mely még mindig eleven, mely a széna illatát, a holdfény ragyogását, a nyári ég varázsát hozta a londoni köd párázatába és fekete földjébe, az emlékezés egy alkonyatra, mikor egy pázsitos tér legsötétebb árnyában azt hallotta egy nő ajkáról, hogy nem csak az övé. És György egy pillanatig nem a Piccadillyben járt, hanem a

pokollal a szívében, arcával az édesen illatozó, harmatos fűvön, ismét a nyárfák hosszú árnyai alatt feküdt, melyek eltakarták a holdat.

Megragadta az a kívánság, hogy Bosinney vál-lára tegye a kezét és azt mondja neki :

— Gyere, öreg fiu. Az idő meggyógyít min-dent. Gyerünk, fojtsuk borba !

De reáívalt egy hang, és visszahátrált. Egy bérkocsi robogott elő a sötétségből, és eltűnt a sötétségben. És György egyszerre észrevette, hogy elvesztette Bosinneyt. Előrerohant és visszatért, s érezte, hogy összeszorul a szíve valami fojtó rettegéstől, attól a sötét félelemtől, mely a köd szárnyai alatt van otthon. A homlokán kiütött a verejték. Megállt és feszülten hallgatódzott.

— Azután pedig — mint Dartieval közölte bizalmasan, ugyanaznap este billiárdozás közben a Red Pottleban — elvesztettem.

Dartie tetszelegve pödört egyet a fekete bajuszán. Éppen egy sikerült lökést tett, a huszonhar-madikat. — És ki az a nő ? — kérdezte.

György lassu pillantást vetett a „világfi“ kö-vérkés, sápadt arcára, és egy kis ádáz mosoly set-tenkedett arcának vonalain és a nehéz héju sze-mein.

„Nem, nem, szép öcsém,“ gondolta magában. „Szó sincs róla, hogy megmondjam azt *neked*.“ Mert Dartiet, bár meglehetősen sűrűn érintkezett vele, otromba fickónak tartotta.

— Oh, valami hölgyecske, vagy mi, — mon-dotta, és megkrétázta a dákóját.

— Egy hölgyecske ! — kiáltotta Dartie, de ennél kifejezőbb szót használt. — Egészen bizo-nyosra vettem, hogy barátunk Soa . . .

— Azt-e ? — mondotta György kurtán. — Akkor, az ördögbe, tévedett !

Elhibázta a lökést. Nagyon vigyázott, hogy vissza ne térjen arra a tárgyra, tizenegy óra tájban

pedig félrehuzta a függönyt és merően nézett ki az utcára. A ködnek vágnivaló sötéttségét csak gyöngén szakították meg a Red Pottle lámpái, és sem élő, sem élettelen tárgyat megkülönböztetni nem lehetett.

— Nem tudok másra gondolni, mint arra a szegény kalózra, — mondotta. — Lehet, hogy most is ott barangol abban a ködben. Ha ugyan nem hulla már, — tette hozzá különös lehangoltsággal.

— Hulla! — mondotta Dartie, akiben újra fellángolt az emlékezés a saját richmondi kudarcára. — *Annak* nem esett baja. Tízet egy ellen, hogy be volt rugva!

György valósággal szörnyű pillantást vetett reá, és arcán a komor vadság egy nemével fordult vissza hozzá.

— Hallgasson! — mondotta. — Hát nem mondom magának, hogy az az ember „már nem is élt!”

ÖTÖDIK FEJEZET

A tárgyalás

Pörének reggelén — az ügy második volt a napirenden — Soames megint csak úgy ment el hazulról, hogy nem látta Irént, de a dolog kedvére volt, mert nem tudta elhatározni, hogyan viselkedjék vele szemben.

Figyelmeztették, hogy féltizenegykor legyen a törvényszéken, mert számítani kell arra az eshetőségre, hogy elutasítják első keresetét (házassági ígéret megszegése), ami persze nem történt meg, mert mindkét peres fél oly buzgalmat fejtett ki, mely alkalmat adott Waterbuck királyi tanácsosnak, hogy bizonyosságot tegyen e téren szerzett amugy is nagy hírnevéről. Ram volt az ellenfele, aki szintén híres tekintély volt ily esetekben. Óriások harca volt.

A bíróság éppen a lunch-szünet előtt hirdette ki az ítéletet. Az esküdtek e napra elhagyták helyüket és Soames kiment, enni valamit. Jamest a kis barban találta. Ugy állt ott az öreg a karzatok sokadalmában, a sandwichére és sherryjére hajolva, mint egy pelikán. A nagy középső csarnok nyugalmát, hol apa és fia tűnődve állt egymás mellett, néha-néha hivatali köntösükben tovasiető parókás ügyvédek háboritották meg egy-egy pillanatra, vagy egy öreg hölgy, vagy egy szurtos ruhájú férfi, ki ijedten pillantott fel, és két ember,

ki merészebben, mint többi kortársa, hangosan vitatkozva ült egy ablakfülkében. A beszédük hangja együtt szállt fel az elhagyott kutak büzéhez hasonló különös szaggal, mely a karzatok kipárolgásával egyesülten, oly illattá vegyült, melyet csak a régi sajtnak az angol igazságszolgáltatással oly elválaszthatatlanul összefüggő szagával lehetett összehasonlítani.

Nem tartott soká, míg James megszólította a fiát.

— Mikor kerül sorra az ügyed? Azt hiszem, most mindjárt. Nem csodálnám, ha az a Bosinney mondana valamit; azt hiszem, kénytelen lesz reá. Csődöt mondhat, ha elveszti a pörét. — Lenyelt egy jókora falatot a sandwichéből s egy nagy korty sherryt. — Anyád arra kér, — mondotta — hogy ma este ebédelj nálunk Irénnel.

Hideg mosoly játszott Soames ajkán; reánézett az atyjára. Könnyen meg lehetett volna érteni, ha az, aki látta azt a hideg és lopva váltott pillantást, melyet apa és fia vetettek egymásra, nem tudta volna méltányolni azt, hogy mennyire megértik egymást. James egy kortyra kiitta egész sherryjét.

— Mit fizetek? — kérdezte.

Mikor visszatértek a tárgyalóterembe, Soames mindjárt elfoglalta megillető helyét az első padban az ügyvédje mellett. Egy oldalpillantással, mint aki nem akar ferde helyzetbe hozni senkit, bizonyosságot szerzett magának, hogy merre ül apja.

James, két kezét az esernyője nyelén tartva, elgondolkozva ült közvetlenül az ügyvédek mögött a pad sarkán, ahonnan mindjárt kimehetett, mikor a tárgyalás véget ér. Bosinney viselkedését minden tekintetben gyalázatosnak tartotta, de nem szeretett volna véletlenül összeakadni vele, mert érezte, hogy a találkozás nagyon kellemetlen volna.

A házassági pöröket tárgyaló bíróságon kívül

talán ez a bíróság volt az igazságszolgáltatás legkedveltebb színhelye, ahol gyakran döntöttek rágalmazás, házassági ígéret megszegése és mindenféle kereskedelmi ügyek körül forgó vitákról. Itt ott olyanok is ültek a hátulsó padokon, akiknek semmi közük sem volt a tárgyaláshoz és egy vagy két női kalap is mutatkozott a karzaton.

A két széksor, mely közvetlenül James előtt állt, lassan-lassan megtelt ügyvédekkel, akik azért voltak ott, hogy ceruzajegyzeteket csináljanak maguknak, hogy csevegjenek, és hogy fogukat piszkálják; de érdeklődését az igazságszolgáltatásnak e kisebb világosságairól csakhamar elterelte Waterbuck kir. tan. belépése, ki suhogó selyem palástban jött s akinek értelmes, kicsattanó arcát két rövid barna pofaszakál tette még jellegzetesebbé. A híres kir. tan., mint James készségesen elismerte, valósággal példaképe volt az olyan férfinak, aki zavarba tudja hozni a tanut.

Amennyire emlékezett, történetesen sohasem találkozott még Waterbuckkal, s mint a kevésbé tekintélyes ügyvédi osztályhoz tartozó sok Forsyte, akiknek ő is sorába tartozott, végtelenül csodálta az olyan jogászt, aki nagy a keresztkérdésekben. Arcának hosszú, gyászos ráncai egy kissé elsimultak most, hogy már látta, különösen pedig, amikor megállapította, hogy csakis Soamest képviseli a tárgyaláson selyempalást.

Waterbuck kir. tan. éppen hátrafordult, hogy néhány szót váltson ifjabb kollegájával, mikor megjelent maga Betham bíró ur — egy sovány, kissé görnyedt termetű, simára borotvált képű férfiú, ki egész megjelenésével valamiképpen olyan volt, mint egy tyúk. Mint a tárgyalás valamennyi szereplője, Waterbuck is felállt és állva maradt, míg a bíró leült. James csak kissé emelkedett fel; már jól érezte magát helyén és nem volt különösebb véleményyel Methamról, akihez már két ízben ült

egészen közel Bumley Tomm asztalánál. Bumley Tomm meglehetősen jelentéktelen alak volt, bár szerencséskezű ügyvédnek tartották. Maga James juttatta első pöréhez. Egyszerre izgalom szállta meg Jamest, mert észrevette, hogy Bosinney nincs jelen.

— Vajjon mire vélje? — és elgondolkozott.

Mikor a tárgyalás megnyílt, Waterbuck kir. tan, hátrátolta az aktáit, igazított egyet a palástján és olyanformán nézve félkörben maga körül, mint a kricket-játékos, aki éppen ütésre készül, felállt és a bírósághoz fordult.

A tények — így szólt — nem vitathatók, és elég, ha ő lordsága véleményt alkot magának arról a levélváltásról, mely a ház belső felszerelésére vonatkozólag ügyfele és a panaszlott, egy építész közt folyt le. Mégis utalni kíván e levélváltásnak rendkívül világos tartalmára. Röviden előadva a Robin Hillen épült ház történetét, amelyet kastélynak mondott, a következőképpen folytatta:

— Ügyfelem, Forsyte Soames ur, gentleman, gazdag férfit; ő volna az utolsó azok közt, kik kifogásolnának bármely velük szemben támasztott jogos követelést, de építészének részéről e ház dolgában, amelyre, mint lordságod már hallotta, több mint tizenkétezer fontot költött, — oly összeget, mely jelentékenyen túlhaladja az eredeti előirányzatot — oly elbánásban volt része, hogy elvből — nem hangsúlyozhatom ezt eléggé erősen — elvből és másoknak érdekében kénytelennek látta magát, kereseti jogával élni. Az építész védelmében jelzett pont véleményem szerint nem érdemel egy pillanatig tartó megfontolást sem. — Aztán felolvasta a levélváltást.

Ügyfele, aki „elismert állású férfit“, kész esküt tenni reá, hogy sohasem járult hozzá a tizenkétezer ötven fontot tevő, világosan megállapított költség-határ túllépéséhez, hogy sohasem is jutott volna

eszébe, hozzájárulni ahhoz ; és hogy ne fecsérélje tovább a bíróság idejét, mindjárt szólásra kérné Forsyte urat.

Soames felállt és előlépett. Egész megjelenése rendkívül hatásos volt a nagy nyugalmaival. Arca, éppen hogy eléggé döllyfős, sápadt és simára borotvált, kis ránc a szemei között, az ajka összeszorítva; a ruhája feltűnést nem kereső választékosságával hatott, az egyik kezén finom keztyű volt, a másikon semmi. Kissé halk, de érthető hangon felelt a hozzá intézett kérdésekre. Vallomása a keresztkérdések közben eléggé szófukar volt.

— Használta-e azt a kifejezést, hogy: „Szabad kéz ?“

— Nem.

— No, no !

A kifejezés, amelyet használt, ez volt : „Szabad kezet a levélváltás korlátai közt.“

— Azt akarja mondani a bíróságnak, hogy ez angolul volt mondva ?

— Azt !

— Megmondaná, hogy mi értelme van ennek ?

— Az, amit mond !

— Kívánja tagadásba venni, hogy e szavak ellentmondást foglalnak magukban ?

— Kivánom.

— Nem irlandi ön ?

— Nem.

— Jó nevelésben volt része ?

— Abban.

— És mégis ragaszkodik ehhez a vallomáshoz ?

— Ragaszkodom.

E keresztkérdések és a még továbbiak közben, melyek újra meg újra a „kényes pont“ körül forogtak, James, kezét a füléhez tartva, nem vette le a szemét a fiáról.

Büszke volt reá ! Bár nem szabadulhatott attól

az érzéstől, hogy ő hasonló körülmények közt abba a kísértésbe jutott volna, hogy bővítsen a válaszaiban, az ösztöne azt mondta neki, hogy éppen ez a szófukarság az igazi. Megkönnyebbülten lélegzett fel, mikor Soames, lassan megfordulva és arckifejezésének minden változása nélkül visszament a helyére.

Mikor Bosinney ügyvédére került a sor, James megkettőztette figyelmét és újra meg újra fürkészve nézett körül, hogy lássa, nincs-e Bosinney elrejtőzve valahol.

Az ifju Chankery idegesen kezdette; kinos helyzetben volt Bosinney távolmaradása miatt. Ennek következtében igyekezett hasznot huzni távolmaradásából.

Attól kell tartania, — mondotta — hogy ügyfelét valami baj érte. Egész bizonyosra vette, hogy itt lesz és megteszi vallomását; ma reggel elküldött Bosinneynak úgy az irodájába, mint a lakására is (túdta, hogy ez a kettő egy és ugyanaz, mégis jónak látta, meg nem mondani), de senki sem tudta, hol van, és ezt rossz jelnek tartja, mert tudja, mily súlyt vetett Bosinney arra, hogy letehesse vallomását. De minthogy nincs felhatalmazása, hogy indítványt tegyen a tárgyalás elnapolására, ily meghatalmazás hiányában kötelességének tartja helyén maradni. Ellenvetése, melyhez teljes megnyugvással ragaszkodik, abból áll, hogy azt a kifejezést, hogy: „szabad kéz“, nem lehet utólag korlátozni, megkötni vagy elhomályosítani bármely hozzátétellel. Tovább megy, és azt mondja, hogy a levélváltás arra vall, bármit mondott volna egyébként Forsyte ur a vallomásában, hogy tényleg nem volt szándékában kivonni magát kötelezettségei alól bármely munkával szemben, amelyet megrendelt s amelyet építészé végrehajtott. Ügyfele nem is számított soha ily lehetőségre, mert akkor, mint a levelekből kitűnik, sohasem folytatta volna mun-

káját — azt a munkát, melyet rendkívüli finomsággal, a legnagyobb gondnal és pontossággal hajtott végre, hogy kielégítse egy műismerő, egy vagyonos, egy gazdag férfiú választékos izlését. A maga részéről nagyon szigoruan veszi ezt a mozzanatot és minthogy ezt az álláspontot vallja magáénak, talán kissé erős kifejezéssel él, mikor azt mondja, hogy ez a kereset egyike a legkevésbé igazolható, a legmeglepőbb és valóban példa nélkül álló kereseteknek. Ha ő lordsága kereste volna az alkalmat, hogy megnézzé azt a szép házat, mint ahogy ő a maga részéről kötelességének tartotta és meggyőződött volna a kiállításnak arról a nagy gondjáról és szépségéről, amelyre ügyfele — valóságos művész a maga nagyon tiszteletreméltó hivatásában — figyelemmel volt, bizonyára egy pillanatig sem tűrte volna ezt a — nem akar keményebb szót használni — vakmerő kísérletet a törvényes felelősség kijátszására.

Sorra véve Soames leveleinek szövegét, könnyeden megérintette a „Boileau contra The Blasted Cement Company Limited“-esetet.

— Nem egészen világos, — mondotta — hogyan is döntött az említett bíróság; mindenesetre hangsúlyozni óhajtom, hogy döntése éppen úgy szól mellettem, mint barátom mellett. — Ezután behatóan foglalkozott a „kényes pont“-tal. Minden köteles tisztelete mellett kijelentette, hogy Forsyte ur kifejezése önmagát teszi hatálytalanná. Mint-hogy ügyfele nem gazdag ember, az ügynek fölöt-tébb komoly jelentősége van reá nézve; nagyon tehetséges építész, kinek építési hirneve kétségtelenül kockán áll. A bírósághoz intézett azzal a talán kissé személyes izü felhívással végezte, hogy mint a művészetek barátja, védje meg a művészeket a tőkének némelykor — „némelykor“-t mondott — nagyon is kemény vaskezelétől. Milyen helyzetbe jutnának, — mondotta — a művészeti hivatások,

ha oly gazdag férfiak, mint ez a Forsyte ur is, vonakodnának — vonakodhatnának eleget tenni kötelezettségeiknek azokat a megbízásokat illetőleg, amelyeket ők adtak... Most pedig szeretné felhívni ügyfelét, hátha az utolsó pillanatban mégis lehetségessé vált számára, hogy megjelenjék a bíróság előtt.

Háromszor kiáltották ki Bosinney Baynes Fülöp nevét az ajtónállók és a kiáltás sajtószzerű mélabúval hangzott vissza a teremben és a karzatokon.

Ennek a névnek a kikiáltása, mely válasz nélkül maradt, különös benyomást tett Jamesre: olyannak tünt fel az előtte, mint mikor az ember az elvesztett kutyáját hívja az utcán. S mikor arra a nem jelentkező emberre gondolt, valami hátborzongató érzés vett erőt rajta, mely sértette a biztonságérzetében — a kényelmében. Nem tudta volna megmondani, hogy miért, de nyugtalanságba ejtette.

Az órára nézett: háromnegyed volt háromra. Negyedóra múlva mindennek vége lesz. Hol lehet az a fiatalember?

Csak akkor tért magához kietlen érzéséből, mikor Bentham bíró kihirdette az ítéletet.

Az asztal sarka mögött, mely elválasztotta a közönséges halandóktól, a tudós bíró előre hajolt. A villamos fény, mely az imént gyult ki a feje fölött, reávilágított az arcára és gyöngé narancssárga színre festette vonásait parókájának hóesészerű koronája alatt; úgy rémlett, mintha palástja megduzzadna; egész alakja úgy ragyogott a terem viszonylagos homályában, mint egy fenséges, megszentelt tünemény. Köszörülte a torkát, egy korty vizet ivott, letörte egy tollszár végét az asztalon, összekulcsolta a csontos kezét és beszélni kezdett.

James szemében egyszerre sokkal nagyobbnak tünt fel, mint amilyennek bármikor képzelte volna Bendham bírót. A törvény fensége volt; de igazolva lett volna mindenki, még ha sokkal kevésbé

lárgyias természettel lett volna megáldva, mint James, ha nem látott volna át ezen a ragyogáson és nem ismerte volna fel mögötte a kissé közönséges Forsyteot, aki sir Walter Bentham néven jár-
kel a mindennapi életben.

Az ítéletet a következő szavakkal hirdette ki :

„A tények e jelen esetben nem vitathatók. Május 15-én a panaszlott levelet irt a felperesnek és hozzájárulását kérte, hogy mentse fel a ház belső berendezésnek kötelezettségétől, ha csak nem ad neki „szabad kezet“. Felperes május 17-én a következőképen válaszolt : „Meghagyva önnek, kívánsága értelmében, a szabad kezet, kérem, értse meg világosan, hogy a háznak összes költsége, a teljes berendezéssel együtt való átadás után, hozzáértve az Ön tiszteletdíját is (melyről megegyeztünk), nem lehet több, mint tizenkettőezer font.“ Erre a levélre alperes május 18-án így felelt : „Ha azt hiszi, hogy oly kényes dologban, mint egy ház belső berendezése, meghatározott összeghez köthetem magam, tartok tőle, hogy téved.“ Május 19-én panasztevő a következőket irta : „Nem akartam azt mondani, hogy különösebb nehézségeket okozna köztünk, ha a levelemben említett összeget tíz, vagy husz, vagy akár ötven fonttal tullépné. Önnek szabad keze van e levélváltás korlátai közt, és remélem, módját találhatja, hogy befejezze a berendezést.“ Május 20-án a panaszlott röviden így felelt : „Rendben van.“

„Ennek a berendezésnek elkészültével a panaszlottra oly kötelezettségek és kiadások hárultak, amelyek a ház összes költségét tizenkétezer-négyszáz fontra emelték, amely költségeket aztán a felperes kiegyenlítette. A felperes avégből indította ezt a pört, hogy visszakapja alperestől azt a háromszázötven fontnyi összeget, amelyet a tizenkétezerötven fontot kilevő összeg tullépésével adott ki, és amely, mint a felperes állítja, ebben a levél-

váltásban a legmagasabb összegként volt megállapítva, amelynek felhasználására a panaszlott jogosítva volt.

„A kérdés az én szememben az, hogy alperes köteles-e megtéríteni ezt az összeget a felperesnek, igen-e, vagy nem. Véleményem szerint köteles.

„Amit a panaszos tényleg mondott, ennyiből áll : „Szabad kezet adok önnek, hogy befejezze a belső berendezést, feltéve, hogy a költségnek engem terhelő összege nem lesz nagyobb tizenkétezer forintnál. Ha túllépné ezt ötven forintnál nem nagyobb összeggel, nem fogom felelőssé tenni érte ; de ezen a határon túl nem adok felhatalmazást és elhárítok magamról minden felelősséget.“ Nem áll egészen világosan előttem, hogy a panaszos, ha valóban elhárította volna magáról a kötelezettséget azokkal a szerződésekkel szemben, melyeket megbízottja kötött, minden körülmények közt ment-e volna azzal valamire ; de nem tette meg. Magára vállalta a kötelezettséget és most a panaszlottal szemben az utóbbi által kapott megbízás feltételeihez képest érvényesíteni kívánja jogait.

„Ítéletem szerint a panaszosnak joga van visszakövetelni ezt az összeget a panaszlottól.

„A panaszlott részéről kísérlet történt annak bizonyítására, hogy ebben a levélváltásban nem volt határ szabva, vagy nem is szándékoltatott határt szabni a kiadásoknak. Ha a dolog úgy állna, nem látom, miért volt megemlítve a tizenkétezer és azon felül még az ötven font a panasztevő leveleiben. A panaszlott készsége fölöslegessé tette volna ezeket a számokat. Tisztán áll előttem, hogy május 20-án kelt levelével nagyon világos ajánlatot fogadott el, amelynek feltételei most kötelezik.

„Ez okok alapján ítéletem úgy szól, hogy panasztevőnek jogos igénye van a perelt összegre és felmerült költségeinek megtérítésére.“

James sóhajtott, és előrehajolva, felvette esernyőjét, melyet e szavak közben : „megemlítve . . . a panasztevő leveleiben“ zajosan a földre ejtett.

Kinyújtózta lábait, gyorsan kiment a tárgyalóteremből. Meg sem várva a fiát, hamar bérkocsit fogadott (világos, szürke délután volt) és egyenesen Timothyékhoz hajtatott, már ott találta Swithint, és neki, Small Szeptimusznénak meg Hester néninek elmondotta a dolog egész lefolyását, s a beszéd szünetei közben elköltött két pirított süteményt.

— Soamesnak igaza volt, — így végezte — tudja ő, mit akar. Jolyonnak nem fog tetszeni. Késerves dolog arra az ifju Bosinneyra nézve ; csődöt fog mondani, nem csodálnám . . . — és hosszú szünetet tartva, miközben meredten és nyugtalanul nézett a tűzbe, hozzátette még :

— Nem jelent meg — vajjon, miért nem ?

Léptek hallatszóttak. Egy zömök, vaskos, barna képű férfit duzzadó egészségre valló alakja jelent meg a hátsó nappali szobában. Fölemelt kezének mutatójja élesen vált ki testhezálló kabátjának feketeségéből. Mogorva hangon beszélt :

— Jó napot, James, — mondotta ; — nem maradhatok. — Aztán megfordult és kiment.

Timothy volt.

James felállt székéről :

— Tessék ! — mondotta ; — tessék, tudtam, hogy valami nincs r . . . — A szava elakadt és maga elé meredve, elhallgatott, mintha valami haljós esemény közeledését látná.

HATODIK FEJEZET

Soames meghozza a híreket

Mikor odahagyta a bíróságot, nem ment egyenesen haza. Nem volt kedve a Citybe menni, s minthogy hajtotta a vágy, hogy együttérzést tapasztaljon diadalában, ő is Timothyékhoz tartott, de lassan és gyalogszerrel, a Bayswater-roadra.

Az atyja éppen akkor ment el. Smallné és Hester néni, akik már ismerték az egész történetet, melegen köszöntötték. Bizonyára éhes azután a tárgyalás után. Smither majd pirit neki még néhány muffint, a kedves papája megette mind, ami volt. Tegye föl a lábát a kanapéra; és okvetlenül igyék meg egy pohár szilvabrandyt is. Ugy erősít az.

Swithin még mindig ott volt, s a rendes szokásához mérten is sokáig tétovázott, mert érezte magában, hogy nincs semmi dolga. Mikor a szilvabrandyt hallotta említeni, megvetően biggyesztette a száját. Szép fiatalság ez a mostani! A mája nem volt rendben, és nem viselhette el azt a gondolatot, hogy más valaki szilvabrandyt ihatik.

Majdnem mindjárt azután el is ment, így szólva Soameshoz:

— És hogy van a feleséged? Mondd meg neki, hogy ha unatkozik és van kedve eljönni hozzám egy nyugalmas ebédre, oly pezsgőt adok neki, amelyet nem kaphat mindennap. — Testének magasságából lenézve Soamesra, ökölbe szorította kö-

vér, puffadt, sárga kezét, mintha szét akarná morzsolni az egész jelentéktelen társaságot, és kidüllesztve mellét, lassu léptekkel támolyogva ment ki.

Smallné és Hester néni ki voltak kelve magukból. Olyan különös ember ez a Swithin!

Ők maguk is nagyon szerették volna megkérdezni Soamestól, milyen hatással lesz Irénre az eredmény, de érezték, hogy nem tehetik meg; talán majd mond valamit magától is, ami világosságot vet életük legégetőbb kérdésére, arra a kérdésre, mely majdnem elviselhetetlenül kinozta őket, mert hallgatniok kellett róla; mert most már Timothy is megtudott mindent, és a hatás, melyet a dolog az egészségére tett, majd' hogy aggasztó nem volt. És ugyan mit tesz majd June? Ez is fölöttébb izgató, sőt fenyegető kérdés!

Sohasem felejtették az öreg Jolyon látogatását, amióta egyszer sem mutatkozott többé náluk; sohasem felejtették azt az akkor támadt érzésüket, hogy a család nem az már, ami volt — hogy a család feloszlásához van közel.

De Soames nem ment segítségükre, ahogy ott ült, térdét kersztbevetve és a barbizoni festőiskoláról beszélt, amelyet éppen akkor fedezett fel. Azok a jövő emberei, — mondotta. — Nem csodálná, ha jó sok pénzt lehetne keresni rajtuk. Ő maga is szemet vetett valami Corot nevű festőnek két képére: bájos két darab. Ha elfogadható áron megkapná, meg is venné. Azt hiszi, egyszer még nagyot emelkedik az áruk.

Bár ez a dolog is érdekelte őket, sem Smallné, sem Hester néni nem tudtak szabadulni attól a gondolattól, hogy Soames csak szóval tartja őket.

Érdekes, nagyon érdekes. Aztán Soames olyan okos ember, hogy, meggyőződésük szerint, ha van, aki tudna valamire menni azokkal a képekkel, ő tudna. De ugyan milyen tervekkel jár most, hogy megnyerte a pört; vajjon most mindjárt elmegye-e

Londonból és falura költözik-e, vagy mit is fog tenni ?

Soames azt felelte, hogy nem tudja. Azt hiszi, hogy nemsokára átköltöznek. Felállt és megcsókolta nagynénjeit.

Juley néni, mihelyt átvette a bucsuzásnak ezt a jelképét, olyan változáson ment át, mintha valami szörnyű bátorság szállta volna meg. Ugy látzott, mintha arcának minden kis husduzzanata ki akarna szabadulni valami láthatatlan, korlátot szabó maszkból.

Közepesnél nagyobb természetnek teljes magaságában felállt és így szólt :

— Már régóta készülődöm reá, édesem, és, ha senki más nem mondja meg, én elhatároztam...

Hester néni a szavába vágott :

— Gondold meg, Julia, hogy te mondod meg, — lihegte. — A magad felelősségére !

Smallné folytatta, mintha semmit sem hallott volna :

— Azt hiszem, meg *kell* tudnod, édesem, hogy Mac Anderné együtt látta sétálni a Richmond-parkban Irént Bosinneyval.

Hester néni, ki szintén felállt, visszaruskadt székére és elfordította az arcát. Ez a Juley, igazán, nagyon ... ő nem tenne ilyet, mikor ő — Hester néni — a szobában van ; és, a várakozástól lelegzete fogytán, leste, hogy mit fog felelni Soames.

Annak kiült az arcára a pirosság, az a saját-szerű pirosság, mely mindig a két szeme közt állt meg. Főlemelte a kezét, mintha azon gondolkodnék, hogy melyik ujját válassza, és óvatosan a fogai közé vette az egyik körmét, aztán így szólt :

— Mac Anderné egy karmos macska !

Választ nem is várva, elköszönt. /

Mikor Timothyékhoz ment, elhatározta, hogyan viselkedik majd otthon. Gondolta, fel fog menni Irénhez és így szól hozzá :

„No, megnyertem a pört s részemről végeztem ezzel az ügygel! Nem leszek kiméretlen Bosinneyval szemben. Majd meglátom, hogy nem egyezhetünk-e meg valamiképen egymással. Nem fogom szorítani. Most pedig kezdjünk új életet! Elköltözünk innen és kimegyünk ebből a ködből. Haladéktalanul elfoglaljuk házunkat a Robin Hillen. Én... én sohasem akartam durván viselkedni veled szemben. Legyen köztünk szent a béke... és...” Talán még meg is csókoltatja magát, és elfelejt mindent!

Mikor odahagyta Timothyékat, elhatározásai nem voltak többé oly egyszerűek. A hónapok óta elfojtott féltékenysége és gyanu újra lobot vetett benne. Végét fogja vetni ennek a dolognak, egyszer s mindenkorra. Nem engedi meg, hogy a sárba tapossák a nevét! Ha Irén nem szeretheti, vagy nem akarja szeretni, ami kötelessége, neki pedig joga — ne üzzön csuf játékot akárki mással az ő rovására! Ezt meg fogja követelni tőle! Válopörrel fogja megfenyegetni! Azzal majd észére téríti. Azt nem viselhetné el soha. De... de... mi történik, ha mégis elviselné? Soames megtorpant; erre nem gondolt!

Mi történnék, ha úgy volna? Mi történnék, ha vallomással állna elő? Hogyan járna el akkor? Kénytelen volna válopörre vinni a dolgot!

Válopörre! Így közlelőly oly megdöbbentő volt ez a szó, annyira ellenkezett minden elvvel, amelyet eddig követett. Megdöbbentette a helyrehozhatatlanságával; úgy érezte magát, mint a hajóskapitány, ki saját kezével dobja ki a hajóból a legdrágább áruját. A tulajdonának ez az elejtése természetellenesnek tünt fel Soames előtt. Ártana üzleti hírnevének, tul kellene adni a Robin Hillen levő házán, melyre annyi pénzt költött és amelyhez annyi várakozást fűzött — nagy áldozat volna az. És Irén! Irén! nem volna többé az övé, még a

neve szerint sem. Eltűnnék az életéből, ő pedig ... ő pedig nem látná viszont soha.

Egy egész utcán ment végig a bérkocsiján s nem tudott megszabadulni attól a gondolattól, hogy nem látja többé soha!

De talán nem volt mit megvallani, nagyon valószínű, hogy nem volt mit megvallani. Okosság volt, ennyire vinni a dolgokat? Okosság volt-e, oly helyzetbe vinni magát, hogy talán kénytelen lesz visszavonni szavait? E pörnek következményei okvetlenül tönkreteszik Bosinneyt; a tönkretett ember vakmerő, de — mit tehetne? Talán külföldre megy, a tönkretett emberek mindig külföldre mennek. Mihez *foghatnának* — ha ugyan *kettőjük*ről lehet szó — pénz nélkül? Legjobb volna bevárni, hogyan fordulnak a dolgok. Ha kell, meg fogja figyelteni. Féltékenységének halálos kinjai (mindenkinek olyanok azok, mint a fájó fog sajgása) újra megglepték. De nem tudta elhatározni magát, nem tudott megállapodni az eljárásnak valami formájában, mielőtt hazaért. Mikor a kocsí megállt a ház előtt, még nem határozott el semmit.

Sápadtan ment be a kapun, a keze nyirkos volt a verejtéktől, félt, hogy találkozik vele, égett a kívánságtól, hogy találkozzék vele, és nem tudta, hogy mit mondjon, vagy mit tegyen.

A Bilson leány a hallban volt és kérdésére: „Hol van az asszonya?” azt felelte, hogy mrs. Forsyte déltájban utitáskával s még egy podgyással elhagyta a házat.

Soames kirántotta kezéből a prémes kabátja ujját, és eléje toppant:

— Micsoda? — kiáltotta; — mit beszél? — Hirtelen eszébe jutott, hogy nem szabad elárulni felindulását, s hozzátette: — Micsoda üzenetet hagyott? — és titkos rémülettel vette észre az ijedt pillantást a leány szemében.

— Mrs. Forsyte nem hagyott semmi üzenetet, uram.

— Semmi üzenetet ; jól van, köszönöm. He-lyes. Házon kívül fogok ebédelmi.

A leány lement s otthagyta a télikabátjában. Soames ott állt és szórakozottan nézte a porcellán-tálcán levő névjegyeket.

Mr. and Mrs Bareham Culcher	Lady Bellis
Mrs. Septimus Small	Miss Hermione Bellis
Mrs. Baynes	Miss Winifred Bellis
Mr. Solomon Thornworthy	Miss Ella Bellis

Az ördögbe, kik ezek ? Ugy rémlett, mintha ki-ment volna emlékezetéből minden otthoni dolog. E szavak : „Semmi üzenetet — egy utitáskát meg egy podgyászt“, bujócskát játszottak az agyvelejé-ben. Hihetetlen, hogy nem hagyott semmi üzene-tet, és, még mindig a prémes bundájában, fel-rohant, két lépcsőfokot ugorva át egyszerre, mint az ifju házass, mikor hazaérkezik és felszalad a felesége szobájába.

Minden tetszetős, üde, jószagu volt ; minden teljes rendben, a lila selyemtakarós nagy ágyon hevert a batyu, melyet Irén saját kezével varrt és himzett a hálóköntőseinek ; a papucs is ott állt, csak bele kellett bujnia a lábával ; a paplan félre volt hajtva a felső végén, mintha őt várná.

Az asztalon ott álltak a toilette-táskájából való ezüst veretű kefék és üvegcsék, melyekkel ő aján-dékozta meg. Tévedés lehet a dologban. De akkor micsoda táskát vitt magával ? Be akarta csengetni a a leányt, de még jókor eszébe jutott, hogy ugy kell tennie, mintha tudná, hogy hová ment Irén, mintha magától értetődőnek találna mindent, és hogy ma-gának kell kipuhatolnia, mi értelme van az egésznek.

Bezárta az ajtókat és próbált gondolkozni, de

ugy érezte, hogy körben forog vele minden ; és egyszerre könny szökött a szemébe, gyorsan ledobta magáról a kabátot és a tükörbe nézett.

Nagyon sápadt volt, valami szürkés szín borította az arcát ; vizet töltött és lázasan mosakodni kezdett.

Az ezüstveretű keféiből kiáradt a gyöngé illata annak a hajmosószernek, melyet használni szokott ; és érezve ezt az illatot, megint csak megragadta a féltékenység égető gyötrelme.

Nagy bajjal magára erőltetve a bundáját, lerohant a lépcsőn, ki az utcára.

De minden önuralma oda volt, s mikor lement a Sloane-streetre, valami mesét gondolt ki arra az eshetőségre, ha nem találja ott Bosinney lakásán. De hátha ott találja ? Ujra cserbenhagyta az elhatározóképessége ; ott állt a ház előtt, de nem tudta, hogy mit tegyen, ha ott találja.

Az irodai órák elmúltak és a kapu be volt zárva ; az asszony, aki kaput nyitott, nem mondhatta meg, hogy otthon van-e Bosinney ur, vagy sem ; ma még nem látta, nem látta két, vagy három napja sem ; most nem ő szolgálja ki, nem szolgálja ki senki, mert . . .

Soames a szavába vágott, hogy majd felmegy ő maga és megnézi. Elszánt, fehérre vált arccal ment fel.

A felső emelet folyósója nem volt kivilágítva, az ajtó zárva volt, csengetésére nem felelt senki, a lakásból egy pissenés sem hallatszott. Ujra lement, didergett a bundájában, a szíve olyan volt mint a jég. Odakiáltott egy bérkocsit, és azt mondotta a kocsisnak, hogy hajtson a Park-lanebe.

Utközben igyekezett visszaidézni emlékezetébe, hogy mikor adott Irénnek utoljára csekket ; alig lehet már több pénze, mint három vagy négy font, de még megvannak az ékszerei ; és kimodhatatlan gyötrellemmel számítgatta, hogy mennyi pénzt kap-

hat azokért ; eleget, hogy külföldre utazhassanak ; eleget, hogy hónapokig élhessenek belőle ! Próbált számvetést csinálni ; a kocsi megállt és a számvetést el nem végezve, kiszállt belőle.

A főinas kérdezte, hogy Soamesné is a kocsiban ül-e, az ur azt mondotta, hogy mindkettőjüket várja ebédre.

Soames azt felelte : — Nem, mrs. Forsyte meghült.

Az inas sajnálta azt.

Soames azt hitte, hogy fürkészve nézik, s mikor eszébe jutott, hogy nem is öltözködött át, megkérdezte : — Más is van itt ebédre, Warmson ?

— Senki, csak Dartie ur és neje, uram.

Soamesnek megint úgy rémlett, hogy az inas kíváncsian néz reá. Kiesett a sodrából.

— Mit néz rajtam ? — mondotta. — Mi látnivaló van rajtam, mi ?

Az inas elpirult, a fogasra akasztotta a bundát és valami effélét mormogott : — Semmit, uram, igazán semmit, — és kilopódzott.

Soames felment a lépcsőn. Egy pillantást se vetve a nappali szobába, egyenesen szüleinek hálószobájába ment.

James féloldalt állt és nagy, sovány alakjának homoru körvonalai teljesen érvényre jutottak, ahogy ott állt ingujjban és fehér mellényben, fejét előrehajtva, a fehér nyakkendőjének egyik vége pedig előrekonnyult az egyik ősz Dundreary-pofaszakála alatt, s a nagy igyekezettől meredt szemmel, az ajkát előretolva próbálta bekapcsolni a felső kapcsokat a felesége ruháján. Soames megállt ; úgy érezte, hogy most mindjárt megfullad, talán azért, mert nagyon sietve ment föl, vagy talán más ok miatt. Őt . . . őt sohasem kérte . . . sohasem kérte arra senki, hogy . . .

A fülét megütötte atyjának szava, mely olyanformán hangzott, mintha gombostűt tartott volna a

szájában : — Ki az ? Ki van itt ? Mit akarsz ? — Aztán az anyjái : — Jöjjön Felice, jöjjön ide és kapcsolja be ; az ur sohasem boldogul vele.

Soames a torkához kapott a kezével, és rekedt hangon mondotta :

— Én vagyok . . . Soames !

Hálás szívvél vette tudomásul a szeretetteljes meglepetést Emily hangjában : — Te vagy az, édes fiam ? — és a James szavában, amikor elbocsátotta a kapcsolót : — Nézd, Soames ! Mi hozott ide ? Valami baj van ?

Gépiesen felelte Soames ; — Nincs semmi bajom — és reájuk nézett s úgy érezte, hogy lehetetlen előhozakodnia a mondanivalójával.

James, aki hamar meg szokott ijedni, ujra kezdte : — Nem vagy jó színben. Azt hiszem meghűltél — vagy talán a májad, nem csodálnám. Anyád majd ad . . .

De Emily nyugodtan vágott a szavába :

— Elhoztad Irént ?

Soames a fejét rázta.

— Nem, — hebegte — elhagyott !

Emily elhagyta a tükröt, amelyben nézte magát. Magas, telt alakja elvesztette minden fenségét és nagyon emberivé vált, mikor odafutott Soames-hoz.

— Édes fiam ! Édes fiam !

A homlokára szoritotta ajkát és megcirógatta a kezét.

— James is egészen a fiához fordult ; az arca mintha öregebb lett volna.

— Elhagyott ? — kérdezte. — Mit beszélsz — elhagyott ? Sohasem mondtad nekem, hogy el akar hagyni.

Soames sötéten felelte : — Hogyan is mondtam volna ? Mit lehetne tenni ?

James kezdett fel s alá járni a szobában ; olyan különös, olyan gólyaformája volt így felső-

ruha nélkül. — Mit lehetne tenni ? — dünnyögte. — Hogyan tudjam azt én ? Mit ér az, ha tőlem kérded ? Nekem senki sem mond meg semmit, aztán jönnek és kérdezik tőlem, hogy mit lehetne tenni ; és szeretném tudni, hogyan mondjam meg neki én ! Itt van anyád, itt áll előtted ; ő nem szól semmit. Én szerintem csak azt teheted, hogy utána mégy.

Soames mosolygott ; soha oly siralmasan nem esett ki az ő sajátos, főnhéjazó mosolygásából.

— Nem tudom, hova ment, — mondotta.

— Nem tudod, hová ment ! — mondotta James. Hogyan értsem, hogy nem tudod, hova ment ? Hát mit gondolsz, hova ment ? Az után a fiatal Bosinney után ment, hát csak oda ment. Tudtam, hogy ez lesz a vége.

A hosszú hallgatás közben, mely ezután következett, Soames érezte, hogy az anyja megszorítja a kezét. És úgy rémlett neki, hogy mindaz, ami történt, úgy történik, mintha gondolkozó- vagy cselekvőképessége aludni ment volna.

Atyjának sötétvörös volt az arca s úgy rángatózott, mintha most mindjárt sirva akarna fakadni, és oly szavak törtek ki belőle, mintha valami görcsroham tépte volna ki a lelkéből.

— Botrány lesz a dologból ; mindig is mondtam. — Aztán, mikor senki sem szólt semmit : — És most itt álltok, te, meg az anyád !

Aztán Emily hangja, nyugodtan, kissé lenézően : — No, no, James ! Soames majd megtesz mindent, amit lehet.

James pedig a padlóra nézve, kissé megtörve : — No, én nem segíthetek rajtatok ; öregszem. Csak ne hamarkodd el a dolgot, fiam.

— És megint az anyjának hangja : — Soames el fog követni mindent, hogy visszatérjen hozzá. Ne beszéljünk róla. Majd csak rendbe jön minden.

És James : — No, nem tudom, hogyan jöhet rendbe. És ha nem szökött meg azzal a fiatal Bosinneyval, azt ajánlom, ne hallgass rá, hanem eredj utána és hozd vissza.

Soames megint érezte, hogy anyja, mintegy beleegyezésének jeléül, megcirógatja a kezét és mintegy valami szent esküformát ismételve, azt mormolta a fogai közt : — Megteszem !

Mind a hárman együtt mentek le a nappali szobába. Ott voltak már összegyülekezve a három leány, meg Dartie ; ha ott van Irén is, teljes lett volna a családi kör.

James lebecsátkozott a karosszékebe és egy hideg köszöntésén kívül, mely Dartienak szólt, kit lenézett s akitől mint olyan embertől, aki mindig pénzszerűkben van, rettegett, nem szólt semmit, amíg nem jelentették, hogy asztalon van az ebéd. Soames is szótalan volt ; csak Emily, a hideg bátorsággal megáldott nő, tartotta fenn közömbös tárgyakkal a beszélgetést. Sohasem volt nyugodtabb a magatartásában és a társalkodásában, mint ekkor este.

Minthogy megállapodtak, hogy nem szólnak Irén szökéséről, a családnak más tagja nem is fejezte ki véleményét, hogy mely utat kellene követniök ; de amint a dolgok később fejlődtek, az általános felfogásból ítélve, alig fér hozzá kétség, hogy James tanácsa, hogy : „Ne hallgass rá, eredj utána és hozd vissza !” némi szórványos kivétellel visszhangot keltett volna nemcsak a Park Laneben, hanem Miklóséknál, Rogeréknál és Timothyéknál is. Csak úgy, mint ahogy helyeselte volna egész Londonban a Forsyteoknak az a nagy összessége is, mely csak azért volt kizárva az ítéletmondásból, mert nem tudott az esetről semmit.

Warmson és a második inas, Emily minden erőlködése ellenére, majdnem teljes némaság közben szolgálta fel az ebédet. Dartienak rossz kedve

volt és annyit ivott, amennyit csak lehetett; a leányok egyébkor is alig szóltak egymáshoz. James azt kérdezte egyszer, hogy hol van June és hogy mit csinál most. Senki sem mondhatta meg neki. James újra visszamerült mélabujába. Csak akkor derült fel, mikor Winífred elmondotta, hogy a kis Publius egy rossz pennyt adott egy koldusnak.

— Oh! — mondotta — okos kis lurkó az. Nem tudom, mi lesz még belőle, ha így marad tovább. Értelmes kis fickó, merem mondani! — De ez csak egy felvillanás volt.

A fogások ünnepélyesen követték egymást a villamos csillár alatt, mely megvilágította az asztalt, de fénye alig érte el a falak legfőbb díszét, egy ugynevezett Turner-féle tengerképet, melyen nem igen lehetett látni mást, mint hajókötélzetet és vízbe fuló embereket. Hoztak pezsgőt is, aztán egy palackkal a James őskorbeli oportói borából, de olyan volt az, mintha egy csontváz hideg keze nyugtatta volna.

Tíz órakor Soames elment; két ízben felelte a hozzáintézett kérdésekre, hogy Irén nem gyöngékedik; úgy érezte, hogy nem bízhat meg tovább magában. Az anyja belsőségesen és szeliden csókoltta meg, ő viszont megszorította a kezét, s a vér melegen szökött az arcába. Kiment a hideg szél-fuvásba, mely kétségbeesetten füttyült az utcasarkokon, a csillagos, világos acélkék ég alatt; de Soames nem vetett ügyet a csillagok fagyos köszöntésére, sem a platánfák összezsugorodott leveleinek zizegésére, sem pedig az éjjeli pillangókra, kik el-suhantak mellette kopott bundájukban, sem a csavargók elkényszeredett arcára az utcasarkokon. Eljött a tél! De Soames magábatelekedetten sietett haza; a keze reszketett, mikor kivette a legujabban érkezett leveleket az aranyozott drótszekrényből, amelybe a kapurésen dobták be a postát.

Egyik sem volt Iréntől.

Bement az ebédlőbe ; a tűz vígan lobogott, egy szék volt a kandalló elé tolva, a papucs oda volt készítve, a likőr és a faragott cigarettadoboz az asztalon ; de mikor két vagy három percig meredten nézte mindezt, felcsavarta a világosságot és felment. Odafenn is lobogott tűz az öltözőszobájában, de Irén szobája hideg és sötét volt. Ebbe a szobába lépett most be Soames.

Nagy kivilágítást rendezett gyertyákkal és sokáig járt fel s alá az ágy meg az ajtó közt. Nem tudott hozzászokni ahhoz a gondolathoz, hogy Irén csakugyan elhagyta és mintegy hirádst, házaseletük egész titokzatának okát, magyarázatát keresve, kezdett kinyitogatni minden rekeszt és fiókot.

Ott voltak a ruhái ; mindig szerette, sőt elvárta, hogy jól öltözködjék — csak nagyon keveset vitt el belőlük ; kettőt vagy legfeljebb hármat, és a fehérneművel és selyemféléivel színültig tele fiókok, egyik úgy mint a másik, érintetlenül álltak.

Talán mégis csak szeszély volt az egész és néhány napig változatosság kedvéért csak a tenger-mellékre ment. Ha úgy volna és ha csakugyan visszatérne, sohasem tenné meg többé azt, amit tegnapelőtt tett azon a végzetes éjjelen, sohasem próbálkoznék meg többé azzal a kockázattal — bár kötelessége, hitvesi kötelessége volt ; bár Irén az övé — sohasem kockáztatja meg azt többé ; nyilvánvaló, hogy valami nincs egészen rendben Irén gondolkodásában !

Megállt az előtt a fiók előtt, melyben az ékszerét tartotta ; nem volt bezárva és kinyílt, amikor kihuzta. Az ékszerdobozban benne volt a kulcs. Ez meglepte, míg arra nem gondolt, hogy bizonyosan üres. Kinyitotta.

Egyáltalában nem volt üres. Külön-külön, kicsiny zöld bársonyrekesztékekben ott volt minden, amivel megajándékozta, még az órája is. Abban a rekesztékben pedig, amelyben ez az óra volt, egy

háromszögletű levélkét pillantott meg, mely „Forsythe Soames“-nak szolt Irén kezeirásával :

„Azt hiszem, nem vittem el semmit, amit tőled, vagy a hozzá tartozóktól kaptam.“

Ennyi volt az egész.

Ránézett a gyémánt- és igazgyöngycsatokra és karperecekre, a zafírkövek közt nagy gyémánttal diszitett lapos kis aranyórára, a láncokra és gyűrűre, mely mind a maga külön fészkeiben volt, és szemébe szöktek s aláperegtek rájuk a könnyei.

Semmi, amit lehetett volna, semmi, amit megtett, nem tárhatta volna föl előtte jobban cselekedetének mély jelentőségét, mint ez. Egy pillanatra talán megértett mindent, amit meg kellett értenie : megértette, hogy Irén gyűlöli, hogy gyűlölte éveken át, hogy minden gondolatukban és felfogásukban olyanok voltak ők, mint akik két különböző világban élnek ; hogy számára nincs remény, nem is volt soha. Megértette még azt is, hogy Irén szenvedett — hogy szánakozni lehetett rajta.

A felindulásnak ebben a pillanatában hűtelenné vált a benne lakozó Forsythehoz — megfeledkezett magáról, érdekeiről, gazdagságáról — kész volt majdnem mindenre a világon ; az önzetlen és a világi célokat nem követő lélek tiszta levegőéégébe emelkedett fel.

Az ily pillanatok gyorsan mulnak el.

És mintha a könnyeivel megtisztult volna minden gyöngeségtől, felállt, bezárta a szekrénykét és lassan, majdnem reszketve, átvitte azt a másik szobába.

HETEDIK FEJEZET

June győzelme.

June várta az alkalmat, oly hévvel böngészve az ujságok unalmas hasábjait, hogv eleinte csodálkozásba ejtette az öreg Jolyont. Mikor pedig az az alkalom elérkezett, jellemének minden pontosságával és elszánt szívósságával ragadta meg.

Teljes életében vissza fog emlékezni arra a reggelre, mikor végre fölfedezte a *Times* megbízható tárgyalási sorrendjében, a XIII. bíróság főcíme alatt, ezt az esetet : Bentham bíró, a Forsyte—Bosinney-pör.

Mint a játékos, ki utolsó pénzét teszi föl, kész volt feltenni mindent erre az egy kártyára. Nem felelt meg a természetének, hogy kudarcra gondoljon. Nem lehet megállapítani, honnan tudta, a szerelmes nő ösztönével-e, hogv Bosinney bizonyosan elveszti ezt a pert — de erre a feltevésre alapította, mint valami bizonyosságra, minden tervét.

Féltizenegykor már fenn volt a XIII. számú bíróság tárgyalótermének karzatán és ott maradt, míg letárgyalták a Forsyte—Bosinney-ügyet. Bosinney távolmaradása nem nyugtalanította. Ösztönszerűen érezte, hogy nem fog védekezni. Mikor az ítéletet kihirdették, lesietett, bérkocsiba ült és Bosinney lakására vitette magát. Bement a nyitott kapun és elhaladt az alsó emeleteken levő irodák előtt, anélkül, hogy bárki észrevette volna. A ne-

hézségek csak akkor kezdődtek, mikor egészen felérkezett.

A csengetésre nem felelt senki. El kellett határoznia magát, hogy lemenjen-e s megkérje-e a földszinten lévő házmestert, engedné meg, hogy nála várja be, míg Bosinney ur hazaérkezik, vagy pedig abban a reményben, hogy senki sem jön fel, nyugodtan várakozzék az ajtó előtt. Az utóbbira határozta el magát.

Negyed óra mult el sívár várakozással a folyosón, míg eszébe nem jutott, hogy Bosinney a lábtörő alatt szokta hagyni a kulcsát. Megnézte és megtalálta. Néhány percig nem tudta rászánni magát, hogy hasznát vegye. Végre mégis megfordította a kulcsot a zárban, bement és nyitva hagyta az ajtót, hogy aki arra jár, láthassa, hogy dolga van ott benn.

Nem az a June volt már, aki öt hónappal azelőtt reszketve tette meg itt látogatását. Azok a szenvedésekkel és tartózkodással tele hónapok kissé eltompították kényességét. Oly régen és oly réeszetességgel tervelte ki ezt a látogatását, hogy már előre megizlette borzalmait. Nem azért jött ide, hogy elvesztegesse ezt az időt, mert ha elvesztegeti, nincs aki segíthessen rajta.

Mint a fiait őrző anyaállat, az ő fürge kis alakja sem állt meg egy pillanatig sem a szobában, hanem egyik faltól a másikhoz, az ablaktól az ajtóhoz ment, s megtapogatott itt is, ott is valamit. Por lepett mindent; a szobában már hetek óta nem takaríthattak, és June, ki hamar kapott mindenben, ami megerősíthette reményében, annak jeléül vette azt, hogy Bosinney takarékoságból kénytelen volt lemondani arról, hogy kiszolgálják.

Benézett a hálószobába. Az ágyat ügyetlenül hozták rendbe, mintha férfikéz ágyazott volna. Feszülten figyelt, aztán besurrant és bekandikált a szekrényeibe. Nem volt azokban más, mint néhány

ing és gallér, egy pár piszkos cipő — még ruhaféle is alig volt a szobában.

Visszalopódzott a másik szobába és most észrevette, hogy hiányzik onnan mind az az apróság, amelyhez Bosinney ragaszkodott. Az óra, melyet az anyjától örökölt, a messzelátók, melyek a kanapé fölött függtek a falon ; két valóban értékes régi metszet Harrowból, ahol atyja diákoskodott, és végre még az a japáni váza is, mellyel ő ajándékozta meg. Mindez hiányzott ; és bár felháborította harcias szívét az a gondolat, hogy így bánt vele a világ, e tárgyak eltűnésében szerencsés előjelét látta terve sikerének.

Amikor azt a helyet nézte, ahol a japán váza állt, egyszerre sajátyszerű bizonyossággal érezte, hogy figyelik, s mikor megfordult, Irént látta a szoba nyitott ajtajában.

Egy percig szótlantul néztek egymásra, aztán June előrelépett és kezét nyújtotta. Irén nem fogadta el.

June hátravetette visszautasított kezét. Szeme haragra gyult. Várta, hogy Irén mond valamit és e várakozása közben, Isten a megmondhatója, mily örült féltékenységgel, gyanakvással és kíváncsisággal nyelte el barátnője arcának, ruhájának és alakjának minden részletét.

Irén a hosszú, szürke, prémes kabátjában volt. A fején levő utazósapka szabadon hagyott homlokán egy fürtöt aranyhajából. Köntösének bő redői fölött oly kicsinynek látszott az arca, mint egy gyermekarc.

Az arca — nem úgy, mint Juneé — szintelen volt, fehér volt, mint az elefántcsont, és úgy látszott, megdermedt a hidegben. A szemét sötét karikák vették körül. Az egyik kezében egy ibolyabokrétát tartott.

Viszonozta June pillantását és nem volt semmi mosoly az ajkán ; és ennek a nagy szürke szem-

párnak reávetett pillantásától June, minden ki-
törni készülő haragja mellett, újra érzett valamit
a régi igézetből.

Végre mégis ő szólalt meg :

— Minek jöttél ide ? — De, érezve, hogy ő
is ugyanazt kérdezhetné tőle, hozzátette : — Az a
szörnyű per. Azért jöttem, hogy megmondjam
neki — hogy elvesztette.

Irén hallgatott, a szemét nem vette le June ar-
cáról, és a leány így kiáltott fel :

— Ne állj itt úgy, mint a kő !

Irén nevetett :

— Bár az volnék !

De June elfordult tőle :

— Hallgass ! — kiáltotta. — Ne szólj semmit !
Nem akarom hallani ! Nem akarom tudni, miért,
jöttél ide ! Nem hallgatom meg ! — És mint va-
lami kósza lélek, gyorsan járni kezdett fel s alá a
szobában. Majd hirtelen kifakadt : — Én voltam
itt előbb ! Nem maradhatunk itt mind a ketten !

Irén arcán átsuhant egy mosoly, aztán elhalt,
mint a tüzfény lobbanása. Nem mozdult. És June
most ez alatt a szelidsége és mozdulatlansága alatt
fölfedezett valami kétségbeejtő elszántságot, va-
lami olyat, amit nem lehetett kivédeni : valami
fenyegetőt. Heves mozdulattal kapta le a kalapját
és mindkét kezével visszaszorította hajának bronz-
tömegét.

— Nincs jogod itt lenni ! — kiáltotta dacosan.

Irén így felelt :

— Nekem nincs jogom sehol . . .

— Mit akarsz azzal mondani ?

— Elhagytam Soamest. Mindig mondtad,
hogy hagyjam el.

June befogta a fülét.

— Hallgass ! Semmit sem akarok hallani,
semmit sem akarok tudni ! Hiába küzdök veled !
Miért állsz még itt ? Miért nem mégy el innen ?

Irénnek megmozdult az ajka. Ugy tünt fel, mintha ezt mondaná: — Hova menjek?

June odament az ablakhoz. Lenn az utcán megláthatta egy óra számlapját. Majdnem négy óra volt. Bosinney minden pillanatban megérkezhetik. Visszanézett a válla fölött s arca eltorzult haragjában.

De Irén nem mozdult; egyre a kezében lévő kis ibolyabokrétát forgatta és csipegette. A düh és a csalódottság könnyei peregtek alá June arcán.

— Hogyan jöhettél ide? — mondotta. — Alnok barátnőm voltál!

Irén megint nevetett. June észrevette, hogy rossz ütőt játszott ki, és letört.

— Miért jöttél ide? — zokogta. — Tönkretetted az életemet, és most tönkre akarod tenni az övét is!

Irénnek vonaglott az ajka. A szeme oly végtelenül szomorú pillantással találkozott June szemével, hogy a leány zokogása közben felkiáltott:

— Nem, nem!

De Irénnek lehajlott a feje, míg a mellét nem érintette. Megfordult, és eltakarva száját a kis ibolyabokrétával, gyorsan kiment.

June odafordult az ajtóhoz. Mind messzebből és messzebből hallotta a lépteket. Hangosan kiáltotta: — Jere vissza, Irén! Jere vissza!

A léptek zaja megszűnt...

Magából kikelve és letörve állt June fenn a lépcső tetején. Miért ment el Irén, győztesül hagyva őt a csatatéren? Mit jelent ez? Csakugyan lemondott volna róla az ő javára? Vagy talán...? Emészlő bizonytalanság marcangolta... Bosinney nem jön...

Hat óra tájban, ugyanaznap délután, az öreg Jolyon hazatért a Wistaria-avenueről, ahol most majdnem mindennap töltött néhány órát, és kérdezte, hogy odafenn van-e az unokája? Mikor azt

mondották, hogy éppen most jött haza, felküldött hozzá és kérette, hogy jöjjön le, mert beszélni akar vele.

El volt határozva, megmondani neki, hogy kibékült az atyjával. Ezentúl úgy lesz, hogy ami elmult, elmúlt. Nem akar többé egymagában élni ebben a nagy házban; elköltözik innen és bérel a fiának egy másikat, ahol együtt lakhatnak mind. Ha Junenak ez nem tetszik, lehetővé teszi számára, hogy egyedül éljen. Ugy sem fog nagy különbséget találni benne, mert rég ideje már, hogy nem mutatta szeretetét a nagyapjának.

De mikor June lejött, az arca oly keskeny és szánakozást keltő volt; valami feszült, megindító pillantás nézett ki a szeméből. A szokott módja szerint leült az öreg Jolyon székének karjára, és amit az öreg Jolyon mondott, vajmi kevésbé felelt meg annak a világos, parancsoló, sértett magatartásnak, melyet oly nagy gonddal készített elő. A szíve sajgott, mint az anyamadárnak is sajog a szíve, mikor látja, hogy a fia kirepült fészkéből és szárnyát szegte. Vontatottan beszélt, mintha bocsánatot akarna kérni azért, hogy végre letért az erény útjáról, és szembehelyezkedve minden józanabb elvvel, követte a természetes ösztöneit. Ugy látszott, kissé izgatja, hogy ily módon adva tudtul szándékait, rossz példát ad az unokájának; és most, mikor meg akarta neki mondani, hogy ha neki így nem tetszik, élhet egyedül is, a végsőig kiméletes formában adta elő indítványát.

— És ha, drágám, akármily ok miatt — így szólt — nem tudnál együtt maradni velük, nos, akkor én mindent rendbehozhatnék. Megkaphatnál mindent, amit csak kívánsz. Találhatnánk Londonban egy kis lakást, ahol berendezkedhetnél s én fel-felszaladhatnék hozzád. De a gyermekek, — tette hozzá — nagyon kedves kis jószágok!

De azért a komoly és meglehetősen átlátszó

kijelentésének e megváltozott formája közben is folyton hunyorgatott a szemével. — A dolog meg lehetőszen fog hatni Timothy gyöngye idegzetére. Hollandus legyenek, ha annak a negédes ifjunak nem lesz némi megjegyezni valója róla!

June még nem szólt semmit. Ott gubbaszkodott a székek karján, és Jolyon nem láthatta az arcát, mert fel kellett volna néznie reá. De egyszerre csak ott érezte arcán a meleg arcát s ebből megtudta, hogy magatartása semmi esetre sem lesz aggasztó a vele közölt újdonságokkal szemben. Kezdett nekibátorodni.

— Meg fogod szeretni atyádat, — mondotta — nagyon kedves fiú ő. Sohasem kerített nagy feneket a dolgoknak, de meg lehet férni vele. Meg fogod látni, mily művészlélek, vagy minek mondjam.

És az öreg Jolyonnak eszébe jutott egy tucatra való aquarel, melyet gondosan tartott zár alatt a hálósobájában; mert most, hogy előbb-utóbb gazdag ember lesz a fiából, nem tartotta már oly silányságoknak, mint azelőtt.

— Ami pedig a... a mostohaanyádat illeti, — mondotta s kissé nehezeire esett kimondani ezt a szót — finomlelkű asszonynak tartom... van benne valami, ha jól nézem, Gummidgenéből*) — de nagyon szereti Jo-t. A gyermekek pedig, — mondotta újra és ez a mondat úgy áradt ünnepélyes öngazolása közben, mint az édes muzsikaszó — kedves kis jószágok.

June talán nem is tudta, hogy ezek a szavak újabb megtévesztői a kisgyermekek, a fiatalok és a gyöngék iránt való gyöngéd szeretetének, mely a multban arra indította, hogy elhagyja a fiát az ő jelentéktelen kis lényéért, s mely most, mikor tovább forgott a kerék, tőle ragadja el.

De az öreg Jolyont most már aggasztani kez-

*) Dickens Copperfield Dávid-jában.

dette June hallgatagsága. Türelmetlenül kérdezte :
— Nos, mit mondasz hozzá ?

June lesiklott a térdéhez és most ő kezdett beszélni. Azt hiszi, nagyszerűen fog menni a dolog ; nem lát semmi nehézséget, és nem törődik vele, hogy az emberek mit gondolnak.

Az öreg Jolyon izgett-mozgott. Hm ! az emberek hát gondolnának valamit ? Azt hitte, hogy annyi sok év elmultával talán mégsem teszik ! No, arról sem tehet ! Mindamellett nem helyeselhette a módot, ahogyan az unokája beállította — jobb volna, ha törődnék azzal, hogy az emberek mit gondolnak !

De nem szólt semmit. Az érzelmei sokkal vegyesebbek, sokkal ellentmondóbbak voltak, semmint hogy kifejezést talált volna reájuk.

Nem, folytatta June, ő nem törődik vele ; mi közük hozzá ? Csak egy dolgot szeretne — s ahogy az arcával odasimult a térdéhez, az öreg Jolyon mindjárt tudta, hogy nem kis dologról lesz most szó : Minthogy úgy is akar falusi házat venni, nem vehetné-e meg — az ő kedvéért — Soameséknek a Robin Hillen épített remek házát ? A ház készen áll, gyönyörű szép, és nem lakik benne senki. Oly boldogok lennének ott valamennyien !

Az öreg Jolyon tüstént résen állt. Hát nem akar új házában lakni a „gazdag férfin“ ? Most már sohasem beszélt Soamesről másképp, mint ezzel a jelzővel.

Nem, mondotta June, nem akar ; tudja, hogy nem akar !

Hogyan tudja ?

Nem mondhatja meg, de tudja. Majdnem bizonyosan tudja ! Nagyon kevésbé valószínű ; a körülmények megváltoztak ! Még fülében csengettek Irén szavai : „Elhagytam Soamest ! Hova menjek !“

De erről hallgatott.

Ha a nagyatya megvenné és rendet csinálna

abban az átkozott pörben, melyet sohasem lett volna szabad megindítani Phil ellen! A legjobb volna mindenkire nézve, és minden — minden rendbejönné ismét!

És June nagyatyjának homlokára tette és szorította ajkát.

De az öreg Jolyon elhárította kedveskedéseit, az arca magára öltötte azt a birói kifejezést, mely mindig megjelent rajta, mikor üzletszerű ügyekről volt szó. Mire gondol? kérdezte. Itt van valami a bokor mögött — nem találkozott Bosinneyval?

— Nem, — felelte June — de ott voltam a lakásán.

— A lakásán voltál? Kivel mentél oda?

June erősen a szemébe nézett. — Egyedül mentem. Elvesztette azt a pört. Nekem mindegy, hogy helyesen tettem-e, vagy nem. Segíteni akarok rajta; és *fogok is!*

Az öreg Jolyon újra kérdezte: — Találkozta vele? — A pillantása olyan volt, mintha a leánynak a szemén át egészen a szívébe hatolt volna le.

June csak azt felelte: — Nem, nem volt ott. Vártam, de nem jött.

Az öreg Jolyon megkönnyebbülten mozdult meg. June felállt és úgy nézett fel reá; oly finom, oly könnyed, oly fiatal volt, s mégis oly szilárd, és oly elszánt; az öreg Jolyon pedig oly izgatott és nyugtalan volt, nem bírta ki azt a határozott pillantást. Az az érzés vett erőt rajta, hogy a gyeplő kisiklott a kezéből, hogy megöregedett, hogy fáradt ember ő már.

— Oh! — mondotta végre — látom, hogy egyszer még bajba kevered magad. Neked mindig a magad utját kell járnod minden dolгодban.

És szokott filozófikus szösszeneteinek egyikében hozzátette: — Ilyennek születél; és ilyen maradsz halálod napjáig!

És ő, aki az üzletemberekkel való érintkezésé-

ben, az üléseken, a mindenféle fajtájú Forsyteokkal szemben és az olyanokkal szemben, akik nem voltak Forsyteok, mindig érvényt szerzett akaratának, szomorúan nézett a fékezhetetlen unokájára — mert megérezte benne azt a tulajdonságot, amelyet öntudatlanul mindenek fölött csudált.

— Tudod-e, mit mond a hír, hogy mik történnek? — mondotta lassu hangon.

June elvörösödött.

— Tudom — nem! Tudom — és nem tudom — nem törődöm vele! — és dobantott a lábával.

— Azt hiszem, — mondotta az öreg Jolyon, és lesütötte a szemét — hogy akkor is magadnak követelnéd, ha meghalt volna!

Hosszu szünet mult el, mire ismét megszólalt.

— Ami pedig azt a házvételt illeti — nem tudod, mit beszélsz!

June azt felelte, hogy tudja. Tudja, hogy megkaphatná, ha akarná. Csak meg kellene adni az árát.

— Az árát! Mit tudsz te arról! Csak nem megyek Soameshoz — nem akarok érintkezni többé azzal a fiatalemberrel.

— De hiszen nincs is szükséged arra; elmehetsz James bácsihoz. És ha nem veheted meg a házat, kifizeted-e azokat a perköltségeket? Tudom, hogy nagyon rosszul megy sora — láttam. Levonhatod az én pénzemből!

Az öreg Jolyonnak hunyorgott a szeme.

— Levonjam a pénzedből? Szép megoldás! És mihez fognál, ha kérdenem szabad, a pénzed nélkül?

De titokban már foglalkoztatta az a gondolat, hogy megkaparítja a házat Jamestől meg a fiától. A Forsyte-börzén sok megjegyzést, sok meglehetősen kétes dicséretet hallott arról a házról. „Nagyon is művészi“, de szép fekvőség. Elvenni a „gazdag férfit“ — től azt, ami a szívéhez nőtt, megko-

ronázná Jamesen kivivott diadalát, kézzelfogható bizonyosság volna az arra, hogy Jo-t gazdag emberré akarja tenni, hogy visszahelyezi őt régi helyzetébe és biztosítani akarja azt számára. Méltó büntetés végül mindazoknak, kik azt hitték, hogy szegény, koldus, kiközösített embernek tarthatják a fiát.

Majd meglátja, meglátja ! Lehet, hogy a dolog szóba sem kerül ; mesébe való árat nem fog fizetni érte, de ha a dolog megcsinálható, miért ne, talán megcsinálja !

Pedig a lelke mélyén tudta már, hogy nem fogja megtagadni tőle.

De nem adta meg magát. Majd gondolkodik róla — mondotta Junenak.

NYOLCADIK FEJEZET

Bosinney halála

Az öreg Jolyon nem szerette a nagyon is gyors elhatározásokat. Valószínű, hogy még tovább gondolkodott volna a Robin Hillen levő ház megvételeéről, ha June arca azt nem mondotta volna neki, hogy nem lesz addig nyugta, míg nem cselekedett.

Másnap a reggelinél azt kérdezte tőle June, hogy mikorra rendelje elő a kocsit.

— A kocsit! — mondotta Jolyon, mintha nem tudná, miről van szó; — minek? *Én* nem készülök sehová!

June azt felelte: — Ha nem méggy korán, nem találod otthon James bácsit, mert a Citybe megy.

— Jamest! Mi van a James bácsiddal?

— A ház, — felelte June oly hangon, hogy az öreg Jolyon már nem szinlelhette tovább, hogy nem tudja, miről van szó.

— Még nem határoztam el magam, — mondotta.

— De kell! Kell! Oh! Nagyapa — gondolj reám!

Az öreg Jolyon zsémbesen felelt: — Gondoljak reád — én mindig gondolok reád, de te nem gondolsz magadra; nem gondolsz arra, hogy mit veszél magadra. Hát nem bánom, rendeld elő a kocsit!

Negyed óra mulva a Park-laneon az ernyő-

tartóba tette az esernyőjét — a kalapját meg a felöltőjét nem akarta künn hagyni; azt mondotta Warmsonnak, hogy beszélni akar az urával és be sem jelentette magát, bement a dolgozószobába, és leült.

James még az ebédlőben volt és Soamessal beszélt, aki a reggeli előtt újra megjelent. Mikor meghallotta, hogy ki várja a szobájában, idegesen dörögte: — No, mit akarhat az?

És felállt.

— No, — mondotta Soamesnak — ne hamarkodjál el semmit. Első dolog, megtudni azt, hogy hol van — én Stainerhez mennék; neki vannak a legügyesebb emberei és ha azok nem találják meg, nem találja meg senki. — És különös gyöngédséggel dünnyögte magában: — Szegény kis teremtés! nem tudom, mit gondolhatott! — és az orrát fujva, kiment.

Az öreg Jolyon nem állt fel, mikor megpillantotta öccsét, hanem kezét nyujtotta és egy Forsytlefele kézzszorítást váltott vele.

James odahuzott az asztal mellől egy másik széket, és kezére hajtotta a fejét.

— No, — mondotta — hogy vagy? Nem igen látunk mostanában.

Az öreg Jolyon figyelmen kívül hagyta ezt a megjegyzést.

— Hogy van Emily? kérdezte, és be sem várva a feleletet, folytatta: — azért jöttem hozzád, hogy beszéljek veled annak az ifju Bosinneynak az ügyéről. Hallottam, senki sem veszi hasznát az új háznak, amelyet épített.

— Nem tudok róla, hogy senki sem venné hasznát — mondotta James — csak annyit tudok, hogy Bosinney elvesztette a pört és alighanem csődbe jut.

Az öreg Jolyon nem mulasztotta el megragadni a kínálkozó alkalmat.

— Csöppet sem csodálnám! — hagyta jóvá; — és ha csődbe jut, akkor a „gazdag férfit” — azaz Soames zsebe fogja megérezni. Tehát én azt gondoltam: Ha nem akarnak ott lakni...

Látva a csodálkozás és a gyanakvás kifejezését James szemében, gyorsan hozzátette: — Nem akarok tudni semmit; valószínűleg nem tetszett Irénnek... a dolog nem tartozik reám. De én falusi házat akarok venni London közelében, és ha megtetszenék nekem, nem mondom, hogy megfelelő áron nem állnék róla szóba.

James a kétség, a gyanu és a megkönnyebbülés különös vegyülékével hallgatta ezt a kijelentést, de nem volt ment a félelemtől sem, hogy valami rejlik a dolog mögött, azonkívül pedig még küzdött bátyja jóhiszeműségébe és ítéletébe vetett bizalmának maradványával. Hozzájárult ehhez még a gond, hogy ugyan, mit tudhatott meg az öreg Jolyon, és hogyan tudhatta meg, azonkívül pedig az a bizakodó remény, mely abból a gondolatból fakadt, hogy ha June végképen szakított volna Bosinneyval, a nagyatya aligha vetne reá oly nagy súlyt, hogy segítsen a fiatalemberen. Mindez együttvéve megzavarta; de minthogy nem akarta mutatni s nem akarta bármiképen elárulni magát, így szólt:

— Ugy hallom, megváltoztattad a végrendeletedet a fiad javára.

Nem hallotta azt senkitől; csak egybevetette azt a tényt, hogy együtt látta az öreg Jolyont a fiával meg az unokáival, azzal a ténnyel, hogy elvitte a végrendeletét Forsyte, Bustard és Forsytetől. A golyó célba talált.

— Kitől hallottad? — kérdezte az öreg Jolyon.

— Igazán, nem is tudom, — mondotta James; — nem emlékszem a nevekre, — nem tudom, valakitől hallottam. Soames temérdek pénzt költött

arra a házra ; nem hiszem, hogy tudadna rajta, ha csak jó áron nem.

— No, — mondotta az öreg Jolyon — ha azt hiszi, hogy hajlandó vagyok valami mesébevaló árat fizetni érte, mindenesetre téved. Nincs annyi kidobni való pénzem, mint, úgy látszik, neki. Próbálja csak drágán kínálni, majd meglátja, mit kap érte. A ház, úgy hallom, nem felel meg mindenki izlésének !

James, aki titokban egy nézetten volt vele, így felelt : — Urnak való ház. Soames éppen itt van, ha beszélni akarsz vele.

— Nem, — mondotta az öreg Jolyon — még nem tartok ott, és valószínűleg nem is fogok ott tartani, ha csak ennyi előzékenységet tapasztalok.

James kissé meghátrált ; mikor üzleti ügyben a kézzelfogható számokra került a sor, egészen biztos volt a dolgában, mert akkor tényekkel állt szemben, nem pedig emberekkel ; de a bevezető tárgyalás, mint ez is, idegessé tette, sohasem tudta, hogy meddig szabad elmennie.

— Én bizony, — mondotta — nem tudok a dologról semmit. Soames, az nem mond nekem semmit, azt hiszem, bele fog menni a dologba — a vételáron fordul meg minden.

— Oh ! — mondotta az öreg Jolyon — ne kívánj tőle semmi nagylelkűséget ! — mogorván tette föl a kalapját.

Az ajtó kinyílt és Soames belépett.

— Egy rendőr van odakünn, — mondotta sokott félmosolyával — Jolyon bácsit keresi.

Az öreg Jolyon mérgesen nézett rá, James pedig így szólt : — Rendőr ? Nekem nincs dolgom rendőrrel, de nem tudom, *neked* talán van, — tette hozzá gyanakvó pillantást vetve a bátyjára : — azt hiszem, jobb lesz, ha te beszélsz vele !

A hallban egy rendőrfelügyelő várt és lomhán nézte nehéz héju világoskék szemével azt a szép

régi angol butort, melyet James a híres Mavrojano-árverésen vett a Portman-squareon. — Odabenn találja a bátyámat, — mondotta James.

A felügyelő tiszteletteljesen emelte ujjait az er-nyős sapkájához, és belépett a dolgozószobába.

James feszült érdeklődéssel látta bemenni.

— No, — mondotta Soamesnak — azt hiszem várhatunk, míg megtudjuk, mit akar. A bácsi a ház miatt jött ide!

Visszament Soamessal az ebédlőbe, de nem volt nyugta.

— Vajjon mit akarhat? — dünnyögte újra.

— Kicsoda? — kérdezte Soames. — A felügyelő? A Stanhope Gate-ről küldötték ide, annyit tudok. Nem csodálnám, ha Jolyon bácsi „eretnek“-e rossz fát tett volna a tűzre!

De, minden nyugalma mellett, ő is kellemetlenül érezte magát.

Tíz perc elmúltával belépett az öreg Jolyon.

Odament az asztalhoz, és a hosszú fehér bajuszát huzogatva, mozdulatlanul megállt. James nyitva felejtette a száját és bámészul nézett reá; még sohasem látta a bátyját ilyennek.

Az öreg Jolyon fölemelte a kezét és így szólt lassan:

— Az ifju Bosinneyt halálra gázolták a ködben.

Aztán, ott állva az öccse, meg az unokaöccse előtt és lenézve reájuk a mély szemével: — Az emberek — öngyilkosságot — emlegetnek, — mondotta.

James leejtette az állát. — *Öngyilkosságot!* Miért tette volna?

Az öreg Jolyon szigoruan felelte: — Isten tudja, ha te meg a fiad nem tudjátok!

De James nem felelt semmit.

Minden koros embernek, még ha Forsytenak hívják is az illetőt, meghozta az élet a maga keserű

tapasztalásait. A járókelő, ki szokásaik, gazdagságuk és kényelmük köpenyébe burkolva látja őket, sohasem gyanítaná, hogy ily sötét árnyak is hullottak utjukra. Minden koros embernek — magának sir Walther Benthamnek is — legalább egyszer életében megjelent az öngyilkosság gondolata lelkének előszobájában ; a küszöbön, bebocsáttatását várva, valami véletlen eset, valami homályos rettegés, valami gyötrelmes remény tartóztatta fel. A Forsyteoknak nehezebbre esik ez a végső lemondás a vagyonról. Oh ! nehéz dolog az ! Ritkán — talán soha — sem képesek reászánni magukat ; és mégis, mily közel nem voltak hozzá némelykor !

Még James is ! Most felkiáltott gondolatainak zürzavarában : — Ejnye, olvastam is az újságban tegnap egy hirt ezzel a címmel : „Agyongázolták a ködben !“ A nevét nem tudták ! — Megdőbönt lelkével egyik arctól a másikhoz fordult ; de ösztönszerűen még mindig visszautasította az öngyilkosságról szóló hirt. Nem mert megmaradni annál a gondolatnál, mely annyira ellenkezett érdekeivel, a fiának és minden Forsytenak érdekével. Védkezett ellene ; s minthogy természete mindig visszautasított ösztönszerűen mindent, amit nem fogadhatott el teljes bizonyossággal, lassan-lassan legyőzte féltelmét. Baleset volt az ! Okvetlenül az volt !

Az öreg Jolyon szakította félbe révedezésében. — A halál rögtönösen állt be. Tegnap egész nap a kórház halottastermében feküdt. Semmiből sem következtethették, hogy ki volt. Én most odamegyek ; jól tennétek, ha te meg a fiad is velem jönnétek.

Minthogy egyikök sem állt ellen parancsának, kiment velük a szobából.

Csöndes, derült, ragyogó nap volt, s a Stanhope Gatétól a Park Laneig az öreg Jolyon nyitott kocsi-ban tette meg az utat. Hátradőlve a kocsi párnáin, szivarját sziva, gyönyörűséggel állapította meg,

hogy mily üde és csipős a levegő s mily roppant forgalma van az utcákon a bérkocsiknak, meg az embereknek ; az a különös, majdnem párisias elevenség volt, melyet az első szép nap varázsol az eső és köd időszaka után London utcáira. És oly boldognak érezte magát ; hónapok óta nem érezte magát úgy. Tulesett a Junenak tett valломáson ; látta a jövőt fiának és mindenekelőtt az unokáinak társaságában — éppen ma reggelre adott találkozót a Hotch Potchban az ifjabb Jolyonnak, hogy újra megbeszéljék a dolgot ; és hozzájárult mindehhez a kellemes izgalom, mely arra a gondolatra szállta meg, hogy győzelmet fog ülni a ház dolgában Jameson és a „gazdag férfiun“.

Most már felhuzatta kocsijának ernyőjét ; nem volt lelke, hogy egy pillantást vessen a jókedvre ; aztán nem is helyénvaló, hogy az emberek Forsyteokat lássanak egy kocsiban egy rendőrfelügyelővel.

A kocsiban a felügyelő ismét arról a halálesetről beszélt :

— Éppen ott nem is volt oly tulságosan nagy torlódás. A kocsis azt mondja, hogy az az ur okvetlenül reáért volna kitérni, de úgy látszott, egyenesen belerohant a vesztébe. Nagyon rosszul mehetett a dolga, több zálogcédulát találtunk a lakásán, a bankban pedig tullépte a folyószámláját ; a dolog egyébként meg van írva a mai ujságokban ; — végigjártatta a hideg kék szemét a kocsiban ülő három Forsyte arcán.

Az öreg Jolyon éber figyelemmel nézte a kocsi sarkából, hogyan változik el öccsének arca és hogyan válik rajta mélyebbre az emésztő, gyötrő kifejezés. A felügyelő szavaira csakugyan felébredt James minden kétsége és féelme. Nagyon rosszul... zálogcédulák... tulterhelt folyószámla ! Ezek a szavak, melyek amíg élt, régi lidércnyomásként nehezettek reá, kérlelhetetlenül megerősíteni lát-

szottak az öngyilkosság gyanuját, melyet semmi áron sem volt szabad magáévá tenni. Kereste fiának pillantását, de Soames némán és mozdulatlanul ült ott a hiuz-szemével és nem felelt semmit. Az öreg Jolyon megsejtette a közöttük levő kölcsönös vádelmi szövetséget s erőt vett rajta a kívánság, hogy bárcsak mellette volna a saját fia, mintha az a látogatás, melyet a halottnál fognak most tenni, harc volna, melyben ő félkézzel harcol a másik kettővel. És a gondolat, hogy mennyire távol kell tartania June nevét ettől az egész dologtól, mindegyre a fejében zakatolt. Jamesnek ott van a fia és segítheti az apját! Miért ne küldhetne el Joért?

Elővette a névjegytárcáját és a következő üzenetet irta ceruzával:

„Jőjj ide azonnal. Én küldöm éretted a kocsit.“

Mikor kiszálltak, átadta a névjegyet a kocsinak, meghagyta neki, hogy a lehető leggyorsabban hajtson a Hotch Potch-klubba és ha Forsyte Jolyon ur ott volna, adja át neki és hozza ide azonnal. Ha még nincs ott, várja meg, míg megérkezik.

Lassu léptekkel ment fel a lépcsőn a másik kettő után, az esernyőjére támaszkodott, s egy pillanatig megállt, lélegzetet venni. A felügyelő így szólt: — Ez itt a halottaskamra, uraim. De várjanak kissé.

A fehérre meszelt kopár, üres helyiségben, ahol csak egyetlenegy napsugár érintette a portalan padlót, egy lepedővel letakart emberalak feküdt. A felügyelő megfogta és hátravetette nagy, erős kezével a takarót. Egy pillantás nélküli arc meredt fel reájuk és e pillantás nélküli dacos arc két oldalán nézett le meredten a három Forsyte, mindegyikükön a saját természetüknek megfelelő érzelmek, a félelem és a részvét kelt és szállt, mint az életnek felcsapó és visszaomló hullámai, annak az életnek, melynek nyomát e fehér falak most örök időre elzárták Bosinneytől. S mindegyiköket más és más

gondolatokra ösztönözte saját természete, az a sajátyszerűen erős ösztön, hogy olyannak mutassa magát, hogy teljesen különbözzön minden más ember lénytől. A többitől jó távol, és mégis megmagyarázhatatlanul közel egymás mellett, állt szemlesütve mindegyikök, egyedül, s a halállal szemben.

A felügyelő halkán kérdezte tőlük :

— Felismerik, uraim, ezt az urat ?

Az öreg Jolyon fölemelte a fejét és biccentett. Egy pillantást vetett át öccsére, arra a sovány, hórighorgas alakra, mely sötétvörösre vált arccal és mereven néző szemmel hajolt le a halottra, azután Soamesra, ki szótlanul és sápadtan állt az atyja mellett. És minden, amit e kettővel szemben érzett, elszállt, mint a füst, a halálnak hosszú, fehér közelségében. Honnan jön, hogyan is jön — a Halál ? Váratlan felborulása mindennek, ami volt ; egy ösvényre lépni vakon, amely — hova visz ? A tűznek sötét kialvása ! Lassu, brutális megsemmisülés, melynek alá van vetve mindenki, de emelt fővel, bátran kell szembenéznie vele mindvégig ! Érezve saját kicsiny és jelentéktelen voltát, mintha féreg volna ! S az öreg Jolyon arcán valami fény suhant át, mert Soames, valamit sugva a felügyelőnek, nesztelenül kiosont.

James aztán hirtelen fölvetette a szemét. Valami különös esdeklés volt a gyanakvó, feldult pillantásában : „Tudom, hogy nem kelhetek birokra veled“, azt látszott mondani. És előkeresve a zsebkendőjét, megtörölte a homlokát ; aztán szomorúan és lankadtan hajolt le a halottra, elfordult, és ő is kisietett.

Az öreg Jolyon úgy állt ott, csendesen, mint a halál, és a holttestre függesztette szemét. Mire gondolhatott ? Önmagára talán ? Mikor a fürtje még barna volt, mint annak a fiatal embernek, ki halva fekszik előtte ? Önmagára, mikor megkezdte a küzdelmet, a hosszú, hosszú küzdelmet, amelyet

szeretett; a küzdelemre, mely erre a fiatalemberre nézve megszűnt, még mielőtt jóformán megkezdődött volna? Az unokájára, a reményeiben csalódott unokájára? Arra a másik nőre? Az egésznek a különös voltára és keserűségére? Ennek a halálnak a kifürkészhetetlenül keserű iróniájára? Igazság! Nincs igazság az emberek számára, mert azok örök időig a sötétséget járják!

Vagy talán azt gondolta filozófiájában: jobb tullelnni mindezen! Jobb, mikor az ember végzett vele, mint ez a szegény ifju...

Valaki megérintette a karját.

Egy könny tolult fel és megnedvesítette a szempilláját. — Nincs itt mit tennem. Jobb, ha megyek. Majd eljössz hozzám, mihelyt csak lehet, Jo — és fejét lehajtva, kiment.

Most az ifjabb Jolyon került sorra, hogy elfoglalja helyét a holt ember mellett, kinek porhüvelye körül lélegzetefogytán és térdenállva vélt látni minden Forsyteot. Nagyon hirtelen jött ez a csapás.

Azok a hatalmak, melyek ott működnek minden tragédiában — azok a hatalmak, melyeknek létét nem lehet tagadni, melyek különös utakon törnek irónikus végcéljuk felé, azok a hatalmak összefogtak és egy villámcsapásban egyesülve, lesujtották az áldozatot, és a földre terítették mindazokat, akik körülötte álltak.

Az ifjabb Jolyonnak mindenesetre úgy rémlett, hogy ilyképen látja heverni őket Bosinney holtteste körül.

Megkérte a felügyelőt, hogy mondja el, mi történt, s a felügyelő, olyan ember módjára, kinek nem mindennap kínálkozik ilyen alkalom, újra elmondotta azokat a részleteket, amelyeket már ismerünk.

— Több van itt a dolog mögött, uram, —

mondotta — mint amennyit első pillantásra látni. Nem hiszek én sem öngyilkosságban, sem pusztá balesetben. Sokkal valószínűbb, hogy nagy lelki felindulás ejtette hatalmába, úgy, hogy nem vett tudomást arról, ami körülötte történt. Ez talán érthetőbbé teszi önnek a dolgot.

Kivett a zsebéből egy kis csomagot és az asztalra tette. Gondosan bontotta szét és kivett belőle egy női zsebkendőt, mely egy fakó velencei aranytűvel volt áttűzve. Száraz ibolya illata szállt az ifjabb Jolyon felé.

— A kabátja belső zsebében találtam, — mondotta a felügyelő. — A név ki volt vágva belőle ! Az ifjabb Jolyon akadozva felelte :

— Tartok tőle, hogy nem segíthetek önnek !

De életelevenen tűnt eléje az az arc, mely oly félénken és boldogan derült fel, mikor Bosinneyt jönni látta ! Többet gondolt e nőre, mint a saját leányára, többet, mint valamennyijökre ; sötét, szelid pillantására, finom, szenvedő arcára, melylyel talán éppen ebben a pillanatban, némán és türelmesen vár a napfényben a holt emberre.

Szomorú gondolatokba mélyedten ment el a kórházból, atyjának háza felé, s azt gondolta magában, hogy ez a halál a Forsyte-család összeomlását jelentheti. A csapás, bármint védekezzenek, a törzsén érte a család fáját. Látszólag virulhatnak még, mint eddig, és derekasan óvhatják tekintélyüket a világ szemében, de a törzs meghalt, megölte az a villámcsapás, mely leterítette Bosinneyt. És ifjú csemeték foglalják el majd helyét, mindegyik egy-egy külön őrzője a tulajdon iránt való érzéknek.

Forsyteok jó erdeje ! — gondolta magában az ifjabb Jolyon — országunknak legjobb épületfája, te !

E haláleset okát illetőleg a családja minden

bizonyval teljes erővel vissza fogja utasítani az öngyilkosság gondolatát, mely oly megszágyenítő valami! Szerencsétlen esetnek, a balsors csapásának fogják tekinteni. Sőt a szívük mélyén a végzet beavatkozásának, megtorlásnak fogják érezni — nem legdrágább tulajdonukat: a zsebüket és a családi tűzhelyüket fenyegette-e Bosinney? És emlegetni fogják egymás közt „annak a fiatal Bosinneynek a szerencsétlen esetét“, de talán nem is emlegetik majd — legjobb a hallgatás!

A maga részéről minél csekélyebb értéket tulajdonított annak a vallomásnak, melyet az omnibuszkocsis tett az esetről. Mert aki oly örülten szeret, sohasem öli meg magát a pénz miatt. Bosinney egyébként sem volt az az ember, aki nagy esetet csinál egy pénzügyi nehézségből. Így hát ő is elvetette ezt az öngyilkosságról való feltevést, sokkal világosabban tűnt eléje a holt ember arca. Életnyarának legszebb delelőjén állt, és azt hinni róla, hogy szenvedélyének túllángolásában véletlen bal eset ragadta el, nagyon is szánalmas feltevés volt az az ifjabb Jolyon szemében.

Aztán látta képzeletében Soames otthonát, olyannak, amilyen most, és amilyennek, és amilyenre ezek után kell lennie. A villámcsapás megsemmisítette természetellenes fényét és csak pusztá váz és a csontok között vígvorgó üresség maradt meg belőle, az egészet kitöltő hus oda van...

Ebédlőszobájában, a Stanhope Gateon, egymágában ült az öreg Jolyon, mikor a fia belépett. Nagyon sápadtan ült a nagy karosszékében, és a szemei körüljártak a falakon, meg a rajtuk függő csendéletképeken és a „Hollandi halászbárkák napnyugatkor“ című mesterművön, amelyek mintha csodálkozva néztek volna le reményekben, nyereségekben és eredményekben gazdag életére.

— Ah! Jo! — mondotta — te vagy az? Megmondottam a szegény kis Junenak. De azzal még nincs vége. Elmégy-e Soamesékhoz? A gyermek, azt hiszem, magának tulajdoníthatja; de sehogy sem bírom el azt a gondolatot, hogy itt be legyen zárva — és egészen egyedül. — S az öreg Jolyon fölemelte és ökölbe szorította vékony, eres kezét.

KILENCEDIK FEJEZET

Irén visszatérése

Mikor magára hagyta a kórház halottasházában Jamest meg az öreg Jolyont, Soames sokáig bolyongott céltalanul az utcákon.

Bosinney halálának tragikus esete megváltoztatta mindennek az arculatát. Nem arról volt most már szó, hogy végzetes volna elvesztegetni egy pillanatot is, nem kockáztatta volna meg azt sem, hogy addig, míg a bírói vizsgálat véget nem ér, közölje bárkivel is azt, hogy a felesége megszökött.

Aznap reggel korán kelt, még mielőtt megérkezett a levélhordó, maga vette ki az első leveleket a levélszekrényből és ámbár Iréntől egy sem volt köztük, mégis megragadta az alkalmat s azt mondta Bilsonnak, hogy az urnője a tengermelléken van; szombattól hétfőig — mondotta — ott lesz ő maga is. Ez időt adott neki arra, hogy lélegzetet vehessen, időt, hogy megmozgathasson minden követ, hogy megtalálja.

De most, hogy Bosinney halála — ez a különös halál, mely azt az érzést keltette benne, mikor reagondolt, mintha tüzes vasat mártanának a szivébe, mintha egy nagy követ gördítenének róla — megakadályozta, hogy további lépéseket tegyen; nem tudta, hogyan töltse el a napot, és keresztül-kasul járt az utcákon, megnézett minden arcot,

mely szembekerült vele, és ezer félelemmel emésztette magát.

S ahogy rőtta az utcákat, reá gondolt, aki befejezte kóborlását az élet utjain és ki sohasem fogja többé nyugtalanítani otthonát.

Már délután látott falragaszokat, amelyek hírül adták a halott személyazonosságát, és megvette az ujságokat, hogy lássa, mit mondanak. Be akarta tömni, ha lehet, a szájukat és elment a Citybe, és sokáig tanácskozott zárt ajtók mögött Boulterrel.

Fél ötkor, mikor hazafelé tartott és Jobson boltjának bejárója előtt ment el, összetalálkozott Forsyte Györggyel, aki odatartott az orra alá egy estilapot és így szólt :

— Nézd csak ! Olvastad ezt a szegény kalózzról ?

Soames ridegen felelte : — Olvastam.

György elcsodálkozva nézett reá. Sohasem szerette Soamest. Most őt okolta Bosinney haláláért. Soames vitte odáig — ő vitte odáig azzal a pénzdologgal, hogy azon a végzetes délutánon az eszt vesztette.

A szegény fiut, gondolta magában, oly örülttette a féltékenység, oly örülten szomjazott a bosszura, hogy abban a pokoli ködben nem látta és nem hallotta az omnibuszt.

Soames vitte odáig ! És ezt a véleményt ki lehetett olvasni György szeméből.

— Azt mondják, öngyilkos lett, — mondotta végre. — *Ez nem vág.*

Soames a fejét rázta. — Baleset, — mormogta.

György összemarkolta az ujságot és a zsebébe gyűrte. De bucsuzásul nem állhatta meg, hogy egy vágást ne adjon még Soamesnak.

— Hmm ! Minden rendben van otthon ? Még mindig semmi apró Soamesok, mi ?

Olyan arccal, mely fehér volt, mint Jobson boltjának lépcsői, és olyan ajakkal, mely csikorogni

látszott, mikor megnyílt, Soames faképnél hagyta Györgyöt és eltűnt.

Mikor hazaérkezett s benyitott kulcsával a ki-világított kis hallba, az első, ami megragadta a figyelmét, feleségének aranyos fogóju esernyője volt, mely a tölgyfa-asztalon hevert. Gyorsan ledobta magáról a prémes kabátját és besietett a nappaliba.

A függönyök össze voltak huzva éjszakára, cédrushasábok pattogtak vigan a kandallóban, és világosságuknál megpillantotta Irént, ki ott ült a kanapé megszokott sarkán. Halkan tette be az ajtót és feléje tartott. Irén nem mozdult, és úgy látszott, nem is veszi észre.

— Tehát visszajöttél? — mondotta Soames.
— Miért ülsz itt sötétben?

A pillantása most az arcára esett, mely oly fehér, oly mozdulatlan volt, hogy úgy rémlett, mintha kifogyott volna ereiből a vér, és a szemeire, melyek oly óriásinak tűntek fel, mint a bagoly nagy, nyitott, ijedt barna szemei.

Ahogy szürke prémes bundájában a kanapé hátához támaszkodott, sajátyszerűen hasonlított valami rabságba esett bagolyhoz, mely kalitkájának pálcáihoz szorítja puha tollazatát. Oda volt alakjának hajlékony egyenessége, mintha összeroppant volna a nagy megerőltetésben; mintha nem volna többé értelme, hogy szép és hajlékony és karcsu legyen.

— Tehát visszajöttél? — ismételte meg Soames.

Irén sem föl nem pillantott, sem nem beszélt, csak a tüzfény suhant át olykor a mozdulatlan alakján.

Hirtelen fel akart állni, de Soames megakadályozta; csak most értette meg a helyzetet.

Visszajött, mint a holtra sebzett állat, mely nem tudja, hova forduljon, nem tudja, mit tegyen.

Elég volt ránézni és látni a prémekbe burkolt alakját.

Soames most már tudta bizonyosan, hogy Bosinney a kedvese volt, tudta, hogy Irén látta a haláláról irt tudósítást — úgy lehet, éppen ott vette s olvasta el az ujságot, ahol ő, a szelekjárta utcasarkon.

Tehát önként jött vissza a kalitkába, ahonnan szabadulni vágyott. S mikor tisztába jött mindennek a szörnyű jelentőségével, szeretett volna felkiáltani: „Eredj a házamból a gyűlölt testeddel, melyet úgy szeretek! Eredj innen azzal a megrendítően fehér arcoddal, mely oly kegyetlen és oly szelid — míg össze nem morzsolom! El a szemem elől; soha többé ne lássalak!”

És, e ki nem mondott szavakra, látni vélte, hogy Irén feláll és elmegy, mint aki szörnyű álmot lát, melyből igyekszik felébredni — feláll és kimegy a sötétbe, a hidegbe, egy gondolatot sem szentelve neki, tudomást sem véve róla, hogy ő is ott van.

Akkor aztán felkiáltott és visszavonta azt, amit ki sem mondott:

— Nem, maradj itt! — S elfordulva tőle, leült megszokott székére a tűzhely másik oldalára.

Szótlanul ültek ott.

És Soames azt gondolta magában: — Mindez miért? Miért, hogy így szenvedek? Mit követtem el? Nem én vagyok az oka!

Megint átvetett reá egy pillantást, ahogy ott ült, mint a madár, melyet holtra sebeztek, melynek szegény melle pihegve jár, mert nem kap levegőt, mely ránéz az emberre a szegény, bágyadt, szelid, világtalan szemével, reá, ki lelőtte, és bucsuzik mindentől, ami szép volt — a napsugártól, meg a levegőtől, meg a párjától.

Igy ültek ott a tűz fényében, mindegyik más-más oldalon, a kandallónál.

És Soames úgy érezte, hogy az égő cédrusfahasábok füstje, melyet oly nagyon szeretett, addig-addig fojtogatja a torkát, míg nem bírja tovább. Kiment a hallba, kitárta ajtaját, és tele tüdővel szivta magába a kívülről beözönlő hideg levegőt; aztán kalap és felsőkabát nélkül kiment a térre.

A kert rácsa mellett egy kiéhezett macska jött vele szembe, és Soames azt gondolta magában: „Szenvedés! Mikor ér véget az én szenvedésem?”

Az egyik szemközt lévő ház kapujában egy Rutter nevű ismerőse törölte meg a lábbelijét, olyan arckifejezéssel, mintha azt mondaná: „Itt én vagyok az ur!” És Soames továbbhaladt.

Messziről ádventi istentiszteletre hívtak a harangjai annak a templomnak, ahol ő, meg Irén megesküdtek, és a tiszta levegőn át odahallatszó szavuk tulzengte az utcák zaját. Soames valami erős italtra szomjazott, mely egykedvűségbe ringassa, vagy dühre ingerelje. Oh, ha kitörhetne magából, kitörhetne abból a szövődékből, melyet életében először, most érzett maga körül. Ha legalább átengedhetné magát annak a gondolatnak: „Válj el tőle... Kergesd el! Megfeledkezett rólad. Felejtsd el te is!”

Ha legalább megbarátkozhatnék azzal a gondolatokkal: „Menjen Isten hírével — eleget szenvedett!”

Ha legalább átengedhetné magát annak a vágyaknak: „Tedd rabszolganőddé — kezeden tartod!”

Ha legalább átengedhetné magát annak a hirtelen támadó ábrándnak: „Mit neked mindez!” Ha csak egy percre feledhetne, ha feledhetné a jelentőségét annak, amit tesz; feledhetné, hogy bármit tesz is, fel kell áldoznia valamit.

Ha legalább valami sugallatnak engedve, cselekedhetnék!

Nem feledhetett semmit; nem engedhette át

magát semmi gondolatnak. semmi ábrándnak, semmi vágynak; nagyon nehéz volt mindez; nagyon is szűk korlátok közé szorult, át nem törhető ketrecbe.

A térnek másik oldalán rikkancsok kínálgták az esti ujságot és ádáz kiabálásuk egybevegyült, vagy versenyt rikoltott annak a templomnak a harangszavával.

Soames befogta a fülét. Agyán átvillant a gondolat, hogy úgy is fordulhatott volna, hogy most nem Bosinney, hanem ő feküdnék holtan, Irén pedig ahelyett, hogy ott gubbaszkodnék megtört szemmel, mint a halálra sebzett madár...

Valami puha érintést érzett a lábán: a macska törleszkedett hozzá. És Soames melléből előtört egy sóhajtas, mely megrázta fejétől a lába hegyéig. Aztán újra csönd lett a sötétségben, amelyből mintha bámulva nézték volna a házak, mindegyik a maga urával és urnőjével, mindegyik a maga, boldogságról, vagy boldogtalanságról regélő titkos történetével.

És egyszerre láthatta, hogy a saját házának ajtaja tárva-nyitva áll, és a hallból kiáradó világossággal szemben egy férfialak áll feketén. Soamesnak a lelkébe nyilalt valami. Odacsuszott közvetlenül az ismeretlennek a háta mögé.

Láthatta, a faragványos tölgyfaszékre vetve, a saját télibundáját, a perzsa szőnyegeket, az ezüstcsészéket, a falakon egymás mellé sorakoztatott porcellántányérokat, meg azt az ismeretlen embert, aki ott áll.

És élesen kérdezte tőle: — Mit kíván, uram?

A látogató megfordult. Az ifjabb Jolyon volt.

— Nyitva találtam az ajtót, — mondotta. — Beszélhetnék egy pillanatra a feleségével? Üzenetet hoztam neki.

Soames különös merevséggel nézett rá a szeme sarkából.

— A feleségem nem fogadhat senkit, — sugta ingerülten.

Udvariasan felelt az ifjabb Jolyon : — Csak egy percre kérném.

Soames fitymálva nézett reá s elállta az útját. — Nem fogadhat senkit, — mondotta újra.

Az ifjabb Jolyon pillantása belövelt mellette a hallba, és Soames megfordult. Ott állt a nappali szoba ajtajában Irén ; vadul néző, sóvár szemmel, az ajka nyitva, a két keze kitérve. Mikor meglátta a két férfit, eltűnt arcáról az a fény ; a keze lehanyatlott a két oldalán ; úgy állt ott, mint a kő.

Soames megfordult ; a szeme találkozott a látogató szemével, s a pillantásra, melyet abban látott, valami morgó hang tört ki belőle. Az ajkát valami mosolyfélére vonta szét.

— Ez az én házam, — mondotta ; — a dolgaimról magam rendelkezem. Mondottam már Önnek — mondom újra ; nem vagyunk itthon.

S az ifjabb Jolyon orra előtt becsapta az ajtót.

(Vége.)

ta

ak

át.

a

ali

el,

ttá

aa-

lá-

lá-

va-

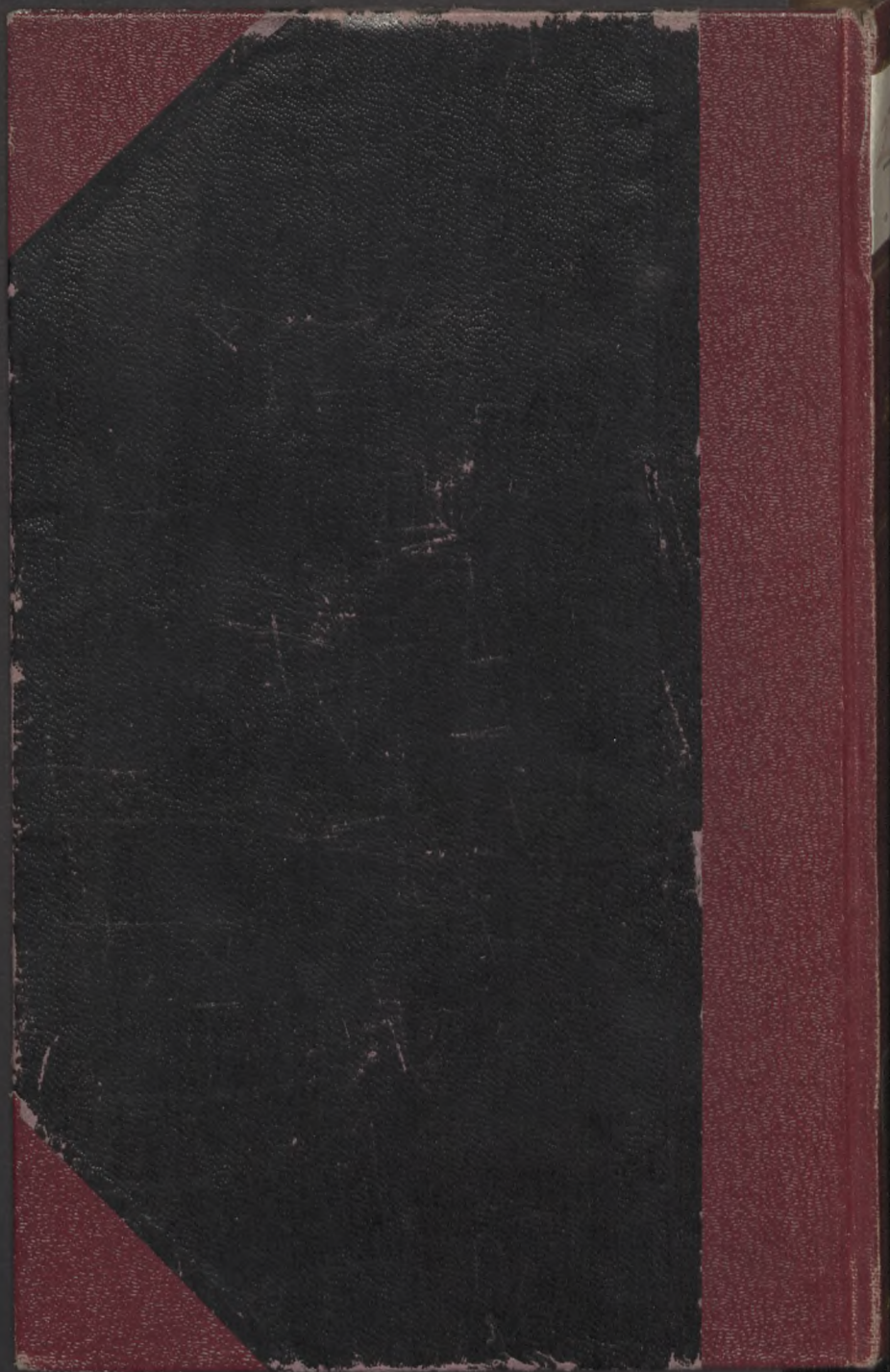
ol-

on-

ót.

M. 2
257.043

Galsworthy
A
gazdag férfiu